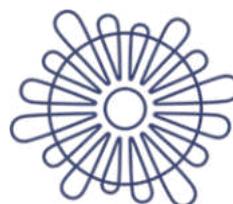

UNIVERSITATEA
1 DECEMBRIE 1918
DIN ALBA IULIA

University of Zadar
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE

**“EUROINTEGRATION IN ART, SCIENCE AND EDUCATION:
EXPERIENCE, DEVELOPMENT PERSPECTIVES”**

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**“ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ В МИСТЕЦТВІ, НАУЦІ ТА ОСВІТІ: ДОСВІД,
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ”**

Klaipėda University,
2024

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt

Compilers of the publication:

Упорядники видання:

Prof. dr. Rasa Braslauskienė,
Doc. dr. Reda Jacynė,
Dr. Maryna Ponomarenko.

Conference Scientific Committee:

Науковий комітет конференції:

Prof. Dr. Rimantas Balsys (Klaipėda University, Lithuania).
Prof. Dr. Rasa Braslauskienė (Klaipėda University, Lithuania).
Assoc. Prof. Honored Art Worker of Ukraine Dmytro Velychko (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine).
Assoc. Prof. Dr. Matilda Karamatic Brčić (University of Zadar, Croatia).
Prof. Dr. hab. Olena Gonchar (Jan Dlugosz University in Czestochowa, Poland).
Assoc. Prof. Dr. Maryna Iurchenko (Klaipėda University, Lithuania).
Assoc. Prof. Dr. Reda Jacynė (Klaipėda University, Lithuania).
Prof. Dr. Andrii Krasnozhon (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine).
Prof. Dr. Ganna Muzychenko (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine).
Assoc. Prof. Dr. Aida Norvilienė (Klaipėda University, Lithuania).
Assoc. Prof. PhD Honored Art Worker of Ukraine Anna Nosenko (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine).
Assoc. Prof. Dr. Tetiana Pavlova (Kharkiv State Academy of Design and Fine Arts, Ukraine).
Prof. Dr. Kalyna Pashkevych (Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine).
Dr. Maryna Ponomarenko (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine; Klaipėda University, Lithuania).
Prof. Dr. Honored Art Worker of Ukraine Olga Tarasenko (The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky”, Ukraine).
Assoc. Prof. Dr. Ioana Todor (“1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia, Romania).

Untranslated language of the authors.

Мову авторів збережено без змін та перекладу.

© Rasa Braslauskienė, Reda Jacynė, Maryna Ponomarenko (sudarytojos), 2024

© Klaipėdos universitetas, 2024

ISBN 978-609-481-206-4

Foreword

The First International Conference "EUROINTEGRATION IN THE ARTS, SCIENCE AND EDUCATION: PERSPECTIVES, PERSPECTIVES OF IMPLEMENTATION" is an event that demonstrates the support of Lithuanian scientists for their Ukrainian colleagues, and devoted to the relevant problems of art, culture, pedagogy and psychology.

The interdisciplinary nature of the conference provides an opportunity to explore new ways of interaction between researchers in these fields.

The collection of abstracts published during the conference reflects the main aim of the event, which was to bring together European and Ukrainian scientists who presented new theoretical ideas and their practical application in their respective thematic areas. The conference highlights opportunities for exchanging experiences in the research area; promoting the participation of Ukrainian researchers in the EU research programmes and initiatives; introducing the system of quality assurance of education and training according to the European standards and guidelines; and expanding the opportunities for academic mobility of students, pupils, teachers and researchers.

The publication of the proceedings in an online format is a deliberate move by the conference organisers, in consistence with one of the priorities of the European Green Deal - the rational use of natural resources and the development of an ecological consciousness in the global scientific community.

Compilers of the publication

Передмова

Перша Міжнародна конференція «ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ В МИСТЕЦТВІ, НАУЦІ ТА ОСВІТІ: ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ» – захід, що демонструє підтримку українських вчених литовськими колегами, присвячений актуальним проблемам мистецтва, культури, педагогіки і психології.

Пошук нових шляхів взаємодії між дослідниками цих напрямів відкрито завдяки міждисциплінарному характеру конференції.

Збірка тез, що вийшла за результатами конференції, віддзеркалює головну мету заходу – об'єднання європейських та українських дослідників, які презентували нові теоретичні ідеї та їх практичне втілення у відповідній тематичній царині. Конференція розкриває можливості для обміну досвідом у дослідницькому просторі; сприяє участі українських дослідників у наукових програмах та ініціативах ЄС; знайомить із системою забезпечення якості освіти та навчання відповідно до європейських стандартів та рекомендацій; розширює можливості академічної мобільності для учнів, студентів, викладачів та дослідників.

Публікація матеріалів в онлайн-форматі – усвідомлений крок організаторів конференції, який відповідає одному з пріоритетних напрямів у реалізації європейського «зеленого курсу» – раціональному використанню природних ресурсів та формуванню еко-свідомості у світовій спільноті вчених.

Упорядники

CONTENT ЗМІСТ

ART AND CULTURE МИСТЕЦТВО ТА КУЛЬТУРА

Balsys Rimantas. ETNOLOGIJA LIETUVOJE XXI A.: PASIEKIMAI IR GRĖSMĖS / 12
Balsys Rimantas. ETHNOLOGY IN LITHUANIA IN TO 21ST CENTURY: ACHIEVEMENTS AND THREATS / 15

Беценко Тетяна. ДО ПИТАННЯ ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОСТИЛЬОВИХ ОЗНАК НАРОДНОГО ГЕРОЇЧНОГО ЕПОСУ УКРАЇНЦІВ (АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД) / 18
Betsenko Tetiana. ON THE QUESTION OF RESEARCHING LANGUAGE-STYLE SIGNS OF THE NATIONAL HEROIC EPIC OF UKRAINIANS (ANALYTICAL REVIEW) / 21

Беценко Тетяна. АНТРОПОКОНТИНУУМ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ДУМ: ТЕКСТОВО-ОБРАЗНІ ЗАСОБИ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОЗАКІВ-ГЕРОЇВ / 22
Betsenko Tetiana. ANTHROPOCONTINUUM OF UKRAINIAN PEOPLE'S DUMAS: TEXTUAL AND IMAGE MEANS OF COSSACK HEROES CHARACTERISTICS / 25

Bilous Mykyta, Slityuk Olena. USE OF VIRTUAL AND AUGMENTED REALITY TO CREATE INNOVATIVE UX DESIGN OF ONLINE STORES / 26

Brailko Ihor. EUROPEAN TRADITIONS IN THE WORK OF UKRAINIAN HAIR DESIGNER VYACHESLAV DUDENKO / 29

Брильов Сергій, Кузьмічова Валентина. АКТУАЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЧНОЇ ШКОЛИ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ ТА ДИЗАЙНІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ / 33
Brylov Serhii, Kuzmichova Valentyna. THE RELEVANCE OF THE ACADEMIC SCHOOL IN FINE ARTS AND DESIGN IN MODERN CONDITIONS / 36

Chen Shulin, Krotova Tetiana. A STUDY ON THE PROTECTION OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE OF TEXTILE / 37

Dykhnych Liudmyla. EUROPEAN PRACTICES OF FASHION PRESENTATION: THE EXPERIENCE OF UKRAINIAN MODEL IRINA KRAVCHENKO / 39

Dmytrenko Maria, Kolosnichenko Olena. FROM SURREALISM TO SUSTAINABILITY: THE FASHION EVOLUTION OF FASHION CONCEPTS / 42

Древаль Юрій. СЕЙМИ ТА СЕЙМИКИ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО ЯК ПЕРЕДТЕЧА СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ / 45
Dreval Yuriy. PARLIAMENTS AND DIETINES OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA AS THE PREDECESSOR OF THE ESTABLISHMENT OF MODERN PARLIAMENTARISM / 48

Gao Xia, Yezhova Olga. RESEARCH ON CLOUD PATTERNS ON TEXTILES OF HAN DYNASTY IN CHINA / 49

Горбунова Анастасія, Агліуллін Руслан. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СТИЛЮ В ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРУ / 52
Horbunova Anastasiia, Ahliullin Ruslan. FEATURES OF MODERN UKRAINIAN STYLE IN INTERIOR DESIGN / 55

He Qiying. INNOVATION AT THE INTERSECTION: TECHNOLOGY AND TRADITION IN A HISTORICAL MUSEUM / 56

Honghe Gao, Yezhova Olga. RESEARCH ON METHODS FOR THE PROTECTION AND RESTORATION OF CULTURAL HERITAGE IN CONTEMPORARY SOCIETY / 59

Hu Ping. ECO-FRIENDLY PACKAGING STRATEGIES: ASSESSING THE INTERSECTION OF AESTHETIC DESIGN AND ENVIRONMENTAL STEWARDSHIP / 61

Єфімов Юрій. ЖАНРОВА ПОЛІФОНІЯ ДРУКОВАНОЇ ГРАФІКИ КИЇВСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ ІЗ ТВОРЧОЇ ДИНАСТІЇ ПУГАЧЕВСЬКИХ / 64
Yefimov Yuriy. GENRE POLYPHONY OF PRINTMAKING BY KYIV ARTISTS OF THE PUGACHEVSKY CREATIVE DYNASTY / 67

Iurchenko Maryna. ART THROUGH FRACTAL MATHEMATICS: AN OVERVIEW / 68

Юхимчук Анастасія, Пашкевич Калина, Касс Богдан. ТЕНДЕНЦІЯ ЖІНОЧНОСТІ У ЧОЛОВІЧІЙ МОДІ / 73
Yukhymchuk Anastasiia, Pashkevych Kalyna, Kass Bohdan. THE TREND OF FEMININITY IN MEN'S FASHION / 76

Khorovets Kateryna, Slityuk Olena. ART AS A COMMUNICATION TOOL / 77

Kostochka Anna, Vyshnevskaya Diana, Zaikina Maryna, Kolosnichenko Olena. MODERN MANIFESTATIONS OF COSMOGONIC FORMS IN AVANT-GARDE COSTUME / 80

Levytska Irina. SPECIFICITY OF COMMUNICATIVE FUNCTIONS OF MUSICAL ART / 83

Ma Ning, Khynevych Ruslana. RESEARCH ON ANTHROPOMORPHIC DESIGN METHOD OF DIGITAL IMAGE OF CHATBOT / 86

Мендерецька Наталія. МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО СОЦІАЛЬНО-ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ «МИЛОСЕРДНЕ МИСТЕЦТВО» / 89
Menderetska Nataliia. ART AS A MEANS OF COMMUNICATION DURING THE IMPLEMENTATION OF THE VOLUNTEER SOCIAL AND CREATIVE PROJECT «COMPASSIONATE ART» / 91

Molotokienė Ernesta. THE IMPACT OF IMAGINATION ON THE CREATION OF AN INTERCULTURAL DIGITAL ETHICS PROJECT / 92

Navolska Liliia, Frolov Ivan, Lutsker Tetiana. THE RESEARCH OF THE AESTHETICS OF KNIGHTLY HELMETS AS AN ARTEFACT OF MILITARY ARMOUR OF THE XV - XVII CENTURIES / 95

Носенко Анна, Величко Дмитро. ШКОЛА ХУДОЖНЬОГО ТКАЦТВА ЗІНАЇДИ БОРИСЮК У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ «ОДЕСЬКОГО ГОБЕЛЕНУ» / 99

Nosenko Anna, Velychko Dmytro. SCHOOL OF ART WEAVING OF ZINAIDA BORYSYUK IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF THE "ODESSA TAPESTRY" / 106

Олійник Ганна, Гершензон Михайло. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ПІДГОТОВЦІ ПРОФЕСІЙНИХ АРХІТЕКТОРІВ. ДОСВІД ФАКУЛЬТЕТУ АРХІТЕКТУРИ НАОМА / 107

Oliinyk Hanna, Hershenson Mykhailo. INNOVATIVE APPROACHES IN THE TRAINING OF PROFESSIONAL ARCHITECTS. EXPERIENCE OF NAOMA FACULTY OF ARCHITECTURE / 110

Ostapenko Nataliia, Mamchenko Yana, Kuzmenko Volodymyr. ECOSTYLE AS A SPECIAL FASHION TREND: MATERIALS, RANDING PHILOSOPHY / 111

Pavlova Tetiana. UKRAINIAN CONSTRUCTIVISM: VASYL YERMILOV / 114

Ponomarenko Maryna. MEMENTO MORI IN THE VISUAL ARTS: FEATURES OF THE PHILOSOPHICAL PARADIGM / 117

Remeniava Tetiana, Struminska Tetiana, Kolosnichenko Olena. A STUDY OF THE DEVELOPMENT OF FASHION DESIGN IN REFERRING TO TRADITIONAL FOLK MOTIFS / 122

Романенкова Юлія. МІЖНАРОДНА ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ ЯК МЕТОД ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО МИСТЕЦТВА ДРУКОВАНОЇ ГРАФІКИ / 125

Romanenkova Yuliia. INTERNATIONAL EXHIBITION ACTIVITIES OF UKRAINIAN ARTISTS AS A METHOD OF PROMOTING THE NATIVE ART OF PRINTMAKING / 127

Сербін Олегослав, Пашкевич Калина, Герасименко Олена. ТРАНСФОРМАЦІЙНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ЯК КОНЦЕПЦІЯ У ДИЗАЙНІ СУЧАСНОГО ОДЯГУ / 128

Serbin Olehoslav, Pashkevych Kalyna, Herasymenko Olena. TRANSFORMATIONAL RECONSTRUCTION AS A CONCEPT IN THE DESIGN OF CONTEMPORARY CLOTHING / 133

Сичук Ольга. ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ – ВИМОГА ЧАСУ / 134

Sychuk Olga. DIGITAL LITERACY OF TEACHERS IS THE NEED OF THE TIME / 136

Skliarenko Nataliia, Remeniava Tetiana, Kolosnichenko Maryna. TEMPORALITY IN THE VISUAL COMMUNICATION DESIGN: METHODS OF IMAGE DYNAMICS VISUALIZING / 137

Slityuk Olena, Hrytsai Sofia. ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DESIGN: BENEFITS AND DRAWBACKS / 140

Спасскова Олена, Владиченко-Переверзева Марія. ІЛЮСТРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ ДО ДИТЯЧИХ КНИГ 1910-1920-х РОКІВ / 143

Spasskova Olena, Vladychenko-Pereverzieva Mariia. ILLUSTRATIONS BY UKRAINIAN ARTISTS FOR CHILDREN'S BOOKS OF THE 1910s AND 1920s / 145

Стрельцова Світлана. ВИСТАВКОВІ ПРОЄКТИ ТВОРЧОЇ ДИНАСТІЇ ЛЬВІВСЬКИХ МИТЦІВ ДЕНИСЕНКІВ У США ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: МОВА МИСТЕЦТВА ЯК МОВА БОРОТЬБИ / 146

Streltsova Svitlana. EXHIBITION PROJECTS IN USA OF ARTISTS OF LVIV CREATIVE DYNASTY DENISENKO DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: ART LANGUAGE AS THE LANGUAGE OF STRUGGLE / 149

Tarasenko Andrii. ODESA PAINTING: THEMES AND STYLISTICS OF THE MILLENNIUM / 150

Tarasenko Olga. FINE ARTS OF ODESA: PAINTING (SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY) / 158

Tulchynska Sofia. NORMAN PARKINSON – AN OUTSTANDING FASHION PHOTOGRAPHER XX CENTURY / 162

Vaičiulė Rosita. MEDIA CONVERGENCE DISCOURSE: SOCIETY AND CULTURE / 165

Vasylieva Kristina, Kolosnichenko Olena. DECORATIVE PAINTING IN MODERN DESIGN: THE ART OF INTERPRETATION / 169

Wang Kan, Mao Yu, Ma Tianming, Jiang Xiangyu, Shmelova-Nesterenko Oleksandra. RESEARCH ON SPATIAL OPTIMIZATION STRATEGIES BASED ON SPATIAL SYNTAX: LVIV HERITAGE DISTRICT / 172

Zhang Feng, Krotova Tetiana. WREATH CULTURE IN UKRAINIAN, ANCIENT GREEK AND BRITISH TRADITIONS: A COMPARATIVE STUDY / 176

Zhou Tianyu. RESEARCH ON VISUALIZATION METHOD OF INTERFACE DESIGN OF EMERGENCY INFORMATION SYSTEM / 179

PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ

Абдуллаєва Вікторія. СИНДРОМ ВІДКЛАДЕНОГО ЖИТТЯ У БІЖЕНЦІВ / 183

Abdullaieva Viktoriia. DELAYED LIFE SYNDROME IN REFUGEES / 185

Андреева Наталія. ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ МЕТОДУ АСОЦІАТИВНИХ СИМВОЛІВ / 186

Andrieieva Nataliia. FORMATION OF ENGLISH LEXICAL COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS BY MEANS OF THE METHOD OF ASSOCIATIVE SYMBOLS / 186

Balčiūnienė Asta, Kuprienė Laima, Čiročkina Margarita. LANGUAGE STUDIES FOR FOREIGN STUDENTS IN KLAIPĖDA UNIVERSITY: CHALLENGES AND SUCCESSFUL PRACTICES / 189

Braslauskaitė Rugilė. INCLUSIVE LEADERSHIP CULTURE IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION / 193

Butkutė-Norkevičienė Aurelija, Norvilienė Aida. KOKIE VEIKSNIAI PASKATINTŲ PAAUGLIUS SKAITYTI? / 197

Butkutė-Norkevičienė Aurelija, Norvilienė Aida. WHAT FACTORS WOULD ENCOURAGE TEENAGERS TO READ? / 200

Черненко Наталія. СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ СТАНОВЛЕННЯМ ПЕДАГОГІВ / 201

Chernenko Nataliia. MODERN ASPECTS OF MANAGING THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS / 203

Gonchar Olena. THE IMPACT OF DESIGN STUDENTS' BUSINESS ENGLISH PROFICIENCY ON CROSS-CULTURAL COLLABORATION PRACTICES / 204

Jacynė Reda. ARTISTIC EDUCATION AS AN IMPORTANT AND NECESSARY INVESTMENT FOR THE FUTURE / 207

Юдіна Наталія. РУХОВА АКТИВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ / 212

Yudina Nataliia. PHYSICAL ACTIVITY OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING / 214

Kalandia Ani. INTERNATIONAL COLLABORATION IN HIGHER EDUCATION / 215

Karamatić Brčić Matilda. EDUCATIONAL INCLUSION AS A THEORETICAL PARADIGM FOR RAISING THE QUALITY OF THE SOCIETY IN WHOLE – SOME KEY ISSUES / 219

Kertsman Olga. EXPERIENCE WITH THE PROSPECTS OF INCLUSION IN EDUCATION / 223

Kniazheva Iryna. COMPETENT APPROACH IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS: THE EUROPEAN INTEGRATION VECTOR / 226

Коприва Аттіла, Небесник Іван. ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ У СХЕМАХ / 229

Kopriva Attila, Nebesnyk Ivan. PSYCHOLOGY OF CREATIVITY IN SCHEMES / 232

Корабльов Віктор, Черних Володимир, Корабльов Вячеслав. АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ГРАНТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ ТА КУЛЬТУРІ, НА ПРИКЛАДІ РОЗРОБКИ ІГОР ЯК ВАРІАНТУ АРТ-ТЕРАПІЇ / 233

Korablov Viktor, Chernykh Volodymyr, Korablov Viacheslav. ACTUAL DIRECTIONS OF GRANT ACTIVITY IN FINE ARTS AND CULTURE, ON THE EXAMPLE OF GAME DEVELOPMENT AS A MEAN OF ART THERAPY / 236

Козак Вікторія. РОЗВИТОК ОСНОВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ З ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ / 237

Kozak Victoria. DEVELOPMENT OF BASIC COMPETENCES IN TECHNOLOGICAL EDUCATION STUDENTS / 239

Kulikova Svitlana, Strelenko-Gur`eva Uliana, Maliarenko Liudmila. FEATURES USING OF LOGARITHM EXERCISES IN MUSIC CLASSES IN PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS / 240

Lisohor Alla. FEATURES OF TEACHING COLOR SCIENCE AND COMPOSITION IN DESIGN FOR STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS / 243

Лоза Наталя. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЇ ПЛЕНЕРУ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / 247

Loza Natalya. PRESERVING THE TRADITION OF PLEIN AIR IN THE SYSTEM OF HIGHER ART EDUCATION IN THE SOUTH OF UKRAINE / 250

Маслова Тетяна, Басанець Лука. ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧОГО ART-ПРОЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ / 251

Maslova Tetiana, Basanets Luka. THE EXPERIENCE OF IMPLEMENTING AN EDUCATIONAL AND CREATIVE ART-PROJECT OF STUDENTS OF THE ART AND GRAPHIC FACULTY IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW / 255

Міої́ć Marijana, Јанковић Sandra. THE VALUE OF DESIGN THINKING METHOD IN EDUCATION / 256

Mishenina Halyna. BRIDGING THE DIGITAL DIVIDE: AI AND INCLUSIVE EDUCATION STRATEGIES / 259

Palshkova Iryna. THE ROLE OF USING LOCAL STUDY WORK DURING THE STUDY OF NATURAL DISCIPLINES / 263

Пантелєєва Наталія, Хуторна Мирослава, Гончаренко Олена. ПРОБЛЕМАТИКА ІНКЛЮЗІЇ ОСВІТИ ВЕТЕРАНІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ / 266

Pantielieieva Nataliia, Khutorna Myroslava, Honcharenko Olena. THE PROBLEM OF INCLUSION OF VETERANS' EDUCATION IN THE CONTEXT OF FULL-SCALE WAR AND POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE / 269

Рonomarenko Maryna, Іurchenko Maryna. PROBLEMS AND NEEDS OF UKRAINIAN WAR REFUGEE CHILDREN IN HIGHER EDUCATION (ON THE EXAMPLE OF RESEARCH MATERIALS IN KLAIPEDA) / 270

Ручкіна Маріанна. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ / 275

Ruchkina Marianna. TRAINING OF FUTURE MANAGERS OF EDUCATION IN MODERN CONDITIONS / 277

Савчук Олена. ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ / 278

Savchuk Olena. FORMATION OF COMPETENCE FOR SAFE LIFE ACTIVITIES OF FUTURE SPECIALISTS IN TECHNOLOGICAL EDUCATION / 281

Shtainer Tetiana. THEORETICAL JUSTIFICATION OF CONDUCTING THE FIRST LESSON IN THE FIELD OF DESIGN IN INSTITUTIONS OF VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION / 282

Strakšienė Giedrė. TOWARD CONNECTEDNESS: REFLECTIONS ON DRAMA TEACHING AND USING DRAMA AS A TEACHING METHOD / 285

Subota Maryna. THE INTERDISCIPLINARY APPROACH TO TEACHING MEDIA LITERACY AT UNIVERSITY: THE UKRAINIAN EXPERIENCE / 288

Šmitienė Gražina. CHALLENGES OF DESIGNING STUDENTS' INQUIRY EXPERIENCES IN THE CONTEXT OF STEAM EDUCATION / 291

Ткаченко Ольга. ІНКЛЮЗІЯ В ОСВІТІ: ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ / 294
Tkachenko Olga. INCLUSION IN EDUCATION: PSYCHOLOGICAL FACTORS / 297

Turauskienė Erika, Braslauskienė Rasa. AKTYVIEJI MOKYMOSI METODAI UGDANT PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ KALBINIUS GEBĖJIMUS: TEORINIS ASPEKTAS / 298
Turauskienė Erika Braslauskienė Rasa. ACTIVE LEARNING METHODS IN THE DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL CHILDREN'S LANGUAGE SKILLS: A THEORETICAL PERSPECTIVE / 302

Твердохлібова Яніна. СУЧАСНИЙ ВИМІР ЗАВДАНЬ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ХУДОЖНІХ ДИСЦИПЛІН В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ МИСТЕЦТВА / 303
Tverdohlybova Yanina. THE MODERN DIMENSION OF THE TASKS OF EDUCATING A TOLERANT MENTALITY OF ART TEACHERS IN THE CONTEXT OF ART PEDAGOGY / 306

Волянюк Анастасія. МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ТА ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ / 307
Volianiuk Anastasiia. INTERNATIONAL ACADEMIC MOBILITY AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF MOTIVATION AND PERSONAL POTENTIAL OF FUTURE TEACHERS / 309

ART AND CULTURE

ETNOLOGIJA LIETUVOJE XXI A.: PASIEKIMAI IR GRĖSMĖS

Balsys Rimantas

Profesorius dr., Klaipėdos universitetas, Lietuva

ORCID: 0000-0002-4285-4835

rimantas.balsys@ku.lt

Anotacija. Pranešimas skirtas Lietuvos etnologijos ištakoms, pagrindiniams jos raidos etapams, susijusiems su svarbiausiais XX a. istoriniais įvykiais, aptarti. Taip pat atkreipiamas dėmesys į etnologijos pasiekimus Lietuvoje ir, galbūt, net praradimus arba grėsmes XXI amžiuje.

Raktažodžiai: tauta, tautosaka, etnografija, etnologija.

Įvadas. Lietuvos etnologijos mokslas siejasi su europietiška tradicija, kuriai visų pirma būdinga domėjimasis savo tautos kultūra, jos lyginimas tarpkultūriniame kontekste. Kaip pastebėjo Vida Savoniakaitė, istoriškai Lietuvos etnologijai įtakos turėjo Europos etnografija, Austrijos, Lenkijos, Vokietijos ir Rusijos etnologijos tradicijos, kultūrinis istorinis metodas ir liaudies žinių (*Volkskunde*) studijos (Savoniakaitė, 2011, p. 126).

Mokslo užuomazgos Lietuvoje siekia dar 19 a. pradžią: prie to prisidėjo Vilniaus universiteto mokslininkai, Rusijos geografų draugija ir kt. Pirmąją lietuvišką mokslo draugiją, puoselėjusia etnologijos mokslo interesus, galima pavadinti 1907 m. įsteigtą *Lietuvių mokslo draugiją*, kurios svarbiausia nuveiktų darbų reikšmė buvo ta, kad medžiagos rinkimas ir patys tyrinėjimai, tapo jaunos tautinės inteligentijos siekiu perimti šį darbą į lietuvių mokslininkų rankas (Šaknys, 2011).

Ryškiau Lietuvos etnologijos mokslas pradėjo formotis tarpukariu, vietiniams mokslininkams bendraujant su Austrijos, Vokietijos, Suomijos, Švedijos bei kitų kraštų etnologais (Paukštytė-Šaknienė R., Savoniakaitė V. ir kiti, 2005, p. 14-27). Tuo metu Lietuvoje aktyviai veikė įvairios draugijos: Šiaulių kraštotyros draugija, Šiaulių Aušros muziejus, Telšių „Alkos“ kraštotyros draugija ir kt. Tačiau pagrindine institucija, vykdžiusia etnologijos mokslo tyrimus, buvo Vytauto Didžiojo universitetas (toliau – VDU) Kaune. Čia 1934 m. buvo įsteigta Etnikos katedra, dėstomi etnologiniai dalykai, nors atskiros etnologus ruošiančios programos tarpukario Lietuvoje nebuvo. Etnologijos programa buvo vykdoma tuo metu Lenkijai priklausiusiame Vilniaus Stepono Batoro universitete. Tarpukariu bene reikšmingiausios etnologijos studijos ir straipsniai buvo atspausdinti „Mūsų tautosakoje“ (1930-1935) ir „Tautosakos darbuose“ (1935-1940). Pasak Laimos Anglickienės, tarpukariu „ryškesnė persvara tiek medžiagos rinkimo, tiek ir tyrimų srityje buvo tautosakos pusėje“ (Anglickienė, 2008, p. 54). Tautosakos, o ne etnografijos duomenų analizei didesnę dėmesį teikė ir žymiausi to meto tautotyros atstovai Jonas Baldauskas-Baldžius ir Jonas Balys (Paukštytė-Šaknienė, 2009, p. 68-76). Pasak Romualdo Apanavičiaus, Stepono Batoro universitete vyravo etnologinis etnografinis, o VDU – folkloristinis tautosakinis studijų pobūdis. SBU etnologijos studijų objektas buvo etninė materialioji kultūra, jos duomenų fiksavimas, rinkimas, todėl šios studijos siejosi ir su istorija bei archeologija. VDU studijų objektas buvo žodinis etninės kultūros palikimas, jo prasmės ir vaizdiniai (Apanavičius, 2009, p. 149). Sovietmečiu išsiskyrė tautosakos ir etnologijos mokslai. Nuo 1953 m. etnologai (etnografai) pradėjo dirbti Istorijos institute, o tautosakos tyrėjai – Lietuvių kalbos ir literatūros institute. Sovietmečiu Lietuvoje etnologijos terminas pakeičiamas etnografijos terminu. Etnologiniai tyrimai įgavo specifinių ideologinių atspalvių, buvo veikiami istorinio materializmo ideologijos. Etnografija tapo istorijos mokslo šaka, tyrinėjanti tautų materialinės, visuomeninės ir dvasinės kultūros ypatumus, jų vystymąsi (Šaknys, 2011, p. 153-156).

Nepaisant šių pokyčių, moksliniai etnografiniai tyrimai sovietmečiu buvo aktyvūs. Mokslo centrai buvo LSSR Mokslų akademijos Etnologijos institutas (1941-1943 LSSR Mokslų akademijos Istorijos

institutas, nuo 1944 m. – Teisės ir istorijos, nuo 1945 – Istorijos). Tautiškas pasireiškė siekiu etnografiniais tyrimais fiksuoti savitus kultūros elementus, išlaikyti savąją tapatybę (Savoniakaitė, 2011, p. 130). Tačiau visgi labiausiai vyravo istorinė tiriamojo objekto analizė.

Pasak Žilvyčio Šaknio, etnologų kalvė sovietmečiu buvo Vilniaus universitetas, kur istorijos programos viena iš specializacijų buvo etnologijos (etnografijos) studijos. (Šaknys, 2011, p. 9-32).

Sąjūdžio laikais iškiliausių Lietuvos ir išeivijos akademikų ir visuomenės veikėjų pastangomis 1989 m. buvo atkurtas Vytauto Didžiojo universitetas. Iš pat pradžių jame sumanyta ruošti universalius etninės kultūros žinovus, nes, manyta, kad valstybingumą atkuriančioje Lietuvoje tokių specialistų labai reikia. Lietuvai vėl atgavus nepriklausomybę, mokslo klasifikatoriuje etnologija priskirta prie humanitarinių mokslų ir tapo savarankišku mokslu (kryptis - H07), tuo metu priimti nauji įstatymai, direktyvos, programos:

Vadovaujantis UNESCO Tradicinės kultūros ir folkloro apsaugos rekomendacijomis (1989), Lietuvoje buvo parengtas ir 1999 m. patvirtintas „Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas“, kuriame ypatingas dėmesys skiriamas etninės kultūros perteikimui ir puoselėjimui formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemoje. Kaip pav yzdį pateikiu keletą

1. Švietimo ir mokslo ministerija bei jos valdymo sričiai priskirtos institucijos, norėdamos užtikrinti etninės kultūros perteikimą ir puoselėjimą formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemoje:

- 1) integruoja etninę kultūrą į visų tipų ir pakopų švietimo įstaigų ugdymo programas;
- 2) sukuria sąlygas etninės kultūros kursui bendrojo lavinimo mokyklose įvesti;
- 3) skatina įvairiapusę etninės kultūros veiklą papildomo ugdymo srityje;
- 4) ugdo etninės kalbos savitumą švietimo įstaigose, užtikrina etnografinių regionų savitumo bei vietos tradicijų pažinimą;
- 5) įteisina jau esamas ir, jeigu reikia, steigia naujas specializuotas etninės kultūros švietimo įstaigas ar jų padalinius;
- 6) užtikrina etninės kultūros pedagogų, specialistų rengimą, rūpinasi jų kvalifikacijos kėlimu;
- 7) remia etninės kultūros mokymo priemonių leidybą;
- 8) integruoja etninę kultūrą į įvairių sričių specialistų, susijusių su etninės kultūros plėtra (kultūros darbuotojų, pedagogų, menininkų, architektų, modeliotojų, tekstilininkų, amatininkų, maisto pramonės darbuotojų, žemės ūkio specialistų, gamtosaugininkų, sportininkų ir kt.), rengimo aukštesiosiose, aukštesniosiose ir profesinėse mokyklose programas.

Kiti dokumentai: 2008 m. buvo patvirtintas Lietuvių etninės kultūros ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje strategijos projektas. Jame nurodomi lietuvių etninės kultūros ugdymo politiką reglamentuojantys dokumentai: Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įsakymas (Žin., 1999, Nr. 82-2414); Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (Žin., 2003, Nr. 63-2853); Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas, Žin., 2005, Nr. 12-391) bei ilgalaikė Pilietinio ir patriotinio ugdymo programa (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, Žin., 2006, Nr. 102-3939), Etninės kultūros ugdymo strategija (2008). Visų šių dokumentų tikslai artimi arba koreliuoja su Etninės kultūros globos įstatymu. Atkūrus Lietuvoje nepriklausomybę buvo peržiūrėtas ir Etnologijos statusas universitetuose bei mokslo institutuose. LR ŠMM parengtame Mokslo klasifikatoriuje etnologija priskirta prie humanitarinių mokslų ir tapo savarankišku mokslu (kryptis - H07). LR Švietimo ir mokslo ministro 2010 m. vasario 19 d. Nr., V-222 įsakyme „Dėl studijų krypčių sudarančių šakų sąrašo patvirtinimo“ humanitarinių mokslų srities istorijos, filosofijos, teologijos ir kultūros studijų krypčių grupėje buvo išskirta atskira studijų kryptis Etnologija ir folkloristika (U800), kurią sudarė dvi šakos: Etnologija (U810) ir Folkloristika (U820). Pagal 2016-12-01 Švietimo ir mokslo ministerijos parengtą naująjį studijų klasifikatorių, etnologijos I ir II pakopų studijų kryptis panaikinta, šios studijos priskirtos humanitarinių mokslų srities Kultūros studijų krypčiai. Šis studijų krypčių perklasifikavimas sunaikino etnologijos krypties tapatybę.

Po nepriklausomybės atkūrimo etnologijos studijos buvo vykdomos bent keliose aukštosiose mokyklose: Vytauto Didžiojo universitete, Vilniaus universitete, Klaipėdos universitete, Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje. Tiesa, vienur etnologijos studijos buvo vykdomos visose trijose studijų pakopose, kitur tik I–II pakopose, dar kitur – etnologijai skirta tik dalis studijų programos. Iki XX a. antrojo dešimtmečio vidurio paruoštas gausus būrys etnologijos specialistų. Tuo galima būtų džiaugtis, bet jau **šiandien, t. y. trečiajame XX a. dešimtmetyje nėra viename Lietuvos universitete neliko nė vienos pirmosios ir antrosios Etnologijos krypties studijų programos.**

Šiek tiek vilties dar teikia vykdomos Etnologijos krypties doktorantūros studijos. Priminsiu, kad 1992 m. Vytauto Didžiojo universitetas kartu su Lietuvos istorijos institutu bei Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu gavo teisę steigti etnologijos doktorantūrą. Ilgą laiką tai buvo vienintelės institucijos, paruošusios etnologijos krypties mokslo daktarus.

Nuo 2011 metų etnologijos doktorantūros studijos vykdomos dviejose vietose. Jungtinės doktorantūros teises gavo dvi institucijos drauge su partnerinėmis institucijomis: 1) Vytauto Didžiojo universitetas kartu su Klaipėdos universitetu bei Lietuvos istorijos institutu ir 2) Vilniaus universitetas kartu su Lietuvos muzikos ir teatro akademija bei Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu. Kiekvienais metais į kiekvieną doktorantūrą priimama po 2-5 doktorantus. Manytume, kad trečiosios pakopos absolventų – etnologijos krypties mokslo daktarų Lietuvoje yra paruošiama pakankamai. Kita bėda – ne visi baigę Etnologijos krypties doktorantūros studijas randa darbo pagal įgytą kvalifikaciją.

Apibendrinimas. Etninės kultūros integracija mokyklose palikta savieigai, nėra aiškios struktūros, kiek ir kaip integruoti, todėl etninės kultūros ugdymas vyksta netolygiai. Daugelyje mokyklų etninė kultūra tik formaliai integruojama į mokomuosius dalykus. Etninės kultūros specialistai-pedagogai nėra rengiami Lietuvos aukštosiose mokyklose, o dabartinių etninės kultūros specialistų kompetencijos neatitinka Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklų reikalavimų,

Lietuvoje etnologijos bakalauro ir magistro laipsnį suteikiančių programų šiuo metu nebėra. 2016 m. pakeitus Studijų klasifikatorių, Etnologijos kryptis iš šio klasifikatoriaus išbraukta. Etnologijos studijų arba studijų su etnologijos krypties pakraipa sunykimą lėmė ne tik ekonominės bei socialinės priežastys, bet ir lituanistikos (plačiąja prasme) prestižo smukimas, valstybės politika (nepaisant deklaruojamo lituanistikos prioriteto), nacionalinių vertybių devalvacijos. O svarbiausia – sugriauta natūrali uždara grandinė: **Etninė kultūra mokykloje – Etnologų (pedagogų) rengimas universitetuose – Etnologijos mokslas.**

Trečiosios pakopos studijoms galioja 2011 m. patvirtintas mokslo krypties klasifikatorius, kuriame Etnologijos mokslas (07H) vis dar yra lygiavertis kitoms humanitarinių mokslų srities kryptims, todėl ši kryptis yra išlikusi. 2018 metų pabaigoje buvo parengtas naujas klasifikatoriaus projektas, kur etnologija buvo „išstumta“ antropologijos. Laimei, pasikeitus Švietimo kultūros ir sporto ministerijos vadovybei, šis projektas kol kas buvo atmestas. Nepaisant to, pavojus etnologijai, jos tapatybei pavojus vis dar išlieka. Vienas pagrindinių skirtumų etnologai visada tyrė savų tautų kultūras, o kultūrinės antropologijos atstovai – didesnę dėmesį skyrė neeuropinėms, dažniausiai kolonijų, tautų kultūroms. **Tai dar vienas niveliacijos ir globalizacijos įrankis – kuriuo ištrinama tapatybė.**

ETHNOLOGY IN LITHUANIA IN TO 21ST CENTURY: ACHIEVEMENTS AND THREATS

Balsys Rimantas

Professor Dr., Klaipėda university, Lithuania

ORCID: 0000-0002-4285-4835

rimantas.balsys@ku.lt

Abstract. The report is dedicated to the origins of Lithuanian ethnology, the main stages of its development. Attention is also drawn to the achievements of ethnology in Lithuania and, perhaps, even losses or threats in the 21st century.

The integration of ethnic culture in schools is left to itself, there is no clear structure of what, how much and how to integrate, so the education of ethnic culture is uneven. In many schools, ethnic culture is only formally integrated into educational subjects. Ethnic culture specialists-pedagogues are not trained in Lithuanian higher education institutions, and the competences of current ethnic culture specialists do not meet the requirements of Lithuanian general education schools,

In Lithuania, there are currently no programs that grant bachelor's and master's degrees in ethnology in 2016 after changing the Study Classifier, the field of Ethnology was deleted from this classifier. The decay of ethnology studies or studies with an ethnology bias was not only caused by economic and social reasons, but also by the decline of the prestige of Lithuanian studies (in the broadest sense), state policy (despite the declared priority of Lithuanian studies), devaluation of national values. And most importantly, the natural closed chain has been destroyed: Ethnic culture at school - Training of ethnologists (pedagogues) at universities - Science of Ethnology.

Keywords: nation, folklore, ethnography, ethnology.

Lithuanian science of ethnology is connected to the European tradition, which is primarily characterized by interest in the culture of one's own nation, its comparison with other cultures. Lithuanian ethnology was influenced by European ethnography, the ethnological traditions of Austria, Poland, Germany and the Slavic peoples, the cultural-historical method and studies of folk knowledge (Volkskunde) (Savoniakaitė, 2011, p. 126).

The beginnings of ethnology in Lithuania go back to the beginning of the 19th century. Scientists from Vilnius University contributed to this. In 1907, the first Lithuanian Science Society was established, the purpose of which is Lithuanian ethnic culture. Its greatest value is the intensive collection and research of ethnographic and folklore material (Šaknys, 2011).

The science of Lithuanian ethnology began to develop even more during the interwar period, when local scientists communicated with ethnologists from Austria, Germany, Finland, Sweden and other countries (Paukštytė-Šaknienė R., Savoniakaitė V. and others, 2005, p. 14-27). At that time, various societies were active in Lithuania: Šiauliai Local History Society, Šiauliai "Aušros" Museum, Telšiai "Alkos" Local History Society, etc. However, the main institution that carried out ethnological scientific research was the Vytautas Magnus university in Kaunas. Here in 1934 the was established Department of Ethnology, the disciplines of ethnology are taught, but there was no separate program for preparing ethnologists in interwar Lithuania. The ethnology program was carried out at the Vilnius Steponas Bator University, which belonged to Poland at that time. Between the wars, perhaps the most significant ethnological studies and articles were published in the magazines "Mūsų tautosaka" (1930-1935) and "Tautosakos darbai" (1935-1940). The most famous scientists of the time Jonas Baldauskas-Baldžius and Jonas Balys, paid more attention to the analysis of folklore (Paukštytė-Šaknienė, 2009, p. 68-76). According to

Romualdas Apanavičius, the ethnological ethnographic nature of studies dominated at Steponas Bator University, and the folkloristic nature of studies in Vytautas Magnus university in Kaunas.

In the Soviet era, the sciences of folklore and ethnology were separated. Since 1953 ethnologists (ethnographers) started working at the Institute of History, and folklore researchers at the Institute of Lithuanian Language and Literature. In the Soviet era, the term ethnology was replaced by the term ethnography in Lithuania. Ethnological research acquired specific ideological shades and was influenced by the ideology of historical materialism. Ethnography became part of the science of history and studied the characteristics of the material, social and spiritual culture of nations, their development (Šaknys, 2011, p. 153-156).

In 1989 Vytautas Magnus university in Kaunas was restored. From the very beginning, it was planned to train universal experts of ethnic culture, because it was believed that such specialists are greatly needed in Lithuania, which is restoring statehood.

After Lithuania regained its independence, ethnology was assigned to humanities in the science classification and became an independent science (direction - H07), new laws, directives, programs were adopted at that time.

In accordance with UNESCO's recommendations for the protection of traditional culture and folklore (1989), in 1999 Lithuania also prepared "The Law on the Fundamentals of State Protection of Ethnic Culture of the Republic of Lithuania" was approved. It pays special attention to the transmission and nurturing of ethnic culture in the system of formal and non-formal education.

Another important document was approved in 2008 - "Strategy of Lithuanian ethnic culture education in general education school" project.

The goals of all these documents are close or correlated with the Law on the Protection of Ethnic Culture. After the restoration of independence in Lithuania, the status of Ethnology in universities and research institutes was revised.

In the Science classification prepared by the Ministry of Education and Science of the Republic of Lithuania, ethnology is assigned to the humanities and has become an independent science (direction - H07).

In 2010, the Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania no. In order V-222 "On the approval of the list of branches making up study areas", a separate study area Ethnology and Folklore Studies (U800) was singled out, which consisted of two branches: Ethnology (U810) and Folklore Studies (U820).

A negative change occurred in 2016. In the new classification of studies prepared by the Ministry of Education and Science, the field of studies of the first and second stages of ethnology was abolished, these studies were assigned to the field of Cultural studies in the field of humanities. This reclassification of fields of study destroyed the identity of the field of ethnology.

After the restoration of independence, ethnology studies were conducted in at least several higher schools: Vytautas Magnus University, Vilnius University, Klaipeda University, Lithuanian Academy of Music and Theater.

In 1992 Vytautas the Great University together with the Institute of Lithuanian History and the Institute of Lithuanian Literature and Folklore received the right to establish a doctoral program in ethnology. For a long time, these were the only institutions that prepared PhDs in ethnology.

Since 2011, doctoral studies in ethnology have been conducted at two joint doctoral sites.

At first glance, it seems that ethnic culture and ethnology are living in a golden age in Lithuania. Is it really so?

What are the results? What impact did the adopted documents have?

In 2016 - 2018, several studies were carried out by order of the Council for the Protection of Ethnic Culture (Dr. Brazauskas Nerijus, Assoc. Dr. Arūnas Vaicekauskas, Dr. Andželika Bylaitė-Žakaitienė, Dr. Dovilė Kulakauskienė, Assoc. Dr. Dalia Senvaitytė, Assoc. Dr. Laima Anglickienė).

Conclusion. The integration of ethnic culture in schools is left to itself, there is no clear structure of what, how much and how to integrate, so the education of ethnic culture is uneven. In many schools, ethnic culture is only formally integrated into educational subjects. Ethnic culture specialists-pedagogues are not trained in Lithuanian higher education institutions, and the competences of current ethnic culture specialists do not meet the requirements of Lithuanian general education schools,

In Lithuania, there are currently no programs that grant bachelor's and master's degrees in ethnology in 2016 after changing the Study Classifier, the field of Ethnology was deleted from this classifier. The decay of ethnology studies or studies with an ethnology bias was not only caused by economic and social reasons, but also by the decline of the prestige of Lithuanian studies (in the broadest sense), state policy (despite the declared priority of Lithuanian studies), devaluation of national values. And most importantly, the natural closed chain has been destroyed: Ethnic culture at school - Training of ethnologists (pedagogues) at universities - Science of Ethnology.

ДО ПИТАННЯ ПРО ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОСТИЛЬОВИХ ОЗНАК НАРОДНОГО ГЕРОЇЧНОГО ЕПОСУ УКРАЇНЦІВ (АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД)

Беценко Тетяна

Професор, доктор філологічних наук, Паліцинська академія, Україна

ORCID: 0000-0002-1936-6673

tpb2016@ukr.net

Анотація. У статті подано спробу осмислити стан вивчення мови українських народних дум. Схарактеризовано внесок учених у розбудову лінгвостилістичних наукових студій про народний героїчний епос. Розглянуто і коротко описано здобутки науковців у означеній царині, значення їх наукового доробку.

Ключові слова: думи, український народний героїчний епос, мова народних дум, мовностильові риси дум.

Вступ. Увага до героїчного епосу як характерної риси духовно-інтелектуального розвитку та мужніння українців, самоутвердження їх як нації зумовлена історичним досвідом буттєвості етносу, сучасною жорстокою подієвістю та суворими доленосними випробуваннями. Український народнописаний епос, представлений думами, – незглибиме джерело літературно-художньої творчості та розвою української мови в її стильових різновидах. У зв'язку з цим героїчний епос потребує різнорівневого цілісного лінгвістичного опису та популяризації.

Мета дослідження – окреслити стан вивчення мови народного героїчного епосу (дум); схарактеризувати внесок учених у розвій лінгвістичного думознавства як напряму наукових досліджень.

Методи дослідження. Для досягнення мети послуговувалися методами аналізу та синтезу (при конкретному розгляді внеску вчених у розвій думознавчих студій); описовим методом; у окремих випадках – зіставним методом.

Теоретична частина. Думовий епос, що має глибинні споріднені зв'язки з іншими жанрами фольклору, у багатоманітних аспектах привертав увагу таких дослідників, як М. О. Максимович, М. І. Лисенко, Ф. М. Колесса, П. Г. Житецький, М. Т. Рильський, Г. А. Нудьга, О. Грабович, Н. Кононенко та ін. З-поміж праць, повністю чи частково присвячених проблемі мови та стилю українських народних дум, на особливу увагу заслуговують дослідження П. Г. Житецького, Ф. М. Колесси, М. Т. Рильського, О. О. Назарука. Насамперед слід назвати працю П. Г. Житецького «Мысли о народных малорусских думах» (1893) (в укр. перекладі вийшла під назвою «Про українські народні думи») (1912), яка є першою науковою спробою вивчення багатьох питань, пов'язаних з думами, зокрема – їх мовних особливостей. Сам П. Г. Житецький основним завданням своєї праці вважав «дослідження поетичної форми дум, висловлюючись точніше, дослідження походження цієї форми в зв'язку з побутовими і культурними умовами народного життя» (Житецкий, 1893, с. 108). П. Г. Житецький порушив таке надзвичайно важливе питання, як походження дум. Учений дійшов висновку, що цей жанр українського фольклору виник під впливом писемності, шкільної літератури. Тому думи і репрезентують самотутні, оригінальні форми поетичної творчості, народні за світоглядом та мовою, і в той же час книжні за особливим складом думки і способами її вираження: «У мові та поетичному стилі дум виразно виступає книжний лад мови, який свідчить, що літературна діяльність українських письменників не минула без сліду для народної свідомості» (Житецкий, 1893, с. 2). Убачаючи взаємозалежність між

формою і змістом, П. Г. Житецький доводить, що «віршова форма думи є в повній відповідності з її внутрішньою будовою, яка виражається самою її назвою» (Житецкий, 1893, с. 7). П. Г. Житецький вдається до аналізу мовної організації дум на лексичному рівні: хоч і побіжно, проте акцентує увагу на ролі синонімів у думовому епосі; розглядає зооніми, які є складниками національного світогляду і в думках виступають актуалізаторами ідейно-змістового та художньо-образного змісту; аналізує також архаїзми, хоч і не дає їм чіткого визначення, звертає увагу на функціонування церковнослов'янських. Суттєві і змістовні висновки зробив П. Г. Житецький щодо синтаксичної організації дум. П. Г. Житецький охарактеризував і таку визначальну ознаку думового вірша, як тональність.

«Мысли о народных малорусских думах» – не єдина праця, де П. Г. Житецький торкався проблем, пов'язаних з думовим епосом. Слушні міркування про мову і стиль дум знаходимо в праці «О поэтическом стиле й литературной форме «Слова о полку Игореве», в якій, аналізуючи стиль «Слова», П. Г. Житецький слідом за М. О. Максимовичем та Ф. І. Буслаєвим, говорить про зв'язок «Слова» з українською народною поезією (Житецкий, 1987, с. 276-277).

Вагомими є надбання М. Т. Рильського у царині дослідження мовностильових особливостей дум. Так, у праці «Героїчний епос українського народу» значна увага приділена саме думам. М. Т. Рильський, зокрема, стверджував, що «українські думи та історичні пісні мають незаперечні риси спорідненості з билинами» (Рильський, 1983, с. 134). Розглядаючи дотичність, схожість, спорідненість дум і билин, автор опосередковано вказує на українське (київське та новгородське) походження билин, які «досі мають ряд особливостей, зокрема пейзажних, що вказують на місце їх первісного зародження» (Рильський, 1983, с. 134). М. Т. Рильський убачав і безперечні ознаки спорідненості українського епосу з епосом болгарським та сербським (Рильський, 1983, с. 16). Учений приділив увагу порівняльно-зіставному аналізу специфічних рис і відмінностей історичних пісень та дум.

Прикметною у дослідженні М. Т. Рильського є орієнтація вченого на мовну специфіку дум. Ним у загальному вигляді окреслено лексико-семантичні, синтаксичні особливості мовної організації дум. Зокрема, М. Т. Рильський відзначав, що «слід би звернути увагу і на рису думової поетики, досі належно не вивчену» (Рильський, 1983, с. 141). Автор бачив у поетичних формах, фігурах, засобах думового епосу оригінальні зразки національної мовотворчості. Саме М. Т. Рильський помітив, що «цікавою особливістю дум є й **граматичні** неправильності» (форми *находили*, *дає*, *рознашали* та ін.) (Рильський, 1983, с. 142). Ученому належить вислів про те, що в думках спостережені «складні, подібні до гомерівських, прикметники та іменники» (Рильський, 1983, с. 142).

З-поміж інших лінгвістичних досліджень на особливу увагу заслуговує праця О. О. Назарука «Мовні особливості українських народних дум» (1968). У ній поєднано літературознавчий аналіз із лінгвістичним, вміщено широкий матеріал порівняльного змісту. Ученому належать подальші спроби обґрунтування виникнення дум; цікавим є розділ «Мовна практика кобзарів-бандуристів на фоні загального розвитку української мови 15–17ст». У розділі «Поетична мова дум» аналізується книжна, церковнослов'янська і народна лексика; запозичення, тропи (епітети, гіперболи) та ін., фразеологія дум, поетичний синтаксис (порівняння, означення, звертання) та ін. Заслужують на увагу також студії з розглядової проблеми Л. К. Рак, присвячені дослідженню лексико-семантичної системи дум, зокрема топонімічного, синонімічного матеріалу; цікавим є спостереження за аналізом мовних засобів гіперболізації, що здійснені шляхом порівняння гіпербол билин, дум та історичних пісень, у результаті чого було зроблено висновок про те, що ці твори «складені на основі живої народної розмовної мови» (Рак, 1961, с. 33).

Опис лексико-морфологічних особливостей дум Л. К. Рак здійснює шляхом аналізу специфічних саме для творів цього жанру прислівників, прийменників, сполучників, часток, вигуків, у результаті чого доходить висновку, що мова дум «відрізнялася від тогочасної книжної і від мови

інших народних пісень не тільки добором лексики, а й формою слів і словосполучень. В основі дум лежить народна мова...» (Рак, 1960, с. 17).

Отже, Л. К. Рак, як і Ф. М. Колесса, визначає мову дум як таку, в основі якої – народна мова, на відміну від П. Г. Житецького, який стверджував, що «мова дум являє дивне пристосування книжних стихій мови до народних» (Житецький, 1919, с. 103), тобто відстоює напівкнижне походження дум, підтримуване згодом С. О. Єфремовим.

У публікації Г. І. Халимоненка «Лексика дум та історичних пісень (коментар тюрколога)» [Халимоненко, 1977, с. 21] зібрано і описано, критично проаналізовано із залученням різноманітних лексикографічних джерел тюркські (турецькі, кримсько-татарські, ногайські) слова в народних думках, особливий акцент зроблено на екзотизмах; цікавими видаються докладні етимологічні коментарі з екскурсом у історію тієї мови, з якої походить слово; учений вдається до порівняльної характеристики і тлумачення відповідних лексичних одиниць у слов'янських мовах, звертає увагу на форми слів та ін.

Праця Т. М. Воробйової «Про способи словотворення в мові українських народних дум та історичних пісень» присвячена аналізу афіксального словотвору з усіма його різновидами, що мають місце у зазначених творах. Дослідниця дійшла висновку, що словотворення в українському поетичному епосі в усьому найістотнішому збігається зі словотворчою системою української загальнонародної мови, «хоча й не позбавлена своєрідності» (Воробйова, 1975, с. 1280).

Нами засвідчено спроби здійснити лінгвоаналіз українськи народних дум як опис текстово-образних структур – фундаментальних різнорівневих мовних одиниць, що забезпечували формування, збереження та імпровізаційне виконання творів аналізованого епічного жанру (Беценко, 2008).

Висновки. Отже, українські народні думи, незважаючи на різнобічний інтерес до них науковців, ще не отримали вичерпного і цілісного різнорівневого вивчення. Проте досягнення українських вчених в царині думознавства – суттєві і такі, що є фундаментальними для подальшого розвитку думознавства як міждисциплінарного наукового напрямку.

Література

- Беценко, Т. (2008). *Текстово-образні універсалії в українських народних думках: семантика, структура, функції*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 400 с.
- Воробйова, Т. (1975). Про способи словотворення в мові українських народних дум та історичних пісень. *Студії з мовознавства*. К.: Вища школа, 119-128.
- Житецький, П. (1893). *Мысли о народных малорусских думах*. К.: Киевская старина, 249 с.
- Житецький, П. (1895). О разных методах изучения народных малорусских дум. *Этнографическое обозрение*. №4. 108-121.
- Житецький, П. (1876). *Очерк звуковой истории малорусского наречия*. Киев. IV. 376 с.
- Житецький, П. (1987). Вибрані праці. *Філологія*. К.: Наук. думка, 328 с.
- Житецький, П. (1919). *Про українські народні думи*. К.: 260 с.
- Рак, Л. (1960). *Лексико-морфологічні особливості українських народних дум*. УМЛШ. №4. 9-18.
- Рак, Л. (1961). *Мовні засоби гіперболізації в українських народних думках*. УМЛШ. №4. 27-34.
- Рильський, М. (1983). Зібрання творів: У 20-ти т.: Наука; Критика; Публіцистика; Т. 16.: *Фольклористика, теорія перекладу, мовознавство*. К.: Наукова думка, 132-163.
- Халимоненко, Г. (1977). *Лексика дум та історичних пісень (Коментар тюрколога)*. УМЛШ. №9. 21-29.

ON THE QUESTION OF RESEARCHING LANGUAGE-STYLE SIGNS OF THE NATIONAL HEROIC EPIC OF UKRAINIANS (ANALYTICAL REVIEW)

Betsenko Tetiana

Professor Dr., Palitsynska Academy, Ukraine

ORCID: 0000-0002-1936-6673

tpb2016@ukr.net

Abstract. The article presents an attempt to understand the state of studying the language of the Ukrainian national Dumas as examples of the heroic epic. The contribution of scientists to the development of linguistic-stylistic scientific studies on the folk heroic epic is characterized. The achievements of scientists in the specified area were considered, the significance of their scientific output was clarified.

Key words: dumas, Ukrainian folk heroic epic, language of folk dumas, stylistic features of dumas.

АНТРОПОКОНТИНУУМ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ДУМ: ТЕКСТОВО-ОБРАЗНІ ЗАСОБИ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОЗАКІВ-ГЕРОЇВ

Беценко Тетяна

Професор, доктор філологічних наук, Паліцинська академія, Україна

ORCID: 0000-0002-1936-6673

tpb2016@ukr.net

Анотація. У статті подано спробу розглянути антропонімний континуум, представлений в народному героїчному епосі. Звернено увагу на мовноструктурні засоби – текстово-образні універсалії як канонічні (традиційні, усталені) думові (чи фольклорні за походженням) одиниці-формули, використовувані для опису козаків-героїв, їх зовнішності, рис характеру, особистісних якостей тощо.

Ключові слова: думи, український народний героїчний епос, антропоніми, текстово-образні універсалії.

Вступ. Народний героїчний епос – своєрідне художньо-документальне уславлення національних героїв – звичайних, простих козаків – захисників рідної землі і ватажків, керманічів. Привертає увагу народне вшанування подвигу національних героїв, що зафіксоване в мовнообразній системі дум і реалізоване з допомогою текстово-образних універсалій – канонічних (традиційних, усталених) власне думових (чи фольклорних за походженням) одиниць-формул.

Мета статті – розглянути мовні засоби характеристики козаків-героїв.

Методи дослідження. Для досягнення мети використано методи спостереження за мовним матеріалом, аналізу і синтезу, описовий метод (для характеристики зібраного фактичного матеріалу); метод текстового аналізу – для ідентифікації текстово-образних універсалій; метод регулятивного структурування – для встановлення в тексті регулярно повторюваних структур як репрезентантів текстово-образних універсалій; лінгво-стилістичний аналіз – для з'ясування стилістичних функцій текстово-образних універсалій.

Теоретична частина. Антропоконтинуум думових текстів активований численними персонажами на позначення широких соціальних і політичних сфер, з-поміж яких чільне місце належить українському козацтву.

У думах історико-героїчного змісту на перший план виступають номени – назви осіб, що пов'язані з героїчними подіями минулого – з національно-визвольним рухом на Україні проти турецько-татарської та польської навали: Самійло Кішка, Сулима, Павлюк, Остриця, Сірко, Хмельницький, Богун та ін. До мужніх захисників рідної землі, образів, вигаданих художньою уявою, відносять також ім'я отамана Матяша (дума «Федір безрідний, бездольний»). Історичні дані відсутні і про козака-героя Івана Богуславця (дума «Іван Богуславець»). Вважають, що ім'я Івась Коновченко теж не пов'язане з конкретно історичною особою (дума «Івась Коновченко, вдовиченко»). Всі ці персонажі символізують безстрашність, героїзм, відвагу.

У аналізованих творах соціально-побутової тематики увага здебільшого зосереджена на описові морально-етичних характеристик і поведінки героїв у стосунках з ближніми (охоплений переважно родинний простір, крім дум «Олексій Попович» та «Буря на Чорному морі»). Проте і в думах соціально-побутової тематики («Козак-нетяга Фесько Ганжа Андибер», «Козацьке життя», «Проводи козака», «Олексій Попович», «Буря на Чорному морі» та ін.) образ козака є домінуючим.

У думках засвідчено прагнення достовірно в художній формі відобразити героїку минулих часів і уславити героїв; у зв'язку з цим розглядані художні твори подають узагальнені образи народних захисників – безіменних козаків: *три брати сарматські, три брати азовські*. Безіменні козаки як захисники Вітчизни, як невідомі змальовані в думках «Смерть козака в долині Кодимі», «Невідомі на каторзі», «Сокол і соколя» та ін.

Узагальненою семантикою характеризується і власне найменування *козак Голота* в однойменній думі: Голота – від *голий* – «такий, що нічого не має; бідний», відповідно подається й опис вбрання: *Три семирязі лихий: Одна недобра, друга негожа, / А третя й на хлів незгожа*, що означено іронічно з допомогою текстово-образної універсалії *шати дорогиї*, і трохи далі доповнено традиційною текстово-образною універсалією *шапка-бирка*: *шапка-бирка – / Зверху дірка, / Травою пошита, / Вітром підбита* (УНД, 1972, с. 74). Козак Голота однак багатий духовно, пройнятий любов'ю до рідної землі, є її захисником. Однією з ключових текстово-образних універсалій, що розкриває образ козака як сміливця, завзятого воїна і характерника, виступає представлена в різних варіантах конструкція з компонентом *гуляти*: *Ой полем, полем килимським, / То шляхом битим гординським, / Ой там гуляв козак Голота, / Не боїться ні огня, ні меча, ні третього болота* (УНД, 1972, с. 74), *в чистім полі не орел літає – / То козак Голота добрим конем гуляє* (УНД, 1972, с. 74). Якщо в думі про козака Голоту паралелізм *в чистім полі не орел літає – То козак Голота добрим конем гуляє* вибудовується таким чином, що універсалія з характеристичною ознакою козака (*гуляти*) «відштовхується» від не менш образної константи (порівняння з орлом), то, наприклад, у думі «Івась Коновченко, вдовиченко» компонент *гуляти* виступає складником універсалії на позначення природної стихії (*не вихор гуляє*), що відповідно зумовлює асоціативне сприйняття образу козака на воронім коні: *То не вихор по Черкени-долині гуляє, / Не сизий орел яструбів ганяє, – / Вдовиченко Коновченко на воронім коні роз'їжджає* (УНД, 1972, с. 233).

Загалом текстово-образні універсалії, що виконують характеристичну роль щодо репрезентації образу козака в зіставно-порівняльних конструкціях з початковим «то не», частотні в думових творах; у таких структурах козак порівнюється з ясним соколом, буйним вітром, пор.: *Ой то не ясний сокол хвилить-прохвиляє, / Геї, то син до батька, до матері / Із тяжкої неволі в города християнські поклон посилає.* (УНД, 1972, с. 102), *То не хмари з буйним вітром / З Дніпра налягають – / То Павлюк та Остриця / Ляхів обступають.* (УНД, 1972, с. 260).

Активізовані в думках текстово-образні універсалії з прикладковими характеристичними компонентами, що нерідко представляють цілий ланцюг кореферентних виразів. Так, у думі «Федір безрідний, бездольний» образ головного героя подано за різними ознаками: за віковою (*козаче молодий*), за суспільно-професійною (*товаришу вийсковий, атамане курінний*), за соціально-родинною (*Федоре безрідний*): *Над холодною водою / Лежить козаче молодий, / Товаришу вийсковий, / Федоре безрідний, / Атамане курінний, / Постреляний, / Порубаний* (УНД, 1972, с. 81).

Велику різноманітність текстово-образних універсалій прикладкового характеру подибуємо на означення героя в думі «Олексій Попович». *Олексій Попович* – зразок моральності представника козацької старшини. Моральність козака виводиться із чеснот, що їх проповідує християнство. Він вірний своїй вірі, розуміє Божі заповіді і кається за скоєні гріхи і навчає цьому інших. *Попович* – значить син священника (проте вказівки на це варіанти думи не містять). Чи був такий козак Олексій Попович насправді – невідомо. Це ім'я також пов'язували з ім'ям героя билини «Олексій Попович». Прізвище Попович було поширеним у XVII ст. У літописі Грабянки (1663р.) є згадка про те, що в Павлоччі був полковником Іван Попович, який став священником, а потім знову полковником. Можливо, Попович на ім'я Олексій був і в Пирятині, як про це свідчать усі варіанти думи «Олексій Попович».

Образ Олексія Поповича в різних варіантах думи засвідчено в таких тексто-образних універсалиях: *Олексій Попович Пирятинський, / Козаче військовий, / Писар лійстровий* (УНД, 1972, с. 384, 385), *Олексій Попович, славний лицар-писар* (УНД, 1972, с. 390), *Олексій Попович, козак* (УНД, 1972: 392), *Олексій Попович, Атьма-запорожець* (УНД, 1972: 393), *Олексій Попович, славний писар і лицар* (УНД, 1972, с. 394), *писар військовий, козак лейстровий, Пирятинський Попович Олексій* (УНД, 1972, с. 396), *Олексій Попович, славний лицар і писар* (УНД, 1972, с. 399, 402), *Олексій Попович, гетьман-запорожець* (УНД, 1972, с. 390, 399), *писар військовий, козак лейстровий, Пирятинський Попович Олексій* (УНД, 1972, с. 396), *отаман кошовий* (УНД, 1972, с. 399).

На основі прикладкових конструкцій у думі «Олексій Попович» побудовані тексто-образні універсалиї, що активізують номени – ключові слова на позначення безіменних козаків, як-от: *козаки-запорожці* (УНД, 1972, с. 387), *козаки, славні запорожці* (УНД, 1972, с. 387, 397), *козаки гатьманці-запорожці* (УНД, 1972, с. 387), *панове-молодці, козаки-запорожці* (УНД, 1972, с. 387), *військо, товариство сердешне* (УНД, 1972, с. 387), *козаки, панове-молодці* (УНД, 1972, с. 389, 390 (2), 391, 392, 396, 401, 405), *козаки, пани-молодці* (УНД, 1972, с. 393, 395, 398, 399 (4), 400 (2)), *козаки-панове* (УНД, 1972, с. 396, 397, 398), *козаки-старики* (УНД, 1972, с. 400), *старики-козаки* (УНД, 1972, с. 403), *козаки, панові-молодці* (УНД, 1972, с. 401, 402 (3), 403), *мужики-козаки* (УНД, 1972, с. 391), *козаки-молодці* (УНД, 1972, с. 397).

Прикладковий характер має субстантивна тексто-образна універсалия на позначення образу козака в думі «Козак-нетяга Фесько Ганжа Андибер». Андибер – узагальнений образ народного захисника, який спочатку постає в образі бідного *козака-нетяги*, аби вивідати справжню суть *дуків-серебраників*, а потім розкривається: *Я єсть се Хвесько Кганжа Андибер, / Гетман запорозький!* (УНД, 1972, с. 301).

У тексті цієї думи подибуємо збірний художній образ багатих козаків, що зрадили козацькому життю, виражений субстантивною тексто-образною універсалиєю *дуки-срібляники*. В різних варіантах універсалия *дуки-срібляники* набуває онімного розширення, з конкретизацією персоналій: *Перший дука-сребраника Гаврило Довгополенко переяславський, / А другий Войтенко ніжеський, / Третій Золотаренко черніговський; Там тили три ляхи, дуки-срібляники: / Що перший пив кийвський Войтенко, / Другий пив переяславський Судденко, / А третій пив Гаврило крилівський Довгополенко* (УНД, 1972, с. 299, 303).

Соціально-побутові думи подають образ козака переважно в плані родинно-побутовому. Тут козак – найперше син, брат, якого виряджають у військо. Сюжетно-композиційні перипетії в таких думках позначені емоціями туги, болю, жалю тощо, що засвідчують, наприклад, тексто-образні універсалиї – звертальні конструкції: *Брате мій милий, / Як голубоньку сивий!* (УНД, 1972, с. 312, 314), *Ей же, мій брате рідненький, / Голубонько сивенький!* (УНД, 1972, с. 317), *Ой, мій братіку милий, / Як голубонько сивий* (УНД, 1972, с. 319), *Братіку мій рідненький, / Як голубонько сивенький* (УНД, 1972, с. 32).

Такі звертально-порівняльні конструкції в думі «Сестра і брат» творять діалогічні партії («*Братіку мій миленький, Як голубонько сизий, Прийди до мене із чужої сторони, Посити мене при лихій годині!*» «*Сестро моя рідненька, Як голубонька сизенька! Як я маю перебувати, Тебе навіщати...*»), що в кінцевому випадку отримують вираження в тексто-образних універсалиях міфологізованої семантики: *Через темний ліс ясним соколом лети, / Через бистрії води білим лебедем пливи, / Через степи далекії перепелочком біжи, / На моїм, брате, подвір'ї ти голубоньком пади* (УНД, 1972, с. 327).

Висновки. У цілому антропоніми дум є сутнісними одиничними ознаками, що концентрують максимум тематично-змістової, історичної, культурологічної та іншої значущості інформації для ефективного здійснення фольклорної комунікації. Текстово-образні універсалиї, що

відображають антропохарактеристичні цінності думового світу, є важливими текстотвірними, образотвірними одиницями думового епосу, на основі традиційної формульності здатні репрезентувати цілий світ художньої (історичної, героїчної, соціально-побутової) дійсності.

Література

Беценко, Т. (2019). *Естетика мови українських народних дум: монографія*. МОН України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 227 с.
Украинские народные думы. Изд. подгот. Б.Н. Кирдан; отв. ред. серии «Эпос народов СССР» А.А. Петросян. 1972. 560.

ANTHROPOCONTINUUM OF UKRAINIAN PEOPLE'S DUMAS: TEXTUAL AND IMAGE MEANS OF COSSACK HEROES CHARACTERISTICS

Betsenko Tetiana

Professor Dr., Palitsynska Academy, Ukraine

ORCID: 0000-0002-1936-6673

tpb2016@ukr.net

Abstract. The article presents an attempt to consider the anthroponymic continuum presented in the folk heroic epic. Attention is drawn to linguistic structural means - textual and figurative universals as canonical (traditional, established) duma (or folklore in origin) units-formulas used to describe Cossack heroes, their appearance, character traits, personal qualities, etc.

Key words: idioms, Ukrainian folk heroic epic, anthroponyms, textual and figurative universals.

USE OF VIRTUAL AND AUGMENTED REALITY TO CREATE INNOVATIVE UX DESIGN OF ONLINE STORES

Bilous Mykyta

Student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
nikitabelij02@gmail.com

Slityuk Olena

Associated Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9058-9979
Elena1200elena@gmail.com

Annotation. The paper addresses the issues related to the benefits of using virtual and augmented reality technologies to improve the user experience in online stores. It discusses how these technologies help to overcome the main disadvantage of online sales and provide customers with the opportunity to interact with products before purchasing, which helps to increase trust and conversion.

Keywords: virtual reality, augmented reality, online store, UX design, purchase, trust, conversion.

Introduction. Online shopping has become an integral part of the modern market, yet one of the main challenges for consumers is the inability to physically see and try out a product before purchase (Thesmann S., 2016). This problem can lead to a loss of trust and decreased conversion rates. This paper examines the role of virtual and augmented reality in overcoming these challenges by creating innovative user experiences that allow customers to interact with products in a virtual environment before making a purchase. Additionally, in the context of increasing competition in the e-commerce segment, it is important to attract and retain customers. The use of virtual and augmented reality in product demonstrations can be a key factor in attracting attention and increasing confidence in customers' choices, which in turn leads to increased sales volume and customer satisfaction.

Theoretical part. In modern online business, a decisive factor is the quality and informative design. Virtual (VR) and Augmented Reality (AR) technologies are becoming key aspects of this experience. They allow customers to interact with products in a three-dimensional format and see them in their environment. The integration of VR and AR into e-commerce has great potential to increase demand and trust in products. Research confirms that showcasing products in virtual or augmented formats stimulates greater interest among buyers, which can positively impact sales effectiveness and brand development (Digital, 2019).

Methodology. To investigate the impact of using virtual and augmented reality on UX design and conversion in e-commerce, this paper utilizes a combination of methods. A review of scientific literature and publications in this area is conducted to gather information on previous research and approaches to using VR and AR in e-commerce. Specialized surveys are conducted among customers who use virtual or augmented interfaces to assess their impressions and attitudes toward these technologies. These approaches will allow conclusions to be drawn regarding the effectiveness of using virtual and augmented reality in online retail and their impact on visual perception and conversion.

Results. The rise of e-commerce has brought new challenges, as customers cannot physically interact with products before buying them. However, virtual and augmented reality (VR and AR) offer innovative solutions to bridge this gap. In recent years, the use of virtual and augmented reality in e-commerce has significantly increased. These technologies offer new opportunities for customers, allowing them to examine products in more detail before purchasing (Fitra, Wulandari, Apriyani, 2024).

The utilization of virtual and augmented reality in e-commerce not only increases the interest of customers in products but also enables greater interaction with products before purchase (Ahn, 2021). This means that customers can scrutinize the product more thoroughly, see it from different angles, and understand all its features, making their choice more thoughtful and informed. Such interactive experiences can significantly boost customers' confidence in their purchase decision, leading to increased conversion rates and sales volumes for businesses.

AR and VR technologies prove to be highly effective in online marketing for several reasons. Firstly, they enhance customer engagement and emotional response, leading to increased brand and product memorability. By allowing customers to experience products in a personal and engaging way, VR and AR can foster a sense of trust and excitement, leading to stronger brand loyalty. This enhanced sense of connection with the brand can also result in increased customer retention rates and positive word-of-mouth recommendations, further bolstering the brand's reputation and market presence. Additionally, VR and AR experiences can create memorable interactions that leave a lasting impression on customers, increasing the likelihood of repeat purchases and advocacy for the brand within their social circles. Additionally, AR and VR allow for the creation of unique and captivating experiences for customers, increasing their loyalty and boosting conversion rates and sales volumes.

Enhanced UX design using virtual and augmented reality in e-commerce includes not only the ability to explore products in more detail but also interactive features that make the purchasing process more engaging and interesting for customers. With VR, customers can "try on" clothing or accessories, view items from all angles, interact with products in a virtual environment, making their shopping experience more personal and engaging.

In comparison to traditional methods of product demonstration, virtual and augmented reality emerge as winners due to the numerous advantages they offer. Photographs or videos may limit the perception of customers and not always convey all the information about the product. In contrast, virtual and augmented reality provide a more realistic and immersive view of the product, allowing users to explore products in a three-dimensional space and interact with them in a more interactive manner.

This contributes to an increase in trust levels and positive reception by customers as they gain a fuller picture of how the product looks and functions. The utilization of virtual and augmented reality can positively influence purchasing decisions and contribute to customer satisfaction. Experiments have shown that customers who have the opportunity to see a product in virtual or augmented formats are more inclined to make purchases, leading to an increase in sales volume. The implementation of virtual and augmented reality in e-commerce can not only positively affect how the brand is perceived by customers but also significantly change how they interact with the brand. The use of these technologies can be a favorable factor in forming an emotional connection with the brand, which is an important aspect of any marketing strategy.

The use of VR and AR can help companies become more accessible to consumers, providing the opportunity for remote purchasing and product exploration. However, to effectively utilize these technologies, it is important to consider the peculiarities of their use. AR and VR technologies are becoming increasingly accessible through smartphones and affordable VR headsets, reducing barriers to entry into the market for small and medium-sized enterprises. The implementation of virtual and augmented reality in e-commerce can indeed democratize access to immersive shopping experiences. However, it's crucial to acknowledge potential accessibility concerns. Despite the availability of affordable VR headsets, some users may still face barriers due to limited internet bandwidth or lack of compatible devices. These challenges underline the importance of continued efforts to make these technologies more inclusive and accessible to all consumers, ensuring that nobody is left behind in the digital shopping landscape. It is also important to consider a creative approach to the use of these technologies as they provide wide opportunities for creative and innovative marketing.

Thus, the use of virtual and augmented reality in e-commerce opens up vast opportunities for companies to improve brand perception, increase customer loyalty, and boost conversion. These technologies not only attract customers' attention and provide them with convenient design but also create opportunities for innovative approaches to marketing and sales.

Conclusions. The research results unequivocally confirm that the utilization of virtual and augmented reality in e-commerce opens up new perspectives for enhancing user experience and increasing conversion rates.

These technologies allow customers to explore products in more detail and with greater realism before making a purchase, which contributes to increased trust and satisfaction from the purchase. Improved UX design and increased conversion, in turn, can lead to increased sales volume and business profitability.

Furthermore, the implementation of virtual and augmented reality can help enhance the competitiveness of the company in the market and attract new customers. Therefore, the research results confirm the importance of integrating virtual and augmented reality into e-commerce strategies. These technologies have the potential to become key success factors for businesses in online retail, capturing the attention of customers and providing them with a reliable and interactive shopping experience.

References

- Ahn, W. (2021). Design Protection for Digital Images in AR/VR. *Journal of Industrial Property*. Vol. 68. p. 1–46. URL: <https://doi.org/10.36669/ip.2021.68.1>.
- Digital, M. (2019). *Knowing Online Marketing*. Independently Published.
- Fitra, D. A., Wulandari, D. A. N., Apriyani, H. (2024). *UI/UX Research & Design Aplikasi E-commerce: Fixup Waste with Design Thinking Methode*. *Jurnal Teknik Komputer*. Vol. 10, no. 1. P. 55–68. URL: <https://doi.org/10.31294/jtk.v10i1.17422>.
- Thesmann, S. (2016). *Interface Design*. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden, URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-658-03857-1> .

EUROPEAN TRADITIONS IN THE WORK OF UKRAINIAN HAIR DESIGNER VYACHESLAV DUDENKO

Brailko Ihor

PhD student, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine

ORCID: [0000-0002-9322-5158](https://orcid.org/0000-0002-9322-5158)

igorestel@gmail.com

Annotation. The study analyses the historical tradition of wearing a hairstyle decoration - a tiara, and also considers the method of using a decorative tiara in the design of a wedding hairstyle, demonstrated by Ukrainian designer Vyacheslav Dyudenko. The main stages of hairstyle execution are demonstrated and characterised, and the author's approaches to hairstyle design by the Ukrainian master are described.

Keywords: hairstyle design, hairstyle decoration, European hairstyle, traditions, tiara.

Introduction. European hairstyle is a part of European fashion, which in different centuries has demonstrated different trends - a tendency towards elegance, whimsy, lightness and mannerism. The expressiveness of the hairstyle image was often emphasised with the help of jewellery and accessories, in particular, a tiara was often an integral attribute of a wedding hairstyle. Hairstyles with tiaras can be seen since ancient times, but they still remain relevant today. Ukrainian hairstyle designer Vyacheslav Dyudenko uses a decorative tiara as an element that emphasises the bride's transition to the status of a married woman.

Theoretical part. According to the history of fashion, women have always tried to decorate their hair with various decorative devices. This was especially important when preparing for festive events, and ribbons, feathers, sparkles, jewellery, fresh and artificial flowers are widely used as decorations. Of particular importance among the decorations is a precious accessory – a tiara. Historical European tradition indicates that tiaras and tiaras were supposed to be worn only by brides on their wedding day or by married women. This is due to the fact that the tiara comes from classical antiquity - it was considered an emblem of the loss of virginity before the crown of love. Nowadays, you can make a sophisticated wedding hairstyle using a decorative tiara, which emphasises femininity and helps to add symbolic meaning to a woman's image on the occasion of an extremely important event.

Methodology. The study uses historical, chronological methods, as well as methods of compositional and stylistic analysis. In analysing the process of hairstyle design, the structural and logical method of analysing the shape of the hairstyle was used.

Result. The origins of the tiara date back to ancient times. For the Greeks, the tiara (also known as diadem) was originally a simple headband made of cloth worn mainly by the winners of the Olympic Games (the Greek word diadem means "headband"). As a symbol of power, tiaras were worn by Persian shahs, Egyptian pharaohs and Hellenistic kings. It was only in the third century that the tiara became fashionable during the time of the Roman emperors (Not Just for Royals, 2021).

Over the next few centuries, tiaras were largely forgotten. Interest in them resumed at the end of the eighteenth century, when ancient styles were revived in fashion: women wore high-waisted camisole dresses that resembled Roman tunics. Hair was decorated with tiaras.

Representatives of European royal families still prefer this symbolic decoration today. For example, the head of Crown Princess Victoria of Sweden was adorned with a tiara called "the Cameo Parure" on the day of her royal wedding. It is believed that the set of jewellery (tiara, earrings, necklace and brooch)

was made for Empress Josephine shortly after her marriage to Napoleon; it was in keeping with the fashion for antique style, with a series of cameos referring to Greek mythology (Foussianes, 2021).

Figure 1. Fresco from Pompeii with the wedding of Zeus and Hera on Mount Ida. Museo Archeologico Nazionale, Naples (Not Just for Royals, 2021)

Figure 2. Fredric Westin, Crown Princess Josefina, 1837, Maltesholm Castle (Not Just for Royals, 2021)

Figure 3. Crown Princess Victoria of Sweden with the cameo diadem on her wedding day, June 19, 2010 (Foussianes, 2021)

Figure 4. Kate Middleton on her wedding day on 29 April 2011 wearing a tiara from the royal collection (Spranklen, 2021)

The Princess of Wales, Kate Middleton, wore a piece of jewellery known as the Cartier Halo tiara on her wedding day; it consists of 739 diamonds and 149 baguette diamonds and was lent to Kate by Queen Elizabeth (Spranklen, 2021).

Ukrainian hair designers are experimenting with historical European traditions. For example, the famous Ukrainian designer Viacheslav Dyudenko often refers to the history of European fashion. Figures 6 and 7 show a wedding hairstyle with a decorative tiara. The process of its execution consisted of several stages: separate the back of the head with an asymmetrical parting; gather the hair of the back of the head into an asymmetrical ponytail; perform a combing on all the rest of the hair; comb the previously combed hair smoothly to the left, create the required asymmetrical shape; pin the combed hair at the base of the ponytail with invisible bobby pins; perform a combing on the hair of the ponytail; form an asymmetrical bun from the hair of the ponytail; fix the asymmetrical bangs (Dudenko Kyiv, 2022). Make-up was done by Tetiana Selutina, clothes for the shoot were provided by the wedding salon "FeYa", Kyiv.

Figure 5. "Dudenko Kyiv". Wedding hairstyle with a decorative tiara.
Photo by D. Raffaelli (Dudenko Kiev, 2022)

Figure 6. "Dudenko Kyiv". Steps for a wedding hairstyle with a decorative tiara.
Photo by D. Raffaelli (Dudenko Kiev, 2022)

Vyacheslav Dyudenko (born in 1961) is a Ukrainian master of hairdressing, owner of the D2 salon chain and the Dyudenko Kyiv School of Professional Hairdressing, multiple winner of international hairdressing championships, competitions and festivals; judge of national competitions for hairdressers, make-up artists and stylists. The creative imagination of the master and his students is drawn to both historical themes and motifs, as well as to ultra-modern trends in hair design with experiments in shaping and colouring.

Figure 7. Vyacheslav Dyudenko. 2022. Kyiv, Ukraine

Conclusion. So, among the modern trends in hairstyle decoration, we can distinguish an appeal to the periods of European fashion history, in particular, with the use of decorative tiaras. Ways of wearing tiaras changed in the early XX century and adapted to fashion styles. The example of a wedding hairstyle

by Dudenko Kyiv salon shows that a decorative tiara serves as an expressive addition and has a symbolic meaning – the transition of a woman from the status of a bride to a married woman. Among the designer's shaping tools, we can see a combination of the principle of shaping – asymmetry with the technique of combing – in the hair design. Referring to historical themes and motifs is a promising direction in hair design, as it helps to relay the most interesting pages of fashion development.

References

- Dudenko Kiev (2022). *Весільні зачіски і стиль*. URL: http://dudenko.kiev.ua/ru/publikacii_v_presse/svadebnie_pricheski_tehnologii.html
- Foussianes C. (2021). How Sweden's Royal Family Inherited the Stunning Cameo Parure from Napoleon's Wife. URL: <https://www.townandcountrymag.com/society/tradition/a35538348/sweden-royal-family-cameo-parure-napoleon-history/>
- Not Just for Royals (2021). URL: <https://www.barnebys.com/blog/not-just-for-royals-a-history-of-the-tiara>
- Spranklen, A. (2021). Why Kate Middleton's wedding tiara was a truly sentimental choice. URL: https://www.tatler-com.translate.google.com/article/kate-middleton-wedding-day-tiara-cartier-halo?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc

АКТУАЛЬНІСТЬ АКАДЕМІЧНОЇ ШКОЛИ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ ТА ДИЗАЙНІ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Брильов Сергій

Викладач, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

ORCID: 0000-0003-0158-2359

s.brylov@kubg.edu.ua

Кузьмічова Валентина

Ст. викладач, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

ORCID: 0009-0001-3496-6503

v.kuzmichova@kubg.edu.ua

Анотація. Актуальність умов академічної школи в образотворчому мистецтві та дизайні в сучасному світі є ключовою, оскільки зміни в культурному та технологічному оточенні ставлять перед навчальними закладами нові завдання та виклики. Сучасний стан академічної підготовки в галузі мистецтва та дизайну, а також аналізує тенденції, які впливають на навчання та розвиток студентів. Академічна школа, сформована в мистецьких навчальних закладах у період з XVI по XIX століття, базувалася на наслідуванні зовнішніх форм мистецтва античності та епохи Відродження. Цей напрям визначався строгими стандартами і канонами, спрямованими на досягнення ідеалізованих ідеалів краси та гармонії. Академічна школа акцентувала на догматичному підході до творчості, що визначалося використанням жорстких правил та визначених конвенцій у створенні мистецьких творів.

Ключові слова: академізм, скульптура, живопис академічна школа, образотворче мистецтво, дизайн, сучасні умови, технології, навчання.

Вступ. Із стрімким розвитком технологій та постійними змінами у суспільстві, тема мистецтва і дизайну стає надзвичайно актуальною. Високий темп сучасного життя, постійні трансформації у культурі та суспільних цінностях породжують нові виклики для митців та дизайнерів. Сучасне мистецтво і дизайн стають важливим інструментом візуалізації та інтерпретації цих змін.

Проблемні питання стосуються не лише естетичних аспектів, але й соціального контексту мистецтва та дизайну. Як впливають сучасні технології на творчий процес митців? Які виклики стоять перед дизайнерами у створенні продуктів, що відповідають вимогам сучасного суспільства? Чи може мистецтво виступати як інструмент для вирішення актуальних проблем сучасності?

Розглянемо взаємодію мистецтва та дизайну зі змінами у світі, а також визначимо їх роль у формуванні сучасного культурного ландшафту. Первинне формування поняття та розвиток академізму в образотворчому мистецтві пов'язані з заснуванням школи художників Л. Карраччі та його двоюрідних братів Агостіно і Аннібале Карраччі близько 1585 р. Ця школа, відома як болонська школа живопису, визначалась дотриманням новаторських підходів у викладанні мистецтва. Вона почала як «Академія прагнучих» (Accademia Desiderosi), а пізніше отримала назву «Академія спрямованих вірним шляхом» (Accademia degli Incamminati).

Новаторство полягало в тому, що натомість традиційного учнівства у окремого майстра-художника та копіювання його індивідуальної манери, учням академії пропонувалася спеціально розроблена методика для вивчення досягнень минулого. Навчальний процес включав практичні професійні навички, вивчення теоретичних предметів, таких як перспектива, історія, міфологія, а також широке вивчення природи та анатомії.

Болонська академія стала ініціатором введення нагород за кращі навчальні роботи, що стало

педагогічною новацією. Ці підходи згодом вплинули на подальший розвиток академізму. Заснування подібних навчальних закладів, таких як Королівська академія живопису й скульптури у Парижі (1648 р.), Академія мистецтв у Берліні (1699 р.), Академія образотворчих мистецтв у Відні (1772 р.), також внесли значний внесок у поширення академічних принципів та «академізацію» мистецтва в європейській художній культурі. Ці установи вперше стали виробляти єдину методику професійної мистецької освіти та встановлювати стандарти для художніх форм і конкретних історичних напрямків (Art and the Academy in the Nineteenth Century, 2000; Luderin, 1997; Luderin, 1997).

Теоретична частина. Академічна школа має основну мету передачі теорії, практики та досвіду образотворчому мистецтву та дизайну від викладача до студента. Цей підхід існує вже протягом 500 років і спрямований на навчання студентів рисуванню, ліпленню та письму за спостереженням, що передбачає уважний погляд на натуральні об'єкти або реальність. Одним із основних аспектів є практика з природи або реальних об'єктів. Це включає у себе уважне спостереження за предметом, його розбиття на основні форми та використання точних пропорцій і перспективи для створення реалістичного зображення. Розуміння анатомії є ключовим для тих, хто малює або ліпить людську фігуру, оскільки це допомагає створювати точні зображення людської форми. Пропорції, перспектива, затінення та композиція – це основні елементи, на які академічна школа звертає увагу. Студенти прагнуть точно відтворювати пропорції для створення відчуття реалістичності та балансу у своїх роботах. Вони використовують перспективу для створення ілюзії глибини та простору, затінення для створення ілюзії світла і тіні, а також працюють над композицією для створення візуально приємного та збалансованого зображення. Основна мета студента в академічній школі полягає в тому, щоб через практику та навчання вивчити рисування, письмо та ліплення без природи. Студенти повинні регулярно практикувати, вивчати анатомію та експериментувати з різними техніками для вдосконалення своїх навичок.

Академічна школа, застосована для майбутніх митців, визначається високим рівнем професійної художньої освіти та реалістичним стилістичним підходом у їхніх творах. Вона підкреслює досконалість технічного виконання, а також елементи класичної мистецької композиції, гармонійність колориту та інші аспекти, що відзначали класичні стилі в живопису. мистецької освіти та встановлювати стандарти для художніх форм і конкретних історичних напрямків.

Академічна школа в образотворчому мистецтві – це система навчання, яка розвиває творче мислення та практичні навички студентів у процесі виконання практичних завдань і проєктів. Особливу увагу приділяється творчому, нестереотипному мисленню, активності, самостійності та захопленості студентів. Метод мозкового штурму використовується для розвитку творчого підходу студентів, стимулює вільне накопичення ідей та емоційне вираження відношення до художніх творів.

У сучасних умовах, викладання образотворчого мистецтва вимагає від викладачів використання різноманітних інноваційних методів. До них відносяться особистісно зорієнтовані, інтегративні, творчо-стимулюючі, емоційно-регулюючі, проблемно-моделюючі, перцептивно-аксіологічні, електронно-інформативні та поліекранні методи. Ці підходи дозволяють більше уваги приділяти індивідуальним особливостям студентів, активно залучати їх до творчого процесу та використовувати сучасні технології в навчанні.

Особливий інтерес у сучасних методиках образотворчого мистецтва представляють інтерактивні методи. Ці методи спрямовані на розвиток індивідуальних способів навчання студентів та активізацію їхньої творчої діяльності. Інтерактивне навчання сприяє осмисленню студентами власної діяльності, розвитку їхнього досвіду, мотивів та потреб.

Академічна школа в образотворчому мистецтві в сучасному світі активно впроваджує інноваційні методи, спрямовані на розвиток творчого потенціалу студентів. Зокрема, велика увага

приділяється інтерактивним методам, які враховують індивідуальні особливості та реалії сучасного суспільства. Метою цього підходу є формування висококваліфікованих митців, здатних ефективно використовувати свої знання та творчий підхід у сучасному мистецтві та дизайні.

Висновки. Головною метою вищих мистецьких навчальних закладів є забезпечення освітньої діяльності, що базується на навчальній, виховній, науковій, культурно-просвітницькій та методичній роботі. Теоретичне підґрунтя навчальних предметів у всіх мистецьких закладах становить академічне мистецтво.

Аналіз програм дисциплін підтверджує, що виховання митців відбувається на основі зразків європейської класики, використовуючи методику великих митців. Така освітня вертикаль, що включає школу естетичного виховання, училище та вищий навчальний заклад, створює умови для послідовного формування особистості професійного митця.

Під час реформування вищої освіти в контексті Болонського процесу важливо враховувати власний конкурентоздатний досвід. Зауваження ректора Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського, професора В. І. Рожка, щодо необхідності урахування власного досвіду визначається ймовірністю втрати працевлаштування випускників в Європі та інтернаціональних студентів на ринку мистецько-освітніх послуг при загальному пристосуванні до Болонських процесів.

Багаторічний досвід виховання творчих особистостей свідчить про ефективність сучасної системи мистецької освіти в Україні. Академічна школа дійсно створює міцну основу для художників, наголошуючи на реалістичності та технічній майстерності. Це допомагає виховати в художника навички, які є важливими не лише для створення реалістичних робіт, але й для подальшого розвитку у різних галузях мистецтва (Рудницька, 2005).

Також слід відзначити, що багато великих майстрів мистецтва, які вже досягли визначеного рівня власної творчості, вивчали академічні техніки та рисунок. Це вказує на те, що навчання в рамках академічної школи може бути важливим етапом для будь-якого художника, навіть якщо їх творчість пізніше розвивається в інші стилі чи напрямки.

Література

- Богущий, Ю., Андрущенко, В., Безвершук, Ж., Новохатько Л. (2007). Українська культура в європейському контексті. Київ: Знання, 679 с.
- Волков, С. (2003). Система мистецької освіти в культурі України 90-х років ХХ століття: традиції, реформи, перспективи: автореф. дис... канд. мистецтвознав.: 17.00.01. Національна музична академія України ім. П.І. Чайковського. Київ. 20 с.
- Рожок, В. (2005). Мистецька освіта і Болонський процес. *Урядовий кур'єр*. 4 серпня.
- Рудницька, О. (2005). Педагогіка: загальна та мистецька: навч. пос. Тернопіль: Навч. книга-Богдан. 360 с.
- Сідлецька, Т. (2012). Становлення і розвиток мистецької освіти в Україні. *Знання. Освіта. Освіченість : зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф.*, 25-27 вересня. Вінниця : ВНТУ. 112-114.
- Art and the Academy in the Nineteenth Century (2000). Denis, R. C.& Trodd, C. (Eds). Rutgers University Press, New Brunswick, N.J., 207 p.
- Lécharny, L.-M. (1998). L'Art-Pompier. Paris: Presses Universitaires de France, 150 p.
- Luderin, P. (1997). L'Art pompier: immagini, significati, presenze dell'altro Ottocento Francese (1860-1890). Pocket library of studies in art, Olschki, 196 p.

THE RELEVANCE OF THE ACADEMIC SCHOOL IN FINE ARTS AND DESIGN IN MODERN CONDITIONS

Brylov Serhii

Lecturer, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0158-2359

s.brylov@kubg.edu.ua

Kuzmichova Valentyna

Senior Lecturer, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

ORCID: 0009-0001-3496-6503

v.kuzmichova@kubg.edu.ua

Abstract. The relevance of academic school conditions in fine arts and design in today's world is key, as changes in the cultural and technological environment present new tasks and challenges to educational institutions. The current state of academic training in art and design, and examines trends that impact student learning and development. The academic school, formed in art educational institutions in the period from the 16th to the 19th century, was based on imitating the external art forms of antiquity and the Renaissance. This direction was determined by strict standards and canons aimed at achieving idealized ideals of beauty and harmony. The academic school emphasized a dogmatic approach to creativity, which was determined by the use of strict rules and certain conventions in the creation of works of art.

Key words: Academism, sculpture, painting, academic school, visual arts, design, modern conditions, technologies, education.

A STUDY ON THE PROTECTION OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE OF TEXTILE

Chen Shulin

PhD student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0009-0004-9743-2041

shulin93@163.com

Krotova Tetiana

Professor Dr., Kyiv National University of Technology and design, Ukraine

ORCID: 0000-0003-2282-0029

krotova_t@ukr.net

Annotation. This paper takes the intangible cultural heritage of textile in Jiangsu region as the research object, and discusses the role and strategy of museums in displaying and protecting this intangible cultural heritage, as well as the problems and challenges they face. The significance of this paper lies in that the final result can promote the understanding of the combination of museums and intangible cultural heritage, and facilitate the development of theory and practice.

Keywords: intangible cultural heritage of textile, museum, protection, display.

Introduction. Jiangsu region is one of the economic and cultural centers of China, and also an important birthplace of the textile history of the Chinese nation. The intangible cultural heritage of textile in this region, such as Suzhou embroidery, Nanjing brocade, Suzhou tapestry, Nantong blue calico, etc., are national or even world-level intangible cultural heritage. They use textile skills to integrate nature, humanity, history, and culture, showing the brilliant achievements and creativity of the Chinese nation. They are also the necessities of people's daily life and the precious wealth of the world cultural heritage. However, with the development of modern technology, the traditional hand-made textile intangible cultural heritage skills are facing the crisis of extinction, and they urgently need to be rescued and protected.

Theoretical part. Museums play an important role and responsibility in the protection and inheritance of intangible cultural heritage, but they also face some problems and challenges. They need to improve and enhance their digital display, museum education, public recognition and other aspects, and also pay attention to maintaining the living inheritance and innovative development of intangible cultural heritage, balancing the relationship between tradition and modernity, protection and development, inheritance and innovation, market and society, etc., enhancing the social influence and cultural value of intangible cultural heritage, and promoting the development of theory and practice of intangible cultural heritage. Methodology. This paper adopts three methods: literature review, field investigation and comparative study. The literature review method allowed for a systematic selection and analysis of the concept, characteristics, value, classification, and current situation of the intangible cultural heritage of textile in Jiangsu region. Through field research method the representative intangible textile cultural heritage in Jiangsutakoye region, namely Suzhou embroidery, Nanjing brocade, Nantong blue calico, etc. The comparative research method made it possible to compare museums horizontally, and summarizes the advantages and disadvantages of the intangible cultural heritage of textile entering the museum protection.

Result. Suzhou embroidery, Nanjing brocade, Suzhou tapestry, Nantong blue calico are world-level intangible cultural heritage, showing the brilliant achievements and creativity of the Chinese nation. (Jin, 2020). Nanjing brocade is a traditional Chinese silk weaving craft, mainly based on satin structure, with

a wide range of sources, rich meanings, and diverse forms of patterns. It inherits the brocade skills of the Ming and Qing dynasties, constantly innovates and develops, uses a lot of gold threads and embellishments, and is very luxurious. Suzhou tapestry has a history of more than 1000 years, and its patterns are mostly based on famous paintings and calligraphy, with harmonious contrast of colors, up to 6000 kinds of colored weft threads, extremely rich stitches, and various techniques, enhancing the three-dimensional and decorative sense of tapestry. Its raw materials are simple and durable, healthy and environmentally friendly, the fabric style is elegant, the patterns are rich in cultural connotation and aesthetic value, and the color use is exquisite and harmonious.

Scholars' research on the intangible cultural heritage of textile is not deep and systematic enough, lacking the holistic and regional research on the intangible cultural heritage of textile in Jiangsu region, and also lacking the research on the connection and coordination among the various intangible cultural heritage. Therefore, it is necessary to carry out research.

Intangible cultural heritage is the skills, knowledge, expressions and cultural spaces related to textile that human beings have created and inherited in the long-term production and life practice. They are closely related to people's daily life, and are also an important part of the world cultural heritage, reflecting the long history and splendid civilization of the Chinese nation. Museums can provide comprehensive display and dissemination, effective utilization and promotion, safe preservation and development for intangible cultural heritage, so that more social public can understand and pay attention to them, thus achieving the purpose of protecting intangible cultural heritage. It is also the responsibility of museums to study the connotation of intangible cultural heritage in depth (Zhan, 2020).

Museum display can enhance the depth of display and make the museum display more diversified by using digital means. For example, the interactive devices in the exhibition hall can let the audience feel the beauty and complexity of brocade skills through small games, arouse emotional resonance, and enhance the awareness of protecting intangible cultural heritage. For textile exhibits, museums can also introduce 360-degree holographic imaging, make them into three-dimensional holographic images, display the exhibits in all directions (Li, 2015), show the details and three-dimensional sense of the exhibits, and dynamically demonstrate the steps of wearing clothing, so that the audience can be immersive and stimulate interest.

Conclusion. Intangible cultural heritage enables us to understand history, recognize history, and inherit traditional knowledge and skills. Textile intangible cultural heritage is more closely related to the public life. The textile intangible cultural heritage museums in Jiangsu province, such as Nanjing Brocade Museum, Nantong Blue Calico Museum, Jiangning Weaving Museum, and Jiangnan Silk Culture Museum, play a very important role in displaying and protecting intangible cultural heritage. They use digital means to increase the depth of display, and increase the interest and interactivity of textile intangible cultural heritage through the multi-sensory experience of the audience, such as seeing, hearing, touching, etc. They can not only feel the beauty of intangible cultural heritage skills, but also experience the complex craftsmanship and the stories behind them.

References

- Jin, W., Li, J., & Zhao, L. (2020). Research on the innovative integration of traditional handicraft and modern clothing design in Jiangsu. *Textile Report*, 39(4), 61-62+82.
- Li, P. (2015). Research on the innovative design of digital museum display based on physical museum design. *Journal of Chifeng University (Natural Science Edition)*, 31(23), 26-28. <https://doi.org/10.13398/j.cnki.issn1673-260x.2015.23.012>
- Zhan, C. (2020). The inheritance of textile intangible cultural heritage in Jiangsu region [Doctoral dissertation, Nanjing Normal University]. CNKI Dissertations. <https://doi.org/10.27245/d.cnki.gnjsu.2020.001658>

EUROPEAN PRACTICES OF FASHION PRESENTATION: THE EXPERIENCE OF UKRAINIAN MODEL IRINA KRAVCHENKO

Dykhnych Liudmyla

Professor Dr., Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine

ORCID: 0000-0003-1778-7551

dl5020640@gmail.com

Annotation. The study is devoted to the analysis of the creative experience of Ukrainian fashion model Iryna Kravchenko in the context of the discussion on the place of individuality in modelling. The article analyses the catwalk and advertising images of the model, outlines her main characteristics. It is emphasised that the individuality of a fashion demonstrator contributes to the recognition and popularisation of collection products, as well as to the growth of the designer's image and maintaining interest in his or her work.

Keywords: modelling, clothing collection, individuality, catwalk image, advertising image.

Introduction. The main purpose of the fashion show is to showcase the latest collections of luxury designers and brands to customers, the media and a wide range of fans. The fashion week provides designers with an opportunity to showcase their creativity and promote their brands, as well as to get acquainted with the latest trends and styles in the fashion world. One of the most prominent Ukrainian fashion demonstrators is Iryna Kravchenko, whose career began in Ukraine and has been successful not only in Ukraine but also in Europe and the United States.

Theoretical part. In established fashion practices, there is a widespread belief about the place of personality in modelling: the task of a fashion model is only to present a fashion novelty without showing their own charismatic traits. However, over the past two decades, there has been an ongoing debate in which the concept of individuality in fashion presentation has been given increasing importance.

Methodology. The study uses the bibliographic method, as well as the analysis, synthesis and processing of information. The analysis of photo-images was performed using the methods of associative and figurative-stylistic analysis.

Results. Iryna Kravchenko was born on 19 November 1987 in Zaporizhzhia. After school, she studied at the university at the Department of Computer Design, and after graduation, she worked as an art teacher at a private school. Iryna was noticed and invited to the famous Ukrainian agency L-Models. In 2012, the famous American designer Alexander Wang invited Iryna to open his show at New York Fashion Week, and the Ford modelling agency signed a contract with her. Subsequently, world-famous brands invited the bright model from Ukraine, who was already represented by five modelling agencies around the world in 2015.

		
<p>Figure 1. ADAM SELMAN, AW 2018. New York (Adam Selman, 2018)</p>	<p>Figure 2. Alexis Mabille. FALL, 2018. Paris (Alexis Mabille, 2018)</p>	<p>Figure 3. Armani Privé 2019, Paris (Paris Haute Couture, 2019)</p>

To date, Iryna's portfolio includes covers of British, Spanish, Ukrainian Harper's Bazaar, Ukrainian L'Officiel, VOGUE and Elle, shootings for W Magazine, Numero, Interview and many other world magazines. Iryna regularly takes part in shows for Valentino, Maison Margiela, Schiaparelli, Erdem, Trussardi and many other famous brands. The model was also the face of Ukrainian Fashion Week in AW 17/18.

For the first time since the beginning of the full-scale war, Iryna Kravchenko came to Ukraine in 2023 and took part in the advertising campaign of the Ukrainian footwear and handbag brand KACHOROVSKA (Fig. 5) as part of Ukrainian Fashion Week (Ukrainian Fashion Week, 2023). The figurative nature of the brand's new products was supported by designer furniture and interior items with a story, which were placed in the location.

Figure 4. Irina Kravchenko on the cover of Harper's Bazaar Spain, 2014

Figure 5. Irina Kravchenko in an advertisement for the KACHOROVSKA handbag and shoe brand (Ukrainian Fashion Week, 2023)

After analysing numerous images of Irina Kravchenko from the websites of the seasons of the world's main fashion capitals, advertising photo shoots and editorial shoots, we can say that all the images of the model created by different stylists share such a characteristic feature as the ability to show her own individuality through each image. Iryna herself speaks about this: "The first time a model is noticed because of her appearance, and the second time she will be called because of her personality" (TOP-10 models, 2016). At the same time, it should be noted that Irina's individuality never conflicts with the conceptual imaginative content of the designer's idea, worked out by hair and make-up stylists.

Conclusion. Discussions among fashion analysts about the importance of the individuality of a fashion demonstrator for the promotion of a fashion product have also contributed to the exacerbation of this issue in scientific research. The analysis of catwalk and advertising photos of Ukrainian model Iryna Kravchenko shows that the manifestation of individuality when demonstrating a fashion image contributes to the recognition and popularisation of the collection's products, and ultimately to the growth of the designer's image and maintaining interest in his or her work.

References

- Adam Selman (2018). URL: <https://www.vogue.com/fashion-shows/fall-2018-ready-to-wear/adam-selman>
- Alexis Mabille (2018). Fall Couture. URL: https://www-vogue-com.translate.goog/fashion-shows/fall-2018-couture/alexis-mabille?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc
- Paris Haute Couture (2019). URL: <https://jetsetter.ua/paris-haute-couture-nikol-kidman-ta-kitti-spenser-na-shou-armani-priv/>
- Ukrainian Fashion Week (2023). Ірина Кравченко. URL: https://www.facebook.com/UkrainianFashionWeek/posts/5880328078687134/?paipv=0&eav=AfZqpbvkPsCvEUPM15i0Pf5vkB5FmzNviejO96wp3agM_SfMKgtIe4iKsPFyqplYenI&_rdr
- ТОП-10 моделей: краса по-українськи (2016). URL: <https://www.volynpost.com/news/69322-top-10-modelej-krasa-po-ukrainsky-foto>

FROM SURREALISM TO SUSTAINABILITY: THE FASHION EVOLUTION OF FASHION CONCEPTS

Dmytrenko Maria

Bachelor student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

dmytrenkomaria574@gmail.com

Kolosnichenko Olena

Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0001-5665-0131

3212793@gmail.com

Annotation. The article explores the evolution of fashion concepts from the 20th to the 21st century, emphasizing how historical, social, and technological changes have influenced design philosophies and industry practices. It delves into the transition from traditional to conceptual art in fashion, highlighting key movements such as surrealism, minimalism, and punk fashion, and their impact on the identity of clothing brands and collections. The text also examines the role of technological advancements in shaping modern fashion, focusing on sustainability, digital innovation, and inclusivity.

Keywords: conceptual art, fashion evolution, design, sustainability, technological innovation.

Introduction. The analysis of key fashion concepts of the 20th century provides contemporary designers with a comprehensive understanding of the importance of establishing a quality conceptual foundation. Additionally, studying modern conceptual trends helps to imbue clothing collections with meaning and relevance. The aim of this work is to investigate the leading concepts in the fashion industry in the 20th and 21st centuries and the conditions for their formation, with the goal of developing a women's clothing collection.

Theoretical Part. When traditional painting and sculpture became familiar and ceased to create a sense of novelty, conceptualism emerged in the art "arena." In the studies of Marcel Duchamp, conceptualism "dematerialized" art objects, putting ideas at the forefront. While this often meant purely textual work, conceptual art was actually a constellation of practices that included installation, visual art, performance, etc. (Alexander & Sabeth, 2006). However, critic and historian Terry Smith argues that conceptualism and conceptual art are not synonymous. Smith notes that conceptual art is a specific expression codified by art history, whereas conceptualism is purely a philosophical construction (Robert & Terry, 2017).

Clothing and fashion, like any other component of human history, reflect the evolution of society. Over the centuries, the function of clothing has changed from utilitarian to identification-communicative. In the Renaissance and Victorian eras, fashion focused on aesthetics, personal style, and social status. The 20th century was key to the formation of modern fashion. At this time, numerous talented designers transformed clothing into a tool for expression and the runway into a platform for their own speeches. This perspective on fashion formed concepts that today play a leading role in the identity of clothing brands and individual collections.

Analyzing the most influential concepts of the last century, one can notice an undeniable connection between world events, politics, and the creative ideas of designers at the time. Understanding this interrelation helps contemporary fashion brands and designers create successful avant-garde products that have a solid "framework" in the form of a concept. In the 1920s, surrealism emerged, seeping into art and fashion, offering an escape from reality to a world of fantasies and dreams. Elsa Schiaparelli opened the door to this direction in fashion, considering clothing a work of art. However, it should be

noted that at this time, high fashion was only accessible to the wealthy classes, and such clothing was made exclusively to order.

Christian Dior's "New Look," introduced in 1947, became a symbol of post-war revival. Dior revived fashion with feminine silhouettes and luxurious clothing, which had been replaced by masculine shapes and practical materials during the war. While not everyone was ready to embrace such changes and return to luxurious and somewhat uncomfortable garments, the "New Look" was doomed to success.

In the 1960s, ready-to-wear emerged and completely revolutionized the industry, offering a completely different approach: affordable, fashionable clothing in standardized sizes. Unlike haute couture, ready-to-wear democratized it, making stylish clothing accessible to a wide audience, which facilitated the global spread of trends. Thus, fashion became mass-produced and began to gain incredible momentum among all social strata, primarily contributing to overproduction and a decrease in its quality.

The minimalism movement originated in the mid-20th century and served as a response to excessive consumption and saturation. Minimalism was not only about art but also a lifestyle, a worldview built on the rejection of excess. It gained popularity in fashion thanks to Coco Chanel. The philosophy of her designs was to liberate women from the constraints of contemporary fashion, making clothing free, comfortable, and minimalist. This concept remains popular to this day.

Punk fashion, which emerged around the Sex Pistols in Britain in 1976, became a form of social protest. Vivienne Westwood made the most significant contribution to the formation and development of this direction, trying to provoke the youth to express their own views and dissatisfaction with political and social changes and the established order (Mulvagh, 1988).

In today's world, fashion brands continue to actively use a conceptual approach. This applies not only to design but also to mission, function, and brand identity. There are now an immeasurable number of conceptual trends that come together in massive and established concept streams. An example of this is "sustainability" in the context of ecological consciousness as one of the key conceptual directions of conscious development in the 21st century. Consumers are increasingly preferring brands and products that adhere to sustainable practices. This involves ecological materials, a closed-loop economy, recycling, upcycling, etc. Alongside this, the development of technology and science helps to invent innovative ecological materials (Sustainable fashion trends to watch in 2024: Ideas for apparel retailers, n.d.).

Returning to technological development, it is worth noting that it separately forms leading modern fashion concepts, introducing innovations through augmented reality (AR) and virtual reality (VR), digital design, and 3D modeling, seamlessly fitting into the main concept of sustainability and awareness. This gives rise to absolutely unique business models, clothing presentations, and production cycles. For example, AR technology allows users to virtually try on clothes, significantly improving the online shopping experience, reducing the number of returns, and increasing customer satisfaction (Fig. 1, a, c). Whereas VR can allow viewing fashion shows and exhibitions through virtual reality glasses from anywhere in the world, making fashion more accessible and democratic. The use of 3D technologies during modeling not only helps to reduce costs and production time, minimize waste, and improve fitting, but also creates the possibility of pre-sales and presentations of collections (Fig. 1, b). Technologies not only enrich the consumer experience but also contribute to the formation of more conscious and responsible production (Innovative fashion: 10 ways technology is changing fashion, n.d.).

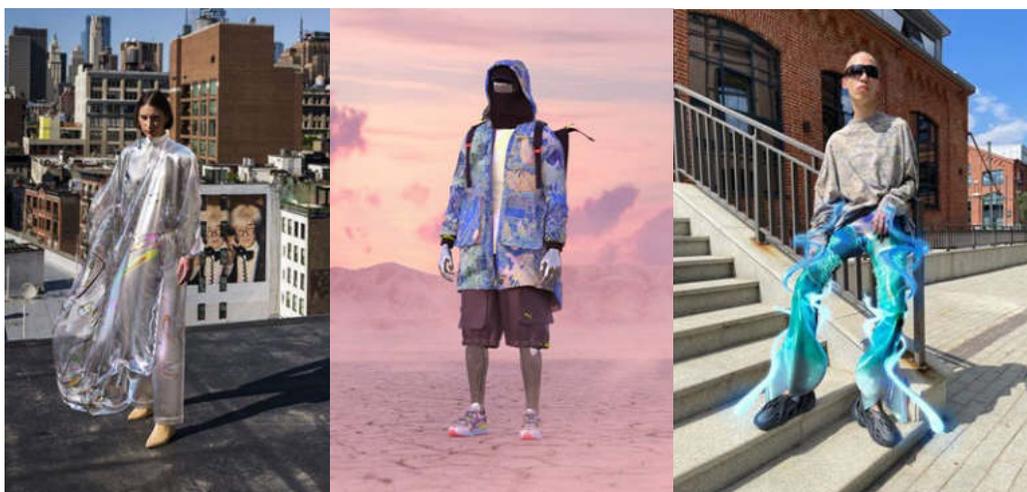

Figure 1. Digital clothing: a – collaboration between Puma and The Fabricant; b – The Fabricant's digital AR dress; c – AR outfit by Tribute Brand

Fashion concepts built on inclusivity and diversity promote the advancement of respect for each individual's uniqueness. A bright example is the growing popularity of adaptive clothing collections created specifically for people with disabilities, as well as the representation of diversity in advertising campaigns and the modeling business. An important component of inclusivity recognizes and respects all body types, ages, races, and physical abilities. This gives everyone the chance to feel valued and equal. In contemporary fashion, progress is not limited to the latest inventions but primarily includes the development and growth of social consciousness, ethics, and humanity.

Conclusions. Therefore, the conceptual approach helps to create clothing beyond trends, based on deep content and ideas. Analyzing historical and contemporary concepts in fashion provides a comprehensive understanding of the dependency between global changes, global trends and the world of fashion. Also, looking at the fashion of the 20th century, one can see how established concepts that build our modernity were born and continue to exist today.

References

- Robert, B., & Terry, S. (2017). One and five ideas: On conceptual art and conceptualism. Duke University Press.
- Alexander, A., & Sabeth, B. (Ред.). (2006). Art after conceptual art. MIT Press.
- Mulvagh, J. (1988). Vogue history of 20th century fashion. Bloomsbury Books.
- Sustainable fashion trends to watch in 2024: Ideas for apparel retailers. 3dlook. <https://3dlook.ai/content-hub/sustainable-fashion-trends-to-watch-in-2024/>
- Innovative fashion: 10 ways technology is changing fashion. Fashionnovation. <https://fashioninnovation.nyc/innovative-fashion-tech-is-changing-industry/>

СЕЙМИ ТА СЕЙМИКИ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО ЯК ПЕРЕДТЕЧА СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ

Древаль Юрій

*Професор, доктор наук з державного управління,
Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна*

ORCID: 0000-0002-7347-9433

drevaly@ukr.net

Анотація. Розглянуто питання щодо діяльності станових представницьких установ Великого Князівства Литовського як передтечі сучасного парламентаризму. Відзначено, що звернення до історичної спадщини парламентаризму має не лише пізнавальне, але і суто практичне значення. У даному разі наголос зроблено на поступовому визріванні національної та європейської ідентичності тих народів, які населяли територію цієї держави в часи пізнього середньовіччя. Наведені сюжети становлення політичного представництва у Литві та Україні свідчать як про омріяний століттями європейський вибір обох народів, так і про проблеми та складнощі на шляхах ствердження сучасної системи народного представництва.

Ключові слова: Велике Князівство Литовське, парламентаризм, станове представництво, сейми, сеймики.

Вступ. Становлення сучасного парламентаризму є складним і довготривалим процесом, а передісторія такої системи врядування сягає багатьох століть та навіть тисячоліть. Звернення ж до історичної спадщини парламентаризму має не лише пізнавальне, але і суто практичне значення. Адже у даному разі має йтися і про коріння сучасної політичної свідомості та культури, і про поступове формування ціннісного потенціалу сучасних суспільних відносин, і про визрівання національної та європейської ідентичності.

У процесі дослідження витоків сучасного народного представництва традиційно першочергово увага приділяється античній спадщині. Водночас спостерігається і деяка недооцінка впливу середньовічної спадщини на формування сучасної системи політичного представництва та загалом сучасного демократичного врядування. Першочергово це пояснюється доволі розповсюдженим поглядом на Середньовіччя як на своєрідні «темні віки», яке не відзначається будь-якими позитивними зрушеннями у системі владарювання та в осмисленні перспектив політико-правового розвитку (внаслідок такого підходу і обґрунтовувався історичний процес становлення демократичного врядування, починаючи від античної демократії і оминаючи «темні віки» безпосередньо до Нових часів).

Хибність такого погляду першочергово пояснюється не лише безсумнівними середньовічними досягненнями у сфері матеріальної та духовної культури, але і становленням та розвитком тогочасної системи політичного представництва (середньовічної станово-представницької системи).

Яскравою ознакою даної історичної доби якраз і стає поява органів станового представництва: альтінгу в Ісландії, кортесів у Іспанії, парламенту у Англії, Генеральних штатів у Франції та Нідерландах, рейхстагу та ландтагів у Німеччині, сеймів у багатьох центральноєвропейських та східноєвропейських державах.

Мета дослідження. Завданням рукопису, з огляду на наведені вище факти та аргументи, визначено систематизацію основних характеристик Сейму Великого Князівства Литовського як однієї з найбільших станово-представницьких установ середньовічної Європи.

Методи дослідження. Повноцінне проведення даного дослідження ґрунтується на застосуванні низки методів, а саме історичного методу (завдяки чому аналізуються історичні факти, явища та події у відповідності з конкретно-історичними обставинами, в їхньому взаємозв'язку та взаємообумовленості) та методу порівняння (що дозволило встановити спільні й відмінні ознаки між становими представницькими установами та сучасними парламентами).

Теоретична частина. Важливе значення у тогочасному політичному житті Великого князівства Литовського (повна назва Велике Князівство Литовське, Руське й Жемайтійське; далі в тексті можливо – ВКЛ), до складу якого на той час входила і більшість українських земель, відігравав загальнодержавний станово-представницький орган під назвою Сейм.

Сьогодні від тих часів відділяють вже багато століть, що й спонукало появу численних наукових розвідок з різнобічних аспектів державно-правового розвитку ВКЛ. Водночас, на що звертає увагу Р. Чапайтене, в окресленій тематиці і до недавніх часів «в основному переважали дослідження окремо взятих сюжетів чи аспектів...» (Чапайтене, 2013). Все це стосується і повноцінного дослідження становлення та діяльності Сеймів у Великому Князівстві Литовському.

У другій половині XIV ст. ВКЛ за територіальними масштабами стало найбільшою державою Європи. На думку істориків, «секрет такого швидкого просування ВКЛ як «лагідної імперії» полягав у тому, що, ставши за своєю сутністю поліетнічним державним утворенням, воно не провокувало переваги якогось одного етносу над іншим...» (Пришляк, 2017).

Проте, процес становлення станового представницького органу у ВКЛ був складним і суперечливим. Зібрання знаті першої половини XV ст., яке отримало назву «Пани-рада» і ядро якої складали католицькі єпископи, відзначалось чітко вираженим аристократичним характером. З часом це зібрання все більшою мірою стало впливати на загальнодержавні справи (значною мірою впливаючи на фінансову діяльність, військову організацію та зовнішню політику; а великі князі все частіше були зобов'язані навіть координувати з нею і питання про спадкоємця влади).

У другій половині XV ст. аристократична Пани-рада поступово перетворювалася на загальнодержавне станово-представницьке зібрання – Сейм, що вже був представлений шляхтою від усіх територій (що завдячує стрімкому посиленню впливу цього стану на державні справи). Перше повноцінне скликання сейму ВКЛ як станово-представницького органу припадає на 1492 рік, коли по смерті великого князя Казимира IV Ягеллончика (1440-1492) до князів і шляхти Волині, Київщини, Смоленської, Вітебської й Полоцької земель було відправлено запрошення направити послів на сейм для обрання нового великого князя.

Вже на початку XVI ст. Сейм став брати активну участь у політичному житті країни. Сейм 1507 р прийняв уложення про вступ у війну і намітив порядок справляння податків. Наприклад, на сеймі 1508-1509 рр. обговорювалося покарання для тих, хто взяв участь в антидержавному заколоті; тоді ж були прийняті положення про конфіскацію майна державних зрадників і про винагороду суддів. На сеймах 1514 р., 1519-1520 рр., а також на першому сеймі 1522 р. було встановлено, як карати шляхтичів, які ухиляються від військової служби. Сейми 1515 р., 1516 р., 1518 р. та 1521 р. визначили податок на військові потреби. Другий Сейм 1522 р обговорив звіт підготовки та ухвалення законів (Гудавичюс, 2005).

З перших років правління Сигізмунда (Жигимонта) II, який формально став правити у 1529 р., а реально – з 1548 до 1572 р., вже реалізовувався принцип представництва всіх земель держави, а шляхтичі-учасники цього зібрання вважалися делегатами від усього шляхетського стану. Саме у цей час, за деякими оцінками, сейм стає справжнім центром політичного життя країни (Вирський, 2019).

Активну роль в загальнодержавних справах та в роботі Сейму відігравала українська шляхта, про що свідчить і підготовка та зміст Литовських статутів 1529, 1566 та 1588 років (у сучасному

розумінні – перших литовських конституцій). Так, зважаючи на визначальну роль волинської шляхти у розробленні Другого литовського статуту, він взагалі отримав назву Волинського. Відповідно до приписів цього Статуту, значно розширювалися права дрібної шляхти, яка отримала право обирати до Сейму по два послы від повітів (власне ж вибори відбувалися на повітових сеймиках, статус яких було закріплено внаслідок проведення повітової реформи 1565 року) (Василяускене, 1993).

При цьому слід звернути увагу і на те, що всі українські землі та повіти мали власні сеймики, які відігравали подвійну роль у тогочасному політичному житті: були становим органом місцевого врядування та водночас своєрідним каналом забезпечення участі місцевої шляхти у політичному житті усїєї держави.

Повноцінна ж історія перебування українських земель у складі ВКЛ завершується з Люблінською унією 1569 року, за якою Волинь, Підляшшя, Київщина та Поділля передавалися Польщі. Все це перервало й процес становлення та розвитку політичного загальноукраїнського представництва (на той час, звичайно, станового). Перервало – але не нівелювало, про що й свідчать подальші змагання українців за незалежність та демократичне врядування.

Висновки. Наведені сюжети становлення політичного представництва у Литві та Україні свідчать як про омріяний століттями європейський вибір обох народів, так і про проблеми та складнощі на шляхах ствердження сучасної системи народного представництва. Водночас слід враховувати, що загальна недосконалість станових представницьких установ об'єктивно обумовлювалась як відносною незрілістю тогочасних суспільно-політичних процесів, так і ворожістю та агресивними устремліннями сусідніх деспотичних держав (у даному разі чітко простежується і аналогія з сучасними геополітичними процесами на теренах Східної Європи).

Література

Чепайтене, Р. (2013). Воспоминания о величии: образ Великого Княжества Литовского в исторической памяти современной Литвы. *Український історичний збірник*, 16, 366–392. http://history.org.ua/JournALL/green/green_2013_16/32.pdf

Пришляк, В. (2017). Про князівство Литовське як Велике (Рецензія на: Зенонас Норкус «Непроголошена імперія. Велике князівство Литовське з погляду порівняльно-історичної соціології імперій»). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. Серія: *Історичні науки*, 5(354), 177–183. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/14299/1/Pryshliak_Volodymyr_2017.pdf

Гудавичюс, Э. (2005). История Литвы с древнейших времен до 1569. Valtrus. http://loveread.ec/read_book.php?id=74280&p=1

Вирський, Д. (2019). Початок сучасності: друга хвиля глобалізації, кінець Старого Порядку та Україна (XV – середина XIX ст.). НАН України. https://shron1.chtyvo.org.ua/Vyrskiy_Dmytro/Pochatok_suchasnosti

Василяускене, А. В. (1993). Списки Другого Литовського Статуту у відділі рукописів бібліотеки ім. В. І. Вернадського АН України. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 1993, 1, 84–96. http://nbuv.gov.ua/UJRN/rks_1993_1_7

PARLIAMENTS AND DIETINES OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA AS THE PREDECESSOR OF THE ESTABLISHMENT OF MODERN PARLIAMENTARISM

Dreval Yuriy

Professor Dr., Poltava University of Economics and Trade, Ukraine

ORCID: 0000-0002-7347-9433

drevaly@ukr.net

Abstract. The question regarding the activities of the state representative institutions of the Grand Duchy of Lithuania as the forerunners of modern parliamentarism was considered. It is noted that the appeal to the historical heritage of parliamentarism has not only cognitive, but also purely practical significance. In this case, the emphasis is on the gradual maturation of the national and European identity of those peoples who inhabited the territory of this state during the late Middle Ages. The given plots of the formation of political representation in Lithuania and Ukraine testify both to the European choice dreamed of for centuries by both peoples, as well as to the problems and difficulties on the way to establishing the modern system of national representation.

Keywords. The Grand Duchy of Lithuania, parliamentarism, state representation, Diets.

RESEARCH ON CLOUD PATTERNS ON TEXTILES OF HAN DYNASTY IN CHINA

Gao Xia

*PhD student, Shaanxi University of Science and Technology, China, Kyiv National University of
Technologies and Design, Ukraine*
summeroro@foxmail.com

Yezhova Olga

Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
ORCID: 0000-0002-5920-1611
oyezhova70@gmail.com

Annotation. This article conducts research on cloud patterns and explores the reasons why they have become the representative of traditional Chinese patterns. It shows the appearance of this pattern on Han Dynasty textiles, and summarizes the shape characteristics of cloud patterns through typology methods. Research has found that the cloud pattern was widely used in ancient Chinese textiles and bronzes, lacquerware and other utensils. It is an important decorative pattern and has a strong symbolic meaning to this day.

Keywords : traditional cultures, textiles patterns, Chinese.

Introduction. The Han Dynasty (202 BC - 220 AD) was an important period in Chinese history. More than 200 pieces of silk and linen fabrics and clothing were unearthed from the Mawangdui Han Tomb that was excavated in 1972, which is of high research value. Among them, the most representative pattern of textiles is undoubtedly the cloud pattern. This pattern, which is based on natural scenes, contains human beings' awe and yearning for the unknown. Its abstract artistic expression has brought charm to this day.

Theoretical part. Clouds in the Han Dynasty were celestial phenomena and "qi" that could change. They have different styling features on different carriers. In the decoration of silk fabrics, it is mainly represented by floating and rhythmic lines of different lengths and thicknesses. Among them are cirrus clouds like fringe and grass, and long clouds like ribbons and mountains.

		
<p>Figure 1. "Chengyun Embroidery" silk fragment from the National Museum of China</p>	<p>Figure 2. Fragment of tawny "Chengyun Embroidery" from Hunan Museum</p>	<p>Figure 3. Ocher brown "Chengyun Embroidery" fragment from Hunan Museum</p>

For example, this piece of silk fabric unearthed from the Mawangdui Han Tomb has swirling patterns embroidered with colorful threads (Fig.1). This kind of swirl pattern is occasionally mixed with hornless loong head-like figures, which is a transitional form from the hornless loong pattern to the cloud pattern.

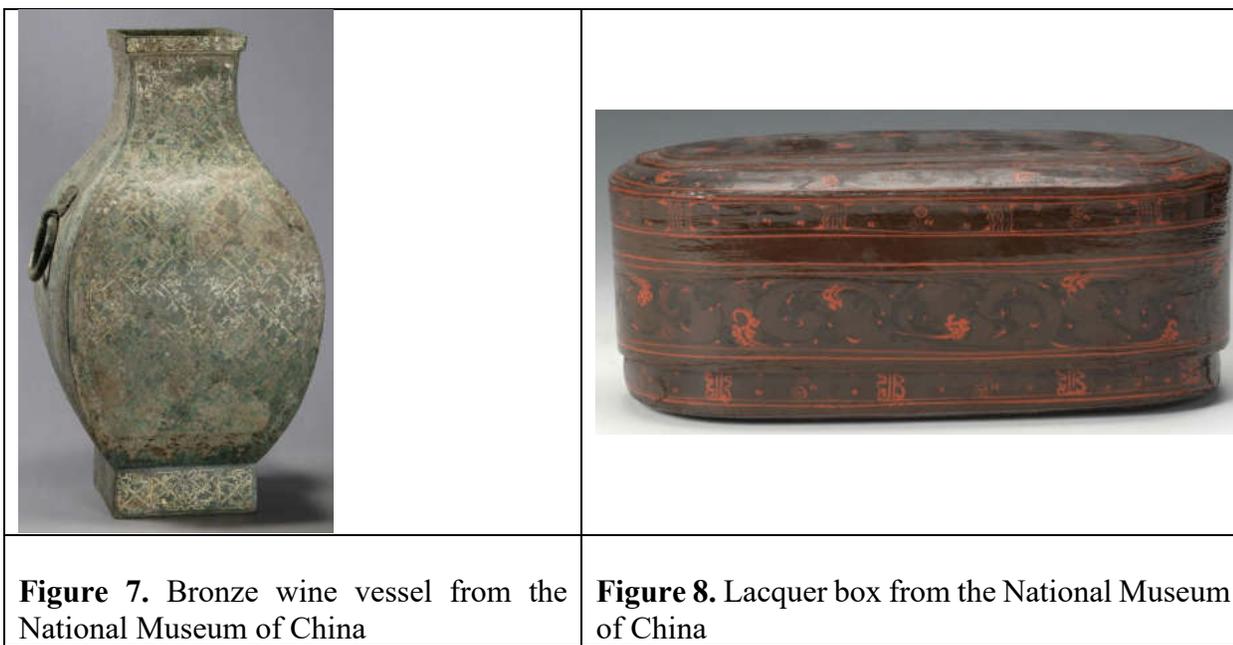
There are several other fragments with similar themes (Fig.2, Fig.3). Although the colors are different, they are all covered with curly patterns. The bamboo unearthed from the tomb that recorded the funerary objects referred to this silk fabric as "Chengyun Embroidery". It was also confirmed from the side that the main body of the pattern was a cloud pattern, implying the desire to ascend to the sky by soaring into the clouds and mist.

Curly lines are one of the earliest geometric patterns. They often appeared in the form of shading in the decoration of pre-Qin bronzes. The graceful curves are easily associated with many moving and imaginary objects in nature, such as flowing water, flames, smoke, and of course clouds. Therefore, cloud patterns are sometimes indistinguishable from water ripples, and therefore there are patterns such as cloud patterns, swirl patterns, and fire patterns that are all presented in scrolling curves (Dai, 2015).

The scroll pattern is an enduring classic pattern in the history of Chinese patterns. And this image not only appears in China, but also occupies a place in the history of Eastern and Western patterns. This may be because the origins of ancient civilizations all appeared in water basins with lush aquatic plants, so people all worshiped water in the same way, and they naturally extracted elements from it and used it in their daily lives. However, this scroll form has its own different image and image evolution in each cultural system. In Chinese culture, it has evolved more into phoenix patterns and cloud patterns.

		
<p>Figure 4. Fragments of "Xinqi Embroidery" from the National Museum of China</p>	<p>Figure 5. Fragments of tawny "longevity embroidery" from Hunan Museum</p>	<p>Figure 6. Fragment of crimson "longevity embroidery" from Hunan Museum</p>

Another kind of silk fabric unearthed from the tomb is called "Xinqi Embroidery" (Fig.4). On the ribbed ground woven with rhombus patterns, continuous patterns such as spike-shaped flowing clouds and curling branches of flowers and grass are embroidered. There is also a pattern embroidered with deformed cloud patterns, flower buds, branches and leaves and bird heads called "longevity embroidery" (Fig.5, Fig.6), which expresses the wish for immortality. These patterns all show the smooth use of curves, and the use of cloud patterns is indispensable. They are the embodiment of the superb embroidery skills of the Han Dynasty. They also show the yearning for the fairy world with floating fairy air and clouds and mist, and the desire to become immortals.

Other artifacts unearthed during the Han Dynasty also confirm the popularity of cloud patterns. As shown in the picture, the wine vessel is decorated with an oblique lattice pattern of interlocking clouds (Fig.7). The middle part of the bottle is divided longitudinally as the central axis, forming a symmetrical pattern on the left and right. The lacquerware is painted with cloud patterns, cloud loong patterns, fish patterns, and leopard patterns (Fig.8). The colors are bright and the lines are smooth.

Conclusions. The cloud patterns of fabrics in the Han Dynasty can be roughly divided into two types, namely cirrus clouds like fringe and cirrus clouds like grass (Zhang, 2013).

Fringe-shaped cirrus clouds are composed of curling flowers dragging out the tail of the spike. Some of the shapes of the tails are made up of several thin lines arranged in parallel and bent according to the situation; some have two or three stripes that gradually become narrower and narrower from the curled flower, forming a light gesture of clouds blowing and dispersing in the wind.

The shape of this type of cloud pattern is like the shape of the wings of a phoenix bird. The phoenix bird flaps its wings and flies, causing wind and clouds to surge and bring about changes in the clouds. Therefore, the phoenix bird and the clouds have a natural connection. This kind of artistic expression is also more reasonable.

Cirrus clouds are like grass, which refers to a comprehensive cirrus cloud shape that combines the characteristics of phoenixes, flowers, and clouds. Some of the cirrus cloud patterns are rolled up like the branches of plants, and appear together with the shape of flower buds, which is similar to the dogwood pattern at that time. Occasionally, cirrus cloud patterns and dogwood patterns are used in combination. Scholars only judge the pattern based on whether its shape is more similar to a plant or a cloud pattern, and then named it. It is difficult for modern people to determine the true intention of the creators thousands of years ago, and they can only appreciate it from the perspective of modern art.

References

- Dai, L.F. (2015) Variant moire graphic study of the Han Dynasty costumes. *Beijing Institute of Fashion Technology*, 6.
- Zhang, X.X. (2013). Discussion on Curly Cloud Pattern on Silk Fabrics in Han Dynasty. *Journal of Silk*, 50 (04), 61-66. DOI: 10.3969/j.issn.1001-7003.2013.04.012

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СТИЛЮ В ДИЗАЙНІ ІНТЕР'ЄРУ

Горбунова Анастасія

Студентка, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ORCID: 0009-0001-0841-5943

nastyas343512@gmail.com

Агліуллін Руслан

Доцент, доктор філософії, Київський національний університет технологій та дизайну,

Україна

ORCID: 0000-0001-5923-2840

agliullin.rm@knutd.com.ua

Анотація. Український дизайн інтер'єру в останні роки переживає період підвищеного інтересу та розвитку. У статті досліджуються особливості та тенденції українського дизайну інтер'єру з акцентом на використанні традиційних матеріалів, елементів національного мистецтва та культурних символів. Зокрема, розглядаються успішні приклади проектів, які поєднують сучасний підхід з елементами української естетики, що сприяє зростанню популярності такого дизайну як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні.

Ключові слова: український етнодизайн, тренд, декоративно-прикладне мистецтво.

Вступ. Дизайн став невід'ємною складовою в багатьох галузях людської діяльності, що відображає його значення для життя людини та суспільства. Використання традиційних національних відмінностей в інтер'єрах сучасних будинків один із провідних трендів в нашій країні. Він поєднує у собі потужну енергетику, що допомагає створити чудову стилістичну композицію.

Український етнічний стиль інтер'єру колоритний і різноманітний, адже в кожному регіоні країни є щось самобутнє і цікаве. Дуже часто український стиль, який поєднує в собі стародавні традиції та сучасність, використовують для оформлення ресторанів, кафе або готелів. Останнім часом він набирає популярності в оздобленні житлових приміщень, і не лише в Україні, а й за кордоном.

Теоретична частина. Одним з яскравих прикладів сучасного українського стилю є дизайн київського ресторану «100 років тому вперед», що спроектувала дизайн-студія Balbek Bureau. Концепція інтер'єру відзначена міжнародною увагою у британському виданні Dezeen. Бюро Balbek заявило, що хоче, щоб інтер'єр відповідав цій темі «створення зв'язку між історичним минулим та інноваційним сьогоденням України», – пише видання.

Назва ресторану повною мірою відображає його концепцію. Ідея симбіозу минулого та майбутнього червоною ниткою проходить крізь меблеві групи, матеріали та кольори, які давно визнані традиційними. Так, наприклад, стіни, підлога та меблі оздоблені світло-охристими тонами з невимушеними червоними вкрапленнями (Іл. 1.). Така кольорова гама притаманна нашому культурному надбанню — традиційній українській вишиванці. Великий обідній стіл та лавки білого кольору, які наші предки використовували у давні часи, стали акцентними елементами інтер'єру. Також в інтер'єрі здебільшого застосовані натуральні матеріали: масив дубу на підлозі, справжні бруси дерева та метал. Індивідуальне освітлення обідніх столів створюють особливо казкову атмосферу (Balbek bureau, 2019).

Ілюстрація 1. Інтер'єр київського ресторану «100 років тому вперед»

Інший приклад сучасного українського дизайну – це перший в ОАЄ ресторан української кухні «Yoу», що відкрився в Дубаї 2022 року. Дизайнери зі студії YOD Group, які працювали над інтер'єром закладу, прагнули привнести українські традиції у сучасний контекст, використовуючи мінімалістичний підхід. Щоб уникнути культурного спрощення, вони вивчили сутність української естетики та обрали кілька ключових образів: хату-мазанку, піч, глечик і гніздо лелеки. Стіни ресторану виконані з білої глини, відтвореної в матовому тинькуванні. Такий прийом, ніби переносить відвідувачів до хати-мазанки.

Відкрита кухня, розташована навколо дров'яної печі, завжди була серцем українського будинку. Для прикраси печі у Yoу було використано чотири тисячі кахлів, які були виготовлені на замовлення українською художницею Оксаною Чепурною на Львівській кахлярні. Центральний дерев'яний стіл також є унікальним: довжиною тринадцять метрів, він забезпечує місце для багатьох друзів і родичів (Іл. 2.). Над столом розташована інсталяція з гілок, яка символізує лелече гніздо. На одній зі стін Yoу є горизонтальна композиція з глиняних посудин, виготовлені майстром з Закарпаття. Ще одним виявом крафтових традицій є використання вовняного текстилю. Килими вручну виготовлені з натуральної вовни в Карпатах спеціально для Yoу. Серед елементів декору також є справжня українська трембіта - музичний інструмент, який визнаний найдовшим у світі (Kravchenko, 2023).

Ілюстрація 2. Інтер'єр ресторану «Yoу» у Дубаї

Ще одним варіантом втілення сучасного українського дизайну є салон краси в Києві «1991», що виконали фахівці команди BureauX. Назва «1991» символічна, цей рік знає кожен українець, адже саме тоді Україна проголосила про незалежність.

В дизайні використані елементи української мазанки зі ставнями, за рахунок чого у дизайнерів вийшло зробити частину хати, яка не просто слугує естетичною насолодою, а ще й функціонально

забезпечена – облаштовані полиці з продукцією (Іл. 3.). Стіни оформили петриківським розписом та силуетами українських жінок, доповнили інтер'єр сухоцвітом «Кортадерія». Акцентним елементом став подіум, оформлений чорно-білою плиткою у вигляді каменів. Ця невелика деталь додала індивідуальність та глибину інтер'єру, роблячи його незабутнім та вишуканим (BureauX, 2023).

Ілюстрація 3. Інтер'єр салону краси «1991» у Києві

Ще одним прикладом зростаючого інтересу до українського етнодизайну є перемога проєкту на 11-му Всеукраїнському архітектурному конкурсі "Інтер'єр року" у грудні 2019 року. Будинок Шкруба, споруджений в модерновому етностилі студією Sergey Makhno Architects для київського дизайнера Сергія Махна, здобув Гран-прі конкурсу. У його інтер'єрі та екстер'єрі використано натуральні матеріали, такі як дерево, глина та автентичний трипільський посуд (Іл. 4.). Стіни оздоблені у дев'яти техніках. Планування просте та ергономічне: на першому поверсі облаштовані зони загального користування, на другому – спальні кімнати мешканців. Поверхи об'єднуються у вітальні панорамним вікном і стелажем до стелі з унікальною колекцією кераміки часів Трипілля. Майже все освітлення в домі, а також керамічна плитка та раковини – авторські, виготовлені у майстерні Сергія Махна. Цей дім – про речі, що мають значення. Проєкт здобув "золото" на міжнародному конкурсі 14-го Міжнародного конкурсу дизайну у Лос-Анджелесі та зайнявши перше місце у конкурсі "A' Design Award and Competition" в номінації "Дизайн інтер'єрів і виставкових площ" (Махно, 2019).

Ілюстрація 4. Дім Шкруба (Shkrub House)

Висновки. Український стиль в інтер'єрі став надзвичайно популярним і сучасним, оскільки він пропонує цікаві та виразні дизайнерські рішення. Цей напрямок дозволяє поєднувати традиції з новаторством, створюючи унікальні інтер'єри, які гармонійно поєднують українську спадщину з сучасними тенденціями. Відтепер, об'єднуючи старовинні звичаї та сучасні ідеї, можна створити дивовижні інтер'єри, які вражатимуть своєю красою та оригінальністю.

Література

Balbek bureau (2019). *Ukraine's "100 years ago in the future" Restaurant*. <https://www.balbek.com/100-rokiv-tomu-vpered>

BureauX (2023). «1991» Beauty Salon, Kiev. <https://bureaux.com.ua/>

Mahno (2019). *SHKRUB Tales of the Straw Hut*. <https://makhnostudio.com/uk/project/shkrub-house-interior/>

Kravchenko S. (2023, October 4) Interior of the first Ukrainian cuisine restaurant YOY in the UAE. *Elle*. <https://elle.ua/elle-decoration/ce-vau-interer-pershogo-v-oae-restoranu-ukrainskoi-kuhni-yoy/>

FEATURES OF MODERN UKRAINIAN STYLE IN INTERIOR DESIGN

Horbunova Anastasiia

Student, Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

ORCID: 0009-0001-0841-5943

nastyas43512@gmail.com

Ahliullin Ruslan

Associated Professor Dr., Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0001-5923-2840

agliullin.rm@knutd.com.ua

Abstract. Ukrainian interior design is experiencing a period of increasing interest and development in recent years. The article explores the characteristics and trends of Ukrainian interior design, focusing on the use of traditional materials, elements of national art, and cultural symbols. Specifically, successful project examples that combine a modern approach with elements of Ukrainian aesthetics are discussed, contributing to the growing popularity of such design both domestically and internationally.

Key words: Ukrainian ethno-design, trend, arts and crafts.

INNOVATION AT THE INTERSECTION: TECHNOLOGY AND TRADITION IN A HISTORICAL MUSEUM

He Qiyang

Lecturer, Xi'an Shiyong University, Shaanxi University of Science and Technology, China

PhD student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0009-0004-7599-6305

qyh@xsyu.edu.cn

Abstract. This study examines the integration of digital technologies in the Shaanxi History Museum's Qin-Han Museum and their effect on visitor engagement and learning. Utilizing a case study approach, it analyzes how multimedia and interactive displays enhance the accessibility and engagement with historical content. The research demonstrates that these digital tools not only improve the visitor experience but also contribute to the democratization of cultural heritage access. It highlights the effective balance between authenticity preservation and technological innovation, suggesting that digital advancements can significantly transform historical museums into dynamic educational spaces, with implications for the global presentation of cultural heritage.

Keywords: Historical Museums, Technological Innovation, Tradition, Visitor Experience, Interactive Exhibitions.

Introduction. The challenge for historical museums in the digital era is to stay engaging for a tech-savvy generation. The Shaanxi History Museum's Qin-Han Museum exemplifies this by integrating digital technology with Chinese historical narratives. This study examines how such technological integration affects visitor engagement and educational outcomes. Focusing on the Qin-Han Museum, it seeks to understand the role of digital innovations in enhancing the museum experience and their broader implications for cultural heritage presentation. The aim is to showcase the balance between technology and tradition in enriching visitor experiences and facilitating access to cultural knowledge.

Theoretical Framework. Enhancing Visitor Engagement: Technologies like AR and VR have proven effective in making historical narratives more accessible, thus boosting visitor engagement. Digital museums and virtual models allow for the exploration of exhibits remotely, offering an immersive learning experience without the limitations of physical presence (Liu, 2020).

Expanding Access to Cultural Heritage: Digital archives and platforms facilitate wider access to museum collections, democratizing cultural engagement. This broadened access helps in enriching cultural knowledge and fostering a global appreciation of historical artifacts (Yuen & Leslie, 2022).

Maintaining Authenticity: Integrating digital enhancements while preserving artifact authenticity poses challenges. The focus remains on ensuring that technological innovations enhance rather than detract from the value of historical exhibits. Tangible interactions with augmented historical objects have shown to deepen engagement and uncover unseen details, enriching the learning experience (Not et al., 2019).

Methodology. This study employs a case study approach to examine the Qin-Han Museum of the Shaanxi History Museum. The research is primarily based on the official guided tour narratives and the exhibition content observed on-site. This methodology allows for an in-depth understanding of how the integration of technology and traditional exhibits enhances visitor engagement and learning experiences within a historical museum context.

Results. The Shaanxi History Museum's Qin-Han Museum illustrates the successful integration of digital technology with traditional exhibits, significantly enhancing visitor engagement and educational insights:

Figure 1. Distant and Close Views of the Interactive Installation "Guanshanhai"

Multimedia Installations: The "One Under Heaven" installation vividly showcases the unification of China through advanced projection technology, capturing the essence of China's political evolution.

Visualization of Economic Systems: Multimedia films detail the Qin dynasty's economic reforms, particularly the standardized weights and measures, enriching understanding of historical economic policies.

Interactive Displays: The "Guanshanhai" installation provides an immersive exploration of agricultural advancements and economic policies, offering a detailed view of ancient governance (Figure 1.).

Cultural and Linguistic Unification: Interactive activities involving the "Jijiupian" textbook engage visitors with the evolution of the Chinese script, emphasizing the importance of linguistic standardization. **Astronomical Achievements:** An interactive "Starry Sky Wall" highlights ancient astronomical knowledge, allowing visitors to engage with historical star maps (Figure 2.).

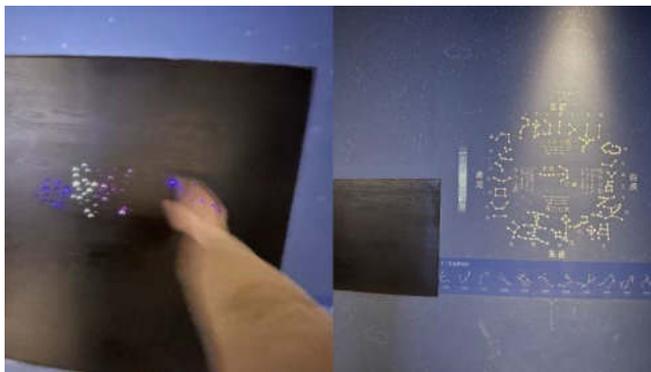

Figure 2. Close and Distant Views of the Interactive Installation "Starry Sky Wall"

Mathematics and Medicine: Interactive screens present mathematical challenges and medical insights from the Qin-Han era, making complex subjects accessible and engaging.

Ecological Awareness and Morals: The museum promotes ancient ecological consciousness and moral philosophy through digital installations, encouraging reflection on the harmony between humans and nature.

Conclusions. The Shaanxi History Museum's Qin-Han Museum exemplifies the transformative power of blending digital technologies with traditional exhibits, significantly enhancing visitor engagement and educational outcomes. By employing multimedia installations and interactive displays, the museum not

only makes historical narratives more accessible but also promotes a deeper engagement with China's rich cultural heritage. This approach not only democratizes access to cultural knowledge but also turns the museum into a dynamic space for learning and exploration. The findings underscore the critical role of technological innovation in modernizing museums, suggesting a broader application for enhancing global cultural education and engagement.

Funding. The work was supported by the Shaanxi Provincial Department of Education Humanities and Social Sciences Social Research Plan Project [21JK0283] and the Shaanxi Provincial Art Science Planning Project [2022HZ1669].

References

- Liu, H. (2020). *Interaction Mode of "Digital Museum" on the Terminal of Digital Mobile Media*, 201-207. https://doi.org/10.1007/978-3-030-51431-0_30.
- Not, E., Cavada, D., Maule, S., Pisetti, A., & Venturini, A. (2019). Digital Augmentation of Historical Objects Through Tangible Interaction. *Journal on Computing and Cultural Heritage (JOCCH)*, 12, 1 - 19. <https://doi.org/10.1145/3297764>.
- Yuen, Y., & Leslie, C. (2022). Cultural-based digital archive approach to enrich student users' curriculum interpretation and worldview. *Proceedings of the ALISE Annual Conference*. <https://doi.org/10.21900/j.alise.2022.1088>.

RESEARCH ON METHODS FOR THE PROTECTION AND RESTORATION OF CULTURAL HERITAGE IN CONTEMPORARY SOCIETY

Honghe Gao

*PhD student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine,
Shaanxi University of Science and Technology, China
red_river@126.com*

Yezhova Olga

*Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine
ORCID: 0000-0002-5920-1611
oyezhova70@gmail.com*

Abstract. In contemporary society, cultural heritage is gradually disappearing due to various reasons; the protection and restoration of cultural heritage are common challenges faced globally. The purpose of this study is to explore approaches to the protection and restoration of cultural heritage in the context of modern technology and new lifestyles. The paper employs a literature review method to examine the current situation and challenges of cultural heritage protection and restoration, and to explore strategies for its safeguarding and recovery. The findings indicate that the protection and restoration of cultural heritage must be integrated with modern lifestyles, leveraging new technologies such as digitization and artificial intelligence.

Key words: cultural heritage, protection, restoration traditional and modern methods, digital technology.

Introduction. In recent years, against the backdrop of various disasters and urbanization, the inheritance and protection of cultural heritage have become significant issues. As a precious legacy of human civilization, cultural heritage not only represents the historical and cultural characteristics of a society but also provides a unique perspective for understanding the world. However, in contemporary society, cultural heritage faces severe challenges such as natural disasters, human-made destruction, lack of integration with the lifestyles of modern people, and erosion of traditional values. To address these challenges, innovative methods and strategies are needed to promote the protection, restoration, and sustainable development of cultural heritage, thereby enhancing global cultural diversity. Therefore, this study aims to explore effective approaches for the protection and restoration of cultural heritage in contemporary society, providing theoretical and practical guidance for the preservation and restoration of cultural heritage. An important contribution to these studies is the article by J. Liu et al. (Liu et al., 2018) which describes the cases and principles of logo design based on the cultural heritage of China.

Purpose. This thesis aims to identify deficiencies and their underlying reasons in the research on the protection and restoration of Chinese cultural heritage through an investigative analysis of the current state of Chinese cultural heritage. By delving into the analysis of specific issues, a deeper understanding of the causes of these deficiencies is achieved. Based on this understanding, innovative measures for the protection, restoration, and inheritance of cultural heritage are proposed.

Results and discussion. The challenges faced by Chinese cultural heritage are multifaceted, covering natural factors, human activities, management challenges, and social changes, among other aspects. The protection, restoration, and inheritance of cultural heritage cannot solely rely on traditional dissemination methods such as training and education. Qing (Qing, Zheng, 2019) conducted research on innovative practices for cultural heritage that align with the development needs of modern society and are compatible with contemporary lifestyles. Therefore, integrating cultural heritage into modern life is a feasible approach to rejuvenating cultural heritage.

Firstly, education and training, along with cultural exhibitions, are crucial factors in preserving cultural heritage. The preservation and restoration of cultural heritage can be achieved through educational and

training programs, which are essential initiatives for integrating cultural heritage into modern society and maintaining its vitality. Various types of schools can incorporate cultural heritage promotion into educational content, offering relevant courses and organizing related activities. By combining cultural heritage with modern technology, the efficiency and attractiveness of preservation and inheritance can be enhanced, fostering cultural identity and confidence in the community. For example, various online courses, promotional videos for cultural heritage, mobile applications, and other tools can be developed to better transmit cultural heritage.

Secondly, conducting surveys, coordinating protection planning, and physical restoration work are essential for cultural heritage. Precautionary measures and reinforcement work should be undertaken in advance, especially for historical buildings and sites located in disaster-prone areas, to mitigate potential threats from natural disasters such as earthquakes, floods, and typhoons. Additionally, efforts should be made to prevent human-induced damage, as illegal excavation, trafficking of cultural artifacts, and illicit trade can cause permanent harm to cultural heritage, severely impacting the integrity of historical sites. Human tourism activities also pose a threat to cultural heritage. While cultural heritage tourism has positive implications for the dissemination and education of cultural heritage, large-scale tourist flows can erode and damage fragile cultural heritage, leading to issues such as excessive visitor traffic, improper behavior, and littering.

Thirdly, leveraging new technologies such as digitization and artificial intelligence (AI) for the protection of cultural heritage is crucial. These technologies provide new tools and methods for better preservation and transmission of cultural heritage. AI can be employed for monitoring the status of cultural heritage, promptly detecting potential threats or damages. Intelligent monitoring systems can help improve real-time management and protection of cultural heritage. Furthermore, digitization technology can be utilized for virtual reconstruction and preservation, creating virtual models of cultural heritage, including buildings, archaeological sites, and artworks, ensuring their preservation in digital space. This is particularly valuable in cases where physical access is challenging or poses risks to the cultural heritage. Digitalization also facilitates archiving cultural heritage by three-dimensional scanning and digitizing artifacts, creating digital archives to ensure integrity and alleviate physical preservation pressures, preventing damage or theft. Online exhibitions and education can also contribute to heritage preservation by creating online exhibition and educational resources through digital platforms, allowing more people to learn about cultural heritage via the internet, expanding public awareness, and promoting engagement and education. Finally, utilizing AI and big data analysis to understand audience needs and preferences, along with employing virtual reality (VR) and augmented reality (AR) technologies to provide immersive cultural experiences, are innovative ways to enhance cultural heritage protection and transmission.

Conclusions. Cultural heritage is crucial for cultural diversity, holding profound historical, cultural, and regional significance. Despite some achievements in its preservation and innovation, numerous challenges persist. To enhance research in the preservation and innovation of cultural heritage, a focus on theoretical exploration is imperative. Additionally, practical research should emphasize the role of digitalization and artificial intelligence in protecting and restoring cultural heritage. In summary, a comprehensive approach utilizing various means is urgently needed to safeguard and pass on our cultural heritage.

References

Liu J., Krotova T., Yezhova O., Pashkevich K. (2018). Traditional elements of Chinese culture in logo design. *International Circular of Graphic Education and Research*. №11. P. 66-75. URL: https://www.internationalcircle.net/international_circle/circular/issues/18_02/ICJ_11_2018_07.

Qing L., Zheng L. (2019). Theoretical research on Intangible cultural heritage Intellectual property value Evaluation. *Journal of Nanjing University of Science and Technology (Social Sciences Edition)*. №2. P. 17-22.

ECO-FRIENDLY PACKAGING STRATEGIES: ASSESSING THE INTERSECTION OF AESTHETIC DESIGN AND ENVIRONMENTAL STEWARDSHIP

Hu Ping

*Shaanxi University of Science and Technology, China,
Student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine*

ORCID: 0009-0005-6652-1495

2210zw006@sust.edu.cn

Abstract. This study explores the integration of sustainable design principles into packaging, aiming to mitigate environmental impact while meeting consumer demands for functionality and aesthetic appeal. Through a multi-method analysis of case studies and material impacts, it identifies innovative strategies in material selection, efficiency, and design innovation, including the use of plant-based bioplastics and smart packaging technologies. The research highlights the potential for sustainable packaging to transform consumer engagement and market trends, emphasizing the need for a holistic approach that balances eco-friendliness with modern design preferences.

Keywords: Sustainable packaging, material innovation, design principles, consumer engagement, environmental impact, smart technologies.

Introduction. The pressing need for the packaging industry to embrace environmental sustainability is explored in this paper, which delves into integrating sustainable development principles into packaging design. This approach aims to minimize ecological harm while meeting consumer demands for functionality and aesthetics. By examining the evolution of packaging strategies and advocating for green materials and innovative design methods, this research champions sustainable packaging solutions that respect the planet's ecological limits. The use of environmentally-friendly materials, alongside designs that combine functionality, aesthetic appeal, and low environmental impact, is emphasized (Zheng, 2012). Incorporating sustainable elements and creative designs promotes packaging reuse and aligns with Green Supply Chain Management, reducing environmental impact through eco-friendly design, purchase, manufacturing, distribution, and reverse logistics (Reche et al., 2022; Unique Packaging Elements Promote Sustainable Green Packaging Design Framework, 2023). This study underscores the criticality of adopting green methodologies in packaging to align with global sustainability narratives.

Theoretical part. The Theoretical Background underscores the essence of sustainable packaging through ecological principles and sustainable development concepts, emphasizing carbon footprint reduction, circular economy promotion, and life cycle assessment importance. Highlighting recyclability's role in life cycle assessments, it stresses the need for evaluating environmental impacts and optimizing materials for sustainability (Keller et al., 2022). The discussion extends to the use of local biosourced materials, advocating for life cycle assessments to minimize carbon footprints and optimize building systems (Al-Obaidy et al., 2022). It also covers collaborative circular economy practices, showcasing comprehensive life cycle assessments' role in sustainable mega-events like FIFA World Cup Qatar 2022. Through examples, the section illustrates integrating sustainable principles into packaging design, focusing on eco-friendly methodologies to lay a foundation for sustainable packaging strategies and their industry application.

Methodology. To investigate the efficacy of sustainable packaging design principles, the study employs a multi-method approach, combining qualitative analysis of case studies with quantitative assessments of material impacts. Selection criteria for case studies include innovation in design, material efficiency,

and successful market implementation, providing a comprehensive overview of sustainable packaging's practical challenges and opportunities.

Results. 1.Design Principles for Sustainable Packaging.

(1) Material Selection.

A deeper exploration into the selection of sustainable materials highlights the transition from traditional plastics to innovative alternatives such as plant-based bioplastics, mushroom-based packaging, and algae-derived materials. This section could further discuss the lifecycle assessments (LCAs) of these materials to evaluate their environmental benefits over traditional options. Additionally, the role of advanced recycling technologies in enhancing the viability of recyclable materials could be examined.

(2) Efficiency and Minimalism.

Beyond reducing material use, this principle could explore the concept of "design for disassembly," where packaging is designed to be easily taken apart for recycling or composting. The aesthetic appeal of minimalist packaging, which aligns with contemporary consumer preferences for simplicity and elegance, can also be detailed. This section might include case studies of brands that have successfully reduced their packaging footprint while maintaining or even enhancing consumer appeal.

(3) Innovation in Design.

Expanding on innovation, this section could delve into the use of smart packaging technologies that contribute to sustainability. Examples include QR codes for tracing product lifecycle, packaging that changes color to indicate product freshness, thus reducing food waste, and the integration of digital elements to reduce physical packaging needs. The potential for these technologies to transform consumer engagement and waste reduction efforts could be explored.

2. Case Studies of Sustainable Packaging Design.

(1) Consumer Attitudes.

Further investigation into consumer attitudes could involve more nuanced discussions on how demographic factors (age, income level, education) influence preferences for sustainable packaging. This could be supported by recent surveys or studies that showcase shifting trends over time and the growing willingness of consumers to pay a premium for eco-friendly options.

(2) Sight guidance for interface layout.

An expanded analysis of market trends could include how regulatory changes, such as bans on single-use plastics, are accelerating the shift towards sustainable packaging. The role of sustainability certifications and labels in guiding consumer choices could also be discussed, along with the impact of social media in raising awareness and influencing consumer and corporate behavior towards green packaging solutions.

3. Integration of Sustainable and Modern Design Principles.

(1) Balancing Aesthetics and Functionality with Sustainability.

Delve into the challenge of integrating modern design aesthetics and functionality with sustainability. This involves discussing how designers can innovate to meet consumer expectations for both appealing and eco-friendly packaging. Explore the concept of "eco-design" as a holistic approach that incorporates sustainability from the inception of the design process, ensuring that environmental considerations are not an afterthought but a fundamental aspect of design philosophy.

(2) Technological Advances and Their Role in Sustainable Packaging.

Discuss the impact of new technologies, such as 3D printing and nanotechnology, on sustainable packaging design. These technologies offer opportunities for creating more efficient packaging solutions with reduced material waste and enhanced recyclability. However, they also pose challenges related to accessibility, cost, and the need for specific regulatory standards to ensure environmental safety.

(3) Behavioral Insights for Design: Incorporate findings from behavioral science to discuss how sustainable packaging design can nudge consumer behavior towards more sustainable practices.

Examples include the use of visual cues on packaging that encourage recycling or composting, and the role of packaging in reducing food waste by better portion control or extending shelf life.

Conclusion. This paper underscores the urgency and feasibility of adopting sustainable design principles in packaging to address environmental challenges. By presenting innovative design strategies and demonstrating their practical application through case studies, the research contributes valuable insights for advancing sustainable packaging. Future directions for research and practice are suggested, aiming to further refine and expand the implementation of sustainable design within the packaging industry.

References

- Al-Obaidy, M., Courard, L., & Attia, S. (2022). *A parametric approach to optimizing building construction systems and carbon footprint: a case study inspired by circularity principles*. *Sustainability*, 14(6), 3370.
- Backes, J. G., Del Rosario, P., Petrosa, D., Traverso, M., Hatzfeld, T., & Günther, E. (2022). *Building sector issues in about 100 years: End-of-Life scenarios of carbon-reinforced concrete presented in the context of a Life Cycle Assessment, focusing the Carbon Footprint*. *Processes*, 10(9), 1791.
- Uemura Reche, A. Y., Canciglieri Junior, O., Szejka, A. L., & Rudek, M. (2022). *Proposal for a preliminary model of integrated product development process oriented by green supply chain management*. *Sustainability*, 14(4), 2190.
- Yousaf, A. M., & Aqsa, R. (2023). Integrating circular economy, SBTI, digital LCA, and ESG benchmarks for sustainable textile dyeing: a critical review of industrial textile practices. *Glob. NEST J*, 25, 39-51.
- Zheng, B. J. (2013). Green packaging materials and modern packaging design. *Applied Mechanics and Materials*, 271, 77-80.
- Zou, S., Ibrahim, R., Ishak, S. M. M., & Abidin, S. Z. (2023). Unique Packaging Elements Promote Sustainable Green Packaging Design Framework. *International Journal of Business and Technology Management*, 5(3), 710-721.

ЖАНРОВА ПОЛІФОНІЯ ДРУКОВАНОЇ ГРАФІКИ КИЇВСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ ІЗ ТВОРЧОЇ ДИНАСТІЇ ПУГАЧЕВСЬКИХ

Єфімов Юрій

Ст. викладач, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

ORCID: 0009-0007-9505-6638

kd.fomd@kubg.edu.ua

Анотація. Стаття є стислим аналізом жанрової багатовекторності творчості Аркадія та Геннадія Пугачевських, представників київської школи друкованої графіки. Акцентується універсалізм представника старшого покоління митців, Аркадія, який проявляв свої здібності у графіці, передусім – малих форм, включно з книжковим знаком, скульптурі (бронзова дрібна пластика), поезії. Проводиться компаративний аналіз стилістичних рис із творчою манерою молодшого представника мистецької родини, Геннадія, що займається графікою, живописом (акварель), веб-дизайном, графічним дизайном. Акцентується роль творчості митців для формування уяви про українське сучасне мистецтво графіки у світовому художньому процесі.

Ключові слова: графічне мистецтво, друкована графіка, гравюра на пластику, екслібрис, бронза, акварель, Аркадій та Геннадій Пугачевські.

Вступ. Українське сучасне мистецтво графіки належить до найбагатших культурно-мистецьких феноменів, які продовжують свою історію формування і мають нову сторінку еволюції попри складності збереження мистецького художнього під час війни. Творча династія Пугачевських – передусім, Аркадій та Геннадій Пугачевські, батько та син, представники двох генерацій мистецької еліти держави, є тими учасниками художнього процесу, багатогранна діяльність яких впродовж не одного десятиліття була спрямована на популяризацію мистецького самобуття України та виконувала функції репрезентанта її художнього доробку. Метою цього матеріалу є актуалізація домінуючих акцентів видового та жанрового розмаїття творчості А. та Г. Пугачевських та характеристика їх ролі в інтеграційному процесі українського мистецтва у світовий контекст.

Теоретична частина. Два покоління київських графіків, Аркадій та Геннадій Пугачевські, мають дуже показову для сучасного мистецького процесу творчу біографію. Аркадій Пугачевський (1937-2021 рр.) був представником старої школи граверів: мав прекрасну виучку, закінчивши Український поліграфічний інститут, працював і на державних підприємствах, бо період його становлення як митця прийшовся на радянську епоху, оформлював книги, листівки тощо, був одним зі співробітників книжкової фабрики «Жовтень». Але з часом відмовився від співробітництва з державними закладами і почав працювати як вільний митець, останні біля трьох десятиліть життя, з початку 1990-х рр., працюючи переважно з зарубіжними замовниками, колекціонерами, меценатами, оскільки його творчий доробок значно раніше оцінили та віддали йому належне поза межами Батьківщини – на жаль, навіть перша посмертна виставка його творів відбулася не в Україні, а в Китаї (2021 р.) (Романенкова, Чавус, 2023). Саме його в 2001 р. британські поціновувачі друкованої графіки малих форм визнали кращим зарубіжним художником року (63 щорічна міжнародна виставка під патронатом Британської Спілки граверів по дереву). Більше за все визнання мали його екслібриси – Аркадій Пугачевський був одним з тих митців, які стояли біля витоків відродження мистецтва книжкового знаку у сучасній Україні (Романенкова, 2021). Його ранній та зрілий періоди творчості – це друкована графіка, переважно малих форм, виконувана в техніці гравюри на пластику. В силу високої вартості деревини митці

уже давно відмовляються від цієї основи для ксилографії, замінюючи її синтетичним аналогом, пластиком, який із часом ставав усе тонкішим. В арсеналі Пугачевського-старшого є як чорно-біла, так і поліхромна графіка, при чому, деякі естампи сягають понад десятку кольорів, і друкується аркуш із відповідної кількості дошок, де кожен колір друкується з окремої дошки. Митець пробував свої сили і в скульптурі – ще у 1991 р. він створив медаль на роковини подій Бабиного Яру (бронза), яка була двобічним рельєфним відтворенням бронзового крику та сліз горя тих днів. Але більшою мірою захоплення майстра бронзою припало вже на 2000-і рр., коли він створив цикл анімалістичних творів у дрібній пластиці, певні анімалістичні шаржі, відтворені в бронзі, часто на підставках із натурального каміння. У період з 2006 по 2008 рр. було створення чимало цих статуеток, дуже камерних та показово характерних у роботі з побудовою образу. Художня мова митця і тут підкорена його хисту графіка – образи відточені за малюнком, характерні, чіткі, лаконічні. Тут теж далася взнаки одна з найтиповіших рис, що притаманна і графіці автора, – тонке почуття гумору. Якщо бронза була більшою мірою анімалістична («Бос», 2006 р.; «Пегас», 2007 р.), то графіці притаманна поліжанровість: флоральні мотиви («Лілеї», кольорова ксилографія, 2002 р.) (іл. 1), анімалістичні – як натуралістичні, так і надзвичайно стилізовані образи були в цій галереї персонажів («Доберман», кольорова ксилографія, 2010 р.; «Жаба», кольорова ксилографія, 2015 р.) літературні мотиви («Дон Кіхот», екслібрис, кольорова ксилографія, 2020 р.), урбаністика («Старий Київ», ксилографія, 2005 р.), пейзаж («Оксамит ночі», ксилографія, 2003 р.; «Велика вода», кольорова ксилографія, 2015 р.), цирковий цикл («Меломан», кольорова ксилографія», 2015 р.; «Акордеон», «Радість та смуток», обидві – кольорова ксилографія, 2019 р.), безпредметні абстрактні композиції («Контраст», кольорова ксилографія», 1997 р.), портретний ряд («Пушкін у Києві», екслібрис, кольорова ксилографія, 2007 р.; «Тадеуш Костюшко. 1748-1817», екслібрис, кольорова ксилографія, 2008 р). Для таланту митця не було перепон – він залишив величезну галерею образів як у графіці, зокрема в екслібрисі, так і в дрібній пластиці. Саме поліжанровість була однією з найхарактерніших рис його художньої мови.

Ілюстрація 1. А. Пугачевський. Лілеї. Кольорова ксилографія. 2002

Не менш широким є і діапазон жанрових зацікавлень Геннадія Пугачевського, який становленням митця цілковито зобов'язаний батьку, чю школу він пройшов у графіці. Як представник молодшої генерації (1966 р. н.), він був гнучкішим до сучасних новинок у сфері мистецтва – пробував себе і в графічному дизайні, веб-дизайні, займався створенням сайтів, фірмового стилю, останні кілька років активно займається аквареллю, відточуючи майстерність пленерами, що визначає пейзаж серед фаворитів його творчої манери («Сонячний день», «На краю», обидві – акварель, 2022 р.). Але не нехтує митець і портретом («Джаз. Олександр Рукомойніков», акварель, 2023 р.), у тому числі й у рисунку («Богдан Ступка», «Майстер Ігор Мосійчук», обидві – рисунок, 2022 р.). Але світова мистецька спільнота знає художника теж переважно завдяки його друкованій графіці, екслібрису, якому він зобов'язаний визнанням і високими нагородами у різних країнах світу. Його міні-прінт є у всіх колекціонерів книжкового знаку провідних країн світу, включно з володарем найбільшого зібрання екслібрису у світі, італійцем Маріо де Філіппісом. Завдяки тому, що ці твори виконувалися завжди на замовлення, автор теж має у своєму арсеналі зразки всіх жанрів, з якими працював і його батько. Але, на відміну від більш консервативного у своїй художній мові Аркадія, він значно активніше стилізує, частіше звертається до абстрактних композицій, його знаковість, символічність яскравіші. Поліхромія теж притаманна аркушам Пугачевського-молодшого, його аркуші можуть друкуватися з 13-15 дошок, хоча шана до чорно-білої шляхетності графіки залишається у нього і сьогодні. Портрет («Коперник», ксилографія, 2000 р.), релігійна композиція (Михальчук, 2017) («Благовістя», кольорова ксилографія, 1992 р.), літературні мотиви («Дон Кіхот», кольорова ксилографія, 1999 р.), урбаністика («Вулиця Покровська», ксилографія, 1991 р.; «Нічне світло», кольорова ксилографія, 1998 р.), безпредметні композиції («Золотий дощ», кольорова ксилографія, 1998 р.; «Час», кольорова ксилографія, 2000 р.), серія образів блазня («Король та блазень», кольорова ксилографія, 2000 р.), тощо – філософія графіки Г. Пугачевського доноситься до глядачів різних країн через образний ряд багатьох жанрів.

Висновки. Обидва митці, представники двох різних генерації київської школи друкованої графіки, А. та Г. Пугачевські, саме завдяки поліжанровості свого творчого доробку спроможні знайти розуміння у глядача будь-якої країни. Їх творчість має попит уже давно, але останні кілька років ця співпраця отримала дещо інший формат – попит на роботи митців демонструє сприйняття українського сегменту друкованої графіки, якому віддається належне на високому рівні, а мистецтво перетворюється на амбасадора, чия універсальна мова, зрозуміла кожному, змушує чути свою країну весь світ.

Література

- Каменецька, Ю. (2021). Український екслібрис кінця 1980-х – 2010-х: традиції, трансформація, новітні здобутки. Дис. на здобуття наук. ст. д -ра філос. Київ, 261.
- Михальчук, В. (2017). Мотив ангела в графіці Геннадія Пугачевського. *Scientific Light*. № 7. 12-22.
- Романенкова, Ю., Єфімов, Ю., Синявська, Н. (2023). Семантика метелика в друкованій графіці Аркадія та Геннадія Пугачевських. *Теорія та практика дизайну*. №27. 150-157.
- Романенкова, Ю., Чавус, Л. (2023). Екслібрис як інструмент трансляції національно-культурних кодів у творчості представників київської школи графіки Аркадія та Геннадія Пугачевських. *Актуальні питання гуманітарних наук*, вип. 61, т.3, 47-55.
- Романенкова, Ю., Палійчук, А. (2023). Клоун. Блазень. Мудрець: тема свободи та мотив гри у друкованій графіці Аркадія та Геннадія Пугачевських. *Moderní aspekty vědy: XXVIII. Moderní aspekty vědy: XXVIII. Díl mezinárodní kolektivní monografie. Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 409-424.*

Романенкова, Ю. (2021). Творчий доробок Аркадія Пугачевського як іміджеформуючий фактор сучасної української друкованої графіки в контексті світового арт-простору. Народознавчі зошити. Вип. 5. 1234-1246.

GENRE POLYPHONY OF PRINTMAKING BY KYIV ARTISTS OF THE PUGACHEVSKY CREATIVE DYNASTY

Yefimov Yuriy

Senior Lecturer, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

ORCID: 0009-0007-9505-6638

kd.fomd@kubg.edu.ua

Abstract. The article is a concise analysis of the genre multi-vector nature of the creative work of Arkady and Gennady Pugachevsky, representatives of the Kyiv school of printmaking. The universalism of the representative of the older generation of artists, Arkady, who showed his abilities in graphics, first of all – mini-print, including book plate, sculpture (bronze small plastic), poetry, is emphasized. A comparative analysis of stylistic traits with the creative manner of the youngest representative of the artistic family, Gennady, engaged in graphics, painting (watercolor), web-design, graphic design, is carried out. Emphasis is placed on the role of artists' creativity in shaping the imagination of Ukrainian contemporary graphic arts in the world artistic process.

Key words: graphic arts, printmaking, plastic engraving, ex-libris, bronze, watercolor, Arkady and Gennady Pugachevsky.

ART THROUGH FRACTAL MATHEMATICS: AN OVERVIEW

Iurchenko Maryna

Dr., Klaipeda University, Lithuania

ORCID: 0000-0001-8992-6093

maarinaiurchenko@gmail.com

Abstract. The fundamental ideas of fractal geometry, expounded and systematized by the French mathematician Benoit Mandelbrot, have found their reflection in many spheres of human activity. The discovery of fractal structures allowed for a departure from the fundamental principles of Euclidean geometry and spurred the understanding of new spatial forms of material existence. Understanding the nature and its aesthetics has always been a guiding principle for both mathematicians and representatives of the arts. Art historians and mathematicians find elements of fractals in the works of Leonardo da Vinci, Katsushika Hokusai, creations of great architects, canvases of Dadaists and Surrealists. Fractals and fractal analysis have also found their reflection in contemporary art of the 20th and 21st centuries. Positioned at the center of the triangle of science-mathematics-art, it is fractal geometry that has created a new category of art associated with the beauty of mathematics and mathematical formulas.

Keywords: Fractal, Fractal geometry, Fractional Space, Self-similarity, Psychological Impact.

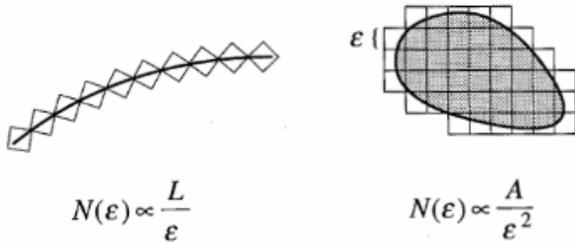
Introduction. Geometry, as one of the components of mathematics originating in Ancient Egypt, has developed in connection with human practical activities and represents a science of spatial forms and their relationships. Traditionally, the understanding of the geometry of nature has been based on Euclidean geometric figures from which spaces with finite integer dimensions were constructed. Physical objects themselves created geometry, and traditional Euclidean geometry described how these objects behave in space using axiomatic concepts.

However, existing natural forms are so diverse that describing them requires the introduction of non-integer and fractional-dimensional spaces. Unlike classical geometry, fractal geometry deals with lines the length dimensions of which are greater than 1 and which possess the property of *self-similarity*. At the same time, any fractal represents a visualization of some algorithm, a set of mathematical procedures that have the character of sequential iterations. Fractal images have a certain independent aesthetic value in our perception. It is precisely the visualization of the mathematical algorithm that makes fractal images attractive to our perception.

Problem. Mathematical concepts have always influenced art, and their evolution has created new points of intersection between mathematics and art. Studying the perception and aesthetic judgment of fractal patterns represents a fairly new area of research in perception psychology.

Goal. The question of whether a form defined by a mathematical equation can have aesthetic value has repeatedly been at the center of attention for mathematicians and artists alike. Can a form defined by a simple equation or a simple construction rule be perceived by people distant from geometry as having aesthetic value - namely, as decorative or perhaps even as a work of art.

Methods. The basis of the analysis was the methods of fractal geometry and visual examination of works of art. Various analytical and computational methods of estimation are used to determine the fractal dimension. The initial data for determining the fractal dimension is information about the surface in the form of a set of heights of peaks in a special format. One of the methods used to determine the fractal dimension is the Hurst fractal dimension method. Let $N(\varepsilon)$ be the minimum number of cubes with side ε needed to cover the entire set.

The dimension is determined as the exponent d such that $N(\varepsilon) \propto 1/\varepsilon^d$, where

$$d = \frac{\ln \ln N(\varepsilon)}{\ln \ln \left(\frac{1}{\varepsilon}\right)}$$

The fractal dimension exponent d measures the ratio of the quantity of infinitesimal elements forming the fractal and quantitatively evaluates their complexity in the range from one to two: fractal patterns with a low value of d , close to 1, are visually very simple and sparse, and, as the d value increases, they become denser and more complex.

Theoretical part. The theme of the relationship between mathematical and aesthetic aspects in nature was significantly explored by B. Mandelbrot, who became the first mathematician to formulate the theory of complex geometric figures possessing the property of self-similarity - fractals. The author believed that “*many of the fractals can be seen as a new form of minimalist geometric art*” (Mandelbrot, 1982). Despite fractal sets surrounding us everywhere, the concept of a fractal still lacks a clear definition. One of the main characteristics of a fractal is *self-similarity*, which leads to the fractal element remaining invariant under scaling changes in the space. (Douady, 2020) considered a set of points c for which the sequence defined on the complex surface by the recurrent formula

$$z_{n+1} = z_n^2 + c, \quad z_0 = 0,$$

is bounded. In other words, there exists such a set of values c for which there exists a real value R , for which the inequality $|z_n| < R$ holds for all natural n . This set, named after Mandelbrot himself, is one of the most well-known fractals beyond the field of mathematics. Within the visual representation of the Mandelbrot set, an infinite number of self-repeating elements is highlighted, the central part of which is a cardioid (Fig. 1).

$$\theta_c = \frac{1}{2} - \frac{1}{2} \cos \gamma$$

(Voss, 2022) hypothesized that for fractal images characterized by high self-similarity properties, visual perception decreases. In 1995, Cliff Pickover used a computer to create fractals and found that images possessing fractal properties are perceived by humans as manifestations of harmony and beauty. In the study (Aks & Spratt, 1996), through computer-generated fractals, it was noted that not all fractals evoke the same degree of positive emotions leading to a reduction in physiological stress, and emotionally preferable fractal images for viewers were those in the middle range with a value of $1,3 < d < 1,67$. It can be assumed that this result led Hermann Rorschach to claim that inkblots are used to evoke projective images in psychological tests.

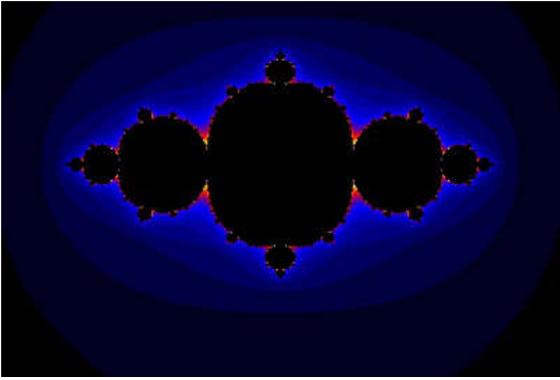

Figure 1. Mandelbrot set

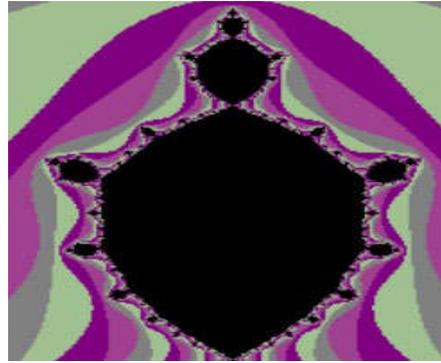

Figure 2. A fragment of Mandelbrot set

Fractals with a high coefficient $d \approx 2$ can be attributed to some works by Kazimir Malevich, later works by Edvard Munch, while fractals with low $d \approx 1$ include one of the first paintings of the “nuclear” period by Salvador Dali, “Three Sphinxes of Bikini Island”, as well as his most poignant and emotional painting “Face of War”.

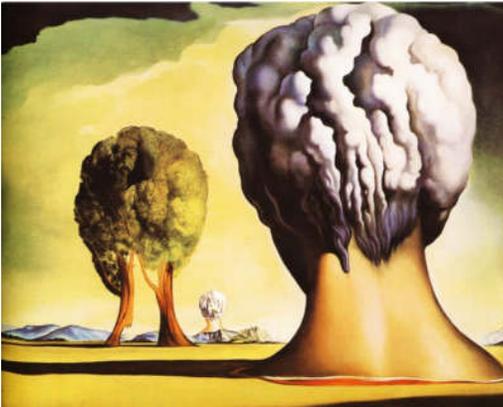

Figure 3. Salvador Dali.
Three Sphinxes of Bikini Island.
1947, 40x51cm, canvas/oil.
Morohashi Museum of Modern Art, Fukushima

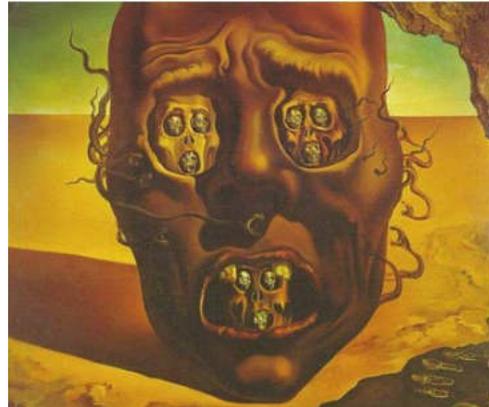

Figure 4. Salvador Dali. Face of War.
1940, 100x79cm, canvas/oil.
Rotterdam Museum Boijmans Van Beuningen

It is worth noting that fractal-like formations with different values of the Hurst index have found their reflection in architecture. Remarkably, fractal structures in architecture were applied long before Benoit Mandelbrot identified the regularity of many natural processes and structures. The fractality of many architectural forms is quite evident and lies literally on the surface (usually on the facade, Fig. 5, 6).

Figure 5. Trimbakeshwar
Nashik, Maharashtra, India

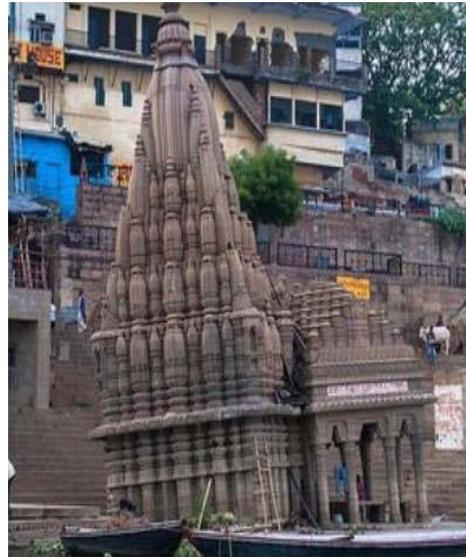

Figure 6. Kashi Karvat Temple
Varanasi, India

A prominent representative of fractality in architecture is the work of the Spanish architect A. Gaudí, who departed from the rules of Euclidean geometry, symmetry, and regularity. A. Gaudí's architectural masterpieces contain various levels of scaling and elements of self-similarity, similarity of parts and the whole, subordination of individual elements to the whole. When creating the Nativity facade of the Sagrada Familia cathedral, built during the master's lifetime, the author used irregular self-similar geometric forms borrowed from nature, although the bell towers of the cathedral are regular paraboloids. The entire Nativity facade creates a clear sense of movement against the backdrop of the more static Passion facade, construction of which began in 1986. The Hurst index of the Nativity facade is $d \approx 1,37$, while the Passion facade has an index of $d \approx 1,1$.

Figure 7. Sagrada Familia. Barselona, Spain

Conclusions. Thus, there is a basis to believe that fractal images with different values of the Hurst index d are perceived differently and influence the emotional aspect of experiencing works of art. In particular, this can explain why landscape paintings depicting water, people, and animals are the most preferred.

References

- Aks, D. J., & Sprott, J. C. (1996). Quantifying aesthetic preference for chaotic patterns. *Empirical Studies of the Arts*, *14*(1), 1–16. <https://doi.org/10.2190/6v31-7m9r-t9l5-cdg9>
- Douady, R., & Douady, A. (2020). *Algebra and Galois theories*. Springer Nature.
- He, J. (2023). The fractal geometry self-similarity principle and its practical applications. *Theoretical and Natural Science*, *14*(1), 143–147. <https://doi.org/10.54254/2753-8818/14/20240917>
- Mandelbrot, B. B. (1982). *The fractal geometry of nature*. W.H. Freeman.
- Voss, R. F. (2022). Efficient incremental simulation of “1/f” noises. *Fractals*, *30*(01). <https://doi.org/10.1142/s0218348x22500207>
- Youvan, D. C. (2023). *Centaur intelligence: A collaborative exploration of fractals and beauty*. Unpublished. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.32114.07369>

ТЕНДЕНЦІЯ ЖІНОЧНОСТІ У ЧОЛОВІЧІЙ МОДІ

Юхимчук Анастасія

Аспірантка, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ORCID: 0000-0001-9345-6039

yukhymchuk.ao@kmutd.edu.ua

Пашкевич Калина

Професор, доктор технічних наук, Київський національний університет технологій та дизайну,

Україна

ORCID: 0000-0001-6760-3728

pashkevich.kl@kmutd.edu.ua

Касс Богдан

Аспірант, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ORCID: 0000-0001-7348-4788

kassbogdan@gmail.com

Анотація. Останніми роками відзначається значна еволюція в області моди, що характеризується розмиванням гендерних кордонів і переглядом традиційних уявлень про чоловічий одяг. Нові тенденції в чоловічій моді стають більш інклюзивними та виразними, включаючи елементи, які раніше переважно асоціювалися з жіночою модою. Метою даної статті є аналіз та систематизація інформації на тему тенденцій жіночності у чоловічій моді, вивчення колекцій дизайнерів та виявлення основних рис, які підкреслюють концептуальність.

Ключові слова: гендерно-нейтральна мода, ідентичність, жіночна чоловіча мода, тенденція жіночності.

Вступ. З часів давнини чоловіки носили спідниці, починаючи від грецьких тог і закінчуючи туніками, які використовувалися в римській армії для забезпечення свободи рухів (Abson, 2021). В наші часи, чоловіки самовиражаються, одягаючи одяг та аксесуари, які зазвичай носить протилежна стать.

У сезоні весна-літо 2024 року спостерігається повернення елегантності, яка не піддається часу: великі покази чоловічої моди в Лондоні, Флоренції, Мілані та Парижі відображають прихильність до вишуканого одягу. Дизайнери та бренди, що представили свої колекції, приділяли особливу увагу якості посадки та зовнішньому вигляду одягу, при цьому намагаючись зберегти легкість та комфортність у носінні.

Водночас індустрія моди переживає великі зміни в бік гендерно-нейтральної моди. Дедалі більше і більше людей носять одяг, який не відповідає тільки одній статі.

Погляди на гендер, що змінюються, у поєднанні з прагненням до більш розслабленого і різноманітного підходу до одягу лежать в основі цих змін. Міленіали і покоління Z стають провідними у формуванні уявлень про кольори, форми і стиль одягу, не пов'язаних з певною статтю.

У світі моди спостерігається прийняття гендерної мінливості, інклюзивності та творчого підходу. Прагнення до того, щоб кожен міг носити те, що йому подобається, незалежно від статі, стає основоположним принципом. У міру того, як дизайнери і бренди долають традиційні гендерні норми в моді, споживачі знаходять нові можливості висловлювати свою індивідуальність через вибір одягу (Vasesi, 2023).

Теоретична частина. Навесні 2024 року помітне повернення до класичного елементу крою в чоловічому одязі - звуженої талії. Кожен предмет одягу в межах цієї тенденції покликаний ініціювати обговорення мінливої архітектури чоловічої моди, впроваджуючи звужену талію як важливий стилістичний компонент. Дизайнер Rick Owens представляє це через драпірування, акцентуючи талію за допомогою структурованого піджака (Іл. 1.а). З іншого боку, бренд Loewe розвиває цю тенденцію за допомогою блискучого ансамблю, що привертає увагу до акуратно звуженої талії (Іл. 1.б). Модель від Prada підкреслює цю тенденцію майстерним мінімалізмом і точністю. Чисті лінії і приглушена палітра бренду говорять багато про що: вони поєднують строго скроєний піджак з вільними штанами, підкреслюючи талію як центральний елемент ансамблю (Іл. 1.в).

Використання прозорих матеріалів являє собою сміливу інновацію в чоловічому одязі в колекціях весна-літо 2024 року, викликаючи зміни в традиційних модних стандартах. Наприклад, бренд Hermès втілює цю тенденцію через створення прозорої сорочки (Іл. 1.г). Ансамбль від Dolce & Gabbana є вишуканим комплектом, прикрашеним мереживом, що є не тільки проявом майстерності високої моди, а й символізує сучасну мужність, упевнену в собі і здатну використовувати більш витончені форми елегантності (Іл. 1.д). З іншого боку, інтерпретація бренду Saint Laurent містить прозору сорочку з чітким і структурованим кроєм, де прозорі тканини поєднуються з непрозорими вставками, пропонуючи нову динаміку в чоловічій моді, яка перебуває на стику відкритості та стриманості (Іл. 1.є).

Ілюстрація 1. Колекції весна/літо 2024, дизайнерів: а) Rick Owens; б) Loewe; в) Prada; г) Hermès; д) Dolce & Gabbana; є) Saint Laurent

Концепція Softboy Luxe характеризується ніжними кольорами, виразними аксесуарами та прагненням до плавності гендерного вираження. Колекція Dsquared2 є втіленням цього стилю (Іл. 2.а). Вона представляє джинсовий комплект з текстурою та індивідуальним дизайном, що поєднує повсякденні предмети з елементами вишуканого вбрання. Силует бренду AMIRI характеризується плавністю: широкі штани та об'ємний жакет-блузон вирізняються вишуканою легкістю, а квітковий орнамент надає сміливого, але витонченого зовнішнього вигляду (Іл. 2.б). Моделі чоловічого одягу від Diog представляють поєднання короткого подолу і приглушених принтів, створюючи делікатну взаємодію м'якості і структурованої формальності (Іл. 2.в). Ці

вироби демонструють розкішну привабливість текстур і візерунків, пропонуючи новий погляд на чоловічу моду, яка дає змогу поєднувати вразливість і елегантність (The fashionisto, 2023).

Такі дизайнери, як JW Anderson (Іл. 2.г) і SS Daley, справили значне враження на публіку шляхом інтеграції різноманітних елементів у свої колекції – спідниці, сукні та прозорі панчохи. Вони демонстрували динамічні модні образи, ґрунтуючись на композиції текстур, колірних палітр та форм, що є характеристикою їхнього унікального стилю (Cubbin, 2024).

Незважаючи на можливі зміни до уваги чоловічої моди, яскраво виражена тенденція "блиску" зберігає свою актуальність. У презентаціях сезону осінь/зима 2024 численні бренди продемонстрували схильність до блиску і сяйва на подіумах. Наприклад, Guccі представив сліпучу блискучу майку і костюми, розшиті паетками (Іл. 2.д), а Dolce & Gabbana продемонстрував сяючі топи (Іл. 2.е). Fendi зробив заяву, випустивши моделі у костюмах із блискучої тканини, а Valentino наповнив повсякденні предмети першої необхідності елементами диско-стилю (Rahim, 2024).

а б в г д е
Ілюстрація 2. Колекції 2024, дизайнерів: а) Dsquared2 весна/літо; б) AMIRI весна/літо; в) Dior весна/літо; г) JW Anderson осінь/зима; д) Guccі осінь/зима; е) Dolce & Gabbana осінь/зима

Висновки. У колекціях чоловічого одягу весна-літо, осінь/зима 2024 року спостерігається поєднання вишуканості та сміливості, де підкреслюється форма чоловічого одягу за допомогою звуженої талії, прозорих елементів, ніжних кольорів, виразних аксесуарів та прагненням до плавності гендерного вираження. Цей перетин тенденцій відображає гармонійне поєднання традицій і новаторства, забезпечуючи баланс між минулим і майбутнім у чоловічій моді. Аналіз цих тенденцій показує, що сезон 2024 року свідчить про перегляд чоловічого гардеробу з повагою до його історичної спадщини та є сміливим кроком у нові галузі стилю та самовираження за допомогою жіночності у чоловічій моді. Кожна нова ідея переплітається з повагою до традицій, формуючи образ чоловічого одягу, який стане визначальною естетикою майбутнього.

Література

Abson K. (2021). *The rise of femininity in men's fashion*. London Runway. <https://londonrunway.co.uk/the-rise-of-femininity-in-mens-fashion/>

Cubbin C. (2024). The best men's Fall/Winter 2024 fashion trends straight off the runways. *L'Officiel*. <https://www.hommessingapore.com/style/mens-milan-paris-fashion-week-fall-winter-2024-runway-trends-menswear>

Rahim S. A. (2024). 5 major trends from the men's autumn/winter 2024 runways. *L'Officiel*. <https://www.hommomalaysia.com/fashion/5-major-trends-from-the-men-s-autumn-winter-2024-runways>

The Fashionisto (2023). *Men's spring 2024 fashion trends: from minimal to soft style*. <https://www.thefashionisto.com/spring-2024-fashion-trends-men/>

Vasesi A. G. (2023). *The print and colour report for menswear Spring/Summer 2024*. Apparel Resources. <https://apparelresources.com/fashion-news/trends/print-colour-report-menswear-spring-summer-2024/>

THE TREND OF FEMININITY IN MEN'S FASHION

Yukhymchuk Anastasiia

PhD student, Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0001-9345-6039

yukhymchuk.ao@knutd.edu.ua

Pashkevych Kalyna

Professor Dr., Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0001-6760-3728

pashkevich.kl@knutd.edu.ua

Kass Bohdan

PhD student, Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7348-4788

kassbogdan@gmail.com

Abstract. Recent years have seen a significant evolution in the field of fashion, characterized by the blurring of gender boundaries and the revision of traditional ideas about men's clothing. New trends in men's fashion are becoming more inclusive and expressive, including elements previously mostly associated with women's fashion. The purpose of this article is to analyze and systematize information on the topic of femininity trends in men's fashion, study designer collections and identify the main features that emphasize conceptuality.

Key words: gender-neutral fashion, identity, feminine men's fashion, femininity trend.

ART AS A COMMUNICATION TOOL

Khorovets Kateryna

Student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Katiahorovets@gmail.com

Slityuk Olena

Associated Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0001-9058-9979

Elena1200elena@gmail.com

Annotation. The paper deals with issues related to the problems of perception of art as a communication tool. The multifaceted role of art as a communication tool is explored, its impact on the deeper levels of perception, provoking thoughts, evoking emotions and facilitating connections within and between societies is analyzed.

Keywords: art, communication, visual perception, emotional response, dialogue, socio-cultural context.

Introduction. For thousands of years, art has been an integral part of human expression, serving as a powerful tool for communication across cultures and historical periods, breaking down language barriers and connecting people on a deeper level (Berger, 1998). It can evoke new ways of seeing, expanding the boundaries of our perception and opening up new perspectives. Art is a language that allows people to express thoughts, emotions and ideas beyond words (Naylor, 2016).

This study examines the ways in which art serves as a tool to communicate, promote understanding, foster dialogue and inspire change. The challenge of perceiving art as a communication tool is to uncover the role of art as a universal language and communication tool, in particular how it helps to overcome language barriers and fosters deeper understanding between people. The subject of the study is to explore the various ways in which art serves as a communication tool, promoting understanding, dialogue and inspiring change in society.

Theoretical part. Art is an important communication tool not only because of its ability to evoke an emotional response, but also because of its potential to convey complex ideas and concepts. According to the theory of aesthetics proposed by Kant, art is a special kind of communication that works at the level of aesthetic perception, allowing us to feel deep emotions and a sense of direct communication with the creator (Jones, 2022).

Thus, the theoretical analysis confirms the importance of art as a communication tool that helps not only to express emotions and ideas, but also contributes to the formation of a common cultural and aesthetic community.

Methodology. The article uses such research methods as literature analysis, empirical research, as well as surveys and interviews. The literature review was used to study the theoretical foundations and concepts related to the role of art as a communication tool. The empirical research allowed us to collect concrete data on the perception and reaction of viewers to artworks, as well as their preferences and experiences. Surveys and interviews provided additional information about the personal experiences and feelings of the participants in their interaction with art. These research methods helped to identify the various ways in which art contributes to communication and understanding in society, as well as the main mechanisms of its impact on viewers.

Results. Art plays an integral role in expressing and communicating complex ideas and emotions through symbolism, form and colour (Gombrich, 2021).

This theoretical part explores the fundamental principles and theoretical foundations underlying the role of art as a communication tool. Artistic communication is carried out through understanding the content of a work of art, its understanding in the context of history, social reality, and artistic culture.

The use of art as a communication tool contributes to the expansion of ways of perceiving the world and the development of new ideas and views. The theoretical analysis points to the importance of understanding the context and symbolism in artworks for effective interaction between the creator and the audience.

Drawing on fundamental works in art theory, psychology and sociology, the mechanisms by which art facilitates communication and strengthens ties in society were identified:

- emotional connection,
- visual literacy,
- shared values and ideals,
- symbolism and metaphor,
- identification and empathy,
- creating a shared experience,
- stimulating dialogue and discussion,
- introducing innovative ideas,
- cultural identity,
- engagement with social issues.

Visual perception plays a key role in shaping our understanding of art and perception of its messages and symbols (Arnheim, 1994).

Research has also shown that reactions to art can be strongly influenced by cultural context. For example, works that reflect local culture and traditions may have a greater emotional impact on audiences whose representatives relate to these values. Thus, the findings underline the importance of understanding the context and specifics of the audience when communicating through art, as well as the need for further research in this area to better understand the mechanisms of artistic communication.

Additionally, surveys and interviews revealed that the perception of art can change depending on the personal experience and mood of the viewers. For example, people from different backgrounds may perceive the same work of art differently based on their own baggage of emotions and experiences.

Today, contemporary art is moving away from traditional forms, and the process of communication between the author and the audience plays a crucial role. In such works, the viewer becomes a full participant in the process. The author can now not only convey an idea to the viewer, but also enter into a dialogue with them. The work reaches maximum openness: thanks to the participation, both the form and the visuals change, and the original idea can turn into its opposite.

The latest technologies have also become an integral part of contemporary art. They are used to create installations, photographs, video art, digital art, network art, etc. Some works are created and exist only on the Internet. The authors use modern technologies to organize exhibitions, performances, etc. The term "new media art" is often used to describe these types of activities. Multimedia technologies are used in commercial digital and computer products, such as video games, multimedia encyclopedias, presentations, etc. New media is part of contemporary art, but not all works created with the help of new media technologies are art. Video games, for example, are the result of the author's work with new technologies, but the purpose of their creation is commercial, so they are not art. Multimedia artists, in turn, also use modern technologies, but they do it for the sake of art.

In other words, contemporary art is marked by an active interaction between the author and the viewer, where the latter becomes a co-creator of the work. The latest technologies, such as video art or installations, allow authors to experiment with forms of expression, but it is important to distinguish between commercial products and genuine art.

Thus, the research findings reveal the diverse ways in which art serves as a communication tool, evoking emotional responses, encouraging dialogue and facilitating connections between individuals and communities. The analysis of the interpretation of artworks highlights the role of symbolism, aesthetics and cultural context in shaping the understanding and engagement of viewers with art. Survey and interview data provide insights into the subjective experiences of participants, shedding light on the personal meaning and impact of art in their lives.

Conclusions. Based on the results of this study, it can be concluded that art plays a multifaceted role as a communication tool, crossing linguistic and cultural boundaries to convey meaning and evoke emotions. Theoretical frameworks such as visual literacy and semiotics provide valuable insights into the processes underlying artistic communication, while empirical evidence enriches our understanding of how people perceive and interact with art in different contexts. Ultimately, this research highlights the importance of recognising art as a dynamic and powerful form of communication that can inspire, provoke and unite us in our shared human experience.

References

- Arnheim, R. (1994). *Art and Visual Perception: A Psychology of the Creative Eye*. University of California Press.
- Berger, J. (1998). *Ways of Seeing*. Penguin Books.
- Gombrich, E. H. (2021). *The Story of Art*. Phaidon Press.
- Jones, A. (2022). *Art, Politics, and Protest in the Digital Age*. Routledge.
- Naylor, C. (2016). *Is Art a Language?* *Journal of Aesthetic Education*. University of Illinois Press.

MODERN MANIFESTATIONS OF COSMOGONIC FORMS IN AVANT-GARDE COSTUME

Kostochka Anna

PhD student, Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0017-760X

kostochkaannaa@gmail.com

Vyshnevskaya Diana

Master, Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

vyshnevskadianaa@gmail.com

Zaikina Maryna

Master, Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

marina.zaikina.2019@gmail.com

Kolosnichenko Olena

Professor Dr., Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0001-5665-0131

3212793@gmail.com

Annotation. This paper explores the transformation of avant-garde costume forms in line with contemporary trends. It draws a comparison between the inception of the futuristic fashion trend, “Space Age,” from the 1960s-70s, and recent fashion innovations. These innovations incorporate cutting-edge techniques, materials, and design methods that substantially broaden the scope for creativity. The study provides a comprehensive understanding of how avant-garde costume forms have evolved and adapted to modern fashion trends. It also highlights the significant role of technological advancements in shaping the future of fashion design.

Keywords: "Space Age", avant-garde costume, cosmogony, futurism, technology, innovative materials.

Introduction. The Space Age is characterized as a significant era in history when space exploration greatly influenced the evolution of technology and geopolitics. The achievements in space exploration sparked a wave of futurism in fashion, symbolizing scientific progress and technological advancement. This wave had a profound impact on society’s culture, design, and social aspects, embodying technological optimism and futuristic trends. This topic brings to the forefront the challenges of design, which has always involved the pursuit of novel formation methods. The aim of this study is to enhance the creative potential of fashion designers through the exploration of cultural and historical heritage and the application of diverse technical and creative experiments in design.

Theoretical part. Space exploration consistently remains at the forefront of advanced science. Over the past five years, there have been significant events that have become pivotal in the space industry (Sushchenko, 2021). These events, which seemed impossible a few decades ago, include expeditions to Mars, SpaceX’s 100th rocket launch in April 2021, the launch of the TAN-HP-30 nanosatellite by SpaceX to commemorate the 30th anniversary of Ukraine’s independence, the first human landing on the moon since Apollo 17, and the scheduled NASA Artemis mission in 2024. These realities form the basis for identifying trends that reflect the interest in futuristic concepts in the contemporary world and facilitate the interpretation of the interaction between science and art. By transforming artistic and figurative features and employing socio-cultural, aesthetic, and practical means of creating the properties of design objects, the synthesis of design and artistic activity in the context of cosmogonic stylistics is

revealed. This direction involves the study of the integration of geometric shapes in design collections associated with space objects or futuristic concepts.

“The only constant is change” (Heraclitus, circa 500 B.C.) is a statement that illustrates how life and everything within it is subject to transformation. The ability to adapt is crucial to overall well-being. The avant-garde costume, serving as a metaphorical tool for broadcasting acute current social topics, acts as an information carrier that narrates a story through associative reading. As a symbol reflecting the constant evolution at every stage of fashion development, the costume actively responds to significant external historical and cultural events. Following a period of research in the science of chemistry and textiles and an inevitable desire for change, the transformation of technology is directly mirrored in the synthesis of new silhouettes and forms. The costume is a complex system of information codes, symbols, and signs that express specific social roles of an individual in society through the language of design.

Based on the results of the materials obtained, designers create the effect of space themes in clothing design. The incorporation of details such as stars, planets, or geometric shapes associated with astronomy can lead to experimental methods of presenting elements. Interplanetary shades and colors, such as deep blue, black, metallic gray, and shimmering elements, recreate the atmosphere of outer space in the collections of the last century and complement the ensembles, associatively conveying cosmogonic symbolism.

The concept of cosmogonic forms emerged in the second half of the previous century. The trajectory of fashion in the 1960s witnessed a variety of styles and a shift from a designer-centric fashion ecosystem to one where the consumer was at the heart of creativity. This factor, coupled with the powerful wave of the Space Age, facilitated the exploration of social differentiation, collective behavior, and national symbolism associated with fashion in the context of futurism. It was during this period of reformation that the luminaries of futurism began to make their mark - design legends who have innovated up to our time, patenting entirely unique, complex systems for developing next-generation clothing.

In 1966, Paco Rabanne (Menkes, 2020) burst onto the fashion scene like a comet with shiny, no-sew dresses made of fused plastic and metal. Dresses with disks balanced a certain cunning and modernism of the space age. In his collections, he utilized geometric progressions and experimented with combining various materials, ranging from plastic and paper to aluminum, optical fiber, and plexiglass.

Issey Miyake (Lang, 2022) is a Japanese artist who built his reputation on pleating, avant-garde cuts, and ergonomic and practical functionality. He best characterized his approach with the words, “Design is not for philosophy, but for life,” and “Many people repeat the past. I’m not interested in that. I prefer evolution” (Miyake, 1992, March). His constant pursuit of innovation, rooted in traditional crafts, led him to explore the use of a variety of materials - paper, rubber, bamboo, plastic bottles, rattan, and so on. Alexander McQueen (Amadasi, 2022) was a visionary fashion designer known for his bold and avant-garde style. He had a unique understanding of the dramatic potential of cut and an understanding of form through the tectonics of material. He frequently employed traditional artisanal techniques such as embroidery, which became a staple of his style, lace-making, and metalworking to create his radically modern designs.

Rick Owens’s brilliant sci-fi alchemy (Menkes, 2020) has captured the hearts of fashion lovers in terms of art. He is a master of all things strange, the so-called prince of the underground, a designer who has transformed the avant-garde, aliens, and grunge into objects of desire, elevating them to a new level. In his latest collection, a parade of ghostly high priestesses emerged from a veil of fog and then vanished again, symbolizing memories of history and mythology of the past. From the very beginning, he promoted a broader understanding of beauty using his vision of the “otherworldly” by translating all the concepts of his pieces in show notes as a hint of sustainability. Thierry Mugler’s explicit designs (Amadasi, 2022), inspired by the 1950s, reflected the author’s vision through the prism of artistic interpretation, often exposing women’s breasts and legs, which became his trademark. Despite the aggressive seductiveness of his space-futuristic-inspired clothes, Mugler remains committed to

celebrating the beauty of the female body - cut lines and trims along all curves, revealing necklines, tightly cinched corsets of complex design, bandage, sheer fabrics, long slits, and excessive decor - his clothes elevate the female silhouette and form the uncompromisingly feminine DNA of Thierry Mugler. The emergence of Shirley Tang (Dal Bosco, 2023) on the design horizon was a highly anticipated event of its time. Her creative intentions are manifested in her own brand, "Oriens". Inspired by the movement of the sun, which signifies linearity and cyclicity in time, Shirley's design process was catalyzed by the female form. From sculpture and metalwork to 3D printing and virtual reality, all creative and technical experiments were conducted with the aim of celebrating the female body and its forms. In her collections, she employs sinuous structures, corsets, low-rise denim, and leather garments that protect the body, mimicking armor and emphasizing its sensuality. Designer Yire Skylar Wang (Dal Bosco, 2023) has found solace and hope in astrophysics and the imagination of outer space, which also forms the essence of her clothing. Her graduation collection, "Neon Space/Rage!", combines experimental techniques that embody comics, sculpture, virtual animation, and extraterrestrial aesthetics. It is a sci-fi visual essay about a fantasy body and its intergalactic merger with a machine.

Conclusion. This study suggests that the collections of previous years have become a basic classic and a source of experience and inspiration. Their structure and shapes are stable components of the overall image that do not lose their relevance but adapt to modern requirements and trends. The new collections are qualitatively different with modernized production techniques, following the experience of their predecessors. This synthesis of tradition and innovation supports the sustainability and evolution of the fashion world, opening up new names in design while preserving the main features of global brands.

References

- Amadasi B. (2022). *Thierry Mugler and Alexander McQueen: their disturbing creatures inspired by the animal world*. Vogue. <https://www.vogue.it/moda/article/thierry-mugler-alexander-mcqueen-look-ispirati-animali>
- Dal Bosco E. (2023). *Parsons BFA Fashion design 2023: The body is political*. IGRANARY. <https://1granary.com/designers-3/graduate-shows/parsons-bfa-fashion-design-graduate-show-2023-the-body-is-political/>
- Lang C. (2022). *Remembering Issey Miyake Through His 4 Most Innovative Creations*. TIME. <https://time.com/6204868/issey-miyake-legacy-fashion-designs/>
- Menkes S. (2020). *The two designers play homage to the Middle Ages and Eighties pop stars with skilful originality*. Vogue. <https://www.vogue.co.uk/fashion/article/suzy-menkes-paco-rabanne-rick-owens-paris-autumn-winter-2020>
- Sushchenko Y. (2021). *Top 10 space events of 2021: tourists in orbit, Mars and Ukrainian engines*. Ukrinform. <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3360211-top10-kosmicnih-podij-2021-roku-turisti-na-orbiti-mars-i-ukrainski-dviguni.html>

SPECIFICITY OF COMMUNICATIVE FUNCTIONS OF MUSICAL ART

Levytska Irina

Associated Professor Dr., The State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Ukraine

ORCID: 0000-0002-3566-2632

nimh@ukr.net

Abstract. In the article, the author considers artistic communication as one of the most important aspects of the system of musical activity, in which creativity, performance and perception serve as the main communicative blocks of musical culture. The author claims that art as an artistic model of being performs a meaningful communicative function, as a way of aesthetic, valuable interaction of a person with himself, with society and the environment.

Key words: musical art, communicative functions, artistic communication, musical work, dialogue.

Introduction. Interest in the problem of communication is determined by the peculiarity of the modern informational and multicultural space. Art as an artistic model of being performs a meaningful communicative function, as a way of aesthetic, valuable interaction of a person with himself, with society, with the whole world. Therefore, it is not surprising that the problems of communication are highlighted in its various contexts, including a wide range of cultural and art history disciplines.

The purpose of the article is to consider the specifics of the communicative functions of musical art.

Analysis of research and publications. V. Pavlichuk and N. Pavlyuk deal with the processes of communication in musical activities. The communicative space of musical art is the subject of O. Zlotnyk's research. In recent years, a number of works have appeared in which the composer's creative process is analyzed as a complex of actions aimed at social and cultural communication: O. Aleksievets, Yu. Chekan, H. Karas, A. Mukha, V. Stepurko, A. Tsipko, M. Yarko, G. Zinkevich and others.

Theoretical part. Artistic communication as communication is the most important aspect of the system of musical activity, in which creativity, performance and perception act as its main functional blocks in the system of musical culture.

As noted by O. Zlotnyk and V. Shulgina, the specificity of musical art is that the musical work created by the composer is included in the communicative situation only during its secondary reproduction in the performance process, and performing art is a type of creative activity that generally determines the level of modern artistic culture. Music as an art form outside the field of performance does not exist, because notes are not music for listeners. Musical performance is carried out due to the participation of interpreters of the composer's creativity, who have technical capabilities and artistic experience, as well as the accordingly adjusted musical instruments (ЗЛОТНИК, ШУЛЬГІНА, 2019).

According to V. Pavlichuk and N. Pavlyuk, the main participants of a creative communicative act are the addressee or communicator – the sender of the message (author, performers) who seeks to cause a certain reaction of the audience, and the receiver (percipient) – the recipient of the message (listeners, viewers), for the perception and evaluation of whom this or that work is designed. Subjects of a musical dialogue can be called a composer, a performer, a listener (recipient), a teacher, a student, etc.

Due to the large number of communication participants, the dialogue eventually turns into a polylogue. In musical polylogy, subjectivity is present at all levels of personality: biological (temperament, age, even features of appearance, behavior, language are somehow present in the work during its creation and perception); psychological (similarity of the sensory-emotional plan of the creator, interpreter and listener of a musical work); mental (concreteness and imagery, logic and chaos, abstractness and

vividness of musical images that arise in the process of communication between polylogue subjects); worldview (ideals, value orientations, philosophical and aesthetic position) – all this determines the very possibility of polylogue and the formation of personalities in the process of musical communication (Павлічук, Павлюк, 2019).

According to V. Pavlichuk and N. Pavlyuk, musical communication is distinguished, first of all, by the individual nature of images and their embodiment, that is, the artistic value of content and form, the creativity of the composer and performer determines the content of the musical work and its interpretation (responsible for what turns out to be at the level of spiritual and valuable sounding). The degree of giftedness and talent of the author implies the choice of a form for the embodiment of the content – external, which is realized at the level of physical-acoustic sounding in the process of creating a musical work) and internal, which is revealed at the level of communicative-intonational sounding in the process of performance.

The peculiarity of music, as perhaps the most emotional of the arts, is the individuality and convincingness of feelings in the process of perceiving the objective content of the work. In many ways, this is due to the complexity of the interaction of means of expression and communicative techniques in a musical work, which actualizes the problem of managing the process of artistic communication, interpreting the synthesis of two levels of the work: intonation-semantic (content) and sign-symbolic (form) (Павлічук, Павлюк, 2019).

As noted by I. Pyatnytska-Pozdniakova, information technologies, which have brought significant changes to the socio-cultural structure of the world, contribute to the erasure of the boundaries of cultures and historical eras, the emergence of new virtual spaces that often replace a person's real life. In this context, music becomes a form that compensates the individual for the lack of comfort of spiritual life in real society. Therefore, one of the most popular for modern society is precisely the «compensatory» function of music, which assumes the existence of a special musical reality, which allows replacing real life with virtual life, thus organically integrating a person into the context of computer technologies.

The beginning of the third millennium marked the emergence of various modifications of communicative functions, a variety of communicative connections and interpretations of a musical (artistic) text, which realize the infinity of interpretations of its content in the process of perceiving a musical (artistic) work. In the pursuit of self-identification, a person turns to modern musical art, which exists in the form of a collection of various types of texts (scores, tracks, clips), etc. The process of modern music consumption is driven by the individual selection and combination of different texts, in which there is no longer a clear boundary between «high» and «low» art, which was characteristic of previous artistic periods (П'ятницька-Позднякова, 2012).

Conclusions. Musical art embodies almost all types of communicative interaction: personal, interpersonal, group and intra-group, mass communication. The implementation of artistic communication as a form of communication is the most significant aspect of the system of musical activity, in which creativity, performance and perception are its main functional blocks in the system of musical culture.

To this day, despite the rapid development of information and communication technologies, the most complete, integral perception of a musical work is provided only by the first – «alive» form of involvement of the recipient in musical art. Music is born only in the creative act of direct performance. It is here that a complete communicative act is realized – not only auditory, but also visual, as well as energetic. The rest of the forms to varying degrees reduce the first, deepening or changing some aspects and sides of the influence of this act, but are unable to completely replace it.

References

- Злотник, О., Шульгіна, В. (2019). Комунікативні функції художнього спілкування в музичному мистецтві. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство*, № 1, 28–34.
- Павлічук, В., Павлюк, Н. (2019). Процеси спілкування в музичній діяльності: особистісний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, № 67, Т. 1, 58–62.
- П'ятницька-Позднякова, І. (2012). Художньо-педагогічна комунікація: структурний аналіз. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені О. В. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*, вип. 1, 38 (2), 67–72.

RESEARCH ON ANTHROPOMORPHIC DESIGN METHOD OF DIGITAL IMAGE OF CHATBOT

Ma Ning

PhD student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0009-0006-9911-2628,

maningyh@163.com

Khynevyh Ruslana

Associated Professor Dr., Kyiv National University of Technology and design, Ukraine

h.rus/ana.v@gmail.com

Abstract. In recent years, the digital image design of intelligent chatbots has shifted from mechanization to anthropomorphism to provide a better user experience. Anthropomorphic design enhances user participation and experience through animation, sound, and tactile feedback. The main design methods include geometricization, deformation and exaggeration, as well as deletion and addition. These methods make the robot image easier to be recognized and accepted by users, and highlight the personalized characteristics. Anthropomorphic design brings more humanistic features to intelligent chatbots, improves user experience and engagement, and will continue to play an important role in the future.

Keywords: Intelligent chat robot, Anthropomorphic design, User experience, Human-computer interaction.

Introduction. Nowadays, intelligent chat assistants have become one of the common anthropomorphic non-human objects. The visual interaction design of their digital image anthropomorphism has also become an indispensable and important indicator of the human-computer interaction (Human Robot Interaction, HRI) experience performance. How to improve it? The expression of anthropomorphic features in the visual design of robot digital images has also become an important research task in the field of interaction design. Facts have proven that in life and various fields, chatbots with highly anthropomorphic digital image visual characteristics will bring better user experience.

Theoretical part. Relevant research shows that anthropomorphizing chatbots can improve interaction quality, engagement and trust, and enhance user experience. For example, Cyr's research found that human figures and human names help improve the quality of interactions (Corti, Gillespie, 2016). Portela and Granell-Canut found that users' levels of immersion were higher when chatbots displayed empathic behaviors. They pointed out that this is mainly because the empathic behavior of the chatbot triggers the same empathy in users (Cyr et al., 2009). Tsai et al.'s research shows that applying interpersonal social presence communication strategies to chatbots can improve users' parasocial interaction and perceived dialogue, thereby improving user immersion, interaction satisfaction, and brand love (Portela, Granell-Canut, 2017). In addition, chatbot anthropomorphism will also help cultivate the relationship between the user and the chatbot. For example, research by Corti and Gillespie found that when people interacted with humanoid chatbots, they were more persistent in trying to establish common ground with them than with non-humanoid chatbots (Tsai et al., 2021).

Methodology. This study mainly uses design research methods such as literature data and competitive product analysis. First, through the literature research method, we can understand the anthropomorphic design method of chat robots. Secondly, by analyzing the digital image characteristics of existing chatbots, we can better understand how anthropomorphic design methods are applied in digital image design. Finally, it lays a theoretical guidance foundation for digital image anthropomorphic design.

Results. In recent years, in order to provide a better user experience, the digital image design of intelligent chatbots has undergone a transformation from mechanization to anthropomorphism, focusing on interactive design. Anthropomorphic digital images interact with users more vividly and intuitively through animation effects, sounds, and tactile feedback, thereby enhancing users' sense of participation and experience. The early digital image design of intelligent chatbots was more mechanical and cold, emphasizing technical features. However, with the development of human-computer interaction, designers have begun to incorporate more anthropomorphic elements into digital images. The application of anthropomorphic design methods in chat robot digital image design mainly includes geometricization, deformation and exaggeration, as well as deletion and addition.

By geometrically processing the human form and simplifying complex structural features, the robot image is easier to be recognized and accepted by users. When designing the head of a chat robot, you can use geometric processing to express the characteristics of its eyes, mouth, and ears with simple geometric shapes, such as Nio's NOMI digital image. NOMI's geometric form abstracts and abstracts facial expressions. To simplify, some geometric elements may be used to represent features such as eyes and mouth.

Deformation and exaggeration highlight the robot's personalized characteristics and enhance the user's emotional connection by adjusting local features and overall proportions. For example, the digital image design of Xiaopeng's Xiao P voice assistant relies on clever deformation and exaggeration of the human form to create a unique and eye-catching virtual image. By exaggerating the size of the eyes, it emphasizes visual spirituality and friendliness, making it The overall image is full of life, smart and technological, which greatly enhances users' attention and experience of using voice assistants.

In addition, deletion and addition is also a common design technique. By simplifying secondary features and strengthening main features, the robot image is made clearer and more prominent, such as deleting arms and legs. The design of Little P adopts the deletion of arms and legs to remove excessive details. Secondary structures, such as fingers and toes, are simplified and reduced in details, making the overall image more concise and clean. In addition, for the truncated structure is supplemented with simple geometric shapes, such as basic lines representing the arms and legs, to maintain an overall human appearance.

Conclusion: Compared with early mechanized design, anthropomorphic design emphasizes more humanistic features, making it easier for users to establish emotional connections. The application of anthropomorphic design methods in chat robot digital image design mainly includes geometricization, deformation and exaggeration, as well as deletion and addition. By geometrically processing the human form and simplifying complex structural features, the robot image is easier to be recognized and accepted by users. Deformation and exaggeration highlight the robot's personalized characteristics and enhance the user's emotional connection. At the same time, deletions and additions make the robot image clearer and more prominent by simplifying secondary features and strengthening primary features.

In general, the application of anthropomorphic design methods injects more human elements into the digital image design of intelligent chat robots, improving user experience and participation. With the continuous development of technology and in-depth research on human-computer interaction, anthropomorphic design will continue to play an important role in the field of intelligent chat robots, bringing users a better interactive experience and a deeper emotional connection.

References

- Corti, K., Gillespie, A. J. (2016). *Co-constructing intersubjectivity with artificial conversational agents: People are more likely to initiate repairs of misunderstandings with agents represented as human*. 58, 431-442.
- Cyr, D., et al. (2009). *Exploring human images in website design: a multi-method approach*, 539-566.

Portela, M., Granell-Canut, C. (2017). A new friend in our smartphone? Observing interactions with chatbots in the search of emotional engagement. *in Proceedings of the XVIII International Conference on Human Computer Interaction*.

Tsai, W.-H.S., Liu, Y. C., Chuan I.M. (2021). *How chatbots' social presence communication enhances consumer engagement: the mediating role of parasocial interaction and dialogue*. 15(3), 460-482.

МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО СОЦІАЛЬНО-ТВОРЧОГО ПРОЄКТУ «МИЛОСЕРДНЕ МИСТЕЦТВО»

Мендерецька Наталія

Асистент, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

ORCID: [0000-0002-9407-3168](https://orcid.org/0000-0002-9407-3168)

menderetska@kpnu.edu.ua

Анотація. У тезах висвітлюються питання напрямів виховної роботи зі студентами-художниками через залучення здобувачів вищої освіти до волонтерської діяльності, участі у соціально-творчому проєкті, спрямованому до розвитку духовності, національно-патріотичних почуттів, художньо-творчих здібностей необхідних для виконання майбутньої мистецької діяльності.

Ключові слова: проєкт, мистецтво, комунікація, засоби, образотворче мистецтво, творче спілкування.

Вступ. 2022–2024 роки – трагічний час неймовірних випробувань та загартування для всіх українців, для здобувачів вищої освіти мистецьких спеціальностей особливо актуального значення набуває розвиток духовності, емоційно-ціннісних критеріїв ставленні до оточуючого світу, ствердження чіткої громадянської позиції, моральності та високої духовної культури.

Перед закладами вищої освіти постають нові виклики, пов'язані із воєнним станом – як щодо організації освітнього процесу, так і різних видів позанавчальної діяльності студентської молоді (Kravchenko, 2022). Ці питання розкривають Кравченко О., Пічкур М., та інші.

Теоретична частина. З перших днів повномасштабного вторгнення з 2014 року, науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка чітко усвідомили, що кафедра має всі ресурси для того, щоб стати осередком загальноукраїнського культурно-мистецького руху «Митці за Перемогу», проводилося кілька аукціонів з продажу художніх робіт викладачів і студентів, гроші від яких перераховувались на потреби ЗСУ. В складних умовах жорстких реалій війни, паралельно з освітнім процесом відбувалася така необхідна та актуальна під час війни волонтерська та добровільна діяльність, планувалися патріотичні та виховні заходи, науково-дослідницька робота, творчі проєкти та виставки з єдиною та такою жаданою метою – наблизити нашу Перемогу.

Люди мистецтва здатні гостро відчувати біль і потреби суспільства у часи важких та трагічних випробувань. Діти і війна – жахливе поєднання, яке випало на долю нашого народу у 2022 році. Здобувачі освіти кафедри ОДПМ та РТМ під керівництвом викладачів наполегливо та натхненно проводили роботу з внутрішньо переміщеними особами, яка здійснювалася у вигляді низки художніх майстер-класів та терапевтичних арт-практик, упродовж березня-грудня 2022 року на арт-майданчиках нашого міста.

«Серед форм позанавчальної діяльності в умовах воєнного стану доцільними є заходи з підвищення рівня культури волонтерства серед молоді. З перших днів війни жителі країни стали волонтерами: плетіння камуфляжних захисних сіток; збір одягу, ліків, спорядження для військових; готування їжі; збір продуктів харчування; допомога переселенцям тощо. Саме студентська молодь є активною у цьому напрямі» (Kravchenko, 2022).

У 2021 році на кафедрі ОДПМ та РТМ був започаткований та стартував мистецький соціально-творчий проєкт «Милосердне Мистецтво» – спільний проєкт кафедри образотворчого і

декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та Кам'янець-Подільського осередку міжнародного руху спільнот «Віра і Світло». Міжнародний рух у Кам'янці-Подільському представлений двома спільнотами – «Квітка на камені» та «Діти Сонця». Загальна кількість членів двох спільнот на сьогодні складає 35 осіб, 15 з них дуже активно співпрацювали з нашими студентами у проєкті.

На сьогодні у 2024 році маємо вже три спільних виставки художніх робіт, більш ніж 60 осіб із числа студентів залучених у проєкт «Милосердне Мистецтво».

Мета проєкту – привернути увагу суспільства до проблем людей з інтелектуальними порушеннями – людей з інвалідністю, людей з розумовою неповноправністю. Продемонструвати як засобами образотворчого мистецтва можливо творити плідний діалог студентської молоді з молодими людьми, які мають певні інтелектуальні аномалії розвитку.

Проєкт виник, як необхідність відповіді на виклики сучасного світу. У якому знецінюється людська гідність, людська індивідуальність та саме людське життя. Для сучасних молодих людей – студентів-художників це можливість самовираження та пошук власних творчих відповідей на актуальні питання сьогодення. Для молоді з особливими потребами (людей з інтелектуальними порушеннями) можливість адаптації та соціальної рухливості, набуття нового позитивного досвіду занурення у мистецтво. За словами ідеолога руху Жана Ванье: «Самовираження – це не просто можливість дати вихід роздратуванню і гніву з приводу того, що у нас не все гаразд – хоч іноді це теж непоганий спосіб, по застосуванню якого можемо відчувати полегшення. Самовираження передбачає також визнання перед іншими прихованих мотивів наших вчинків і взагалі всього, чим ми живемо. Часто таким чином використовуємо свій дар, щоб жити інших і сприяти їхньому зростанню» (Vane Zhan, 2001).

Висновки. Волонтерська діяльність як форма виховної роботи зі здобувачами вищої освіти мистецьких спеціальностей дає невичерпне джерело для розвитку та виховання студентської молоді творчого спрямування. Цей процес засобами образотворчої діяльності дає можливості реалізації ідей інклюзивного суспільства під час художніх проєктів, виставкової діяльності, презентацій, концертів, майстер класів з елементами арт-терапевтичних практик. У перспективі розвитку проєкту нові крос-мистецькі проєкти, виставки художніх робіт, творення плідного соціального діалогу мовою та можливостями мистецтва.

Література

Кравченко, О. (2022). Соціально-виховна робота зі студентською молоддю в умовах дистанційного навчання, зумовленого воєнним станом. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 2(8), 99–108.

Пічкур, М. (2022). *Образотворча підготовка студентів мистецьких спеціальностей у закладах вищої освіти: монографія*. Київ: Видавництво Ліра-К.

Ванье Жан. (2001). *Спільнота – місце радості та прощення*. Львів: Свічадо.

Рудницька, О. (2005). *Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник*. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.

Цегельник Д. Коли світло несе просвітлення. Подолянин, 4 лютого 2022 <https://podolyanin.com.ua/culture/56596>

Мендерєцька, Н. (2023). Мистецтво – свобода, яку нікому не відняти. *Край Кам'янецький*. № 8, 5.

**ART AS A MEANS OF COMMUNICATION DURING THE
IMPLEMENTATION OF THE VOLUNTEER SOCIAL AND CREATIVE
PROJECT «COMPASSIONATE ART»**

Menderetska Nataliia

Assistant, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, Ukraine

ORCID: 0000-0002-9407-3168

menderetska@kpnu.edu.ua

Abstract. The thesis highlights the issues of educational work with art students through the involvement of higher education students in volunteer activities, participation in a social and creative project aimed at developing spirituality, national and patriotic feelings, artistic and creative abilities necessary for future artistic activities.

Keywords: project, art, communication, media, fine arts, creative communication.

THE IMPACT OF IMAGINATION ON THE CREATION OF AN INTERCULTURAL DIGITAL ETHICS PROJECT

Molotkienė Ernesta

Associated Professor Dr., Klaipėda University, Lithuania

ORCID: 0000-0003-2351-4189

ernesta.molotkiene@ku.lt

Abstract. Intercultural digital ethics is one of the most recent research projects to analyze a wide range of ethical issues arising from the multidisciplinary perspective of societies and cultures. Intercultural digital ethics seeks to identify the existing different cultural, value beliefs, to define universal ethical principles on the basis of which intercultural decisions and agreements on the development, implementation, management and use of digital technologies are made. The question is, what are the basic assumptions underpinning the impact of intercultural digital ethics that would enable the common development and application of a system of universal ethical principles in different regions and cultures of the world? The imagination is understood as profoundly dialogic, creative power existing only through collective, critical encounters. One of the main social and ethical challenges for imagination is rethinking of existence of an intercultural digital ethics. We argue there is a strong parallel between ethical intention of imagination and intercultural digital ethics.

Keywords: Imagination, Artificial Intelligence, Intercultural Digital Ethics.

Introduction. The significance of intercultural digital ethics as a source of worldview and value attitudes becomes unquestionable in the face of the challenges of the AI (Kantar, Bynum, 2021; Barmeyer, Mayer, 2020). The synergy of imagination, as a practical art of organizing life, and intercultural digital ethics, as a theory that shapes worldviews and values, enables individuals and societies to formulate and achieve long-term goals that ensure sustainable well-being and prosperity (Schragehttps, Rasche, 2022). Intercultural digital ethics includes and analyses wide-ranging ethical problems arising from various globalization-induced processes for human consciousness, societies and cultures from a multidisciplinary perspective, with the aim of identifying existing different cultural and value beliefs and adopting intercultural agreements on the universal application of relevant ethical principles (Ess, 2008; Himma, 2008, etc.) **The thesis** of this paper is that intercultural digital digital ethics aims to identify existing different cultural and value beliefs, define universal ethical principles, based on which intercultural decisions and agreements would be made in the field of human imagination.

The main aim of the paper is to reveal the possibility and significance of intercultural digital ethics justification in the context of human imagination.

Analyzed problem: what impact is of human imagination in the creation of an intercultural digital ethics project?

An object is the analysis of metatheoretical assumptions of the parallel between ethical intention of imagination and intercultural digital ethics.

Objectives of the research: 1) to analyze the conceptual foundations of intercultural digital ethics; 2) to explore and reveal the impact of human imagination on intercultural digital ethics.

Theoretical part. In this paper the major findings and the theoretical contribution of this analysis and identify areas for future research. First, the issues of intercultural digital ethics are revisited and evaluated the effectiveness of the theoretical orientation in addressing these questions. Second, the key research findings are analyzed in relationship to the literature and the contributions the investigation makes to the

impact of imagination. Finally, paper discuss the limitations and examine the implications of the impact of imagination on the intercultural digital ethics for future research and practice.

Intercultural digital ethics cannot be treated only as philosophical theories, because the problematic field of this ethics consists not only of metaphysical or metaethical questions, but also of specific technical problems: R. Capurro (2008), C. Ess (2021; 2019; 2020a; 2020b), L. Floridi (2012); M. Coeckelbergh (2020); B. Cantwell Smith (2019); M. Rozkwitalska, M. Chmielecki, S. Przytula, L. Sulkowski, and B. L. Basinska (2017); N. Kantar, and T. W. Bynum (2021).

The Oxford Handbook of the Development of Imagination defines imagination as the capacity to mentally transcend time, place, and/or circumstance (Taylor, 2013). The imagination is understood as profoundly dialogic, creative power existing only through collective, critical encounters. Within philosophical ethics the term “moral imagination” has been used to refer to an excellent form of moral perception or an aspect of moral judgment, but also to the radical revision of moral understandings and the capacity to generate new possibilities for realizing moral ends or exercising virtue. When we face AI, the new radical moral dilemmas arise. Our imagination and our body are always already collaborations with human made technology and the non-human, and we cannot speak of imagination except as it emerges from a whole web of relations to the nonhuman and more-than-human world. The imagination emerges out of radical practices, ways of living otherwise, of collision with AI and of cooperating differently, that reject, strain against, or seek to escape from the racist, patriarchal, heteronormative, colonial, imperial, militaristic, and fundamentalist forms of oppression that undergird our lives. Imagination is one of the hallmarks of human intelligence (Asma, 2017), as well as a hallmark of imagination is the ability to reason about counterfactuals (Pearl, 2009). The links between causal reasoning and radical imagination are explored from a probabilistic perspective (Walker and Gopnik, 2013). But what can happen if AI achieves general human-level intelligence, including the empowering of imagination and/or morality?

The main scientific results of this paper are to be found in the diversity of ways in which theoretical research of intercultural digital ethics is understood, shaped by the universal ethical power of imagination. This theoretical study contributes to the development of the scientific philosophical discourse on the relationship between intercultural digital ethics and human imagination.

Methodology: The methodology of the paper consists of theoretical research methods. This design of the methodology was determined by the topic analyzed in the paper. The main research methods used in the paper: analysis of scientific sources, comparative and systematic text analysis, text interpretation and logical deduction research methods, based on which the main assumptions and arguments underlying intercultural digital ethics were analyzed.

Conclusions. There is a strong parallel between ethical intention of imagination and those behind human codes of intercultural digital ethics: they are used to openly and transparently communicate to the outside world what are the norms and values in a particular profession, and by doing that to earn trust and acceptance from outside. For increasingly intelligent AI, it is vital that not just the humans comply with the code, but the AIs too. The idea is to incorporate ethical thinking in the design of AI systems, possibly with the use of AI technology itself.

Our imagination and our body are always already collaborations with human made technology and the non-human, and we cannot speak of the imagination except as it emerges from a whole web of relations to the nonhuman and more-than-human world. Incorporating ethics into intercultural digital ethics and AI systems will influence human-AI interaction dynamics. By knowing that AI decisions follow ethical principles, some people may adapt their behaviours in order to take advantage of this and render the AI systems unable to achieve their design objectives.

References

- Asma, S. (2017). *The Evolution of Imagination*. University of Chicago Press.
- Barmeyer, C. and Mayer, Claude-Hélène (2020). Positive intercultural management in the fourth industrial revolution: managing cultural otherness through a paradigm shift. *International Review of Psychiatry*. Vol. 32, No. 7, 638- 650. Doi: 10.1080/09540261.2019.1699033
- Cantwell, S. B. (2019). *The Promise of Artificial Intelligence: Reckoning and Judgment*. MIT Press, Cambridge.
- Coeckelbergh, M. (2020). How to use virtue ethics for thinking about the moral standing of social robots: a relational interpretation in terms of practices, habits and performance. *International Journal of Social Robotics*, Vol. 13, No. 1, 31-40. Doi: 10.1007/s12369-020-00707-z
- Ess, C. (2021). Towards an existential and emancipatory ethic of technology. In Vallor, S. (Ed.), *Oxford Handbook of Philosophy and Technology*. Doi: 10.1093/oxfordhb/9780190851187.013.35
- Ess, C. (2020a). Interpretative pros hen pluralism: from computer-mediated colonization to a pluralistic intercultural digital ethics. *Philosophy and Technology*, Vol. 33, No. 4, 551-569. Doi: 10.1007/s13347-020-00412-9
- Ess, C. (2020b). Viewpoint: at the intersections of information, computing and internet research. *Journal of Information, Communication and Ethics in Society*, Vol. 18, No. 1, 1- 9. Doi: 10.1108/JICES-01-2020-0001
- Ess, C. (2019). Ethics and mediatization: subjectivity, judgment (phronēsis) and meta-theoretical coherence? In: Eberwein, T., Karmasin, M., Krotz, F. and Matthias Rath, M. (Eds), *Responsibility and Resistance: Ethics in Mediatized Worlds*. Springer, Berlin, 71-90. Doi: 10.1007/978-3-658-26212-9_5
- Floridi, L. (2012). *Information Ethics*. Oxford University Press, Oxford.
- Himma, K. E. 2008. The intercultural ethics agenda from the point of view of a moral objectivist. *Journal of Information, Communication & Ethics in Society*. Vol. 6, No. 2.
- Kantar, N. and Bynum, T. W. (2021). Global ethics for the digital age – flourishing ethics. *Journal of Information, Communication and Ethics in Society*, Vol. 19, No. 3, 329-344. <https://doi.org/10.1108/JICES-01-2021-0016>
- Rozkwitalska, M.; Chmielecki, M.; Przytula, S.; Sulkowski, L. and Basinska, B. L. (2017). Intercultural interactions in multinational subsidiaries: Employee accounts of “the dark side” and “the bright side” of intercultural contacts. *Baltic Journal of Management*. Vol. 12, No. 2, 214-239.
- Pearl, J. (2009). *Causality: Models, Reasoning and Inference*. Cambridge University Press.
- Schragehttps, S.; Rasche, A. (2022). Inter-Organizational Paradox Management: How national business systems affect responses to paradox along a global value chain. *Organization Studies*. Vol. 43, pp. 547-571.
- Taylor, M. (2013). Transcending time, place, and/or circumstance: An introduction. In Taylor, M., ed., *Oxford Handbook of the Development of Imagination*. Oxford University Press. 3–10.
- Walker, C., and Gopnik, A. (2013). Causality and imagination. In Taylor, M., ed., *Oxford Handbook of the Development of Imagination*. Oxford University Press. 342–358.

THE RESEARCH OF THE AESTHETICS OF KNIGHTLY HELMETS AS AN ARTEFACT OF MILITARY ARMOUR OF THE XV - XVII CENTURIES

Navolska Liliia

Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0002-0244-0371

nlilija@ukr.net

Frolov Ivan

Associated Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0002-7471-7325

Lutsker Tetiana

Associated Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0003-3230-5303

luskertatyna@gmail.com

Abstract. The article describes and illustrates the aesthetics of helmets as an element of knightly armour of tournament fighters and warriors. It is revealed that armour has always sought to balance protection and cost, comfort and mobility provided to its wearer: it was later considered to be the traditional clothing of the nobility. It is emphasised that research on the aesthetics of knightly helmets as an artefact of military armour should be considered within the historical period of the XV - XVII centuries. It is noted that medieval knightly armour had a significant impact on the history of men's costume development.

Keywords: design, historical development of men's fashion; knightly armour of the Middle Ages; knightly helmets; military artefacts.

Introduction. The evolution of menswear shaping can be clearly traced based on the analysis of men's fashion from different historical periods. Since early antiquity, when men's clothing was mainly associated with the clothing of a warrior man, knightly armour (armour) has been the main visible form and style of masculinity for men for centuries. In the fifth century, the fall of the Western Roman Empire led to the disappearance of military traditions and armour of the ancient period, and a brilliant civilisation was swallowed up by a wave of barbarian hordes. These barbarians equally despised all types of protective armour - only rare fragments of armour have come down to us from the Dark Ages. On the other hand, the Eastern Roman Empire, safely hidden by the huge walls of Constantinople on the Bosphorus in the Sea of Marmara, escaped the tragic fate of the Western Empire. Book miniatures and icons show us plate armour and helmets of various shapes, which look strangely artificial and unreliable. This theatrical costume can be found in Greek manuscripts until the eleventh century, while in Italy military costume seems to have lost all traces of warriorism, except for conical helmets, sometimes surrounded by a turban. The miniatures from the Apocalypse of Saint-Saëns depict many of these eleventh-century "robed soldiers", deprived of the basic attributes of a warrior by the artist's will.

Theoretical part. Helmets are one of the most famous artefacts of military affairs. Appearing at the dawn of civilisation, they have almost never been completely out of use, constantly improving and developing. But perhaps helmets reached their peak in the Middle Ages and early modern times, with dozens of different types available. The research is dedicated to this interesting historical period; the photographs of all helmets are real artefacts of their time, most of them are museum exhibits (The Metropolitan Museum of Art, 2022). Armour has always sought to balance protection with cost, comfort and mobility for its wearer. The priority was always to protect the head. After all, a warrior could recover from many arms or leg wounds, including the loss of them, but head wounds were often fatal or disabling.

It should be noted that large helmets, typical for military battles of the thirteenth century, in the fourteenth century almost completely passed into the category of equipment for tournaments, especially after 1350 (Kolosnichenko & Yakovlev, 2020). Helmets can be open and closed, made of iron, steel, bronze, copper or other materials; they can be supplemented with protective elements. In addition, helmet designs of many historical eras contained decorative elements, such as the so-called antennae. The researchers note that the helmet as an element of knightly armour has always been an important fashion indicator in most regions of Europe and the East. Some images of helmets for knightly armour of the early XV - XVII centuries are presented in Table 1.

The production of weapons and armour has always been a fairly profitable business - demand creates supply. In order to expand the range of products and to ensure a successful business, manufacturers and craftsmen of that time began to actively decorate armour, creating new shapes by dividing the surface in more detail. Despite the fact that images of battles where warriors wearing large helmets are fighting are very rare, they can be found before the beginning of the fifteenth century. A ceremonial helmet from Spain (Table 1, Fig. 1), dating from the late 15th century or early 16th century, is called an Islamic helmet: its additional decoration in the Spanish-naval style indicates that it was once owned by a high-ranking member of the Nasrid court, perhaps even the king himself. The decoration is extremely rich and distinctive - the steel is completely covered with a layer of gold leaf, on which geometric and foliate designs are delicately engraved, the edges are trimmed with silver. Delicate cloisonné enamels, reminiscent of Nasrid jewellery, are inserted throughout, further distinguishing this helmet as one of extraordinary rarity, quality and beauty. Also noteworthy is a conical helmet (Table 1, Fig. 2), which, despite being a practical military object, was probably created as part of ceremonial armour and as a symbol of rank, as it is made of steel, iron, gold, silver, copper alloy, decorated with arabesques and inscriptions from the Koran. In the mid-sixteenth century, some German and Eastern European armoury workshops, in turn, began to cater to the new taste for the "exotic" and produced armour, especially helmets, which were directly copied in shape and decoration from Turkish models that probably came to the empire as war booty or diplomatic gifts. An important innovation was the appearance of a movable visor in the helmets, which allowed for maximum visibility on the battlefield. The eye slits were usually very narrow to protect the eyes from injury. Sometimes iron bars were inserted into these slots, which protected the eyes even better, but reduced the view. However, some German visors had wide slits for the eyes.

Despite the fact that armour is mostly associated with warfare and was supposed to provide maximum protection for the body, it was often used as a ceremonial costume at various tournaments. That is why the ostentatious decorative effect of the armour surface was very important for its practical functionality.

Table 1. Images of helmets for knightly armour of the XV - XVII centuries

Image (front view, back view, decorative elements)			Material
			steel, iron, gold, silver, enamel, leather, textiles
Figure 1. Helmet, Spanish culture, late 15th - early 16th centuries.			
			steel, gold, silver
Figure 2. Helmet-turban, Iranian culture, late 15th century.			
			steel, iron, gold, silver, copper alloy
Figure 3. Helmet, Turkish culture, probably Istanbul c. 1560			
			steel, gold, brass
Figure 4. Closed helmet, Italian culture, ca. 1585.			
			steel, gold, copper alloy, leather
Figure 5. Helmet for a cuirassier, Italian culture, ca. 1615-1620.			

The shape of the armour mostly followed the contours of a man's body, and its construction depended on the materials used (Krotova, 2018). Later, over the centuries and years, the approach to the formation of

armies changed significantly: if in the previous era knights needed years of training and a lot of money to equip themselves with cold steel, the advent of firearms turned everything around. The cost of training and equipping a combat unit for effective combat has dramatically decreased - expensive armour has become unnecessary. For several centuries, helmets practically went out of use. However, in the early twentieth century, they reappeared in the military's equipment - in the form of the well-known helmets, sometimes neglecting aesthetics and leaving the functionality of these artefacts unchanged.

Conclusions. The article analyses the men's clothing of the Middle Ages, when the associative series of a man-warrior's clothing was knightly armour. The historical periodisation in the development of the aesthetics of knightly helmets as an artefact of military armour of the XV - XVII centuries is indicated. The types of knights' clothing, materials for their manufacture, as well as decorative elements of individual samples are analysed. It is revealed that since the Middle Ages, it is men's clothing that already bears the imprints of ethno-cultural traditions of Rome, the Spaniards, the Hungarians, as well as the influence of Turkish "exoticism" in the form of helmets, the shape and decor of which corresponded to the specific decorations of the region of the manufacturers.

References

- Coat | British | The Metropolitan Museum Of Art. The Metropolitan Museum of Art. <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/81107>
- Kolosnichenko O., Yakovliev M. (2020). Uniform design: historiography, evolution of form and style. *Fashion design in a multicultural space*. KNUTD, 62-87.
- Krotova T. (2018 June 14). The canons of antiquity and the Renaissance as the basis of the tectonic structure of classical costume. *Art and Design. № 1*, 83–92. <http://dx.doi.org/10.30857/2617-0272.2018.1.8>

ШКОЛА ХУДОЖНЬОГО ТКАЦТВА ЗІНАЇДИ БОРИСЮК У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ «ОДЕСЬКОГО ГОБЕЛЕНУ»

Носенко Анна

*Доцент, кандидат мистецтвознавства, Заслужений діяч мистецтв України,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.
Ушинського», Україна
ORCID: 0000-0001-6876-5382
annetn2002@gmail.com*

Величко Дмитро

*Доцент, Заслужений діяч мистецтв України,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.
Ушинського», Україна
ORCID: 0000-0003-4961-2481
velichko.do@pdpu.edu.ua*

Анотація. Дослідження розкриває особливості феномену школи художнього ткацтва Зінаїди Борисюк у культурному просторі Одеси та України. Показано історичні віхи створення майстерні гобелену на художньо-графічному факультеті, специфіку викладання ручного ткацтва, значення художнього середовища та зв'язок з одеською малярською школою. Виявлено стильові особливості творів одеських художників – послідовників школи. Основні виставкові проекти за 30 років існування майстерні З.Д. Борисюк, де демонструвалися роботи самої художниці, її учнів та випускників.

Ключові слова: школа художнього ткацтва Зінаїди Борисюк, техніка ручного ткацтва, одеський гобелен, майстерня гобеленів Зінаїди Борисюк.

Вступ. Значущий внесок у розвиток художнього ткацтва Одеси зробила Зінаїда Дмитрівна Борисюк, яка започаткувала і веде майстерню ткацтва на художньо-графічному факультеті Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. За роки існування майстерні її випускниками стало багато митців і художників-педагогів, які працюють в галузі ткацтва в Одесі, у різних містах України та за кордоном.

Існування майстерні з системною методикою поетапного освоєння прийомів ткацтва і випрацьовані роками стилістичні особливості, а також велика кількість продовжувачів започаткованої справи дали можливість визначити як феномен в декоративному мистецтві України «Школу художнього ткацтва Зінаїди Борисюк».

Метою даного дослідження є вивчення особливостей школи художнього ткацтва Зінаїди Борисюк у контексті розвитку «Одеського гобелену» та художнього ткацтва в Україні.

Теоретична частина. Зінаїда Дмитрівна Борисюк народилася 16 березня 1940 року в м. Одеса. Отримала спочатку спеціальну художню освіту в Одеському художньому училищі імені М.Б. Грекова, а потім вищу освіту за кваліфікацією «художник декоративного мистецтва». З 1975 р. художниця працює в галузі монументального та декоративного мистецтва. З того ж 1975 р. і по сьогодні працює старшим викладачем кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки художньо-графічного факультету Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. У різні роки майстриня навчала студентів живопису і композиції, розпису тканини, основам кольорознавства. Багато учнів З.Д. Борисюк стали відомими художниками України.

У 1994 році З.Д. Борисюк започаткувала на факультеті майстерню художнього ткацтва. До речі, декілька експериментальних дипломів з художнього ткацтва під її керівництвом були захищені кількома роками раніше заснування спеціалізованої майстерні.

Художнє ткацтво принципово відрізняється від, наприклад, живопису, де митець має перед собою вже готову зображальну площину заданого формату. У гобелені (ця назва, окрім створених в майстернях Гобеленів у Парижі витворів декоративного мистецтва, сьогодні закріпилася для визначення різновиду стінного однобічного безворсового килима із сюжетною, орнаментальною чи абстрактною композицією, що створена вручну, і застосовується частіше ніж «арраси» чи «тапісерія» – ткане текстильне пано) зображення народжується поступово, на нитках основи, що залишаються невидимими, методом розмаїтих переплетінь «вимальовується» образ. Відбувається буквально «матеріалізація» ідеї, своєрідне візуальне втілення міфологічного дійства «творіння видимої матерії». Основою будь-якого міфу про походження світу є процес перетворення первинного хаосу у космос – особливий гармонійний порядок, у якому активна воля творця структурує те, що має потенцію до народження і розвитку. Хаос у цьому контексті має особливе значення – він уособлює живоносне джерело безперервного становлення світової матерії. Процес ткацтва можна порівняти з космогонією. Її основою є найтонше волокно, яке немов атом стає структурною одиницею для молекули – нитки. З «ниток – молекул» буквально «матеріалізується» матерія тканого, валяного або вишитого твору.

Цікаво, що процес ткання зустрічається у міфах, які дають глибинне розуміння основних загальнолюдських понять: народження, життя, смерті і відродження. Міфологічна Арахна змушена вічно плести свою сітку. Мойри – античні богині, які уособлюють найвищий закон природи – три сестри ткали прядуть нитки Життя, Долі і Смерті кожному від народження. Згадується рятівна нитка Аріадни. Нарешті, у доленосну мить явлення Благовісника Архангела Гавриїла Діва Марія прядла пурпурну завісу для Ієрусалимського храму. Символічно – майбутня Мати створювала матерію: Матерія у поєднанні з Духом – це надія на Відродження.

В Україні розвиток отримала не «тапісерія», а килимарство – створення виробів, що мали утилітарне призначення і розмаїті види для різних верств населення – від тканих орнаментальних килимів, доріжок до покривал, ковдр, ряден тощо. Кожен регіон мав свої особливості орнаментики, кольорового ладу, матеріалів та технології. Впізнавані школи ткацтва і сьогодні мають такі центри, як Решетилівка, Глиняни, Косів, Коломия та деякі осередки Полісся.

Історично на теренах півдня України килимарство не отримало широкого розповсюдження. Народні майстрині півдня ткали полотна і смугасті рядна – аскетичні за формою і орнаментикою, на перший погляд прості і невибагливі, вони у знаковій метафоричній формі уособлювали образ рідної землі, наповнюючи оселі архетипами світобуття. Як протяжні пісні вони передавали широчінь степу, ритми дихання оброблених ланів, струменів світла від яскравого сонця, хвиль трав, колосся і морського прибою...

Сучасне художнє ткацтво на Одещині не має усталеної традиції на відміну від живопису. Започаткувавши майстерню ткацтва, Зінаїда Дмитрівна Борисюк привнесла високу культуру європейського мистецтва ткацтва, новітні напрями, власний досвід методики і технології, високий художній смак, що поєдналося з вивченням на факультеті традицій Одеської мистецької школи та творчим спілкуванням у колі висококласних митців-одномумців. Визначну роль міждисциплінарності підготовки здобувачів на ХГФ відмітила Н.А. Лоза (Лоза, 2021).

У майстерні З.Д. Борисюк завжди панувала і по сьогодні панує атмосфера творчого пошуку. Навчання розпочинається з опанування різних способів переплетіння, створення гладкої чи фактурної поверхні, використання однотонної чи меланжевої нитки, створення монокольорової плями чи складних переходів, сплавів кольору засобами ткацтва. Паралельно відбувається вивчення історії ткацтва від найдавніших прикладів, що збереглися, шедеврів європейського мистецтва середньовіччя та Нового часу, періоду відродження гобелену Жаном Люрса на початку

XX століття, експериментів майстрів Прибалтійських шкіл та найсучасніших пошуків виразності світових митців. Кожного разу на столі опиняється та чи інша книжка чи журнал (це може бути як альбом з ткацтва, так і інших видів мистецтва, когось з видатних чи маловідомих майстрів живопису, графіки, декоративного мистецтва, колекції модельєрів тощо). З словами Зінаїди Дмитрівни, «зображеннями (високоякісних творів) необхідно «наїстися»», щоб потім будувати власний досвід на високій культурі попередників, створюючи власне лице.

Сучасний гобелен відрізняється від традиційного європейського тим, що митець сам створює ідею, композицію, ескіз-картон і потім власноруч, відповідно до задуму втілює твір. Це дає свободу і можливість вносити певні корективи в процесі роботи. Завдання для студентів поступово ускладнюються. Програма передбачає виконання мотивів стилізованого пейзажу, перетвореного натюрморту чи портрету, анімалістичну тематику. Цікавим завданням стає міні-гобелен, який сьогодні в Європі отримав широке розповсюдження.

Величезну роль у осягненні майстерності відіграє процес композиційного пошуку, навчання «мислити в матеріалі». Кожен ескіз відображає індивідуальне бачення здобувача, розвиває його творче «я» в мистецтві і відповідно втілюється різними матеріалами і засобами. Майстерня З.Д. Борисюк відрізняється особливою увагою до виразних можливостей об'ємних фактур і текстур, які поєднуються з класичним гладким ткацтвом.

Результати творчої роботи З.Д. Борисюк та її учнів були представлені на великих виставках, організованих майстринею, та інших мистецьких заходах. Перша виставка майстерні гобеленів відбулась вже через три роки після заснування, у 1997 році у Одеському муніципальному музеї приватних колекцій О.В. Блещунова і мала пророчу назву «Народження школи». Далі вже більш масштабна експозиція творів учнів художниці, випускників і студентів худграфу під назвою «Сучасний гобелен» з великим успіхом і резонансом пройшла у виставкових залах Одеського художнього музею з 4 грудня 1998 по 8 січня 1999 року. В експозиції було презентовано 70 гобеленів молодих художників, серед яких: Я. Микитась, С. Болгарська, Н. Зигельбойм, Т. Танасенко, Н. Романчишина, А. Стешенко, О. Жабська, Д. Танас, М. Клименко та багато інших (Одеський художній музей: історія: Сучасний гобелен, 2013).

2002 рік відзначився одразу трьома подіями. Перша – виставка «Образи» у Виставковій залі Музею Блещунова, де твори художнього ткацтва показали 11 учасників, серед яких Н. Тукмакова, А. Носенко, О. Коваль. Також велика виставка творчих робіт у техніці гобелен відбулась у Всеукраїнському центрі болгарської культури міста Одеси, і, нарешті, третій проєкт – виставка робіт майстерні гобелену художньо-графічного факультету Університету Ушинського в Одеській державній науковій бібліотеці.

2004 року кілька творів учнів З.Д. Борисюк було представлено на Всеукраїнській виставці образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва «Інтервернісаж» у приміщенні Ради національних товариств, м. Київ. Того ж 2004 року випускниця майстерні Борисюк А. Носенко взяла участь у І-шій Всеукраїнській Трієнале художнього текстилю у Національній спілці художників України, м. Київ, та отримала Диплом в номінації «За виразність мови текстилю» (Чегусова, 2004; Носенко, 2004).

У грудні 2016 року в межах мистецького проєкту «Одеський гобелен: поверхня, тема, простір», куратором якого виступив С. Савченко, в Одеському художньому музеї разом з майстрами текстилю Одещини були представлені роботи послідовників Школи гобелену З.Д. Борисюк. (Кудлач, 2016; Одеський гобелен – 1, 2016).

У березні 2020 року, знову в Музеї Блещунова відбулась виставка «Ретроспектива», де показали твори майстрині та її випускників з 1995 по 2019 роки (Ретроспектива, 2020).

Твори випускників школи гобелену З.Д. Борисюк мають переважно камерний формат. Цікавим явищем у сьогоднішніх експериментах художників є колажний метод, що поєднує елементи ткацтва, тканин, інших матеріалів, що дає нове звучання умовним символічним або алегоричним

образам, збагачує емпіризмом сприйняття твору глядачем. З авторів, що створили цікаві витвори в такий метод назвемо: Л. Богайчук, І. Островську, А. Носенко.

Висновки. З.Д. Борисюк виховала кілька поколінь митців, які продовжують її справу і збагачують царину художнього ткацтва Одеси і України. Спільною якістю, якою можна поєднати різних за «почерком» митців та яка є унікальною і притаманною Одеській мистецькій школі загалом та Одеському гобелену зокрема виявляється «живописність» і «світлоносність», а також життєствердний зміст. Навіть у абстрактних композиціях чистота кольору і тепло створеної руками поверхні дає відчуття затишку, умиротворення і радості. При розмаїтті виражальних форм, митці прагнуть відродити зрозумілі всім людські істини, віру в гармонію – зв'язок людей, природи і Вищого начала. Тому, не випадково художники черпають натхнення у культурних традиціях українського народу, спадщині сакрального мистецтва, природних формах, де втілені первообрази, близькі кожній людині.

Література

Лоза, Н. (2021). Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва та фахівців образотворчого і декоративного мистецтва: взаємовплив живопису та художнього ткацтва. Декоративно-прикладне мистецтво в національній системі художньо-педагогічної освіти: сучасний досвід і перспективи. Тези доповідей I Всеукраїнської конференції. Астропринт, 33-35.

Одеський художній музей: історія: Сучасний гобелен Виставка 1998-1999 рр. (2013). Відтворено з <http://ofam.od.ua/php/arhiv2.php?dates=1998-12-04>

Чегусова, З. (2004). У заповітному колі трієнале. Перша всеукраїнська трієнале художнього текстилю, Київ 2004 НСХУ. 4-9, с. 7.

Носенко, А. (2004). Флора. Триптих. Перша всеукраїнська трієнале художнього текстилю, Київ 2004 НСХУ. С. 32.

Кудлач, В. (2016). Одеса гобеленова. Відтворено з <https://odnb.odessa.ua/blogs/kherson/69>

Одеський гобелен – 1: площина тема простір. Каталог (2016). Відтворено з <http://ofam.od.ua/pdf/catalog/gobelen.pdf>

Ретроспектива Будинок Блещунова представить експозицію гобелена (2020). Відтворено з <https://omr.gov.ua/ru/news/218954?print>

Ілюстрація 1. Зінаїда Борисюк. 2024 р. 30 років майстерні художнього ткацтва.

Ілюстрація 2. В майстерні. Творчий процес.

Ілюстрація 3. Виставка «Сучасний гобелен» у виставкових залах Одеського художнього музею, грудень 1998 – січень 1999 р.

Ілюстрація 4. Зінаїда Борисюк. Лощина. 1995. Вовна, ручне ткацтво

Ілюстрація 5. Зінаїда Борисюк. Блакить. 2005. Вовна, змішані волокна, ручне ткацтво

Ілюстрація 6. Ярослава Микітась. Рига. 1996. Вовна, ручне ткацтво

Ілюстрація 7. Виставка «Образи». 2002. Одеський муніципальний музей приватних колекцій О.В. Блещунова

Ілюстрація 8. Виставка творчих робіт у техніці гобелен у Всеукраїнському центрі болгарської культури м. Одеси. 2002

Ілюстрація 9. Виставка «Ретроспектива». 2020. Одеський муніципальний музей приватних колекцій О.В. Блещунова

Ілюстрація 10. Асія Гудіменко. Дитинство. 2021. Вовна, змішані волокна, ручне ткацтво

Ілюстрації 11, 12. Захисти кваліфікаційних магістерських робіт здобувачів ХГФ, випускниць майстерні художнього ткацтва

Ілюстрація 14. Анна Носенко. «Сліди на піску». 2001. Вовна, змішані волокна, ручне ткацтво
Ілюстрація 13. Творча зустріч на виставці «Одеський гобелен: поверхня, тема, простір». 2016. Одеський художній музей

SCHOOL OF ART WEAVING OF ZINAIDA BORYSYUK IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF THE "ODESSA TAPESTRY"

Nosenko Anna

Associated Professor Dr., Honored Art Worker of Ukraine, The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0000-0001-6876-5382

annetn2002@gmail.com

Velychko Dmytro

Associated Professor, Honored Art Worker of Ukraine, The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0000-0003-4961-2481

velichko.do@pdpu.edu.ua

Annotation. The study reveals the peculiarities of the phenomenon of Zinaida Borysiuk's School of Artistic Weaving in the cultural space of Odessa and Ukraine. The historical milestones of the creation of the tapestry workshop at the art and graphic faculty, the specifics of the teaching method of hand weaving, the importance of the artistic environment and the connection with the Odesa painting school are shown. The stylistic features of the works of Odessa artists - followers of the school - have been revealed. The main exhibition projects for the 30 years of existence of the workshop of Z.D. Borysiuk, where the works of the artist herself, her students and graduates were shown.

Keywords: Zinaida Borysiuk's school of artistic weaving, hand weaving technique, Odesa tapestry, Zinaida Borysiuk's tapestry workshop.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ В ПІДГОТОВЦІ ПРОФЕСІЙНИХ АРХІТЕКТОРІВ. ДОСВІД ФАКУЛЬТЕТУ АРХІТЕКТУРИ НАОМА

Олійник Ганна

Ст. викладач, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, Україна

ORCID: 0000-0003-4202-6156

oliynyk_gi@ukr.net

Гершензон Михайло

Ст. викладач, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, Україна

ORCID: 0009-0006-5294-6086

gershenzon.mykhailo@naoma.edu.ua

Анотація. Тези присвячені інноваційним підходам до формування навчального проектного завдання для виконання студентами-архітекторами різного рівня професійної підготовки. Приклад організації роботи над проектом гуманітарного поселення для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в с. Требухів Броварського району Київської області в рамках студентської мобільності між Національною академією образотворчого мистецтва і архітектури (Україна) та Штутгартський університет прикладних наук (Німеччина). Розуміючи, що підготовка професійних архітекторів займає досить тривалий час, а готуватися до відбудови України необхідно вже зараз, викладачі архітектурного факультету розробили реальні завдання для навчання студентів дизайну, починаючи з 2 курсу.

Ключові слова: інноваційні підходи, освітній проект, гуманітарний проект, післявоєнна відбудова, академічна мобільність.

Вступ. Проблема. У зв'язку з агресією РФ проти України, яка продовжується вже два роки, наша країна втратила, надзвичайно велику кількість житла. Мільйони людей, які вимушені були покинути свої помешкання, вже не матимуть куди повернутися, оскільки втрачені не лише їхні будинки, а цілі міста стерті з лиця землі. Наприклад, більш як на 95% зруйноване місто Бахмут (Алексеева & Леванська, 2024) (Колгушева, 2023) (Рева, 2023).

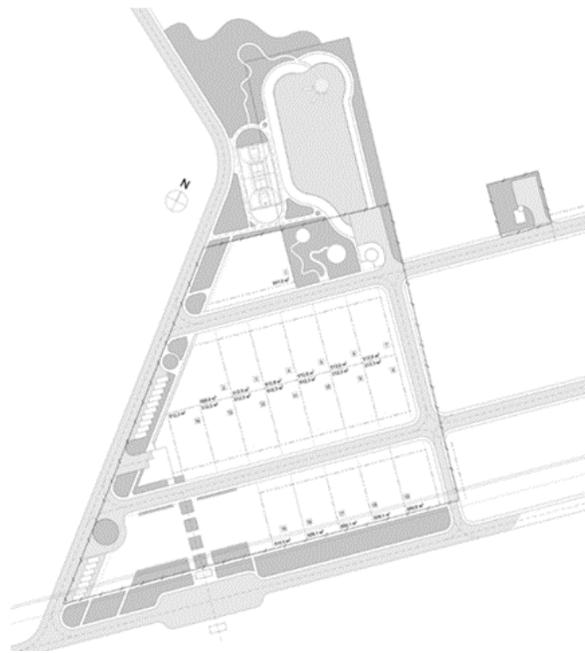
Мета. Ознайомлення з результатами інноваційних педагогічних напрацювань викладачів кафедри архітектурного проектування НАОМА за період 2023–2024 н. р..

Методи дослідження. Аналіз колаборації педагогічної, архітектурної, інженерної та організаційної діяльності в рамках гуманітарного проекту поселення для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у с. Требухів Броварського р-ну Київської обл.. Обґрунтування доцільності роботи над проектом студентів різного рівня фахової підготовки. Узагальнення результатів роботи над проектом різних фахівців-проектантів.

Теоретична частина. Пошуки необхідних завдань для навчального, і водночас реального проектування, стали основою кооперації з громадою ВПО з м. Бахмута, для побудови невеликого житлового поселення на околиці с. Требухів Броварського р-ну Київської обл.. Найперше постало питання про розроблення детального плану (Попова, 2024). Рішенням стала організація співпраці за якою: біженці отримують проекти нових домівок; студенти-архітектори, реалізують розробки проектів, які стануть їхнім реальним "portfolio".

Надана для проектування територія виявилася вже поділеною, згідно кадастрового плану, на ділянки певного призначення: непорушна від початку містобудівна структура. Вздовж однієї сторони ділянки проходить високовольтна ЛЕП; з другої сторони ділянки – газова траса середнього тиску, ЛЕП меншої напруги, підземна кабельна траса; з третьої сторони – вихід на

ділянку зі старим озером, яке потребує облаштування. За домовленістю, адміністрація с. Требухів надасть озеро в довгострокове користування громаді. На ділянці також мають бути розташовані: споруди господарського призначення з будівлею управління житловим господарством; будівля громадського призначення з мінімаркетом, невеликим кафе, магазином промислових товарів, приміщенням побутового обслуговування населення, приміщенням для зібрань і дитячої творчості. Також необхідно запроектувати приміщення укриття на випадок повітряних тривог. Студенти 2-курсу, згідно навчального плану, приступили до розробки житла на заданій території. Громадські будівлі та парково-спортивну зону навколо озера запропоновано, в якості самостійної роботи, студентам 3-го курсу, які вже мали вагомий досвід попередньої розробки гуманітарних проектів парків та скверів для Миколаєва, під керівництвом проф. О.П. Олійник, і студентам 4-го курсу, які в рамках своїх навчальних програм мають досвід проектування громадських споруд.

Ілюстрація 1. Схема генерального плану поселення для ВПО. Ілюстрація автора

Схему генерального плану (іл. 1), згідно будівельних норм і правил, попередньо розробили викладачі з дисципліни Архітектурне проектування: ст. викл. Г.І. Олійник, ст. викл. М.Ш. Гершензон, ст. викл. В.В. Залуцький. До співпраці долучилися небайдужі досвідчені інженери м. Києва: В.Г. Євдокименко, Л.Л. Байдачна, Л.І. Лук'янов, які зробили розрахунки та надали рекомендації щодо потужностей та трасування необхідних інженерних мереж.

Засновниця проекту "Re: life Ukraine" – Є.Р. Мур, організувала співпрацю Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (НАОМА) зі Штутгартським Університетом Прикладних Наук, Німеччина. Співпраця передбачає спільну роботу студентів і викладачів Факультету архітектури НАОМА та студентів і викладачів Факультету архітектури та навколишнього Середовища ШУПН, в рамках академічної мобільності (Сушик & Сушик, 2019), для остаточного прийняття архітектурно-проектних та інженерно-технічних рішень будівництва поселення на засадах сталого розвитку. Розглядаються варіанти реалізації проекту шляхом залучення до співпраці підприємств економічного кластеру Wood Houses, Україна, продукцією яких є швидкозбірні дерев'яні будинки.

Висновки. У реальних умовах сучасного світу, студент має нагоду набути надзвичайно цінний досвід навчальним проектування для нагальних потреб суспільства. Освітні практики та політика в галузі освіти, в наш час, повинні орієнтуватися саме на реальні потреби громад.

Групова робота стимулює:

- розвиток креативності у співпраці між фахівцями;
- необхідну комунікабельність в проектній роботі;
- сприяє обміну досвідом між студентами різних рівнів фахової підготовки та різних країн;
- вироблення спільних демократичних цінностей та "community", об'єднане спільною метою.

Цей досвід є надзвичайно цінним для обміну в рамках студентської мобільності. Такі підходи формують нові соціально-креативні сенси, що високо цінуються в європейській практиці. Такий стан речей додає ваги та значущості українським ЗВО та загалом українській педагогіці в очах європейських колег, демонструючи високі практичні уміння гуртуватися перед історичними викликами. Зазначені підходи вимагають ретельного планування та ефективного контролю за процесами. Результатом праці є закріплення у студентів почуття вагомості отриманого фаху та розвивають професійні навички не лише в формі теорії, але і на практиці.

Література

- Алексеева, В., & Леванська, І. (2024, 1 січня). *"Нацистів — перевершили"*. Бахмут: спогади про зруйноване та роздуми про відновлення. Суспільне Новини. <https://suspilne.media/650956-nacistiv-pereversili-bahmut-spogadi-pro-zrujnovane-ta-rozdumi-pro-vidnovlenna/> (дата звернення 20.02.2024)
- Виступ мера Бахмута – Олексія Рева на 4-тій міжнародній виставці та конференції REBUILD UKRAINE POWERED BY ENERGY 13-14 листопада 2024 р., у Варшаві, Польща. (б. д.). ReBuild Ukraine 2023. <https://rebuildukraine.in.ua/bahmut-hromada2> (дата звернення 20.02.2024)
- Колгушева, О. (2023, 31 травня). *Олексій Рева, мер Бахмута*. Укрінформ - актуальні новини України та світу. <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3716528-oleksij-reva-mer-bahmuta.html> (дата звернення 20.02.2024)
- Попова, Т. (2024, 23 жовтня). *Переселенці з Бахмутської громади хочуть побудувати для себе містечко в Требухові*. Трибуна-Бровари. <https://brovary.net.ua/pereselentsi-z-bakhmutskoj-hromady-khochut-pobuduvaty-dlia-sebe-mistechko-v-trebukhovi/> (дата звернення 20.02.2024)
- Сушик, О., & Сушик, І. (2019, 30 жовтня). *Академічна мобільність українських студентів в історичній ретроспективі: витоки, напрями, мотиви.* ОСВІТОЛОГІЯ. <https://osvitologia.kubg.edu.ua/index.php/osvitologia/article/view/13/13> (дата звернення 20.02.2024)

INNOVATIVE APPROACHES IN THE TRAINING OF PROFESSIONAL ARCHITECTS. EXPERIENCE OF NAOMA FACULTY OF ARCHITECTURE

Oliinyk Hanna

Senior Lecturer, National Academy of Fine Arts and Architecture Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0003-4202-6156

oliinyk_gi@ukr.net

Hershenzon Mykhailo

Senior Lecturer, National Academy of Fine Arts and Architecture Kyiv, Ukraine

ORCID: 0009-0006-5294-6086

gershenzon.mykhailo@naoma.edu.ua

Abstract. The report is devoted to innovative approaches to the formation of an educational project task to be performed by architectural students of various levels of professional training. An example of the organization of work on a humanitarian settlement project for internally displaced persons (IDPs) in the village of Trebukhiv, Brovarsky district, Kyiv region, as part of student mobility, between the National Academy of Fine Arts and Architecture (Ukraine) and the Stuttgart University of Applied Sciences (Germany). Realizing that the training of professional architects takes quite a long time, and it is necessary to prepare for the reconstruction of Ukraine now, the teachers of the Faculty of Architecture have developed real tasks for teaching students about design, starting from the 2nd year.

Keywords: innovative approaches, educational project, humanitarian project, post-war reconstruction, academic mobility.

ECOSTYLE AS A SPECIAL FASHION TREND: MATERIALS, RANDING PHILOSOPHY

Ostapenko Nataliia

Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0002-3836-7073

ostapenko.nv@com.ua

Mamchenko Yana

PhD student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0001-6075-1285

mamchenko.yo@knuvd.edu.ua

Kuzmenko Volodymyr

PhD student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0002-7983-1688

vovandos2807@gmail.com

Annotation. The article examines the far-reaching consequences of the fashion industry's impact on the environment, the problems of fast-fashion and unethical labour practices, demonstrating sustainable solutions and the concept of a closed-loop fashion economy. It is noted that the growing environmental awareness of consumers creates the conditions for the actualisation of eco-style and facilitates the transition of brands to more sustainable development; the author reveals the persistence of environmentalists' testimony about the need for fundamental changes in the functioning of the fashion business. The article outlines the main trends and prospects for the use of eco-materials, considers modern fashion in the pursuit of conscious consumption: the possibilities of recycling and restoring clothes, as well as analyses the use of scientific developments and their application in various technologies of modern production.

Keywords: fashion industry, light industry, sustainable fashion, conscious consumption, sustainability.

Introduction. Fashion allows people to create an image, express their individuality and arouse interest in their own person. In addition, it is a way to stand out from the crowd and at the same time find like-minded people, to feel part of a certain group that shares the same views on the style of clothing. The fashion industry has a negative impact on the environment, contributing to climate change and waste generation, making sustainability a critical issue.

Eco-friendly fashion aims to conserve resources by adopting more efficient and sustainable production processes and using recycled materials. The main goal of fast-fashion is to produce products as quickly as possible so that customers can buy them while they are at their peak. As a rule, these are clothes that we buy for one season, disposable items that we don't feel sorry to throw away. This is a key part of the toxic overproduction and consumption that has made fashion one of the biggest polluters on the planet (Pro-Consulting, 2020). On the other hand, shopping cheers us up: fashionable and beautiful clothes reflect a person's state of mind, as fashion is an integral part of life. To follow fashion, to dress stylishly, beautifully and expensively is not a crime, but simply a desire to be like everyone else or even better. That's why the so-called eco-style is actively developing today: A fashion trend with a special philosophy, whose goal is not just to make us beautiful. The task of this trend is much more serious - eco-friendly clothing style protects nature from pollution and wasteful use of resources. This is a leading trend in global fashion that should not be forgotten both from the point of view of fashion relevance and moral considerations, which will determine the purpose of the study. First, let's define the terms - "eco" in relation to clothing means minimal environmental damage during its production. That is, a cotton shirt

made in a factory is not eco-friendly because cotton production requires a lot of water and chemicals. A synthetic sweater made using a special technology is eco-friendly because the plastic bottles it is made of could end up in the ocean if they were not recycled. Clothing made from eco-materials cannot use leather, feathers and other animal products. The exception is wool and other raw materials that are obtained without harming animals. Clothes made from natural fabrics such as cotton, linen, silk, wool, and bamboo will be considered eco-friendly.

Theoretical part. Recently, linen fabric has become a favourite of "sustainable fashion" and is widely used in the production of eco-friendly clothing. It is a breathable, durable, lightweight, absorbent, antimicrobial, moth-resistant and cool fabric. Hemp is also ideal for creating eco-friendly clothing. Although cotton is a natural fibre that is biodegradable, its production is the most harmful to the environment. An excellent alternative is organic cotton, whose cultivation techniques significantly reduce the environmental impact. Bamboo fabric is a natural viscose made from bamboo. Eco clothes made from this fabric have a silky structure, are incredibly durable, biodegradable and have moisture-resistant properties. Natural leather, while truly eco-friendly, is often rejected by "sustainable fashion" due to the fact that it is obtained from animals and the toxicity of tanning. Eco-leather is a completely eco-friendly product, in the production of which the use of chemicals is reduced and limited; it is practically indistinguishable from natural leather. Wool is a natural, renewable fibre; woolen eco-clothing has a long service life, "breathes" and has the ability to respond to changes in body temperature; wool is easy to care for and largely resistant to staining.

Ecological fashion relies on environmentally friendly materials, and the transparency of the supply chain allows consumers to support Ukrainian eco-brands that revive ethnic traditions of growing and processing raw materials. Today, Ukrainian brands are actively restoring the ancient tradition and creating hemp products. Denys Burdeinyi's Jo Hemp brand has been creating textiles and later shoes from industrial hemp for almost 20 years (Jo Hemp - why do we make shoes from hemp...). Hemp shoes can be worn in hot and cold weather. The antibacterial properties of Hanftek hemp shoes prevent the formation of unpleasant odours and all kinds of fungal infections. In the Hemps Lab craft workshop, you can find all kinds of cannabis products - clothes, shoes, accessories, and even sweets. Zhytomyr craftsman Oleg Zemnukhov set out to revive hemp production years ago. Hemp fabric has antibacterial and antifungal properties and is not an allergen. In addition, it perfectly retains heat and allows the skin to breathe. That is why our ancestors have long made not only clothes but also bed linen from hemp. In 2013, Oksana Devo's Ukrainian brand DevoHome was the first in the world to develop an innovative animal fur substitute made from hemp fibre. Her own experience of dealing with allergies prompted her to create a product for herself - exclusively natural textiles in a stylish, pleasant design. The first product was a natural hemp blanket, followed by pillows, children's textiles, and clothing. The most unexpected product is hemp fur coats, which look little different from natural fur but are a great eco-friendly alternative.

Today, conscious fashion is a trend that is about respecting our planet, nature and people. Ideally, designers and clothing companies should take care of all stages of production and consumption, from fabric creation to product disposal. The fashion industry generates a huge amount of textile waste through pre-consumer waste and post-consumer waste when consumers throw away their clothes. The complexity of fabric blends and finishes makes textiles difficult to recycle. Sustainable fashion embraces the circular economy by promoting recycling, upcycling and extending the life of clothing. This approach aims to minimise waste and create a more sustainable fashion ecosystem. The use of sustainable and renewable materials is an important part of the sustainability strategy in the fashion industry (Kolosnichenko et al., 2020). Examples include: growing organic materials without chemicals; recycling textile waste and clothing to create secondary materials; using fibres from plant waste to create textiles; using plastic to

create fabrics from polyester fibres; making eco-leather and eco-suede from plant materials; improving cellulose fibre manufacturing technologies; and using algae to produce environmentally friendly fabrics. Mitigating the environmental impact of the fashion industry is a global imperative. Addressing this issue requires a multifaceted approach that includes sustainable materials, ethical production and closed-loop fashion practices (Kolosnichenko et al., 2020). These are: sustainable materials (choose clothes made from recycled and eco-materials); ethical production (support ethical brands); circular fashion (take advantage of the circular economy by reusing and repairing clothes, as well as recycling old clothes); consumer awareness (make informed purchasing decisions, reduce demand for fast fashion, and contribute to a more sustainable and environmentally friendly fashion industry); Regulatory advocate (supporting and promoting international eco-regulations); upcycling (using recycled materials, giving old clothes a new lease of life through creative alterations and design, contributing to a more sustainable and unique approach to fashion); reduced consumption (practicing conscious consumption by buying fewer items, reducing the demand for fast fashion while creating a more environmentally friendly and minimalist wardrobe).

Conclusions. The introduction of eco-style as a philosophy of consumption through the use of eco-materials and the latest technologies will significantly contribute to reducing the ecological footprint of human activity, supporting the longer-term and more efficient use of resources and contributing to the preservation of natural ecosystems. It is an important part of sustainable development that seeks to balance the needs of humanity with environmental protection. The analysis of the problems of development of the Ukrainian fashion industry has revealed significant difficulties and revealed the topic of current deficits of Ukrainian fashion realities. It is determined that political and socio-economic factors still influence the formation and further evolution of fashion business development. It is proved that humanity is able to collectively reduce the impact of fast-fashion on the environment by advocating sustainable choices, ethical standards and principles of circular fashion, choosing the path of an environmentally friendly and responsible future for the fashion industry.

References

- Jo Hemp - chomu my vyhotovlyayemo vzuttya same z konopel' [Jo Hemp - why do we make shoes from hemp...] <https://www.johemp.co/history/>
- Kinets epokhy fashion: shcho chekaie na rynek odiahu v Ukraini [The end of the fashion era: what awaits the clothing market in Ukraine] *Pro-Consulting*. <https://pro-consulting.ua/pressroom/konec-epohi-fashion-cho-zhdyot-rynok-odezhdy-v-ukraine>
- Kolosnichenko O.V., Krotova T.F., Pashkevych K.L. (2021, November 30). Sustainable fashion yak trend suchasnosti [Sustainable fashion as a modern trend]. *Mystetstvoznavstvo Ukrainy – Art history of Ukraine*, 21(1), 35-42. doi: <https://doi.org/10.31500/2309-8155.21.2021.254670>.

UKRAINIAN CONSTRUCTIVISM: VASYL YERMILOV

Pavlova Tetiana

Associated Professor Dr., Kharkiv State Academy of Design and Fine Arts, Ukraine

ORCID: 0000-0002-2186-2932

Abstract. This article highlights Vasyl Yermilov's pivotal role in Ukrainian Constructivism. It emphasizes his geometric typography and iconographic symbolism, reflecting the tumultuous events of the 1920s. The analysis underscores Yermilov's influence on the avant-garde movement, illustrating Ukrainian Constructivism's unique blend with suprematism in his creative legacy.

Keywords: Ukrainian art, avant-garde, constructivism, graphics, Vasil Yermilov, Kharkiv school.

Introduction. Vasyl Yermilov (1894–1968, Kharkiv), the founder of the Ukrainian branch of Constructivism, made a significant contribution to the development of graphic design. He met the First World War and the revolution as a futurist. In 1920 – 21 he headed the Painting Department at the State Factory of Artistic Industry in Kharkiv, and painted the propaganda train “Red Ukraine” (1921). The Ukrainian writer Valerian Polishchuk called this period in the artistic life of Kharkiv, the capital of Ukraine at the time, “Yermilov`s.” (Polishchuk, V., 1929). In 1921 Yermilov took part in transforming the Kharkiv Art College into a technical college accredited as an institution of higher education, and from 1922 he headed the Graphics Studio (from 1925 together with Ivan Padalka). As an artist with wide-ranging talents, Yermilov was much sought after. For his postage stamp “In Aid of the Starving” he was awarded the Gold Medal at the International Trade Fair in Leipzig (1922). He was the set designer for the production of Georg Kaiser’s play *Gas* (1923) at the Proletkult Theater, work that defined his movement toward Constructivism.

Theoretical part. In the late 1920s Yermilov’s creative range developed in full, running from small graphic forms to architectural designs. In his book designs for various Ukrainian publishers he made active use of photography. In 1925 he became a member of writer Valerian Polishchuk’s constructivist group “Avanhard,” and in 1928 – 30 he was the art editor of the journal *Avanhard* and its publications. The typography of the publications of the Avangard group appears as a reflection of the dramatic events in Ukraine at the end of the 1920s, in particular the Red Terror and the attack on the Ukrainian elite. The culmination and transformation takes place in the sketch for the cover of the second issue of the magazine “Avangard”, where the letter “a” attacks the red monochrome “on the stage” illuminated by the black disk of the eclipse, the inverted sun of the avant-garde, which appeals to the “black sails of time” from V. Khlebnikov's Manifesto, signed by the Kharkiv Bohemians in 1916. The final issue of issue 3 of the magazine of the Kharkiv group is perceived as a victory over the red monochrome, but at the cost of the loss of the Logos. The analysis of this typography series represents the changing dynamics and symbolic power of the avant-garde movement in this period, emphasizing the specificity of Ukrainian constructivism in its paradoxical connections with suprematism, visualized in the creative legacy of Vasyl Yermilov.

In 1928 Yermilov was commissioned to design the Ukrainian section of the Soviet pavilion at the International Press Exhibition in Cologne (with Vadim Meller). For the exhibition Yermilov prepared factory wall newspapers *Henerator* (Generator, 1927) and *Kanatka* (Little Cable, 1928), as well as a series of twenty large-format albums entitled *Ukraine*, with wood covers bound in cloth (*plakhta*), all executed in the Constructivist style. And he signs his works as “Constructor Vasyl Yermilov”. During this period his creative works included photo portraits similar to the photographic self-portraits of the

Bauhaus artists. Jubilee all-Ukrainian exhibits featured Yermilov’s solo exhibit of “experimental works,” which traced his artistic path from Cubism to Constructivism (painted reliefs, collages) (Pavlova, 2012).

Figure 1. V. Yermilov. from album for the International Press Exhibition in Cologne. 1928.

Figure 2. Vasyl Yermilov. Sketch of a wrapper for _Ukrainka_ cigarettes. 1922.

Summing up the age of Yermilov in Ukrainian Constructivism, we emphasize those extraordinarily important aspects that defined the artist’s main creative style. Above all, an analysis of Vasyl Yermilov’s works shows that the traditional system of genres is not simplified or reduced in Constructivism like it might seem at first glance, but on the contrary, more complicated on account of its concealing and even masking of certain genres. It seems that they slip away; however, upon careful examination, we find the very same genre forms — the landscapes, still lifes, portraits, and even historical paintings — that “vanished” under the pressure of “modernizing.” To a great degree their transformation took place at the expense of those factors in the art of Constructivism that did not support the mimetic model.

In the applied graphics branch (labels, postage stamps) he created laconic compositions, favoring two main schemes, zigzags and chessboards, and made use of verbal resources. In 1927 Yermilov decorated the main square in Kharkiv with a Constructivist-style grandstand advertisement. In the mid-1930s he completed a huge interior design project at the first Palace of Young Pioneers in the USSR (Kharkiv), in which he incorporated the Bauhaus experience. The color scheme was dominated by decorative fabrics, and Yermilov executed a number of paintings for the building. Particularly noteworthy are the toy and transport laboratories. In implementing his “philosophy” of production, he upheld the principles of spectacularity and theatricality, transforming the Palace of Young Pioneers into a “fair,” as he had earlier transformed the propaganda train into a “wedding chest.” Yermilov’s phenomenal color arrangements were a blend of the language of avant-garde architecture and Ukrainian folk art. “Pipe-like” furniture, ideas governing “streamlined” forms, and the use of color in architecture are all themes associated with the Bauhaus and the De Stijl group, which were implemented in the last large-scale Ukrainian project of this trend. The project marked the beginning of the clash between Constructivist concepts and the pompous demands of the Stalinist “Empire” style.

In 1944 Yermilov began lecturing at the Kharkiv Art Institute, teaching there until 1949, when he was expelled from the Union of Soviet Artists for “cosmopolitanism.” In 1961 he was reinstated in the Union, and his solo exhibit took place the following year. During this period, he revisited the ideas of the 1920s, designing the *Monument to the Leninist Era* (1961), the Picasso monument and museum (1967), and a monument to Velimir Khlebnikov, entitled *The Head of the Globe*; he also worked on the mock-up of a book of Khlebnikov’s poems (1965).

Conclusion. An important conclusion of this study was the definition of the specificity of artistic style Vasil Yermilov, as well as the features of Ukrainian constructivism as a whole as that formed in the deep perception of supramatical polychrome that was based on soil Ancient Ukrainian painting culture and corresponded to dramatic tension.

References

- Sontsvit Vasylii (Polishchuk, V.). (1929). Khudozhnyk industrialnykh rytmiv [An artist of industrial rhythms]. *Avangard*, 3, 145–155. [In Ukrainian].
- Pavlova, T. (2012). Vasyi Yermilov zhde vesnu [Vasyi' Yermilov is waiting for spring]. Kyiv: Rodovid. [In Ukrainian].

MEMENTO MORI IN THE VISUAL ARTS: FEATURES OF THE PHILOSOPHICAL PARADIGM

Ponomarenko Maryna

Senior Lecturer Dr., The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0000-0002-2406-408X

el.mari@ukr.net

Abstract. The study is devoted to the peculiarities of the embodiment of the theme of Memento mori in works of fine art. The text considers the mosaics of the Greco-Roman period as evidence of the realization of human mortality, which originates in the philosophy of ancient Greece and Rome. The content of the mosaics is analyzed in the context of the philosophical paradigm of life, in which two opposing worldviews coexisted: hedonistic and ascetic. It is established that the plot of *Asàrotos òikos* – a reminder of the transience of life and an appeal to the enjoyment of pleasures, corresponds to the theme of Memento mori in the context of the hedonistic trend. It is revealed that the philosophical concept of Memento mori was embodied in the portrait genre of the Renaissance. It is revealed that the method of binary oppositions is the basis of the figurative structure of Memento mori works: Hedonism – Asceticism, Flesh – Spirit, Life – Death.

Keywords: Fine Arts, Philosophy, Memento mori, *Asàrotos òikos*, *Danse macabre*, *Vanitas*, Mosaic.

Introduction. Fine art is a mirror that reflects the themes that most concern a person. One of them is embodied in the works of Memento mori – the brevity of earthly life, which invariably ends in death. The theme of Death is timeless. At the same time, it occupies a leading place in art at the turn of the century, during epidemics and wars, which emphasizes the relevance of the study of the theme of Memento mori in works of fine art.

Memento mori is a general name for works of various types and genres devoted to the experience of fear of death and its overcoming through the hope for life after death. In different centuries, such works were revealed through a specific recognizable iconography, which received their own names. The two main ones – *Danse macabre* and *Vanitas* most often attract the attention of researchers. However, the study of the topic shows that this list can be supplemented by the composition of *Asàrotos òikos*. The visual realization of *Asàrotos òikos* differs from the usual iconography of Memento mori, which may explain the lack of research on this subject in the context of this theme.

This study considers the *Asàrotos òikos* plot as semantically related to *Danse macabre* and *Vanitas* and as evidence of a philosophical understanding of Memento mori (as a manifestation of one of the two major worldviews – religious and philosophical at different times).

The aim of the study is to identify and analyze Memento mori works that correspond to the philosophical paradigm of Memento mori perception.

The main methods of this study are hermeneutics and comparativism; iconographic and iconological analysis.

Theoretical part. According to the outstanding French historian Philippe Aries, the attitude to death changes in different historical epochs and serves as an indicator of the character of civilization (Aries, 1981). This is confirmed by the works of world art of different periods, which reflect the idea of the existence of the afterlife. In the visual arts, the attempt to comprehend the mystery of transition to the next world and to reconcile with the fact of the finitude of earthly life is embodied in the works of Memento mori.

Memento mori as a practice of realizing human mortality originates in the philosophy of ancient Greece and Rome. A comparison of the subjects of Greco-Roman mosaics shows that in this period there were two opposite attitudes to life: hedonistic (as a manifestation of the philosophical principle of Aristippus) and ascetic (Pythagoreanism, Platonism).

An example of the hedonistic trend in ancient art was the plot *Asàrotos òikos*, which is usually translated from Ancient Greek as "Unswep Floor". All *Asàrotos òikos* mosaics were found exclusively in private interiors belonging to educated and wealthy Romans (Fathy, 2019). The mosaic floor depicts the remains of exotic food, untidy after a feast, which tell a story of luxury and hedonism in the lives of the Roman elite (Figure 1.). This composition is a reminder of the transience of life and the momentary nature of earthly pleasures. The main message of this plot is that life is short and will end in death, so enjoy it while you live.

Figure 1. The Heraklitos Mosaic. Asarotos Oikos (The Unswep Floor). Mosaic fragment. Roman Period (2nd century AD). The Vatican Museum.

The opposite idea in ancient philosophy is expressed by Plato, who in the 360s BC argued about the existence of immortality of the soul and the harmfulness of bodily pleasures (Plato (360/1993)). An example of this concept is the mosaic from Pompeii, which reminds of the fluidity of fate, which can change in one direction or another due to the least chance and that before death all are equal (Figure 2.).

Figure 2. Memento mori. Mosaik. 1st century BC. National Archaeological Museum. Naples.

Subsequently, the philosophical concept of Memento mori was embodied in the Renaissance portrait genre: symbols and allegorical scenes of Memento mori were often depicted on the back of portraits. For example, in the portrait of Federigo da Montefeltro and Battista Sforza (which was created after the death of Battista Sforza), the reverse depicts allegorical compositions in which each of the spouses is represented sitting on a triumphal chariot accompanied by Virtues (Figure 3. – 4.). Federigo's chariot is drawn by a pair of white horses (white was considered the color of otherworldly beings who lost corporeality; since ancient times the white horse played a cult role). He is crowned by Glory and surrounded by Justice, Wisdom, Courage, and Moderation. Battista, reading the prayer book, is accompanied by Faith, Hope, Love and Chastity. Her chariot is drawn by unicorns, mystical animals whose symbolism is linked to the images of the Virgin Mary and Jesus Christ (Schneider, 1997). The scene tells of the meeting of the spouses in an unearthly space.

Figure 3. Piero della Francesca. Diptych of Federico da Montefeltro and Battista Sforza. 1465 – 1472. Uffizi Gallery.

Figure 4. Piero della Francesca. Diptych of Federico da Montefeltro and Battista Sforza. Reverse side. 1465 – 1472. Uffizi Gallery.

Conclusions. As a result of the study the following conclusions were made:

1. The works of Memento mori embody an attempt to comprehend the mystery of Death and to reconcile with the fact of the finitude of earthly life.

2. Memento mori as a practice of realizing human mortality originates in the philosophy of ancient Greece and Rome, where there were two opposing philosophical paradigms of life: hedonistic and ascetic.
3. The goal of the philosophical concept is to overcome the fear of death by recognizing its inevitability and seeking knowledge that nourishes the immortal soul (asceticism) / seeking pleasure and enjoyment of life (hedonism).
4. The plot of *Asàrotos òikos* is a reminder of the transience of life and a call for the enjoyment of pleasures, which corresponds to the theme of Memento mori in the context of the hedonistic direction of the *philosophical* paradigm.
5. The philosophical concept of Memento mori was embodied in the portrait genre of the Renaissance.
6. The basis for the construction of the figurative structure of the works of Memento mori in the philosophical concept is the method of binary oppositions: Hedonism – Asceticism, Flesh – Spirit, Life – Death.

References

- Ariès, P. (1981). *The Hour of Our Death*. Knopf Doubleday Publishing Group.
- Fathy, E. (2019). Cultic Allusions in the Heraklitos Mosaic. *POTESTAS. Estudios Del Mundo Clásico E Historia Del Arte*, 14(14), 5–32. <https://www.e-revistas.uji.es/index.php/potestas/article/view/3767>
- Plato. (1993). *Phaedo (Cambridge Greek and Latin Classics)* (C. J. Rowe, Trans.). Cambridge University Press. (Original work published ca. 360 BCE).
- Schneider, N. (1997). *The Art of the Portrait (Masterpieces of European Portrait Painting 1420-1670)*. Barnes & Noble Books.

A STUDY OF THE DEVELOPMENT OF FASHION DESIGN IN REFERRING TO TRADITIONAL FOLK MOTIFS

Remenieva Tetiana

PhD student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0908-3511

tata.decor@gmail.com

Struminska Tetiana

Associated Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0449-4768

struminska.tv@knutd.com.ua

Kolosnichenko Olena

Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0001-5665-0131

kolosnichenko.ov@knutd.com.ua

Abstract. The article examines the historical and artistic experience in the development of material culture to determine the main directions of the development of cultural projects of modern fashion in the pursuit of conscious consumption and appeal to traditional canons. It is emphasized that design is an independent, relatively young field of creativity, which has gradually evolved from a handicraft to design, artistic, and technical activities for the development of industrial and author's fashion design products. It is noted that design in the globalized world is losing its originality, uniqueness, individuality, and specificity, but the use of traditional and innovative technologies, and the national artistic and figurative system remain prominent in the creation of fashion design products.

Keywords: *design activity, cultural traditions, arts and crafts, modernism, national style, fashion products.*

Introduction. Fashion and cultural projects are an integral part of shaping a country's international image and a criterion for successful brands. The object world surrounding a person has been evolving over many centuries. The level of development of a society is determined by the nature of its activities. Housing, furniture, tools, household items, and clothing were made and decorated according to the worldview and time. Each consumer group created its unique forms of silhouette, beauty, and styling techniques that became traditional for a particular ethnic group. Design is an independent, relatively young field of creativity. In the early 20th century, the Industrial Revolution brought about a major change in people's lifestyles: the pace of development and production accelerated, and the object world changed. It is this period that is conventionally considered to be the moment of the birth of design as a design, artistic, and technical activity. Visual communications as indicators of global transformations and environmental crises can be considered a priority of modern development.

From the time of Ancient Egyptian civilization until the end of the eighteenth century, the main thing was handicraft production of things - a creator who gives birth to an idea and a material performer were combined in one person. Certain canons were developed - the necessary conditions for reproducing a particular object, its structure, shape, and decor. These canons were not created by anyone in particular, nor were they intended for the craftsman as a goal or a model - over time, they developed and existed in material culture, fulfilling their general cultural function. Researchers (Svirko et al., 2016; Kolosnichenko et al., 2020) note that from the very beginning of its existence, design has set itself the task of combining beauty and expediency, technical and aesthetic in creating new types of products,

organizing a holistic object world that corresponds to the level of development of the material and spiritual culture of modern society, which determined the purpose of the presented study.

Theoretical part. In the historical development of art and design, we can observe the presence of prominent personalities who can persistently support traditional folk forms and spread national style. For example, the Arts and Crafts movement of the Englishman William Morris from the mid-nineteenth century confidently spread to many European countries and America (Svirko et al., 2016). W. Morris's works bring medieval trends back into fashion - pastel shades, natural coloring, true English aesthetics, and sustained taste. He tried to balance the picture and the background, and later this technique would be used by Art Nouveau artists in their ornaments.

Olena Kulchytska, a Ukrainian artist, graphic artist, and designer, who, together with her sister Olha, were among the first to search for a "national style" in interior design, based on the principles of the international Arts and Crafts Movement, became a follower of this trend in Ukrainian design. Their carpets, furniture, decorative items, bronze, and enamel products have signs of national style and reflect the cultural tradition of Ukrainians. The ideals of the British Morris movement became widespread: its followers became even more imbued with the idea of folk art, defending such qualities as simplicity, utility, correctness of forms, high quality of products, and reference to traditional folk motifs. They were concerned with such issues as the harmful effects of industrialization and environmental pollution and tried to give strength to traditional crafts through design.

Contemporary designers are concerned about the issue of too much adaptability and internationality of modern design, which results in the loss of originality, uniqueness, individuality, and specificity, indicating belonging to a particular culture. The desire to recreate the national identity of the environment, and the need to strengthen aesthetic and humanistic functions, pose difficult tasks for designers related to the development and promotion of the national idea (Kara-Vasilieva, 2021). Design can restore the links between nature, humans, and their national roots. The potential of national traditions, and original artistic images that carry the spirit and character of the people as a source of creativity is far from being exhausted. The use of traditional and innovative technologies, the national artistic and figurative system contained in arts and crafts, the perception of the peculiarities of forming, color solutions, and the use of local original materials are taken into account when creating national and cultural design objects (Tkanko, 2015). The costume has traditionally developed as a separate design object, and today it often acts as an element of decor in its historical reproduction; for example, in cinema, the semantics of costume are always reflected in style, shape, and color.

Decor can be distinguished as a separate type of contemporary art, one of the elements of the author's application in fashionable consumer design products: clothing, footwear, accessories, household items and gifts, packaging, as well as in landscape and interior design, architectural design solutions, etc. Today, the decor has developed quite rapidly in all its forms and evolved into a complex visual language of symbols and images; in a general sense, it is a work of art. Modern decor has to solve some specific tasks due to its functionality and sometimes shocking nature. For this purpose, various techniques are used, ranging from color and size to the information message (Kolosnichenko et al., 2020). Decor in fashion design products is usually present in the author's projects of the luxury segment. First of all, this statement should be attributed to fashion collections, which makes it possible to create author's authentic models using fashion innovations as an update through the actualization of traditions, as well as haute couture and de-luxe clothing to create unique stage images of stars and author's catwalk brands.

The change in the system of values and the formation of a new social paradigm in the postmodern era led to a paradigm shift in design: the paradigm of environmental design, associated with a reorientation towards humanitarian values, became widespread, and the means and methods were revised. These processes in design theory have been defined as new thinking. Another important trend of Art Nouveau creativity, the appeal to folklore and national traditions, was manifested in costume and decor, unlike

architecture, which developed to a lesser extent but steadily: in the last decade of the twentieth century, this trend began to reproduce not only costumes, hairstyles, and jewelry, but also images of consumers in ethnic style, author's creative concepts, and fashion brands.

The process of postmodern fashion development prompted the emergence of globalization processes, which influenced the aesthetics of citizens' consciousness (Kara-Vasileva, 2021). It was globalization processes that became decisive in the 1990s. The globalization of the early twenty-first century appears as the interaction of two opposing trends: on the one hand, cultural universalism, which levels ethnic specificity and homogenizes society, and on the other hand, local ethnic originality, which emphasizes cultural differences and regional peculiarities. There is a gradual formation of the culture of mankind as a single space within which different national components meet and mutually influence each other. Thus, while fashion is undoubtedly linked to the development of culture, there is a certain asynchrony in this process that ensures the development of both.

Conclusions. The presented scientific work is devoted to the interaction between modern design and traditional crafts. Research has revealed that a lot of research is conducted in the direction of fashion, costume, and decor, and not enough experience in interior, industrial design, and architecture. We find that interest in traditions is always in demand, which indicates relevance and emphasizes the need to continue research in the area of cultural heritage preservation and the development of traditional crafts. An important task is also to attract specialists with deep knowledge, style, and impeccable taste - after all, design is always aimed at creating a harmonious object environment.

References

- Kara-Vasylieva, T.V. (2021). *Styl modern v Ukraini* [Modern style in Ukraine]. Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho. 216 p. [in Ukrainian].
- Kolosnichenko, M.V., Pashkevych, K.L., Krotova, T.F., et al. (2020). *Dyzain odiahu v polikulturnomu prostori* [Fashion design in a multicultural space] : monohrafiia. Kyiv: KNUTD. 267 p. [in Ukrainian].
- Svirko, V.O., Boichuk, O.V., Holoborodko, V.M., Rubtsov, A.L., Kardash, O.V., & Chemakina, O.V. (2016). *Dyzainerska diialnist: ekolohichne proektuvannia*. Kyiv: UkrNDI DE. 196 p. [in Ukrainian].
- Tkanko, Z.O. (2015). *Moda v Ukraini XX st.* [Fashion in Ukraine of the XX century]: monohrafiia. Lviv : ARTOS. 236 p. [in Ukrainian].

МІЖНАРОДНА ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ ЯК МЕТОД ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО МИСТЕЦТВА ДРУКОВАНОЇ ГРАФІКИ

Романенкова Юлія

Професор, доктор мистецтвознавства, Київський столичний університет імені Бориса

Грінченка, Україна

ORCID: 0000-0001-6741-7829

y.romanenkova@kubg.edu.ua

Анотація. Матеріал ставить на меті актуалізацію виставкової діяльності українських митців, спрямовану на іміджеутворення країни та популяризацію українського мистецтва, зокрема друкованої графіки, у світовому культурно-мистецькому просторі. Окремо акцентується значення виставкових проєктів, спрямованих на презентацію вітчизняного культурного спадку, у період із 24.02.2022 р., коли мистецькі проєкти стали рупором держави, можливістю пригорнути увагу світової спільноти до України.

Ключові слова: сучасна друкована графіка, графічне мистецтво, виставкові проєкти, міжнародний культурний контекст, українські художні процеси.

Вступ. Друкована графіка завжди була тим інструментом, завдяки якому мистецький доробок популяризується максимально швидко, здатність до тиражування твору відкриває горизонти перетворення художнього твору на інструмент презентування, інформаційну зброю, метод комунікації, актуалізації того чи іншого феномену. В сучасному культурному просторі техніки друкованої графіки, які завжди були свого роду елітарним мистецтвом, бо підкорювалися далеко не кожному навіть досвідченому митцеві, перебувають у досить небезпечному стані – конкуренція з арсеналом можливостей комп'ютерної графіки, графічного дизайну відтісняє їх на дальній план і змушує художників задля збереження унікальних класичних технік постійно експериментувати. Але саме виставкові проєкти друкованої графіки, участь вітчизняних митців у міжнародних культурно-мистецьких проєктах, сприяють тому, щоб ширше, швидше, результативніше презентувати державу у світовому арт-просторі. Тому мета цієї розвідки – завдяки інструментарію культурологічного, мистецтвознавчого, хронологічного методів актуалізувати роль виставкової діяльності українських графіків в інтеграції в світове культурно-мистецьке середовище.

Теоретична частина. Друкована графіка має кілька сотень років історії в Україні, але хронологічні межі висвітлюваного матеріалу нинішньої розвідки не поширюються далі 1990-х рр., тобто акцентуватимемо увагу на останніх трьох десятиліттях історії цього феномену. І це не є випадковістю, що ми акцентуємо увагу на друковану графіку саме цього періоду, починаючи з проголошення Незалежності. Художнє життя України почало текти абсолютно інакшими темпами і в інший спосіб після того, як був зруйнований «залізна завіса», і митці почали активно їздити світом. Адже кожна міжнародна виставка, кожен проєкт за межами держави – це можливість ознайомлення світової спільноти з вітчизняною культурною своєрідністю, презентація унікальності традицій. Але славнозвісні проєкти загальнодержавного масштабу, на кшталт участі України в Венеційських бієннале, не вичерпують можливості таких просвітницьких акцій. Серед перших, хто почав не лише знайомити світ із українським сучасним мистецтвом, але й демонструвати його конкурентоспроможність, високу професійну планку та непересічну якість, стали саме художники-графіки – завдяки мобільності їх арт-творінь, легкості транспортування

та зручності демонстрування передусім mini-print став певним мистецьким анонсом оновленої країни. Іменами українських митців із початку 1990-х рр. рясніли каталоги зарубіжних виставок графіки, в першу голову – графіки малих форм, де одне з найзначніших місць посідав екслібрис. Українські автори часто ставали фаворитами конкурсів, фестивалів, а оскільки нерідко для переможців надавалася можливість організації one-man виставок, географія виставкової діяльності вітчизняних графіків стрімко ширилася. Визнання української школи друкованої графіки легко довести не лише такими прикладами – доказу цього сприяє й те, що українські митці потрапляли у лави членів найпрестижніших профільних організацій світу. Акцентуємо, що в даному контексті йдеться не про офіційно визнаних і відомих на теренах Батьківщини митців, які давно увійшли в історію українського мистецтва, так би мовити, писали його сторінки (В. Касіян, В. Лопата, М. Дерегус, А. Базилевич, династія Якутовичів, М. Стратилат, В. Чебикін, ін.), а про молодих ще тоді майстрів, певний «андеграунд» друкованої графіки, який починав своєрідне підкорення світового мистецького поля з рівня приватних колекцій – саме так почалася їх інтервенція у зарубіжний арт-простір (Михальчук, 2014). Багато хто з цих митців не був відомий на батьківщині – принцип «пророків нема у Вітчизні своїй» підтверджувався на їх прикладах. При цьому їх прекрасно знали, визнавали в інших країнах. Яскравими прикладами світового визнання можна назвати львівського митця О. Денисенка – дійсного члена Академічного сенату Римської Академії Сучасних Мистецтв, львів'янина Сергія Храпова – члена Австрійської спілки екслібрису, київського митця Руслана Агірбу – члена Німецького екслібрисного товариства, луганчанина Костянтина Калиновича – Члена-кореспондента Королівського товариства живописців і граверів Великої Британії, киян Аркадія та Геннадія Пугачевських – членів британського Товариства граверів по дереву, ін. Ще у 2001 р. Аркадія Пугачевського було визнано Кращим зарубіжним художником за результатами 63-ї щорічної Міжнародної виставки 2001-2002 р., що проводиться британським Товариством граверів по дереву. Цей процес триває і нині, можна констатувати новий стрімкий сплеск світової зацікавленості українськими графіками – адже політичні події останніх двох років спонукали митців нерідко змінювати тематику, звучання свої робіт, перетворюючи їх на зброю, агітаційний інструмент (Романенкова, Єфімов, 2023). Адже голос художника, творчість якого цінують, визнають, високо ставлять як мистецький феномен, чутний далеко. Багато хто цілком перебудовує риторичку своїх виставкових проєктів і спрямовує їх на арену політичної боротьби (Боль, 2023), графічним криком пригортаючи увагу спільноти до смертей і лиха України останнього часу. Тільки за 2023 р. двічі виставляли свої роботи у США Олег та Олександр Денисенки, що на вістрі своїх офортних голок несли американському глядачеві одкровення про кров та порох своєї Батьківщини в період 2022-23 рр. У жовтні 2023 р. твори А. та Г. Пугачевських, О. Денисенка були презентовані на виставці книжкового знаку у Туреччині (27.10. – 12.11.2023, «100 ex-libris exhibition on the 100th anniversary»), у жовтні 2023 р. графіку К. Антюхіна та К. Калиновича експонували в іспанській Барселоні в межах персонального проєкту (4-21.10.2023, проєкт «Cutter Line»), аркуші українських митців міні-прінт виставляли у 2023 р. і в Японії. На початку 2024 р. О. Денисенко мав персональну виставку в межах екслібрис-проєкту у Болгарії (Варна).

Висновки. Сьогодні український культурний фронт перебуває в об'єктиві уваги світу. Змінилася система цінностей, темпи, характер художніх процесів України. Але друкована графіка залишається у числі тих інструментів, які найкраще і найяскравіше можуть презентувати країну світу, що майстри і продовжують робити. Важливо акцентувати й те, що переважна більшість із них не спекулюють ситуацією, пробиваючи собі шлях роботами низької якості, але з сюжетикою «на злобу дня», що, на жаль, в українському культурному просторі нерідко спостерігається. Художники не прикриваються болючою тематикою, немов щитом, по якому не можна бити

критикою, бо то буде сприйняте як напад на все українське та прояв ворожості чи непатріотичності. Більшою мірою вони заслуговують визнання якістю, високою професійною планкою своїх творів, які мають формувати у глядача не співчуття, а повагу й захоплення. Це не «скоростиглі», актуальні за тематикою, але неякісні низькопробні проекти, які можуть лише компрометувати державу, а гідна презентація, яка зміцнює культурно-мистецький імідж України.

Література

Боль, А. (2023). Хочеш миру? Готуйся до війни! Що відомо про унікальну виставку родини митців Денисенків. URL: <https://vikna.tv/video/lifestyle/shho-vidomo-pro-unikalnu-vystavku-rodynny-mytcziv-denysenkiv/>

Кречетова Д. Картини, що читають руками. У США презентували новий вид мистецтва, винайдений українцями.

URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/06/7/248992/>

Михальчук, В. (2014). Основные тенденции актуализации экслибриса на современном мировом арт-рынке. Вісник ХДАДМ, №3, с. 70-75.

Романенкова, Ю., Єфімов, Ю. (2023). Україна у вогні: пульс українського мистецтва після 24 лютого 2022 р. Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології : матеріали XV Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 19 жовтня 2023 р. Київ: НАКККіМ, с. 20-21.

Antiqitas Nova. URL: <https://www.antiqvitas-nova.art/uk/home/>

INTERNATIONAL EXHIBITION ACTIVITIES OF UKRAINIAN ARTISTS AS A METHOD OF PROMOTING THE NATIVE ART OF PRINTMAKING

Romanenkova Yuliia

Professor Dr., Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

ORCID: 0000-0001-6741-7829

y.romanenkova@kubg.edu.ua

Abstract. The material aims to update the exhibition activity of Ukrainian artists, aimed at building the country's image and popularizing Ukrainian art, in particular printmaking, in the world cultural and artistic space. The importance of exhibition projects aimed at presenting the national cultural heritage in the period from February 24, 2022, when art projects became the mouthpiece of the state, an opportunity to draw the attention of the world community to Ukraine, is emphasized separately.

Key words: contemporary printmaking, graphic arts, exhibition projects, international cultural context, Ukrainian art processes.

ТРАНСФОРМАЦІЙНА РЕКОНСТРУКЦІЯ ЯК КОНЦЕПЦІЯ У ДИЗАЙНІ СУЧАСНОГО ОДЯГУ

Сербін Олегослав

Аспірант, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ORCID: 0000-0003-2326-3578

olegoslav15@gmail.com

Пашкевич Калина

Професор, доктор технічних наук, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ORCID: 0000-0001-6760-3728

kalina.pashkevich@gmail.com

Герасименко Олена

Доцент, доктор філософії, Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

ORCID: 0000-0001-8566-7215

gerasymenko.od@knutd.edu.ua

Анотація. Аналізуючи модну індустрію, останні віяння та тенденції, стає помітно, як зростає роль та значення фахівців, які реалізують всі творчі задуми дизайнерів провідних Будинків мод. Спостерігаючи за останніми колекціями, встановлено зростання їх кількості, для створення яких використовуються новітні інноваційні матеріали – відтак методи та способи конструювання, моделювання та формоутворення в цілому. З кожним роком ці методи удосконалюються, поєднуються, утворюючи нові підходи до побудови одягу.

Ключові слова: трансформаційна реконструкція, креативне моделювання, засоби та методи реконструкції, конструктор, модельєр, модельєр-конструктор.

Вступ. Мінімум двічі на рік дизайнери демонструють суспільству нові колекції модного одягу на наступні сезони. Щоразу вони пропонують видозмінені попередні форми, які ускладнюють або навпаки спрощують. Змінюються пропорції, силуети, загальна форма та об'єм виробів.

Різноманітність одягу в кожній асортиментній групі можлива завдяки плідній співпраці дизайнера та його творчо-виробничої команди, яка реалізує задумане. Вагому роль відіграють модельєри-конструктори, які переважно з плоского матеріалу створюють тривимірні вироби, які багаті своєю естетичною та функціональною наповненістю. Часто перед командою постають завдання, які раніше не доводилось реалізовувати, тому для досягнення нових результатів часто винаходять нові підходи, майстерно поєднуючи та трансформуючи існуючі методи та способи формоутворення та побудови одягу. Таким чином, майстри з багаторічним професійним досвідом постійно вчаться новому та відшліфовують свою майстерність.

Проблема. Визначення вагомості професії модельєра-конструктора у світі моди та сучасних методів формоутворення одягу; значення та необхідності володіння сучасними методами моделювання одягу, які використовуються для досягнення нової форми та зовнішнього вигляду сучасних моделей одягу.

Мета. Визначити сучасні методи, способи та підходи, якими мають володіти та ефективно застосовувати модельєри-конструктори при створенні нових моделей одягу.

Методи. Використано методи порівняння та аналізу при дослідженні даної тематики.

Теоретична частина. Одним з видів трансформації є створення нових моделей одягу шляхом драпірування тканини на фігурі людини чи на манекені. Вміння створювати вироби методом драпірування вказує на високий рівень майстерності та досвідченості модельєра, адже для цього потрібне точне розуміння зв'язку між властивостями обраного матеріалу, бажаної форми та методами формоутворення. Дизайнери одягу демонструють нові форми виробів у своїх останніх колекціях. Такий результат можливий завдяки вмілій «еклектиці» існуючих методів та нетрадиційних засобів створення форми одягу.

На думку Х. Дж. Армстронг драпірування не є допоміжним елементом при створенні лекал, однак модельєр може використовувати первинні лекала для підготовки тканини до драпірування (Joseph-Armstrong, 2008). Для створення конкретного дизайну виробів можуть поєднуватись деталі, спроектовані за допомогою площинного розрахункового методу, з деталями, отриманими шляхом драпірування (Іл. 1). Такий підхід розширює можливості дизайнера розробляючи точні лекала в короткі строки.

Ілюстрація 1. Приклади драпірування у колекціях світових Будинків мод: а, б – Balmain SS 24; в – Alaïa Fall 24; г – Valentino SS 24; д – Alberta Ferretti SS 24

Креативний підхід у створенні лекал одягу робить чіткий диференційований розподіл готових виробів для споживачів. Дизайнерський одяг від всесвітньовідомих Будинків мод, одяг «кутюр» вирізняється від інших виробів не лише якістю матеріалів та використаним оздобленням, а й своїм інноваційним кроєм. Такий одяг створюється великою командою фахівців-професіоналів, які виконують не один варіант майбутнього виробу й проводять необхідні примірки. Все це відображається на вартості виробу, який надає унікального зовнішнього вигляду своєму власнику; може використовуватись й мати відповідний актуальний вигляд не один сезон – чим не можна характеризувати вироби «швидкої моди». К. Шакнат висловлюючи свою думку на дану тему, наголосила на тому, що даний підхід є занадто дорогим та трудомістким для масового виробництва; саме тому він частково або зовсім не використовується для серійного виробництва (Duburg and Van der Tol, 2008).

З фінансової точки зору трансформаційна реконструкція досить коштовна, адже зазвичай на виріб потрібна значно більша кількість матеріалів, що залежить від ширини матеріалу та форми лекал проєктованого виробу. Ці витрати можуть ставати ще більшими, якщо виріб кроїться по косій

(під кутом 45° до напрямку нитки основи тканини). Є приклади модних брендів, яким вдається впровадити інноваційний крій у дизайн своїх виробів для подальшої роздрібної торгівлі. Таким прикладом є магазин модного одягу AllSaints, яким вдалось досягнути бажаного балансу виробничих затрат на створення виробів незвичної форми та вартістю кінцевого продукту, який зможуть купувати споживачі (Іл. 2).

Ілюстрація 2. Сукні бренду AllSaints

Для реалізації всіх креативних, часом неможливих, ідей та задумів дизайнерам потрібні конструктори та модельєри, які володіють сучасними інноваційними методами формоутворення одягу (Іл. 3). В своїй книзі А. Фішер пише, що мистецтво крою як ремісничі навички, спершу може здатись досить складним і навіть може відлякувати у опануванні ремеслом (Fischer, 2008). Однак завдяки знанню та розумінню базових правил, яких потрібно дотримуватись, а інколи цілеспрямовано порушувати, в роботі конструктор-початківець поступово навчиться цікавим творчим та більш ускладненим технікам крою. Лекало базової форми одягу – основа кожної творчої колекції дизайнерів.

Ілюстрація 3. Приклади креативного моделювання одягу з колекції Schiaparelli spring 2024 couture

Дж. Бродген, колишня професорка моди в Королівського коледжу мистецтв, казала, що жоден дизайнер, що прагне визнання, не створюватиме ряд базових моделей (Brogden, 1971). Раніше майбутніх спеціалістів вчили лише будувати базові форми виробів, кроїти та шити їх; ця ситуація кардинально видозмінилась і трансформувалась разом з модою за останні 20 років. З'явився ряд фахових курсів та дисциплін, завдяки яким сучасні модельєри можуть вивчати креативні методи конструювання та формоутворення одягу.

За останні роки провідні школи, інститути та університети в сфері дизайну, моди та фешн-індустрії провели чимало заходів та спроб популяризувати професію модельєра-конструктора як успішної кар'єри на сталі майбутнє; надати йому затребуваності, популярності та загальної привабливості. З цією метою створено та організовано багато майстер-класів, конференцій, практичних семінарів. Засновано низку творчих конкурсів у різних країнах світу, які надають учасникам можливості подальшого навчання у закордонних закладах, отримувати різноманітні гранти та можливості працевлаштування у передових дизайнерів країни.

Для прикладу Лондонський коледж моди та Central St. Martins мають курси післядипломної освіти з інноваційного креативного крою сучасних форм одягу, створені для того, щоб навчити студентів сучасним технічним навичкам та розумінню творчого процесу в інтерпретуванні дизайну та сучасної моди. Результат досягають завдяки навчанню передовим технікам крою та виготовлення лекал сучасного одягу також через особистісний розвиток для підвищення креативних навиків для вирішення творчих завдань. Студенти настільки звикають до макетної тканини, що порівнюють її з глиною, з якої можна «ліпити». Клод Монтана казав, що його перший образ з бязі був незграбним та грубим. Але як тільки напрацьовується правильне бачення та відчуття форми, набувається розуміння даного методу для вираження бажаної ідеї та вірної її інтерпретації (Duburg and Van der Tol, 2008).

Закінчивши курси, випускники мають можливість продовжити свій творчий шлях у співпраці з відомими дизайнерами, створити власний бренд тощо. Завдяки набутим знанням та навичкам студенти досягають унікальних результатів при створенні креативних форм одягу, бо знають як закладати цю креативність при створенні лекал.

Раніше крій представляли як складну технічно-математичну науку. Однак сучасний підхід робить його більш привабливим, передаючи його мистецтвом з основними поняттями та правилами, засвоївши і навчившись маніпулювати (змінювати, діяти всупереч, ігнорувати) якими, можна творити без обмежень. Дизайнер Роберт Джеймс Каррі вірить в ідею, що для того, щоб створити щось нове та сучасне, потрібно руйнувати прийняті норми, творити на власний розсуд (Fischer, 2008). Дизайнерка Бетті Джексон переконана, що дизайнер має працювати з конструктором, який володіє загальною базою і вміє її правильно порушувати; інакше, наслідуючи усталені норми та правила, не вдасться досягнути сучасних форм (Jackson, 2000). Дизайнерка Рей Кавакубо з Будинку моди *Comme des Garçons* розвиває ідеї порушення правил: вона заохочує свою команду модельєрів-конструкторів робити помилки. На її думку помилки - це інновації, нові та цікаві дослідження крою та дизайну, а також незвичного одягу. Величезні витрати матеріалів (наслідки цих помилок) виправдовуються інноваціями в крої, за які клієнти *Comme Des Garçons* сплачують відповідну вартість їх виробів. Завдяки таким експериментам розвивається й трансформаційна реконструкція як інноваційний метод та підхід до креативного формоутворення одягу. Важливо зазначити, що мистецтво крою одягу ніколи не було досліджено досконало й повноцінно; це явище, яке розвиватиметься завжди паралельно з модою. Аннетт Фішер каже, що навіть модельєри-конструктори, які кроють понад 20 років, все одно матимуть чому вчитись (Fischer, 2008).

Висновки. В класичному розумінні моди світових Будинків мод на перших етапах їх створення та виникнення в цілому, було зрозуміло, що створюваний одяг був доступним людям з вищим за середній доходом. Кожен Будинок моди випускав колекції «готового одягу», а деякі з них навіть колекції «кутюр». Такий одяг відрізнявся розкішшю матеріалів, оздобленням, точністю та методикою крою. Люди, які носили такий одяг, підкреслювали цим свій статус та матеріальне благополуччя. З більш глобалізованим розвитком масового виробництва одягу відбувається поступове нівелювання межі розкоші через одяг: створюються нові більш доступні види тканин, спрощується технологія – зростає доступність такого одягу.

Для утримання походження та значення дизайнерського одягу єдиним незмінним аспектом залишається його крій, форма та загальна будова. Станом на сьогоднішній день підходів до конструювання одягу стає все більше, виникають нові техніки та способи конструювання нових моделей. Разом з цим, зберігається й вагомість професії модельєра-конструктора, який реалізовує всі задуми дизайнера. Дана професія завжди розвиватиметься, як й вся модна індустрія з кожним своїм новим етапом. Тому так важливо вивчати, опановувати та застосовувати у професійній діяльності нові трансформаційні методи (методи творчого моделювання) побудови одягу для професійного зростання та розвитку протягом всієї успішної діяльності, залишаючись і лише збільшуючи свою затребуваність.

Література

- Brogden, J. (1971). *Fashion design*. Studio Vista.
- Duburg, A. and Van der Tol, R. (2008). *Draping*. d'jonge Hond Publishers.
- Fischer, A. (2008). *Basics fashion design: construction*. Ava Publishing.
- Jackson, B. (2000). *Inspirational pattern cutting. Film*. British Fashion Council.
- Joseph-Armstrong, H. (2008). *Draping for apparel design*. Fairchild Publications.
- Thierry, M. (2000). *Inspirational pattern cutting. Film*. British Fashion Council.

TRANSFORMATIONAL RECONSTRUCTION AS A CONCEPT IN THE DESIGN OF CONTEMPORARY CLOTHING

Serbin Olehoslav

PhD student, Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

ORCID 0000-0003-2326-3578

olegoslav15@gmail.com

Pashkevych Kalyna

Professor Dr., Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

ORCID 0000-0001-6760-3728

kalina.pashkevich@gmail.com

Herasymenko Olena

Associated Professor Dr., Kyiv National University of Technology and Design, Ukraine

ORCID 0000-0001-8566-7215

gerasymenko.od@knuutd.edu.ua

Abstract. Analyzing the fashion industry, the latest trends and tendencies, it becomes apparent how the role and importance of specialists who realize all the creative ideas of designers of leading fashion houses is growing. Observing the latest collections, we can see the growth of those that use the latest innovative materials, and thus the methods and ways of designing, modeling and shaping in general. Every year these methods are improved and combined, forming new approaches to the structure of clothing.

Keywords: transformational reconstruction, creative modeling, methods of reconstruction, designer, fashion designer.

ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ – ВИМОГА ЧАСУ

Сичук Ольга

Аспірантка кафедри педагогіки, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ORCID: 0009-0009-5584-946X

sychuk_olga@ukr.net

Анотація. У матеріалах представлено погляди учених щодо цифрової грамотності учасників освітнього процесу, ідентифіковано виклики та бар'єри її розвитку. Схарактеризовано програми навчання та розвитку цифрової грамотності та рівень цифрової обізнаності серед педагогів.

Ключові слова: педагоги, цифрова грамотність, учасники освітнього процесу, рівень цифрової обізнаності.

Вступ. Сьогодні інформація та її трансформація стали фундаментальними поняттями, що вимагають переведення життєвих процесів у віртуальні формати, включаючи вдосконалення управлінських рішень, перехід на електронний документообіг, насичення всіх процесів інформаційними технологіями та підвищення рівня цифрової грамотності представників усіх професій. Ці кардинальні зміни в організації процесів у різних сферах людської діяльності зумовили необхідність модифікації правових та управлінських інструментів для подолання цифрового розриву та опору суспільства інноваціям.

Цифровізація окремих галузей в Україні почалася ще з 1990-х років, але набула суттєвого поширення на всю країну з 2019 року, коли було створено Міністерство цифрової трансформації, яке сприяло активізації впровадженню ініціатив і проєктів з цифровізації різних секторів суспільства, зокрема й освітньої галузі. Забезпечення рівного доступу до якісної освіти учасників освітнього процесу в умовах карантину та воєнного стану пришвидшило інтеграцію інформаційних технологій в освітній процес, що зумовило низку викликів та ризиків, які потребують пошуку шляхів подолання та мінімізації.

Мета дослідження полягає в аналізі цифрової грамотності учасників освітнього процесу та ідентифікації викликів.

Різні аспекти цифрової грамотності учасників освітнього процесу висвітлюється у працях науковців, серед яких: О. Вишневський, О. Збанацька, О. Карпенко, М. Князева, Г. Мельничук, Г. Ткачук, С. Толочко, О. Хлебінська, К. Шиманська та ін.

Теоретична частина. Однією з перших наукових робіт, яка досліджувала питання цифрової грамотності стала монографія П. Гілстера «Digital Literacy». Вчений розкрив дане визначення, як можливість людини критично аналізувати та обробляти інформацію за допомогою цифрових засобів. Головними компетентностями, якими мають формуватися у зазначеному процесі, автор визначив: інформаційну та медіаграмотність, комунікаційні навички та здатність проявляти креативність. Цифрова грамотність стає необхідною компетенцією для всіх, незалежно від віку та сфери діяльності, оскільки її важливість в сучасній освіті надзвичайно велика для успіху і розвитку індивіда та суспільства в цілому (Гілстер, 2016).

Небезпідставно І. Кучерак ключовими компонентами цифрової грамотності визначає рівень компетентності особи у цифровому середовищі, а саме: інформаційну грамотність (уміння знаходити, оцінювати та обробляти інформацію в інтернеті та інших цифрових джерелах, що передбачає здатність критично мислити для розрізнення достовірної інформації від

недостовірної); медіаграмотність (розуміння ролі медіа та уміння критично оцінювати медійний зміст, усвідомлюючи впливу медіа на суспільство, уміння споживати медійний контент з обачністю); технологічну грамотність (знання та навички в роботі з різними цифровими пристроями та програмами, навички використання комп'ютерів, смартфонів, планшетів, а також роботу зі спеціалізованим програмним забезпеченням); соціальну грамотність (стосується вміння взаємодіяти та комунікувати в цифрових медіа, етичні аспекти спілкування, розуміння правил цифрової етики та уміння створювати позитивне онлайн-спілкування); безпека та конфіденційність (знання та навички забезпечення цифрової безпеки, включаючи захист власних даних та приватності в інтернеті, а також уміння розпізнавати та захищатися від онлайн-загроз) (Кучерак, 2022).

Отже, зазначені компоненти взаємодіють між собою та доповнюють один одного, адже розвиток цифрової грамотності включає в себе розширення навичок у всіх цих напрямках.

Цифрова грамотність вчителів є запорукою успішного впровадження цифрових технологій в освітній процес. Міжнародний досвід (Фінляндія, США, Сінгапур та Ірландія) показує, що ефективні навчальні програми для педагогів з метою підвищення цифрової грамотності забезпечують їх підготовку до використання цифрових інструментів в освіті. У США стандарти ISTE для освітян зосереджені на інтеграції технологій у практику викладання, де визначено навички цифрової грамотності, яких очікують від учителів. Такі стандарти існують і в багатьох інших країнах, зокрема в ЄС, Канаді та Австралії.

Цифрова грамотність учасників освітнього процесу стає необхідною умовою надання якісних освітніх послуг у сучасному середовищі освіти. Розвиток технологій вимагає як від педагогів, так і від здобувачів освіти цифрових навичок, що сприятиме ефективній організації освітнього процесу за будь-яких умов, підготовці здобувачів до життя в цифровому світі. Нажаль, цифрова грамотність учасників освітнього процесу потребує постійного удосконалення, що пов'язано з систематичним оновленням цифрових інструментів і необхідністю їх впровадження. В Україні активно розробляються програми навчання та розвитку цифрової грамотності для різних категорій користувачів. Однією з основних програм є: «Школа 2.0», що пропонує навчальні курси для вчителів з використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. «Дія» – громадська платформа, започаткована Урядом України з метою популяризації цифрових послуг та спрощення доступу громадян до державних послуг через онлайн-сервіси (Шкарлет, 2022). Крім того, заклади освіти пропонують курси та тренінги з цифрової грамотності для різних цільових груп, зокрема для дорослих і підлітків. Медіа-тренінги допомагають учасникам освітнього процесу зрозуміти роль і вплив цифрових медіа в сучасному світі, зокрема в умовах воєнного стану, а також навчають критичному мисленню та етиці в Інтернеті. Отже, можемо констатувати, що зростає інтерес до підвищення рівня цифрової грамотності педагогів, впроваджуються розроблені освітні програми та тренінги, покликані надати їм знання та навички, необхідні для успішного впровадження цифрових технологій в освітню програму, але цього недостатньо через брак ресурсів та інфраструктури в закладах освіти, недостатній рівень цифрової культури, обмежений час для самоосвіти та щільний графік роботи.

Аналіз науково-методичної літератури дає можливість констатувати, що вченими визначено такі виклики та бар'єри на шляху розвитку цифрової грамотності, які були підтверджені респондентами під час опитування, а саме: відсутність доступу до технологій (особливо в сільських та віддалених районах, де багато людей не мають доступу до необхідного обладнання або якісного Інтернету, що ускладнює навчання та розвиток цифрової грамотності) – 58%; брак відповідних ресурсів і програм (не всі мають доступ до якісних навчальних ресурсів і програм з цифрової грамотності) – 46%; соціальна та економічна нерівність (значна соціальна та економічна нерівність може обмежувати доступ до освіти та ресурсів для цифрової грамотності) – 38%; страх перед технологіями (деякі люди відчувають страх або занепокоєння щодо використання

цифрових технологій) – 72%; недостатні освітні ресурси (вчителям та іншим освітянам може бракувати підготовки та підтримки для підвищення цифрової грамотності) – 64%.

Висновки. Результати опитування засвідчують загально високий рівень цифрової обізнаності серед педагогів, хоча є певний відсоток, який відчуває потребу у покращенні своїх навичок. 57,8% педагогічних працівників пройшли підвищення кваліфікації питань з цифрової грамотності, що демонструє готовність до розвитку та впровадження цифрових технологій у навчанні. Підсумовуючи зауважимо, що подолавши виклики та бар'єри, що гальмують процес розвитку цифрової грамотності, існують перспективи підвищення цифрової грамотності освітян через державну підтримку та фінансове забезпечення модернізації освіти, розробку якісних навчальних програм та ресурсів, організацію професійних тренінгів та підтримку спільнот для обміну досвідом. Підвищення цифрової грамотності українських вчителів є значущим для покращення якості освіти під час підготовки здобувачів освіти. Необхідно знайти універсальні рішення для подолання цифрового розриву між учасниками освітнього процесу.

Література

Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero Gomez S., Van den Brande, G. (2016). DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. Update Phase 1: The Conceptual Reference Model. Luxembourg Publication Office of the European Union. EUR 27948 EN. doi:10.2791/11517

Кучерак, І. В. (2022) Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Інноваційна педагогіка*. 91–94.

Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: науково-методичний збірник (2022). за загальною ред. С. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 140 с.

DIGITAL LITERACY OF TEACHERS IS THE NEED OF THE TIME

Sychuk Olga

PhD Student, The State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Ukraine

ORCID: 0009-0009-5584-946X

sychuk_olga@ukr.net

Abstract. The materials present the views of scientists regarding the digital literacy of participants in the educational process. Challenges and barriers to development have been identified. Digital literacy training and development programs and the level of digital awareness among teachers are characterized.

Keywords: teachers, digital literacy, participants in the educational process, level of digital awareness.

TEMPORALITY IN THE VISUAL COMMUNICATION DESIGN: METHODS OF IMAGE DYNAMICS VISUALIZING

Skliarenko Nataliia

Professor Dr., Lutsk National Technical University, Ukraine

ORCID: 0000-0001-9188-1947

nata_skliarenko@ukr.net

Remenieva Tetiana

PhD student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0908-3511

t.remenieva@gmail.com

Kolosnichenko Maryna

Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0020-3214

mv.kolosnichenko@gmail.com

Annotation. In the study the essence of the temporality concept in the Visual Communication Design has been revealed. Methods of forming visual dynamics of the image during a certain time period by design means have been pointed out. It has been proven that the time parameter is a tool for designing visual characteristics of the communicative space according to natural time periods.

Keywords: Visual Communication Design, temporality, means of artistic expression, time, transformation, image.

Introduction. Today, the design of visual communications that are able to adapt in the system of changing environment, becomes a relevant issue of design theory and practice. The temporality concept which reveals the dynamics of changes in processes and phenomena over a long period of time plays an important role in this process. Time allows visually evaluating the essence of design systems as a dynamic pattern that integrates artistic and aesthetic interactions, sensory and rational components. The created dynamic visual image achieves a high communicative effect due to the choice of creative design tools. This requires designers to rethink the conceptual basis of the visual communications formation and take into account the time criterion.

Theoretical part. The dynamic aspect of Visual Communication Design is associated with constant changes that in the human mind are related with movement and the time passage. The emergence of dynamic design systems demonstrates a fundamentally new perception of time and space categories in design. Researchers today focus on the interaction of objects with the environment and a human, which are implemented in design through various communicative processes (Buchanan, 2019). Visual communications are presented as interactions changeable in time and space (Skliarenko & Kolosnichenko, 2021).

The problem of analyzing temporality as an integral part of human activity is gaining relevance today from the standpoint of philosophy (Johan, 2012), psychology, physics, and design (Pschetz & Bastian, 2018). Such studies prove that in modern conditions it is no longer possible to consider design separately from the temporality concept. The implementation of the time parameter to the design system structure has experimental nature and makes it possible to predict the perception results. However, ignoring it complicates the integration processes of the material, social, and natural environment towards sustainable development (Ceschin & Gaziulusoy, 2020). Therefore, the study of the temporality concept is an important part of the formation of theory and practice of Visual Communication Design.

Methodology. The main principle of research organization is a transdisciplinary approach, which allows revealing the complex problems of designing visual communications in the context of nature and society. The analysis of the material was conducted using empirical methods; the methods of art studies, marketing and environmental studies have been also involved. The methods of formalization, logical modelling, and forecasting have been applied to substantiate the dynamic properties.

Results. Designers use a variety of artistic means to visualize a dynamic message, such as integrating innovative materials, living organisms, processes and phenomena of the natural environment into the design system structure.

An innovative method of the interaction dynamics visualizing is the colour that changes under the influence of physical and biochemical processes. The presence of water-sensitive elements in the design system serves as an indicator of external influences (for example, colouring books, the pages of which change colour when wet). Also, internal biochemical processes in food products and medicines lead to a change in colour, which visualizes the state of the object in a certain period of time (Skliarenko & Kolosnichenko, 2021). Therefore, colour identification is an effective means of quality control of goods with a limited shelf life. The development of appropriate colour indicators in the conditions of a changing environment is extremely relevant in the field of medicine, as it enables rapid chromatic visualization of an antibacterial strategy (Sun et al., 2020). Consequently, the chromatic visualization of the image increases the effectiveness of visual communications due to the expansion of the functionality spectrum. To demonstrate dynamic interactions, designers experiment not only with colour changes, but also with the transformation of surface texture due to interaction with the surrounding environment. Firstly, the creative concept is the gradual course of the redox reaction – the appearance of rust on metal surfaces because of the influence of air humidity (for example, the rusty billboards in the *Iceline* kitchen knife advertisement).

Secondly, the constant presence of dirt in the air is visualized on adhesive surfaces during a long period of time. Associative images created in this way emphasize various qualities of objects, services and the environment, in particular, the whitening qualities of powder; levels of atmospheric pollution; the ability to clean the space from pests, etc.

Thirdly, the complex influence of environmental factors transforms visual communication into a dynamic system with a long period of existence, covering a significant amount of society (for example, *Vaseline UK* advertising campaign). Interactions between processes and the visually manifested consequences of human activity allow rethinking the need to design objects in the context of integration with the environment and is considered as a way to increase eco-awareness.

Visualization of image dynamics is also related to structural transformations, formation or destruction of form. For material objects, visualization of the duration of interactions is associated with the gradual creation of the object over a long period of time. For example, the alternative Scarf-Knitting Clock process is accompanied by scarf knitting that lasts for a year.

To visualize natural visual communications, designers use the method of gradual transformation of the structure under the influence of natural elements, in particular the influence of the sun, water, fire, earth (sand). Visualization of the artistic metaphor of melting can be applied to ice and wax design systems in order to demonstrate harmful human activity.

Visualization of biological transformations demonstrates the long-term transformation of a living form and is used by designers as a source of design ideas (for example, the live bacteria billboard *Contagion*). The research of behavioural mechanisms and features of living organisms (plants, bacteria, insects, and animals), their involvement in the modelling of visual communications can become one of the directions for solving environmental problems. Designers consider natural resources as a component of design for sustainable development, which in the future will ensure long-term satisfaction of consumer needs and environmental protection (Ceschin & Gaziulusoy, 2020).

Conclusions. The concept of temporality, which is used for the analysis of dynamic visual communications, has been revealed in the work. For their design, it is important to take into account the time criterion, which ensures the ability to adapt to changing external conditions. Visualization of image dynamics occurs by means of chromatic transformation, surface texture transformation, and structural transformation. Colour is used as an indicator of the hidden states of the design system due to the visualization of internal physical and biochemical processes. Surface texture transformations and structural transformations occur under the influence of the external environment over a long period of time. The integration of the principles of the development of living organisms into the design practice ensures an increase in the life cycle of communications and the effectiveness of their perception. Therefore, the study of temporality provides promising opportunities for the implementation of the concept of sustainable development in the design of visual communications.

References

- Buchanan, R. (2019). Surroundings and Environments in Fourth Order Design. *Design Issues*, 35(1), 4–22. https://doi.org/10.1162/desi_a_00517.
- Ceschin, F., & Gaziulusoy, İ. (2019). *Design for Sustainability. A Multi-level Framework from Products to Socio-technical Systems* (1st ed.). London, Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429456510>
- Johan, M. C. (2012). *The Progression of Time. How expanding space and time forms and powers the universe*. Amazon, Createspace.
- Pschetz, L., & Bastian, M. (2018). Temporal Design: Rethinking time in design. *Design Studies*, 56, 169–184. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2017.10.007>.
- Skliarenko, N., & Kolosnichenko, M. (2021). Chromatic transformations of visual information as means of communication. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique: collection de papiers scientifiques «ΛΟΓΟΣ» avec des matériaux de la II conférence scientifique et pratique internationale*, 2, Paris, 1er octobre 2021. Paris-Vinnytsia: La Fedeltà & Plateforme scientifique européenne, 103–104. <https://doi.org/10.36074/logos-01.10.2021.v2.32>.
- Sun, Y., Zhao, C., Niu, J., Ren, J., & Qu, X. (2020). Colorimetric Band-aids for Point-of-Care Sensing and Treating Bacterial Infection. *ACS Central Science*, 6(2), 207–212. <https://doi.org/10.1021/acscentsci.9b01104>.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DESIGN: BENEFITS AND DRAWBACKS

Slityuk Olena

Associated Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0001-9058-9979

Elena1200elena@gmail.com

Hrytsai Sofia

Student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

sofiia.grytsai@gmail.com

Abstract. The paper explores the role and impact of artificial intelligence (AI) in contemporary design, emphasizing the advantages and disadvantages of using this technology. The consequences of AI implementation in the field of design are analyzed, assessing its influence on the creative process and application efficiency. The advantages and disadvantages of using artificial intelligence in the design industry are identified.

Keywords: artificial intelligence, design, creativity, automation, innovations.

Introduction. With the increasing integration of artificial intelligence (AI) into various aspects of life, the design industry is facing new challenges and opportunities. AI opens up a wide range of tools for designers that can streamline their creative process and optimize outcomes. However, this raises a series of questions and discussions about the impact of AI on the design industry and the role of humans in this context. The main goal of this work is to explore the influence of artificial intelligence on the modern design industry, defining the possibilities and limitations of AI use in the creative process. It also aims to identify the advantages and disadvantages of employing AI in the design industry.

Theoretical part. Research in the field of Artificial Intelligence (AI) indicates that its operation is grounded in machine learning methods and deep neural networks. AI processes extensive data, utilizing it to address diverse tasks. The algorithms' ability to self-improve makes AI a powerful tool in technological and scientific development (Plevak et al., 2023). Neural networks, a key subset of AI, emulate the structure and functions of the human brain, making them effective in image recognition, language processing, and recommendation systems. The application of neural networks in the design industry opens new perspectives for creative use and proves to be an effective tool. The use of AI in design brings advantages such as high speed, automation, and error reduction, but it also reveals limitations in creativity and emotional aspects (Korenyak, 2023).

Methodology. Special attention is given to studying the impact of artificial intelligence (AI), particularly neural networks, in the field of design, involving various research approaches. A review of scientific literature on AI, focusing on machine learning and deep neural networks across different domains. The advantages and disadvantages of AI in design are analyzed, referencing studies by Mohonko K. and Korenyak Y. The goal of this methodology is to provide a detailed understanding of AI, particularly neural networks, in the dynamic field of design.

Results. The operation of artificial intelligence is based on machine learning methods and deep neural networks. AI processes large volumes of diverse data, analyzing, systematizing, and utilizing them to address various tasks. The algorithms' ability to self-improve makes AI a powerful tool in the field of technological and scientific development (Plevak et al., 2023).

Neural networks, which are a key subset of AI, emulate the structure and functions of neural networks in the human brain. Their properties of self-learning and adaptation to new data make them an effective tool in image recognition, natural language processing, and recommendation systems.

The use of neural networks in various fields allows for solving tasks with significantly higher speed and accuracy. In particular, in the design industry, AI based on neural networks can generate high-quality images and texts, opening new perspectives for creative use and providing designers with an effective tool.

Modern technologies prompt a reconsideration of roles in the field of design, challenging previously recognized exclusively human competencies. This may necessitate a review of professional standards and methods of work, as well as adaptation to a new stage of development, where intelligent systems will quickly surpass traditional methods (Slityuk et al., 2023).

The organization and analysis of extensive data within neural networks allow them to evolve, providing the capability to create masterfully crafted images and text, similar to those generated by humans. This indicates broad prospects for application and a powerful impact of AI in creative domains, changing the paradigm of design activities. The use of neural networks in the field of design (graphic, interior, web, motion, game design, and video production) has already become a standard, integrating into production processes. For instance, AI is successfully employed in creating logos, website prototypes, animated backgrounds, and characters for movies. Some algorithms are even capable of generating projects similar to those previously created exclusively by humans, posing a real challenge for creators in various fields of art and design. In contemporary creative solutions, several neural networks are actively utilized, such as Midjourney, DALL-E, Stable Diffusion, and ChatGPT (Kauk, 2023).

The design industry has always been open to innovation, viewing it as a means to facilitate routine tasks. AI is already actively used in the daily practices of designers, contributing to the generation of templates, layouts, and the optimization of production processes. These technologies ensure comfortable and high-quality work in the design industry. AI also allows quickly providing clients with several product options, expanding the boundaries of creativity and offering unexpected ideas.

The use of AI in design, as established during the research, has been found to have a series of advantages and disadvantages. Firstly, the high speed of AI is impressive - its ability to analyze large volumes of data and generate results within seconds allows for quick adjustments. Automation is another significant advantage where AI performs tasks that would take a lot of time for professionals. Reducing the number of errors is yet another strong point of AI; research confirms its ability to provide quality results, reducing the likelihood of errors compared to humans. It is also necessary to note the advantage of personalization, where AI creates personalized designs based on data analysis, identifying user preferences and needs.

Even with all the listed advantages of using artificial intelligence in design, there are some drawbacks. One of them is the inability to detect the creativity and intuition of designers, constrained by algorithmic approaches and data analysis, limiting its capacity for creativity and the generation of new ideas. Additionally, the lack of feelings and emotions in AI creates limitations, as it does not experience emotions based on physiological and psychological reactions. Technical dependence of AI is evident in the limitation of data and solutions that do not consider a broad cultural and social context. Moreover, AI requires human involvement to define goals and evaluate results, which often need refinement; hence, it cannot fully replace a qualified professional (Korenyak, 2023).

It is important to note philosophical limitations, including the constraints of the computational approach and the lack of self-reflection, creativity, and flexibility in AI systems. Technical limitations manifest in the inability to achieve "strong" intelligence, primarily restricted to solving specific tasks (Dobrovolska et al., 2019). Philosophical aspects such as self-awareness and creativity remain unresolved drawbacks. Contemporary research in artificial intelligence is characterized by a post-classical approach, emphasizing interdisciplinarity and highlighting the growing importance of aspects such as axiology and pragmatism. Despite this, research in this direction remains relevant and promises further development.

Conclusions. Despite concerns about the impact of artificial intelligence on creativity and design, its potential in fostering creativity and optimizing design processes is undeniable. With the continuous development of AI, designers are compelled to adapt to these new technologies to ensure their competitiveness and expand the possibilities of creative self-expression in the ever-changing world of design. The paper explores the challenges and opportunities of using artificial intelligence in design, identifying its advantages and disadvantages, and analyzing the consequences of its application on creativity and efficiency. Artificial intelligence in design becomes an essential tool, fostering interaction between humans and algorithms to achieve unique and targeted results.

References

- Dobrovolska, O. V., & Shtanko, V. I. (2019). Philosophical Analysis of the Evolution of Artificial Intelligence. *Research on the History and Philosophy of Science and Technology*, 28(1), 10–19.
- Kauk, V. I. (2023). Generative Artificial Intelligence - Creative Assistant of the Designer. *In Polygraphic, Multimedia, and Web Technologies*. Kharkiv: TOV "Drukarnia Madrid", 283-294.
- Korenyak, Y.S. (2023). Artificial Intelligence in Design: Advantages and Disadvantages. *In the Formula of Creativity: Theory and Methodology of Artistic Education* (VII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, 2023), 105-107).
- Plevak, K.O., & Halayko, N.V. (2023). Artificial Intelligence in Modern Information Technologies. *In Information-Analytical Support of the Activities of Security and Defense Sector Entities of Ukraine* (Proceedings of the Scientific and Practical Conference, December 22, 2023), 131-132.
- Slityuk, O., Struminska, T., & Hlinska, A. (2023). Application of Neural Networks for Artistic Expression in Website Content. *In Current Problems of Modern Design: Collection of Materials of the V International Scientific and Practical Conference* (Kyiv, April 27, 2023), Vol. 1, 379-382.

ІЛЮСТРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ХУДОЖНИКІВ ДО ДИТЯЧИХ КНИГ 1910-1920-х РОКІВ

Спасскова Олена

Асистент, кандидат мистецтвознавства, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ORCID: 0000-0002-2004-8402

spasskova.elena1990@gmail.com

Владиченко-Переверзева Марія

Магістрантка, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ORCID: 0009-0003-5220-0899

tutuzel.2002@gmail.com

Анотація. У тезах доповіді ведеться мова про ілюстрації видатних українських художників-графіків Георгія Нарбута та Михайла Жука до дитячих книг 1910-1920-х років. Показано їхні творчі пошуки та художню еволюцію. Проаналізовано ілюстрації Нарбута до «Української абетки» та дитячу книгу Жука «Дрімайлики».

Keywords: книжкова графіка, ліногравюра, ілюстрації.

Вступ. Оформлення дитячої книги 10–20-х років ХХ ст. не стояло осторонь головних мистецьких течій та не було суто утилітарним. Розуміючи всю важливість виховання молодого покоління, провідні українські художники-графіки, такі як Георгій Нарбут та Михайло Жук, звернулись до мистецтва дитячої книги. Тому наукова проблема полягає у необхідності з'ясування історії створення книжкової ілюстрації до дитячих книг в українському мистецтві початку ХХ ст..

Метою нашого дослідження є аналіз ілюстрацій українських художників до дитячих книг 1910-1920-х років. Використано такі методи дослідження як аналітичний, історико-культурологічний та мистецтвознавчий методи.

Теоретична частина. Одним з провідних майстрів української книжкової графіки початку ХХ ст. був Георгій Нарбут, роботи якого здобули високу оцінку в українському мистецтвознавстві. Ще у студентські роки за сприяння свого вчителя, відомого художника І. Білібіна, він створив ілюстрації до казок «Горшення» та «Снігуронька» (1906). У 1910 році ним були проілюстровані дитячі книжки: «Дерев'яний орел», «Як миші kota ховали», а також «Теремок. Мизгирь». Щодо останньої із зазначених робіт мистецтвознавець П. Білецький зазначав: «Чіткість, краса й різноманітність ліній та обрисів, віртуозність їхнього накреслення, бездоганне поліграфічне виконання вражають тут самі собою. Кольорів мінімальна кількість, вони дуже приємні для ока» (Білецький, 1983). Літери були створені Нарбутом з такою професійною майстерністю, що виникає враження, ніби вони написані пером каліграфа. Загальний настрій малюнків відчувається достатньо серйозним, але при цьому не втрачає своєї казкової загадковості.

Попередньо згадані книги були останніми, в яких можна було б вгледіти зв'язок Нарбута з Білібіним. Далі український художник починає йти своїм особливим шляхом. Саме з цього моменту ілюстрації Нарбута починають ускладнюватися, в них незмінно читається неповторний почерк майстра.

У 1916 році у Нарбута виник задум створити своє бачення «Української абетки». Згодом ілюстрації до неї стали головним здобутком усіх попередніх творчих пошуків майстра. Сторінки нарбутівської абетки – першої книги з якою знайомився юний читач – це не просто аркуші з

літерами, а своєрідний гарно промальований світ, який здається реальним. Це світ неповторних образів, який хочеться досліджувати. Перед читачем постають великі ілюстрації, які зручно і цікаво розглядати. Художник ніби пропонує знайти усі слова, що починаються на відповідну літеру, яка зображена під ілюстрацією. Але не тільки картинка мала б привернути увагу дитини, а й буква, яка сама по собі є витвором мистецтва. Якщо з одного боку вона надрукована звичайним шрифтом, то з іншого – це майстерна каліграфія, яка складається з маленьких квітів, рослин та тонких візерунків. Одні літери відсилають нас до доби українського бароко, а інші сповнені рослинних мотивів: снопи пшениці, волошки, будяки та інше.

Ілюстрації до «Української абетки» вперше були продемонстровані на виставці у Києві на честь відкриття Української академії мистецтв у 1917 році. На той момент було створено 14 літер. На жаль, через політичні події робота над книгою так і не була завершена; художнику вдалося оформити лише 3 літери у 1919 році. Повністю книга «Українська абетка. Малюнки Георгія Нарбута», до якої увійшли 17 ілюстрацій, побачила світ уже за часів незалежної України у 2020 році. Однак, у наш час ця книга є більшою мірою здобутком мистецтвознавства, аніж дитячою книгою.

В своїх творах Георгію Нарбуту вдалося яскраво поєднати риси українського народного мистецтва та здобутки книжкової графіки періоду модернізму. Він підносить оформлення книги на новий рівень і дає цим потужний поштовх для подальшого розвитку української ілюстрації. «В малюнках своїх до дитячих книжок Нарбут прагне схопити найістотніше, найхарактерніше <...> Це спрощене, схематизоване віддання найхарактернішого, чудесне, барвисте кольорування – страшенно приваблює і малого, і дорослого», – писав Ф. Ернст у книзі «Георгій Нарбут. Посмертна виставка творів» (Нарбут, 1926).

Ведучи мову про оформлення українських дитячих книг початку ХХ ст., не можна оминати унікальну особистість Михайла Жука – художника-літератора. Він не лише займався оформленням книг для дітей, але й писав їх. Зокрема, вийшли друком такі збірки написаних ним казок і оповідань: «Ох» (1908), «Казки» (1920), «Дрімайлики» (1923), «Прийшла зима» (1927), «Годинник: Сценка-забава» (1928).

Мистецтвознавиця О. Лагутенко пише, що книжка та її оформлення не могли залишити Жука байдужим: «Він прагнув прищепити книжковій графіці новітні форми європейського модерну, піднести оформлення книжки до рівня мистецьких творів» (Лагутенко, 2006).

Прагнучи створити дитячу книгу яскравою та різнобарвною, М. Жук спочатку розробляв рукотворний кольоровий варіант. Але втілення авторських задумів не справдилось через недостатній розвиток української поліграфії на той час. Художнику довелося переосмислювати образи героїв у чорно-білому баченні. Не зважаючи на такі умови, він майстерно справився з завданням, намалювавши картинки мінімалістичними, стилізованими та декоративними. Водночас це зробило ілюстрації максимально доступними для дитини, оскільки сюжет стає зрозумілим з одного погляду на сторінку.

Розглянемо більш детально книгу «Дрімайлики» (1923). Маючи в своєму інструментарії лише чорний колір, художник тим не менш створює динамічні та оригінальні ілюстрації. На обкладинці юного читача зустрічає силует дитини. З'являється відчуття, ніби сам читач зараз буде частиною історії, адже у зображуваного персонажа немає якихось характерних рис, дитині не складно асоціювати себе з ним. У самій книзі головними, безсумнівно, є ілюстрації. Вони займають більшу частину сторінки. Тексту тут небагато, але він чітко та яскраво передає події. Це камерна, покрита легкою загадковістю історія, у якій розповідається про дрімайликів – малих створінь, що живуть у лісі та приходять додому до дітей, аби заколисати їх. Самі літери виглядають рукописними. Весь текст, як і ілюстрації в книзі, створено в техніці ліногравюри, що надає їм особливої чіткості та лаконічності.

Висновки. У результаті нашого дослідження можемо зробити висновок, що попри буремні часи початку ХХ століття українська книжкова графіка продовжувала розвиватись. Не завдяки, а всупереч продовжувало розвиватись і мистецтво дитячої книги. Такі визначні художники-графіки як Георгій Нарбут та Михайло Жук прагнули своєю творчістю долучити дітей не лише до книжкового мистецтва, але й до вивчення рідної мови. Художники намагалися створити єдність тексту та зображення. Написи нерідко гравірувалися разом із ілюстраціями. Гравюра входила до книги як її органічна частина. Ілюстрації створювалися не як окремі картинки, а гармонійно вписувалися у книжковий простір.

Література

Білецький, П. О. (1983). *Георгій Нарбут: Альбом*. Київ : Мистецтво.

Георгій Нарбут. Посмертна виставка творів. (1926). Харків : Державне Видавництво України.

Лагутенко, О. (2006). *Українська графіка першої третини ХХ століття*. Київ : Грані-Т.

ILLUSTRATIONS BY UKRAINIAN ARTISTS FOR CHILDREN'S BOOKS OF THE 1910s AND 1920s

Spasskova Olena

Assistant, Dr., The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID ID: 0000-0002-2004-8402

spasskova.elena1990@gmail.com

Vladychenko-Pereverzieva Mariia

Master's student, The State Institution State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID ID: 0009-0003-5220-0899

tutuzel.2002@gmail.com

Annotation. The thesis of the report deals with the illustrations of the outstanding Ukrainian graphic artists Georgiy Narbut and Mykhailo Zhuk to children's books of the 1910-1920s. Their creative research and artistic evolution are shown. Narbut's illustrations for "Ukrainian Alphabet" and Zhuk's children's book "Drimailyky" are analyzed.

Keywords: book graphics, linocut, illustration.

ВИСТАВКОВІ ПРОЄКТИ ТВОРЧОЇ ДИНАСТІЇ ЛЬВІВСЬКИХ МИТЦІВ ДЕНИСЕНКІВ У США ПЕРІОДУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: МОВА МИСТЕЦТВА ЯК МОВА БОРОТЬБИ

Стрельцова Світлана

Заступник декана, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Україна

ORCID: 0000-0003-4612-911X

s.strieltsova@kubg.edu.ua

Анотація. Матеріал присвячено виставковій діяльності львівських митців Олега й Олександра Денисенків, зокрема американським творчим воякам художників доби російсько-української агресії. Акцентовано значення методів художньої виразності для ствердження позицій країни за кордоном під час війни, американські проєкти художників позиціоновано як метод пригорнути увагу світової спільноти до подій в Україні. Проаналізовано мистецтво, перетворене на зброю, заради боротьби на ідеологічному фронті.

Ключові слова: виставкові проєкти, гесографія, художня мова, левкас, образотворення, мистецтво як зброя, Олег Денисенко.

Вступ. Починаючи з 24.02.2022 р., світ багатьох українських митців розколовся на ДО та ПІСЛЯ: з моменту початку війни, повномасштабної агресії, українська творча еліта утворила мистецький фронт, застосовуючи свою зброю, підвладну митцеві, задля наближення миті розуміння світом глибини трагедії подій, що відбуваються в Україні. Саме завдячуючи мистецьким акціям, світ так яскраво та болісно відчув біль жахиття війни – бородянський півник, мозаїки Горської, мариупольські вітражі, живопис зі зруйнованого музею імені Куїнджі, одеський підірваний собор – це все вже персоніфікація жахів війни, перетворення на всевітньо відомий знак, символ болю та горя. І створенню таких знаків сприяють саме митці, що змушують мовою алегорій прислухатися до горя їх країни. Серед таких оповісників, рупорів воєнного часу – і львівський графік Олег Денисенко. Завданням цього матеріалу вбачаємо презентацію майстра як голосу України за кордоном у військовий період, коли його мистецький дар перетворився на дієву зброю, а позиція громадянина затьмарила амплуа звичайного художника. Задля досягнення мети послуговуватимемося комплексом можливостей хронологічного, історичного, комплексного, іконографічного компаративного методів.

Теоретична частина. Львівський майстер графіки Олег Денисенко належить до тієї когорти митців, які стали відомі далеко за межами своєї Батьківщини доволі рано – дійсний член Академічного сенату Римської академії сучасних мистецтв, лауреат престижного гранту «Поллок-Краснер» (Нью-Йорк), учасник десятків мистецьких конкурсів та виставкових проєктів багатьох країн світу, володар понад 30 престижних мистецьких нагород, ще з 1990-х рр. художник починає виставкову діяльність. Донести культурну самобутність України в різні куточки світу було не єдиною метою. Денисенко надав можливість і зарубіжному художньому світу по-новому побачити власний мистецький спадок – саме українець вкотре актуалізував, але унікально оновив і по-іншому озвучив етрусську давнину, західноєвропейське Середньовіччя, Ренесанс, засобами графічних технік, левкасу, артбуків, дрібної пластики в бронзі. Але апогеєм стала винайдена ним гесографія, що постала відкриттям світові, перебуваючи на стику скульптури, графіки та іконопису. Серед найвіддаленіших куточків світу, де Денисенко мав можливість презентувати свої роботи, були і США, де українське мистецтво традиційно має успіх. Перша персональна виставка Олега Денисенка в США відбулася у 2017 р., в Українському Інституті Америки. Тобто

співпраця почалася ще кілька років тому. А ось наступні проекти, що відбуваються спільно з сином, Олександром, були вже не просто мирними гостьовими візитами українського митця до американського культурного поля, а походом озброєного лицаря – посла, жадаючого миру, який натомість прийшов голосно розповісти про війну. Денисенка знають і цінують у багатьох країнах, і він експлуатує цей попит для того, щоб мовою образотворення принести ідею неможливості припущення все нових жертв війни і необхідності її припинення. Художник презентує свої гесографії – унікальну техніку, високопрофесійні твори, підібрані таким чином, щоб мова алегорії яскраво демонструвала ясність донесеної думки, кричать, волають про допомогу та спільні зусилля задля припинення війни. Символічним твором цих проектів, який тріумфально підкорив Манхеттен, стала робота «Вдале полювання», виконана в техніці гесографії. Алюзія на російські війська легко зчитується в образі поверженого ведмедя під ногою українського вояка (іл. 1).

Ілюстрація 1. Олег Денисенко. Вдале полювання. Гесографія, Н.М.М. «Fresco». 71.5 x 47.3, дерево, левкас, олія, 2021.

Це візуалізація прагнення держави, персоніфікація ворога, картина очікуваної перемоги. У травні 2022 р. львівські митці представили гесографію як новий вид мистецтва у Нью-Йорку, третій спільний з Інститутом Америки проект перетворився на своєрідний «бойовий виліт», а навесні 2023 р. у фонді генерала Костюшка на Манхеттені була відкрита виставка «Волю миру». Це не просто синтез польської, американської та української культур, спільний проект, який надає можливість об'єднати зусилля різних країн заради спільної мети. Цей виставковий зал – арена для надання слова Україні, а на тлі високопрофесійних бронзових скульптур, своєрідного левкасу, унікальної гесографії це слово чути всіма, хто здатен чути мову мистецтва. Це екзамен на взаєморозуміння, випробування горем війни – і саме мова алегорії, яка завжди була притаманна Денисенкові, якнайкраще виконує роль зброї, якою послуговується художник. Образи поваленого ведмедя, окрилених янголів, лицарів, Георгія-змієборця – адже ця галерея образів, які створювалися художником у техніках офорту, левкасу, гесографії, є свого роду пророчою.

Мабуть, не дарма вважається, що кожен справжній митець є трохи пророком. Адже лицарська галерея митця – його кредо впродовж усього творчого шляху. Наче він відчував, передчував, що колись ці лицарі отримають інше емоційне забарвлення, а сам художник перетвориться на одного з них і почне свій хрестовий похід заради наближення миру. І на його шляху до того, щоб бути почутим світом, опинилися культурно-мистецькі простори США.

Висновки. «Si vis pacem, para bellum!» (хочеш миру – готуйся до війни) – гасло, що стало останні два роки головним для українців, це ідея, яку кожен може доносити до свідомості соціуму у свій спосіб. Художники, які мають всесвітньо відомі роботи у своєму арсеналі, мають можливість бути почутими, вони є ретрансляторами країни – американські проекти Олега та Олександра Денисенків є вдалим прикладом того, як мистецтво перетворюється на зброю, культурне поле – на фронт, а ідеологічна боротьба стає максимально ефективною, коли ідея візуалізується завдяки високопрофесійному мистецтву.

Література

Боль, А. Хочеш миру? Готуйся до війни. Що відомо про унікальну виставку родини митців Денисенків. URL: [Що відомо про унікальну виставку родини митців Денисенків \(vikna.tv\)](http://vikna.tv)

Кречетова, Д. (2022). Картини, що читають руками. У США презентували новий вид мистецтва, винайдений українцями. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2022/06/7/248992/>

Солодка О. Українська графіка в Чикаго. 18.10.2018 р. номер #2018-42 URL: <https://www.chasipodii.net/article/21635/>

Стрельцова, С. (2020). Інтеграція творчості художника О. Денисенка в європейський культурний простір. Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, аспірантів та магістрів «Культура і мистецтво: сучасний науковий вимір». Київ: НАКККиМ, с. 126-127.

Українські митці представляють у Нью-Йорку гесографію – новий вид мистецтва, винайдений в Україні <https://cases.media/news/ukrayinski-mitci-predstavlyat-u-nyu-iorku-gesografiyu-novii-vid-mistectva-vinaidenii-v-ukrayini>

У Нью-Йорку відкриється виставка українського графіка Олега Денисенка. Art Ukraine. 08.11.2017. URL: <http://artukraine.com.ua/n/u-nyu-yorku-vidkriyetsya-vistavka-ukrainskogo-grafika-olega-denisenka/>

Antiqvitas Nova, Нова Старовина. URL:<https://www.antiqvitas-nova.art/>

EXHIBITION PROJECTS IN USA OF ARTISTS OF LVIV CREATIVE DYNASTY DENISENKO DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: ART LANGUAGE AS THE LANGUAGE OF STRUGGLE

Streltsova Svitlana

Deputy Dean, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Ukraine

ORCID: 0000-0003-4612-911X

s.streltsova@kubg.edu.ua

Abstract. The material is dedicated to the exhibition activity of Lviv artists Oleg and Oleksandr Denisenko, in particular, the American creative journeys of artists of the era of Russian-Ukrainian aggression. The importance of the methods of artistic expression for affirming the country's positions abroad during the war is emphasized, American projects of artists are positioned as a method to draw the attention of the world community to the fields in Ukraine. Art, transformed into a weapon, for the sake of struggle on the ideological front is analyzed.

Key words: exhibition projects, geography, artistic language, levkas, imagery, art as a weapon, Oleh Denysenko.

ODESA PAINTING: THEMES AND STYLISTICS OF THE MILLENNIUM

Tarasenko Andrii

*Associated Professor Dr., The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D. Ushynsky", Ukraine*

ORCID: 0000-0003-2739-3046

btvt@ukr.net

Abstract. The painting and poetic perception of life and nature, peculiar to the artists of Odesa, impresses with the variety of manifestations. In thematic compositions and landscape genre artists do not stop at the physical plane, striving to express the soul and eternal – spiritual content. The horizon line blurred by the Impressionists is overcome. A myth is born, connecting the temporary with the eternal, the imperfect with the ideal. Artistic trends of Odesa are connected with the aspiration to the essence (archetype, primordial image). In the dynamic, unreliable present, people of art intuitively seek and find a stable "essence of the world".

Keywords: artists of Odesa, The Faculty of Arts and Graphics of Ushynsky University, fine arts, Ukraine, painting, landscape.

Introduction. Contemporary world art is in crisis. Machines and computers have replaced ingenious feelings of an artist, his intuition, spirituality. Philosopher-intuitionist Henry Bergson wrote that science and technology gave the man some kind of magnificent body but his soul appeared to be incongruous with this cosmic body, not fully developed.

The Odesa Artists' Union has more than 250 members in it. The rich and diverse art of the South of Ukraine provides a basis for in-depth study in various directions. We are based on books, thesis and articles by O. A. Tarasenko (Tarasenko, 2009), A. I. Nosenko (Nosenko, 2005; 2009), V. P. Kabachenko (Kabachenko, 2021), our books containing interviews with painters (Tarasenko, 2014). To represent the artists of Odesa in the proposed study, we chose, first of all, the works of painters who studied, worked earlier or are currently working at The Faculty of Arts and Graphics of Ushynsky University.

The purpose: to study the themes and stylistics of one trends of Odesa's painting of the millennium period.

The method: We use the method of artistic and stylistic analysis of painting as the main one.

Theoretical part. Creative research of Odesan masters is connected with their mythical and poetical knowledge, and it is expressed in different ways. The artists- do not halt at the physical plane, they try to express the spiritual and eternal, the spiritual essence of being.

Mythical and poetical knowledge that is natural for Odesan artists strikes you as a very variable one. The most strikingly Ukrainian mentality can be seen in the creative works of V. Altanets (Figure 1), V. Sapatov, V. Kabachenko.

Victor Sapatov in his collection Pra-Slavonic Pantheon draws, and he was one of the first Ukrainian artists to do that, ancient Slavonic gods in order "to see the model of the world of my ancestors with the eyes of a contemporary man", according to the artist (Figure 2).

Figure 1. Valentin Altanets. Huts above the water. 1993.
Figure 2. Victor Sapatov. The Stribog. 1994.

Figure 3. Vladimir Kabachenko. The snake fighter. Diptych. 2015.

Figure 4. Ivan Shishman. The time of the golden quince. 2023.

In the diptych "The snake fighter" (2015) (Figure 3).

Vladimir Kabachenko through a dramatic eternal theme conveyed his perception of the crisis time of the early twentieth century. The chosen subject is one of the most important motifs in European art. The artist rises from a sensually real concrete reality to the archetype. This approach contributes to the achievement of symbolic depth of his work. With the help of mythologies: heavenly window, skull, serpent – the painter connects the spaces of the earthly and the netherworld. The images are born from the depths subconsciousness of the artist, which is characteristic of folklore understanding of the universe. B compositional and color structure of Kabachenko's composition traces the national origins (professional and folk icon painting, parsuna, folk art picture).

The subjects of The Testament used by *Ivan Shishman* introduce us into the world of everlasting images. His art is akin to synergy: unification of man's energy with the divine one. In the painting "The Time of the Golden Quince" (2023) (Figure 4) I. Shyshman created the image of the archangel Barachiel, through whom God's blessing is transmitted in Christianity (3 Enoch 14; 17). The messenger of heaven (who is usually depicted with roses) is depicted with quince fruits. Quince ripens later than other fruits. According to the artist, it is "the time of fullness". The laconic composition is characterized by a high degree of expressiveness. The secular painting reflects Shyshman's experience in monumental church painting.

Figure 5. Svetlana Krizhevskaya. Portrait of artist Vladimir Kabachenko. 1988.

Figure 6. Maryna Ponomarenko. Portrait of Doctor of Art History Olga Andreevna Tarasenko. 2021.

PORTRAIT is a rare genre in contemporary art, when a person, focusing on himself, loses the possibility of self-discovery through other people – contemporaries and predecessors. With the democratization of society, photography became publicly available. Gradually, the ritual purpose of the portrait is no longer relevant. It loses its function as a bridge between worlds.

Svetlana Krizhevskaya and **Marina Ponomarenko** have mastered the skill of portraiture (Figure 5, 6). Unlike a photographer, an artist has the opportunity to work on a portrait for a long time, revealing the main thing in the character of a person and eliminating the unimportant. Creating a pictorial image implies the unity of bodily, mental and spiritual elements in a person. People of art are the most suitable

models. Creativity of female artists-teachers of the Faculty of Arts and Graphics is based on the heritage of academic art. At the same time, they deeply perceived the artistic language of European art of different times. In creating a ceremonial portrait M. Ponomarenko uses the symbolism of gold. Krizhevskaya turns to Impressionism.

Figure 7. Natalia Pakhomova. Sea. 2023.

Figure 8. Olga Kotova. The cloud and the ship. 2009.

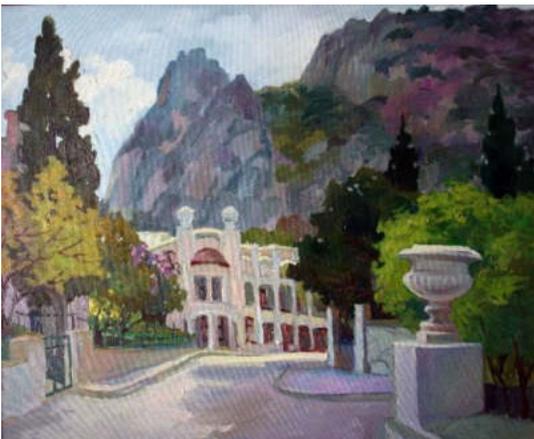

Figure 9. Stella Muntean. Simeiz. 2013.

Figure 10. Petro Nagulyak. Sunny day. 2005.

LANDSCAPE genre has an important part in the painting of Odesa. Formal academic education with its knowledge of a human constitution, its attention to the regularity of composition build and grades of tints has been joined with the palette of colours purified by plein air in the creative works of V. Litvinenko, A. Gorbenko, **N. Pakhomova** (Figure 7), S. Krizhevskaya, **O. Kotova** (Figure 8), Y. Valiuk, V. Zakharchenko, O. Deokina, S. Lozovsky, **S. Muntyan** (Figure 9), **P. Naguliak** (Figure 10), A. Nosenko. It happens quite often when artists focus their attention not on perpetuating precious moments but try to find the artistic formula of long standing.

Figure 11. Adolf Loza. Yachts. 1995.

Figure 12. Natalia Loza. Cypress and blooming scercis. 2008.

Adolf Loza drew the earth flooded and transfigured by light (Figure 11). The space of Losa's paintings is characteristic of a high point of view. We, together with the artist, see the landscapes either from the top of a hill or from the bird's (perhaps an eagle) view. That is a free flight of the soul as it happens in a dream. His daughter *Natalia Loza* has inherited her father's talent (Figure 12).

Figure 13. Orest Sleszynski. Cypressi. 1985.

Figure 14. Anna Nosenko. Children of spring rays. 2016.

Orest Sleshinsky is an outstanding figure even among rich in talents Odesan galaxy of artists due to his joyful painting culture where influence of post-impressionism is felt quite strongly (Figure 13). His mastership is close to nobility traditions. He has no bright, impulse-like display of emotions. But he has inner dynamics, softness, musical tones, delicateness, penetrating lyricism. He uses half-shades. The motives of his pictures are not pretentious. But they possess a lot of feelings! The refined pictorial manner of the master was learnt by his pupil *Anna Nosenko* (Figure 14).

Figure 15. Valentin Filipenko. Nude. 1991.

Figure 16. Alexei Malik. Harper's voice. 2007.

Valentin Filipenko's theme is as eternal as the world: sea, sky, steppe and nude women absorbed in the southern sun. They are part of the nature of the south, the pride of the port city famous for its beauties (Figure 15). *Alexei Malik* tries to make colors analogous to musical sound (Figure 16). It is not by chance that one of the main themes of his compositions is musicians.

Figure 17. Tatiana Maslova. Pani leo. 2010.

Figure 18. Luka Basanets. A walk in autumn. 2022.

Looking attentively and absorbing the light of nature S. Belik, E. Poronik, N. Pakhomova, *Tatiana Maslova* (Figure 17), *Luka Basanets* (Figure 18) perceive the single essence of life: birth, bloom, death and revival. They try to return the symbolic meaning to landscapes and still lives. But when deprived of its other, metaphysical content, an article becomes equal to itself, it ceases to be an object of great art. Paintings of S. Charkin, S. Paprotsky, L. Vasilieva, *Dmitry Velichko* (Figure 19) are characterized by open manner of execution of expressionism, emotionality.

Figure 19. Dmitry Velichko. Autumn day. 2021.

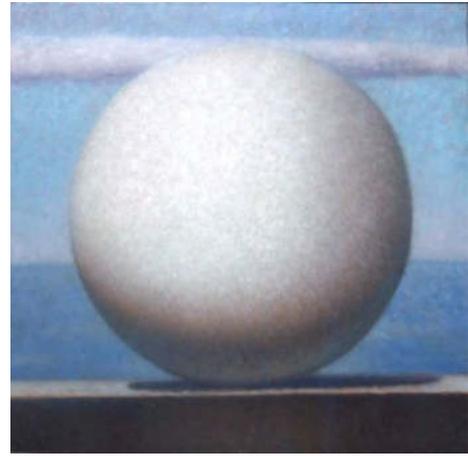

Figure 20. Sergey Belik. Sphere. 2005.

S. Belik's major statement artwork "Sphere" (2005) (Figure 20). This ideal image is the key to the artist's creative concept. The sphere is perfection, an eternal form that contains the possibility of all other forms. In Belik's paintings, the sphere appears not only as an abstract geometric body, but also in the images of fruits, jugs, bowls, tree crowns, and clouds.

Conclusions. They move beyond the line of limits destroyed by impressionists. A myth is born which unifies the present and the eternal, the mortal and the ideal. All the artists strive for connecting with the essential, especially with an archetype, prototype. This art can be accepted by each spectator, not depending upon his or her intellect, because the archetype lives in everyone. Therefore, the value of a creative product depends only on the fact to which extent the intuition of a master has penetrated the ideal sphere of the mankind's cultural memory. Artists of Odesa combine the reality and the ideal, nature and thought, intuition and consciousness. The creativity of painters is characterized by polystyllism.

References

- Носенко, А. (2005). Природа як гармонізуючий чинник у формуванні духовної особистості К. К. Костанді. *Українська академія мистецтва. Науковий збірник*, 12, 333–341.
- Тарасенко, О., Носенко, А. (2009) Художники-просвітителі Одеси. *Образотворче мистецтво*. № 1. Київ : Академпрес. 48 – 49.
- Тарасенко, А. А. (2014). Порталы мифа. Изобразительное искусство Одессы второй половины XX – начала XXI века в пространстве «большого времени». Одесса. 272 с.; 630 ил.
- Кабаченко, В. П. (2021). Мистецтво казацького степу. Одеса: ПНПУ. 200 с.

FINE ARTS OF ODESA: PAINTING (SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY)

Tarasenko Olga

*Professor Dr., The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after
K.D. Ushynsky", Ukraine*

ORCID: [0000-0002-3775-4899](https://orcid.org/0000-0002-3775-4899)

oa_tarasenko@ukr.net

Abstract. The work of several generations of masters of fine arts of Odesa is presented. The variety of pictorial genres is considered. The variety of artistic genres is described. It is shown that the nature of the South is always a support and stimulus in the widest range of stylistic studies of Odesa painters. It gives the quality of "tangible value" and sensual persuasiveness, either directly or indirectly present both in thematic and abstract works.

Keywords: artists of Odesa, fine arts, Ukraine, painting, landscape, nude.

Introduction. The abundant, multifaceted creativity of the painters of fine arts of Odesa has not yet received a comprehensive study. It has been considered in various aspects: landscape genre is presented in the scientific research of A. I. Nosenko (Nosenko, 2005), mythopoetics of thematic paintings, sculpture and graphics is presented in the thesis and articles by A. A. Tarasenko (Tarasenko, 2005; 2010; 2014).

The purpose: to introduce the works of Odesa artists into the context of world art. When studying the specificity of the works of art, **the method** of art historical artistic and stylistic analysis was applied.

Odesa is the threshold of the earth and the sea that shade in the sky. This is the meeting point of the two infinities: the sun-scorched hardness of the steppe and eternally troubled sea. This is a cup of the spherical space that has neither beginning nor end. Odesa was founded in the time of classicism 2 centuries ago on the place of ancient civilizations. The memory of harmonic proportions of Ella Land is still vivid here. Architecture is commensurate with man. The ideal geometry of the town unites man with the structured and shaped Cosmos and therefore opposes itself to the Chaos of the marine element. Chaos and Cosmos, like a magnet, create a space of energy that incarnates life in all its manifestations.

That enormous energy concentrated on the border of water and earth and memory of time engender and attract here great artists. The magician of the marine K. Aivassovsky used to give master classes at the Artistic School. The discoverers of new paths in arts M. Vrubel and V. Kandinsky grew up in Odesa. "Father of Futurism" D. Burliuk, an eminent draughtsman E. Kibrik studied at the local Artistic school, pedagogue-artists M. Zhuk, P. Volokidin, O. Shovkunenko, M. Mutselmakher, T. Fraerman taught here. The arts of Odesa are united and enriched by cultures of a lot of peoples (representatives of 133 nationalities live here). The town-port is open both to the East and West.

The professional artistic school of Odesa took its shape in the second half of the 19th century (School of Painting was opened in 1865). It was based on the traditions of classical arts. Painting of Odesa school on the border between 19th and 20- th centuries was glorified by its landscapes and this tradition does not cease at present. The beginning of plein air painting is connected with the name of K. Kostandy and painters of the Union of South-Russian Artists. They taught to feel delicately and convey tints, based on the examples of antique sculpture.

Odesa is a town of painters because there is a lot of light here. In fact, according to P. Florensky colour is conjunction of divine light with the finest particles of earthly dust (substance) («Heavenly signs», 1919), but the atmosphere of Odesa includes even a more delicate element – water. Perhaps that is the reason why the palette of Odesan artists is so clear and purified. Movement is a form of life basics. The sea is the most adequate of its reflection. And the space of Odesa is multiplied by the Sun reflected in

billions of lenses of the Black Sea waves. Water, same as clouds, is changeable in the eyes. Perceiving it in the rhythms of colour patches, lines, tonal grades, artists depict a changeable realm of the unified "world substance" where we all belong. Artistic creative activities give an impetus to realize the unity of man and the whole world displayed in the infinite variety of energy planes.

Odesa is an ideal place for plein air painting. Impressionistic revelations of Paris School were accepted here just like their own not only one hundred years ago but also underwent their revival in the 1950 s (V. Sinitsky, M. Sheliuto, M. Bozhiy, L. Tokareva-Aleksandrovich) and there are bright representatives of the trend at present. Margins between space and an article often appear in the art works of D. Frumina, A. Gavdzinsky, O. Gavdzinzinsky, V. Litvinenko, T. Litvinenko, V. Zhurakovsky, V. Puteiko, T. Egorova, E. Kaminsky, Y. Bogatyrenko, V. Ludvik. World finds its harmonic integrity and lucidity. Blending with the nature, man absorbs its harmony. In the time of the environmental crisis, when people seem to forget about the Nature, the landscape genre is quite a topical issue. It presents some kind of an icon where a spectator may look at the view with the loving eyes of the creator.

The arts of Odesa rest on the shoulders of Hercules heroes whose innovators' search began half a century ago. The leaders are O. Atsmanchuk (Figure 1), M. Bozhiy (Figure 2), V. Tokarev, S. Bozhiy, M. Todorov, V. Vlasov, G. Krizhevsky, K. Filatov, O. Popov and O. Freidin. They have managed to create a grand canvas form, to unite the past and the eternal. The ritual of reconciliation of life with death has taken place in the realm of arts. We pride in our predecessors and present them to the world in the same manner as ancient Romans used to show portraits of their ancestors in the time of riots in order to confirm their strength. Arts lie in the sphere of spirit and spirit is eternal.

Figure 1. A. P. Atsmanchuk. Drummer. 1970–1974. ONHM, Odesa.

Figure 2. M. M. Bozhiy. Taras Shevchenko. "My thoughts, my thoughts..." 1960. NHMU, Kyiv.

Later, present day leading masters, Y. Egorov, O. Sleshinsky, V. Filipenko, V. Tsiupko, masters O. Voloshinov, Y. Kovalenko, A. Shopin, L. Shilov, G. Palatnikov got back from their discovered but rather gloomy Northern Palmira (St. Petersburg) to Southern Palmira (Odesa) that is always full of Sun. Our contemporary A. Losa came from Kharkov. The canvases of O. Sheliuto, G. Malishev, V. Matskevich are full of vital force drawn from the native soil. Our painting has no pessimism, it is vital and vigorous. They made the way from contemplating Nature to giving life to ideas. The stylistics of their artistic language can be defined as expressionism in a broad meaning of the word. The basis is composition. Nature serves as a powerful impetus for developing creative abilities of unique gender. In this case individuality of artistic forms is meant. Along with the interest in Cezanne and other post-impressionists there is another process in progress: discovering the culture of the past. That is Ancient Russia, Proto-Renaissance and others. Actual neo-primitivism with its intrinsic ingenuity and capability of everyone to create his own original and peculiar method of ideas embodiment (Y. Kovalenko, partially Y. Egorov). They create subject canvases that unite in themselves principles of easel painting and monumentality. The scale of images is characterized by romantic, spiritual airs. The artists incarnate eternal ideas of love, friendship, beauty. Romanticism appears even in the works on "official" subjects (Tokarev, Bozhiy, Atsmanchuk, Filatov). Arts are above politics. Romantics strive for the ideal, the eternal. The motive of travel beyond the limits into the unfamiliar beautiful does not lose its topicality. Travelling is cognition of the world not only along the horizontal plane of the Earth but also along the vertical of spirit (Egorov, "We'll Soon Set Off"; Vlasov, "Towards the New Shores"; Voloshinov, "The Lighthouse"; Losa, "The Light-house").

A nude body is full-blood and precious in the pictures of Y. Egorov, V. Filipenko, A. Shopin (Figure 3), M. Prokopenko, M. Potuzhny, in drawings and paintings of G. Vereschagin and G. Palatnikov.

The Olympia-dweller Y. Egorov draws the element of Fire (The Sun), Water (The Sea), of Air and Earth (Figure 4). The artist tends to convey the global scale of the world structure, at the same time reserving a fact of a concrete motive at the maximum level. The artistic characters of Egorov are tangible in their plastic shape, in harmonic unity with nature. Yuriy Mikolaevich's creative products also include monumental mosaic panels and tapestry. The characters of V. Kabachenka pictures hover in the sky, open windows of light, slide along thread-wires stretched high above the earth. That is a journey of the artist's soul. There is no direct perspective that may stick our perception to the limit. That is a space with an outlet into the infinity.

Figure 3. A. S. Shopin. Sailor. 1976. Private collection, Odesa.

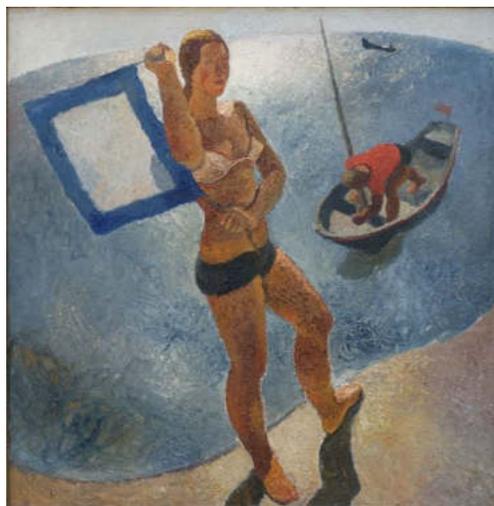

Figure 4. Y. N. Egorov. We'll be leaving soon. 1973. Odessa National Art Museum.

Conclusions. Academic knowledge allows to maintain a humanistic trend in arts. Our creators managed to convey an idea of image of man who was made in accordance with the image of God. Their goal is harmony. Harmony is mutual connections between people, connection with nature, and God. The feeling of unity with the beautiful, the eternal has been visually conveyed in the pictures of Odesan masters. Microcosm (man) in unity with macrocosm (divine, the universe beginning) expressed in nature.

References

- Носенко, А. І. (2005). Природа як гармонізуючий чинник у формуванні духовної особистості К.К. Костанді. *Українська академія мистецтва. Науковий збірник*, 12, 333–341.
- Тарасенко, А. А. (2005). Антична тематика в мистецтві північного Причорномор'я останньої третини ХХ – початку ХХІ ст. *Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник*, 6 (2), 252–262.
- Тарасенко, А. А. (2010). Міфологічне мислення художників міленіуму. *Мистецтвознавство України : Зб. наук. пр.*, 11, 297–304.
- Тарасенко, А. А. (2014). *Порталы мифа. Изобразительное искусство Одессы второй половины ХХ – начала ХХІ века в пространстве «большого времени»*. Одесса. 272 с.; 630 ил.

NORMAN PARKINSON - AN OUTSTANDING FASHION PHOTOGRAPHER XX CENTURY

Tulchynska Sofia

PhD student, Kyiv National University of Culture and Arts, Ukraine

ORCID: [0000-0003-4841-9516](https://orcid.org/0000-0003-4841-9516)

4sofia11@gmail.com

Abstract. The study is devoted to the work of the outstanding British fashion photographer Norman Parkinson. Attention is focused on his innovations in fashion photography in the mid-twentieth century, which are associated with a change in approaches to shooting. The three most typical approaches to the presentation of fashion design for the photographer are analysed: shooting in a natural landscape with animals; shooting in the city space; shooting in an unusual situation.

Keywords: fashion design, fashion photography, author's approaches, photography.

Introduction. The name of the British photographer Norman Parkinson (1913-1990) is one of the few in the history of fashion photography whose work has never ceased to be relevant. Parkinson was not only a powerful photographer who constantly implemented his own innovative ideas, but also an iconic figure in fashion photography who revolutionised the mid- and second half of the 20th century. The master's authorial approaches have passed through five centuries of his life and are of great professional interest today in their study in order to achieve the most powerful impact on the viewer, admirer and consumer of fashion.

Theoretical part. Contrary to the principles of traditional fashion photography in the middle of the last century, which saw women as mannequins for couture models in the studio, Parkinson showed women in ordinary and unusual situations. He wanted his models to look as if they were actually wearing the clothes, and he wanted his images to be believable, with the models moving in their natural environment.

Methodology. The study was carried out using analytical, historical, and chronological methods. The photographs were analysed using the methods of associative and figurative-stylistic analysis.

Results. Norman Parkinson was the most famous fashion photographer of the twentieth century. He pioneered epic storytelling in his images, taking portrait and fashion photography beyond the rigid formality of its predecessors and introducing a light and relaxed elegance to the art of photography. His photographs contributed to the development of the supermodel era and made him a favourite photographer for celebrities, artists, presidents and prime ministers. He has been a constant presence at historic moments, photographing the British royal family, privately and publicly, as well as leading figures from the world of film, theatre and music. The subjects of his photo shoots have included Audrey Hepburn, The Beatles, Twiggy, Grace Coddington, David Bowie, Iman, Jerry Hall and countless others (Fashion by Norman Parkinson, 2024).

Having analysed the photographer's vast heritage, let us highlight his most typical techniques in photography:

1) *shooting in the city space.* In Fig. 1 shows Parkinson setting up his photo for the NENA VON SCHLEBRÜGGE shoot in New York. The photo was published in Vogue in 1949. The photo was taken on the roof of the Condé Nast building on Lexington Avenue in New York, with the Chrysler Building and the Empire State Building in the background (Santandrea, 2024).

Norman Parkinson's original way of representing fashionable velvet hats (Fig. 2). From the roof of the same Condé Nast building on Lexington Avenue, overlooking the Chrysler and Empire State Buildings, this photo was taken for American Vogue on 15 October 1949 (Luntz, 2022).

2) *shooting in an unusual situation*. The photo in Fig. 3 is a rather unusual way of showing a fashionable hat from the back, not even in the studio. 3. We can see the image of the American model Nena von Schlebrugge (Uma Thurman's mother), wearing a velvet hat by Pierre Cardin, photographed from the back in a helicopter over the Eiffel Tower. The photo was taken for Queen magazine in August 1960. (Victoria, 2024).

Figure 1. Parkinson is setting up his photo NENA VON SCHLEBRÜGGE IN NEW YORK. Published in Vogue, 1949 (Santandrea, 2024)

Figure 2. Norman Parkinson, Young Velvets, Young Prices, Hat Fashions III, 1949, C-Type Color photograph (Luntz H., 2022)

3) *shooting in a natural landscape with animals*. In 1951, Norman Parkinson and model Wenda Parkinson (not related, despite sharing the same surname) held a photo shoot in the breathtaking landscapes of South Africa. The photograph exudes a sense of adventure, showcasing both the natural beauty of the African landscape and the model's grace. Wendy Parkinson sits on an ostrich wearing knee-length button-down jeans and a loose cotton shirt by Spectator Sports as part of a British Vogue photo shoot in Oudshoorn, South Africa.

This special photo shoot for Vogue captured the essence of the time, reflecting the post-war era's desire for escapism and exploration. The images were a blend of artistry, fashion and storytelling, capturing the imagination of the viewers and transporting them to a world of sophistication and adventure. This photo shoot had historical significance beyond the realm of fashion and photography. At the time, South Africa was under the apartheid system, a policy of racial segregation and discrimination. The fact that Wenda Parkinson, a white model, was photographed in this politically charged context raised questions about the representation and social dynamics of the era. Overall, the 1951 photo shoot of Wendy Parkinson and Norman Parkinson remains an iconic moment in the history of fashion photography (Victoria, 2024).

Figure 3. Cardin Hat Over Paris by Norman Parkinson. 1960 (Victoria, 2024)

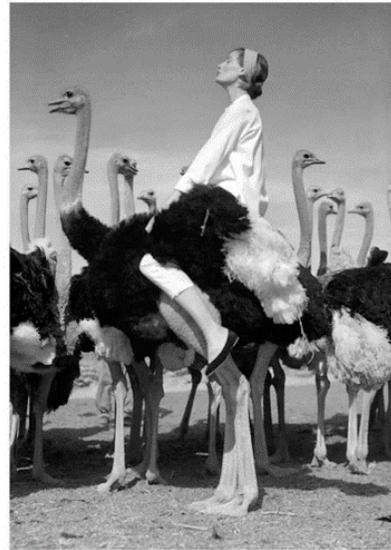

Figure 4. Wenda Parkinson photographed for Vogue by Norman Parkinson in South Africa, 1951 (Victoria, 2024)

Conclusion. Norman Parkinson's spontaneous, unusual and elegant photographs defined an era in the history of fashion photography and added a sense of innovation to the way fashion was presented. His inventive photographs are considered some of the most memorable fashion and portrait images of the 20th century and continue to influence the visual storytelling of fashion today.

References

- Fashion by Norman Parkinson (2024). URL: https://iconicimages-net.translate.goog/gallery/norman-parkinson-fashion/?gallery=norman-parkinson-fashion&_xtrsl=en&xtrtl=uk&xtrhl=uk&xtr_pto=sc
- Luntz H. (2022). *Norman Parkinson*. URL: <https://www.holdenluntz.com/magazine/photo-spotlight/norman-parkinson/>
- Santandrea L. (2024). *The Jet-Setting Photographer Who Shot Fashion's First Supermodels*. URL: <https://www.1stdibs.com/introspective-magazine/norman-parkinson/>
- Victoria E. (2024). *Wenda Parkinson photographed for Vogue by Norman Parkinson in South Africa, 1951*. URL: https://historydependsonthehistorian-quora-com.translate.goog/Wenda-Parkinson-photographed-for-Vogue-by-Norman-Parkinson-in-South-Africa-1951?_xtrsl=en&xtrtl=uk&x_rhl=uk&xtrpto=sc

MEDIA CONVERGENCE DISCOURSE: SOCIETY AND CULTURE

Vaičiulė Rosita

Associated Professor Dr., Klaipeda University, Lithuania

ORCID: 0009-0006-6754-4231

rosita.vaičiulė@ku.lt

Abstract. The information space is expanding, creating a multimedia. In today's world, the media landscape is also changing. The media landscape refers to the general environment in which various media operate and interact - traditional (printed and broadcast), as well as digital and social media platforms. Unlike the technologies of the past, modern media are based on interactivity, and their content combines several forms of communication at once - video (illustration or video), audio (sounds, music or language) and writing (what is written). There is a process underway – the convergence of media. The convergence of media presupposed universalism, diversity and inclusion. With the help of the media, different cultures have become available to a wide audience. Different cultures for the audience became a world on the palm of your hand. The information space has become a hybridization of cultures and identities, where audiences consume different content from around the world and learn about different cultures. Media convergence has an impact on society, on the formation of individual expectations/identities, and the media acts as a socio-cultural factor.

Keywords: media landscape, media convergence, transmedia.

Introduction. The information space is expanding, creating a multimedia environment. In today's world, the media landscape is also changing. The media landscape refers to the overall environment in which different media - traditional (print and broadcast) as well as digital and social media platforms - operate and interact (Kaul, 2012). Media - mass communication tools (mass media), online communication tools (and the internet itself), aesthetic expression tools (photography, cinema, TV, video, etc.); the means of communication in the context of communication and the means that perform communicative functions; the channels through which information flows - they give a specific form to the message, they overcome space and time, they mediate and create a space of mediation. Media have a reflexive character - they are an instance of societal self-identity; a medium that offers us information about reality in the form of altered experiences; a global, new coexistence of multiple information media, used for a variety of purposes - to inform, to teach, to educate, to entertain, to interact (Akilandeswari, Kumar et al., 2015). Unlike the technologies of the past, today's media are based on interactivity, and their content combines several forms of communication at the same time - image (illustrations or video), sound (sounds, music or speech) and writing (what is written). There is a process of media convergence - the merging of different traditional media (print, broadcast) and new media with the internet, wearable and interactive technologies through digital media platforms (Meikle, Young, 2012). The changes associated with media convergence are dynamic and innovative and technology has become a communication tool, but the use of technology does not guarantee effective communication.

The aim of this paper is to present the discourse of media convergence for society and culture from a theoretical point of view, using the following *methods*: analysis, synthesis, and generalisation of scientific literature.

Media convergence and its genesis

Media convergence started in the 2000s with the emergence of Web 2.0 sites - decentralised, user-centric sites that have modified media Social media is the engine of convergence. The term "social media" refers to technologies, platforms and services that allow individuals to interact one-to-one, one-to-many and many-to-many. Social media includes online communication services, various social networks (e. g.

Facebook), microblogging services (e. g. Twitter), video sharing sites (e. g. YouTube), blogging software (e. g. Blogger and WordPress), etc. The scale of the growth of social media platforms is phenomenal. Social media are becoming massively collaborative, with the creation of information content becoming a collaborative, social process, and the creation tools not only cheap in financial terms but also easy to use (Fatima, Manzoor et al., 2015). Users create, distribute, access and reuse information, knowledge and entertainment - increasing user autonomy, increased participation and high user diversity.

Media convergence is enabling the emergence of entirely new forms of content, transforming the working practices, services, traditional media industries and content templates of professional media professionals. Convergence is a composite term that manages to combine technological, industrial, cultural and social changes. It is a direct consequence of the digitalisation of media content and the popularisation of the Internet. The technological element of convergence includes the World Wide Web, smartphones, televisions, tablets and other digital devices that allow billions of people to access media content that was once confined to a specific medium of communication (print and broadcast) or platform (newspapers, magazines, radio, television, cinema). An example of media convergence is the smartphone, which combines different media, i. e. print media (e-books, news apps), broadcast media (streaming sites, radio, music apps) and new media (the internet) into a single device that performs different functions, from phone communication and messaging to photography, video, music, radio, gaming, etc.

Media convergence has greatly expanded the possibilities of transmedia. Transmedia is a phenomenon characterised by a certain narrative structure that extends across languages (oral, iconic, etc.) and media (cinema, comics, television, video games, etc.), with stories being told across multiple media platforms (Scolari, 2009). This phenomenon is closely linked to the brands and franchises that corporate conglomerates spread in the media (e. g. Star Wars, The Matrix, Harry Potter, various Disney franchises). Transmedia - the adaptation of media content across different or multiple platforms (e. g. book characters becoming movie characters and characters becoming toys, or game characters). Transmedia involves the audience (as "story fans") in the creation of media content.

The convergence of media has had an impact on society - it has become more globalised. However, it has also led to the dependence of audiences on technology. Contemporary media discourse is experiencing a tension between information and entertainment, and a tension between publicity and privacy. The media influence and convey a culture that is a dispersed set of behaviours, practices, beliefs and values specific to a group, organisation or institution. Media help societies to understand themselves and whether those societal structures are working (Fatima, Manzoor et. al., 2015).

Culture, society and media: processes of convergence

Media convergence plays an important role in the universalisation of culture. Culture and media influence each other. The media can disseminate cultural knowledge and works of art around the world. Media convergence has thus led to universalism, diversity and inclusion. Media have made different cultures accessible to a wide audience. Diversity has become a sight and sound "in the palm of your hand", engaging different audiences, in different parts of the world (with access), irrespective of culture, religion, gender, etc. People have cultural preferences when they consume media, but media corporations often decide which stories to tell and which ones to promote, especially when it comes to expensive media such as major motion pictures, major video games and global news products.

Cultural convergence is the convergence of media that encourages cross-media storytelling, content delivery through different channels. Global convergence is defined as the international circulation of content without borders, a sense of living in a global village (Praprotnik, 2014). Globalization has played a key role in universalizing different cultures through media. as it aims to be more inclusive of everyone, regardless of culture, religion, gender, age, race, etc.

The information space has become a hybridisation of cultures and identities, with audiences consuming different content from around the world and learning about different cultures. Media convergence can reinforce, but it can also send messages that reinforce cultural values. Cultural values are defined as a given community's shared ideas about what is desirable, which act as criteria and standards for alternative orientations and for the selection of acceptable or unacceptable behaviours (Tuncer, 2023).

Researchers (Akilandeswari, Kumar, et al., 2015) emphasise that modernisation and globalisation, the breakthrough of progress, need to ensure that communication processes work according to the needs and requirements of the recipients, and that they can keep up with the ongoing changes. The convergence of media has led to faster and more efficient communication, but it has also led to the emergence of a globalised society and a process of global convergence. Global convergence is the process by which geographically distant cultures influence each other regardless of the distance that separates them physically. The advantage of global convergence is the possibility to benefit from the influences of different cultures.

Researchers (Boyd-Barrett, 2018) identify the challenge of convergence as the threat of cultural imperialism. Cultural imperialism is a form of cultural influence, distinct from other forms of influence, whether militaristic or economic, that occurs when one culture interacts with representatives of another culture, whether in the context of formal politics, the activities of diplomatic services, or the communications of individuals and groups. Cultural imperialism today is implemented through a wide range of means: economic methods, but also, increasingly, diplomacy and the use of various media to penetrate the vital spheres of other nations (Boyd-Barrett, 2018). Cultural imperialism is increasingly implemented through the use of information, with propaganda and disinformation often playing a key role.

New media - the internet and other forms of digital communication - have had a profound impact on society and the effectiveness of mass communication. Mass communication refers to the transmission of information to a wide audience. Mass communication can take place through one or many different media. Media have certain functions in society. They provide entertainment, information and education. The media acts as a public forum for the discussion of principal issues, and is also used to monitor government, business and other institutions. The development of media, which creates new forms of behaviour and interaction, transforms social relations, society as a whole, and puts information on an equal footing with reality so that reality can be created and transformed. Media culture shapes images of "good" relationships and a "worthwhile" life, certain cultural standards and beauty benchmarks that infiltrate individuals' lives. Contemporary media culture is an important part of social and cultural life.

Media culture shapes images of "good" relationships and a "worthwhile" life, certain cultural standards and beauty benchmarks that infiltrate individuals' lives. Contemporary media culture is an important part of social and cultural life. Media are not only a means of disseminating information, but also a rearticulation of experienced reality, coordinating the constructs of the collective and individual self.

It is a space for the formation and dissemination of expectations/identities. Media is seen as a socio-cultural factor that transforms the whole environment, from the microsystem to the chronosystem (Plunge, 2011). Media change cognitive and action processes - they create a "here and now effect".

Media content acts as a powerful infosphere, with a key role in bringing social reality to the audience. However, the formation of the audience's understanding of social contexts is a limited function of media (Devereux, 2009).

In the process of socialisation of the individual, a new level of experience emerges. In the contemporary technological age, with the convergence of media, this experience is linked to the virtual/real experience of becoming a member of a virtual/real society. Active socialisation processes take place in virtual space, where users/members form groups and communities and share their values, attitudes, preferences, etc.

In contexts of media convergence, the socialisation of individuals takes place through group experiences - the media act as socialisation agents. Specificity is manifested in spontaneous (undirected, unorganised) socialisation. The media create a virtually/real social environment where the spontaneous acquisition of certain social skills takes place. The main mode of spontaneous socialisation is communication, which involves the exchange of the results of activities materialised in the culture (knowledge, skills), as well as ideas, values, norms, and rules of behaviour.

Conclusions. The effects of media convergence have been linked to globalisation processes, which have affected both diverse cultural fields and different societies. The information space has become a hybridisation of cultures and identities, with audiences consuming different content from around the world and learning about diverse cultures. However, there are also challenges related to cultural imperialism, which in the modern world is increasingly being realised through information, with propaganda and disinformation often playing a key role. Media convergence has an impact on society, on the formation of individual expectations/identities, and the media acts as a socio-cultural factor.

References

- Akilandeswari, V., Kumar, A.D., Pavithra, M., Mariyam, A.T., & Banu, J.N. (2015). Elements of Effective Communication. *International Journal of Multidisciplinary Research and Modern Education*, 1(1), 154-156. Retrieved September 11, 2020 from rdmodernresearch.org
- Boyd-Barrett, O. (2018). Cultural Imperialism and Communication. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.678>
- Devereux, E. (2009). *Understanding the media*. Second edition. London: Sage.
- Fatih Fuat Tuncer, F., F. (2023). Discussing Globalization and Cultural Hybridization. *Universal Journal of History and Culture* ISSN: 2667-8179 Vol. 5, No. 2, 85-103, 2023 DOI: <https://doi.org/10.52613/ujhc.1279438>
- Fatima, S., Manzoor, U., Zafar, B., & Balubaid, M. A. (2015). Analyzing the Impact of Social Media on Users. *International Journal of Computer Science Issues* (IJCSI), 12(3), 141. ISBN 1694-0784
- Kaul, V. (2012) Changing Paradigms of Media Landscape in the Digital Age. *Mass Communication Journal* 2012, 2:2 DOI: 10.4172/2165-7912.1000110)
- Meikle, G., Young, Sh. (2012). *Media convergence: networked digital media in everyday life*. London. ISBN: 9780230228948
- Plungė, R. (2011). Asmeninio tapatumo virsmai medių ekologijos kontekste //Nacionalinis tapatumas medių kultūroje. Vilnius : Lietuvos kultūros tyrimų institutas. ISBN 9786094270628. p. 41-48.
- Praprotnik, T. (2014): Free-floating identities: social pain or social gain? *Innovative Issues and Approaches in Social Sciences*. Vol.: 7, No.: 3, pp.: 132-147. DOI:<http://dx.doi.org/10.12959/issn.1855-0541.IIASS-2014-no3-art07>
- Scolari, C. A. (2009). Transmedia Storytelling: Implicit Consumers, Narrative Worlds, and Branding in Contemporary Media Production. *International Journal of Communication*, 3, 586-606. <http://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/477/336>

DECORATIVE PAINTING IN MODERN DESIGN: THE ART OF INTERPRETATION

Vasylieva Kristina

PhD Student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Lecturer, Zhytomyr Ivan Franko State University, Ukraine

ORCID: 0009-0002-4976-8822

zosimova.kristina@gmail.com

Kolosnichenko Olena

Professor Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0001-5665-0131

3212793@gmail.com

Abstract. The interpretation of decorative paintings in design entails a process of understanding, reimagining, and embodying personal ideas through visual elements. This article examines the significance of interpreting decorative paintings in modern design and its impact on the creation of unique and expressive art objects. Also delves into the role of decorative paintings in preserving cultural heritage and national identity. It discusses how traditional motifs and symbols serve as reflections of cultural identity and religious beliefs, transcending time and space. Additionally, it analyzes contemporary design trends that integrate traditional decorative paintings, bridging the past and the present to create innovative and culturally rich design solutions.

Keywords: folk decorative painting, interpretation art, design, folk art, cultural heritage.

Introduction. In the contemporary world of design, decorative paintings are gaining increasing significance as elements of the creative process. However, their influence and interpretation in modern design require careful examination. The aim of this study is to investigate the importance of interpreting decorative paintings in modern design and their impact on creating unique and expressive works of art. The study employs interdisciplinary research methods to explore the systemic-structural relationships of interpreting decorative painting in design, conduct a comprehensive analysis of the principle of constructing floral compositions in decorative folk painting, and summarize the influence of the industrial era and modern technologies on the development of decorative paintings in contemporary design.

Theoretical part. The modern world of design impresses with its diversity and creativity, and decorative paintings become an integral part of this artistic spectrum. Interpretation, as a process of artistic creation, is carried out through the use of certain compositional techniques by the author. There is the possibility of making interpretive decisions from the same source, for example, Petrykivka painting. Interpretation of decorative paintings in design is a process of understanding, rethinking ideas through the visual component. This article explores the importance of interpreting decorative paintings in modern design and the impact of this process on creating unique and expressive works of art.

Decorative painting flourished notably in the 1970s-1980s, especially during the creative years of artists like K. Bilokur, H. Sobachko-Shostak, M. Tymchenko, and Y. Myronova, masters from Petrykivka. Floral elements are key and form the basis of most decorative paintings in Ukrainian folk art. They became the most interpreted element of peasant household decoration and can be considered a cultural code of the Ukrainian nation. The flower as a component of Ukrainian floral ornamentation in various forms of folk art had a wide range of expressive means determined by the compositional idea of the work, material, and technique of execution (Yur, 2008). Flowers are an integral part of decor in various forms

of Ukrainian folk art and have a wide range of expressive qualities. Floral compositions, unfolded in various variations or combined with other floristic elements such as branches, bouquets, garlands, trees, fern leaves, clover, rose hips, reflect the author's conception and vision. A characteristic element of decoration in the early 20th century was beech leaves. Plant elements formed a circular composition or had an asymmetric distribution of main elements, less commonly - symmetric. Among the plant-decorative compositions, "vases" are widespread, structurally similar to the "tree of life". There are three versions of the interpretation of the construction principle:

- The first composition variant depicts a plant in a pot or decorative vase, from which a central stem grows surrounded symmetrically by branching buds, flowers, and leaves. Characteristic of this type of composition is the presence of axial symmetry and rhythmic arrangement of elements on both sides with equal changes in their scale, creating an overall static impression, despite the imaginary sense of the composition's development driven by the plant's growth;
- The distinctive features of the second composition variant lie in depicting an asymmetrical plant with large curls on the sides resembling "hearts." These elements complement an open composition with arbitrary placement of floristic elements;
- The third composition variant depicts a plant starting from a large flower on the central stem. The scale of the flowers and leaves gradually decreases towards the edges of the depiction, thereby reflecting the natural growth of the plant. Such compositions with asymmetric distribution of main elements convey the dynamics of movement in decorative painting.

Traditionally, white background is used for decorative compositions, but among modern authors, colored backgrounds are often used based on the concept and ideas. Design with floral elements is an integral part of the main patterns in Ukrainian decor. The principle of its formation is determined by the specificity of the artistic language, which is based on natural reality or stylized depiction of form. In peasant art, imitation of natural forms was expressed through floral patterns: bells, dahlias, carnations, poppies, chamomiles, tulips, violets, and so on. Over time, these forms began to be generalized and stylized, relying on the author's vision and skills, thus, floral elements in decorative painting acquired abstract forms. Flowers do not have clear botanical characteristics; they became a product of folk peasant creativity, where abstract forms were combined with natural ones. There is an impression, as O. Nayden writes regarding flowers in decorative paintings, that the same flower is depicted at different stages of blooming (from barely opened bud to fully formed flower), seen from different angles (Nayden, 1989). As noted by Y. Berchenko, flowers of conventional form create the most diverse color spots in paintings (Berchenko, 1927).

Modern artists contribute to shaping a new model of Ukrainian worldview, new aesthetic dimensions of spirituality, and promote the understanding of the organic unity of deeply national and global artistic processes (Kara-Vasilyeva, 2007). With the onset of the industrial era and technological development, there emerged the possibility of using various materials, such as photosensitive paints or reflective films, as well as modern techniques, including graphic (Studenets, 2022) and computer design. Art has become more experimental, opening new horizons for creativity and self-expression. Contemporary design actively utilizes the possibilities of integrating different styles and epochs. Decorative paintings in this context become a means of expressive connection between the past and the present. From abstraction to realistic images, they transform elements of history and culture into new, innovative forms. The use of traditional decorative paintings in design allows for the preservation and reproduction of elements of the nation's cultural heritage. This contributes to the preservation and popularization of unique artistic and craft traditions. The interpretation of these paintings has become an important stage in the creative process of the designer. It opens up opportunities for reviving traditional motifs and creating unique, modern design solutions.

Conclusions. The interpretation of decorative paintings in design is not just a reproduction of the known, but also its reinterpretation, which is crucial for the development of creativity and innovation in artistic expression. This process gives designers the opportunity to explore new horizons in their creativity, allowing decorative paintings to be not only adornments but also to uphold deep meaning and identity. Interpretation is the art of seeing beauty in diversity and transforming it in one's own way in the narrative of contemporary design.

References

- Berchenko, Y. V. (1927). *On wall paintings of Ukrainian houses in Katerynoslavshchyna*. Kyiv: State Publishing House of Ukraine.
- Kara-Vasilyeva, T. V. (2007). History of 20th-century art: concept, new approaches and assessments. *Ukrainian Art Studies: Materials, Research, Reviews*, 7, 53-64.
- Nayden, O. S. (1987). Artistic traditions and individual factor in the work of masters of decorative painting. *Folk Art and Ethnography*, 1 (203), 62-67.
- Studenets, N. M. (2022). Traditional practice of house wall painting in contemporary scientific interpretation and interpretation. *Folk Art and Ethnology*, 3 (395), 78–85. DOI: 10.15407/nte2022.03.078
- Yur, M. V. (2008). Construction of the "flower" motif in Ukrainian peasant paintings and non-objective painting of the 1910s-1920s. *Art Studies of Ukraine*, 9, 134–139.

RESEARCH ON SPATIAL OPTIMIZATION STRATEGIES BASED ON SPATIAL SYNTAX: LVIV HERITAGE DISTRICT

Wang Kan

Master, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Zhejiang Wanli University, China

ORCID: 0009-0006-4223-0391

wangkan@zwu.edu.cn

Mao Yu

Master, Hangzhou Grand Canal Group, China

Ma Tianming

Bachelor, Zhejiang Wanli University, China

Jiang Xiangyu

Bachelor, Zhejiang Wanli University, China

Shmelova-Nesterenko Oleksandra

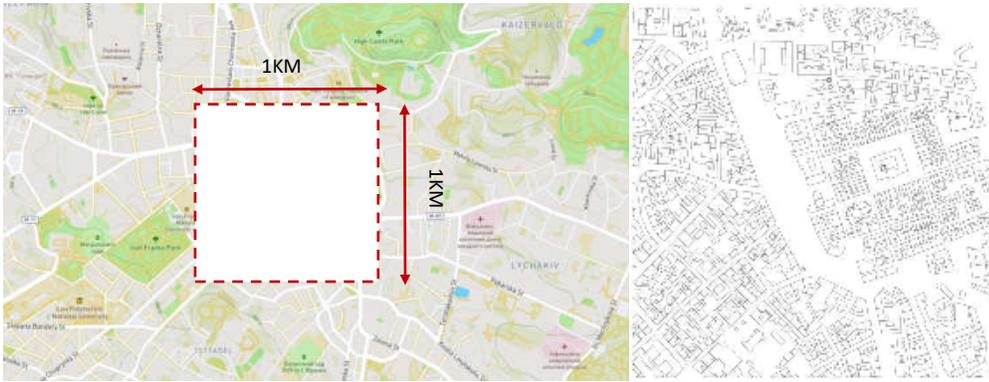
Assoc. Prof. Dr., Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7073-3574

Abstract. This article utilizes the research method of spatial syntax to organize and analyze the street space morphology of the Lviv Heritage District, and proposes corresponding environmental design strategies for heritage city street spaces. The results indicate that the Lviv Heritage District should further strengthen the narrative design strategy based on cultural context. Additionally, street and lane spaces in certain residential areas could be further transformed to facilitate resident interaction and accommodate urban furniture. Furthermore, optimization strategies and mechanisms for heritage district street environment are proposed from the perspectives of street texture and the activation of public spaces.

Keywords: culture heritage, spatial syntax, street design.

Introduction. Heritage settlements are essential components of human material civilization, often representing traces of human activities from specific periods or cultural backgrounds, with significant historical, cultural, and social characteristics (B. Li, 2017). Rational spatial planning is crucial for exploring their cultural significance and tourism potential, addressing the diverse needs of local residents and tourist groups, and promoting the sustainable development of cultural heritage. Lviv, as a major city in western Ukraine, has a history dating back to the 13th century. Initially founded by the Polish, it later became part of the Austrian Empire and the Habsburg monarchy. Lviv absorbed influences from Polish, Austrian, German, and Ukrainian cultures, resulting in a rich and diverse historical and cultural heritage (Fedorchenko, 2002). This study focuses on the core area of Lviv's Old Town as the research subject, characterized by a dense network of streets and alleys with deep cultural roots. This area contains numerous buildings from the medieval and Renaissance periods, including landmarks such as Lviv City Hall (Ratusha) and Market Square (Ploshcha Rynok), as well as surrounding residential communities, providing a foundation for studying the diversity of spatial forms. As a UNESCO World Heritage Site, the Old Town of Lviv exhibits characteristics of spatial distribution and temporal heritage inheritance, including clustering, diversity, and integration of architectural ensembles (Fig.1).

(a)The location of the research scope (b) Vector map data

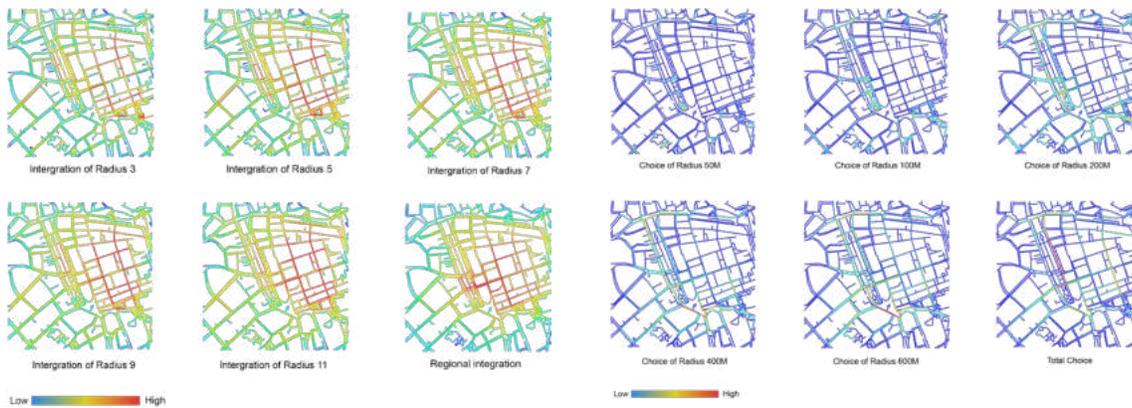
Figure 1. Relationship between the location and the map background of Lviv's heritage district.

Theoretical part. Spatial Syntax is a theoretical framework and methodology for studying spatial structure and relationships. It explores the interaction between human activities and behavior with the environment, investigating how spatial layout, structure, and connectivity influence people's behavior and perception (J. Duan et al., 2008). This study utilizes Geographic Information System (GIS) data and integrates it into the Spatial Syntax axial model. By combining this approach with street-level imagery, it explores the quality of street spaces in Lviv's heritage area and proposes design strategies for street environments, focusing on the preservation and revitalization of key public spaces.

Methodology. Utilizing Open Street Map (OSM), vector data covering a 1-square-kilometer area of Lviv's core urban zone was acquired. Subsequently, the OSM data was imported into ArcGIS for comprehensive axial line modeling. The processed axial line model was saved in DXF format and imported into the spatial syntax analysis software, Depthmap, enabling the generation of visualized syntax variable analyses based on integration, intelligibility, choice, and visual integration. This facilitated the study of spatial morphological characteristics within Lviv's heritage urban zone.

Spatial Integration Analysis. From the analysis of the overall integration of streets and alleys in the central urban area (Fig. 2a), it is evident that the areas surrounding Small City Garden and Lviv City Council exhibit relatively high levels of integration for external travel within the core area of Lviv. Streets such as Beryndy St and Halytska St are characterized by high accessibility. Besides the positive correlation between their integration values and overall integration, their high accessibility can be attributed to the presence of efficient public transportation systems.

Spatial Choice Analysis. Choice degree can measure the potential of an element to attract through traffic. Given that the Lviv World Heritage District encompasses governmental areas, commercial zones, large public spaces, historic heritage buildings, and residential zones, this area accommodates multifaceted urban functions. Therefore, this study employs choice degree analysis at different radii to measure the volume of traffic passing through the central area of Lviv (Fig. 2b). This analysis indicates that the stretch along Beryndy Street from Taras Shevchenko Monument to City Council is the main activity area for residents and tourists in the heritage district, while the surrounding transportation network serves as crucial activity space for residents in their daily lives. Such spatial morphology should evolve into actively engaging spaces conducive to resident interactions in residential functions, while in commercial and certain linear heritage spaces, it should be guided towards a fusion space showcasing urban cultural context and artistic ambiance.

(a) Analysis results of the integration of axial model in Lviv's heritage district. (b) Analysis results of the selectivity of the segment model in Lviv's heritage district.

Figure 2. Analysis results of the integration of axial model in Lviv's heritage district

Results. Optimization of Street Space Texture. Optimizing the spatial form of historic districts can include improving connectivity and accessibility. This can be achieved by increasing the connectivity of streets and sidewalks, optimizing traffic flow, and providing convenient walking and cycling paths. By improving connectivity and accessibility, the attractiveness of historic districts can be enhanced, promoting activities and interactions, and enhancing the functionality and vitality of the area. The core of historic districts is their historic buildings. Protecting and restoring historic buildings is one of the important strategies for optimizing spatial form, including repairing and preserving the original features and details of historic buildings to ensure their cultural and historical value is preserved. In addition, moderate updates and renovations can be carried out to make historic buildings more adaptable to modern needs, enhancing their functionality and comfort.

Maintaining the Vitality of Public Spaces. Enhancing the quality of public spaces is an important design method for maintaining the vitality of public spaces: in the Lviv heritage district, public spaces not only have attributes of cultural display but also play important roles in social and cultural exchanges. The optimization of the spatial form of historic districts should focus on improving the quality and attractiveness of public spaces, including the design and planning of squares, street corners, parks, and other public spaces, to create comfortable environments and venues for activities. These strategies aim to enhance the functionality, sustainability, and attractiveness of historic districts by improving their spatial form. At the same time, it is also necessary to balance the protection of historical and traditional values with modern needs and development in order to achieve comprehensive optimization of historic districts.

Conclusions. From a macroscopic scale syntactic analysis, the public street interface formed by the central axis of Lviv's old town, which forms a cross-shaped pattern, integrates topologically with nearby areas, has already become a center for urban functional aggregation, and possesses strong potential for spatial optimization. Through the long history of urban morphology evolution, these axes and surrounding street axes have formed high global integration and good global selectivity, naturally becoming the spatial centers of commerce, culture, and politics in the city. From a mesoscopic scale syntactic analysis, the Lviv National Opera-Roksolana Mall and Korniakt Tower-City Hall-Taras Shevchenko Monument, two urban heritage corridors, exhibit strong centrality, recognizability, and overall integrity. Thus optimizing the spatial texture of streets and alleys and traffic flow can improve connectivity and accessibility. From a microscopic scale syntactic analysis, areas with high local

selectivity and visual integration values should serve as leading samples, acting as elements such as interfaces, green corridors, and urban furniture to complete the cultural expression and contextual presentation of Lviv's world cultural heritage district through spatial design methods.

References

Duan, J., Qiu, G. (2008). The Emergence and Development of Overseas Urban Morphology Study. *Urban Planning Forum*, 5, 34-42.

Fedorchenko, V.K. (2013). *History of tourism in Ukraine: Manual*. Higher school.

Li, B., Liu, P., Dou, Y. (2017). Transformation and Development of Human Settlement Environment in Chinese Traditional Villages. *Geographical Research*, 36(10), 1886-1900.

WREATH CULTURE IN UKRAINIAN, ANCIENT GREEK AND BRITISH TRADITIONS: A COMPARATIVE STUDY

Zhang Feng

PhD student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

ORCID: 0009-0002-4611-7653

363344459@qq.com

Krotova Tetiana

Professor Dr., Kyiv National University of Technology and design, Ukraine

ORCID: 0000-0003-2282-0029

krotova_t@ukr.net

Abstract. Clothing, as a distinctive symbol of national culture, bears profound historical significance and rich symbolic meanings, among which accessories constitute an essential component of the costume culture. This paper explores the wreath cultures of Ukraine, Ancient Greece, and British, revealing their intrinsic connections and historical continuities. These traditional headdresses not only share formal similarities but also exhibit close ties in cultural backgrounds and historical continuities, collectively contributing to the splendid chapter of global headdress culture.

Keywords: Ethnic clothing, Vinok, Ancient Greek wreath, British wreath, The Silk Road, Cultural blending.

Introduction. When exploring the diversity of ethnic clothing cultures, one encounters various headdresses with distinct regional characteristics and historical-cultural connotations, such as the Ukrainian wreath "vinok," Ancient Greek wreaths, and British wreaths. Despite their significant roles in global headdress culture, research on their intrinsic connections and historical continuities remains inadequate. Therefore, methodologies such as literature review, case studies, and comparative analysis will be employed to analyze the commonalities and differences between the wreath cultures of Ukraine, Ancient Greece, and British, revealing their underlying historical threads and cultural blending.

Theoretical part. Clothing serves as a symbol of a nation's beliefs, and accessories constitute a vital part of its costume culture. From the perspective of historical inheritance, Ancient Greek, as one of the sources of Western civilization, had a profound influence on later generations through its wreath tradition. The Ukrainian wreath "vinok" has been continuously passed down and developed throughout history, embodying the unique charm of Ukrainian culture. Meanwhile, the British wreath has absorbed various cultural elements, including Ancient Greek culture, and gradually formed a headwear culture with British characteristics.

Methodology. This paper employs three primary methodologies: literature review, comparative analysis, and case studies. The literature review provides a comprehensive understanding of the history, culture, and symbolic meanings of Ukrainian, Ancient Greek, and British wreaths. Comparative analysis reveals similarities and differences in form, cultural background, and historical continuities among. Case studies illustrate specific examples of wreaths.

Result. Characteristics of Ukrainian Wreaths. The "vinok" holds a special place in Ukrainian traditional attire. During Ukrainian weddings, after the exchange of vows, a wreath made of periwinkle and myrtle is placed on the couple's heads (Zhang, 2016). Such as the "Treti Pivni" styling and photography studio founded by stylist Dominika Dyka, are dedicated to reviving this traditional art form by collaborating with fashion, music, and entertainment professionals. One notable example is a wreath adorned with

flowers arranged in an arched pattern, predominantly in red and green hues, interspersed with golden blossoms and tall wheat stalks, evoking a bucolic charm (Fig. 1). D&G brand extensively used flowers as headwear during the 2018 spring/summer ready to wear fashion show (Fig. 2).

Figure 1. "Treti Pivni". Dominika Dyka. 2014

Figure 2. Dolce&Gabbana. 2018

Characteristics of Ancient Greek Wreaths. Alexander Mihailovic, a lecturer in Slavic literature at Bennington College in Vermont, notes that Ukraine has preserved the wedding wreath tradition from Ancient Greece and Byzantium. In Greek mythology and rituals, wreaths crafted from familiar trees and foliage were bestowed upon victorious athletes and poets, symbolizing strength, honor, loyalty, and dedication (Fig. 3). Commonly used materials included oak, laurel, ivy, bay leaves, and parsley. The laurel wreath (Fig. 4), in particular, was reserved for winners of Ancient Olympic games (Fang, 2022).

Figure 3. Ancient Greek silver coin of the goddess of the moon (laurel wreath), 190 BC

Figure 4. Golden Myrtle wreath, 4th to 3rd century BC, currently housed in the Bernaki Museum in

Characteristics of British Wreaths. In traditional British folklore, the May Day festival celebrates the onset of spring, agricultural harvests, and honors tree and grain deities. Homes are adorned with fresh branches and floral wreaths, and young girls, holding branches and garlands, sing songs of praise from door to door (Dai, 2013). A painting by the Victorian-era artist Lawrence Alma-Tadema entitled "Spring" captures this festive spirit (Fig. 5), depicting a procession of women and children adorned in

colorful crowns and carrying baskets of flowers. The practice of brides wearing floral crowns also has Ancient roots. Queen Victoria's wedding to Prince Albert on February 10, 1840 (Fig. 6), where she wore a wreath of chrysanthemums, sparking a widespread interest in floral arrangements during the Victorian era.

So, based on the results of the comparative study, we can say that, firstly, in terms of form, the Ukrainian wreath "vinok", the Ancient Greek wreath, and the British wreath are all circular headwear woven from plant materials such as flowers and leaves. Secondly, from a cultural perspective, The Ukrainian wreath "vinok" is often associated with celebratory occasions such as celebrations and weddings, representing auspiciousness, happiness, and good wishes. The Ancient Greek wreath is seen as a symbol of strength, honor, loyalty, and dedication. The British wreath demonstrates a love for nature and life on occasions such as festivals and weddings.

Figure 5. Lawrence Alma-Tadema. Spring. 1894-1897

Figure 6. Queen Victoria. 1840

Conclusion. From the perspectives of form and craftsmanship, symbolic significance, and cultural continuity, it is evident that Ukrainian "vinok," Ancient Greek wreaths, and British wreaths share a profound historical and cultural lineage. These traditional headdresses have influenced, borrowed from, and blended with each other throughout history, collectively contributing to the rich tapestry of global headdress culture.

References

- Dai, D. N. (2013). *A study of Shakespeare's drama and festival culture* [Doctoral dissertation, Wu han University].
- Fang, M. Y., Zhai, X. Y., Yang, Y., & Xu, Y. G. (2022). On the patterns of ancient Roman headwear and their innovative applications. *Textile Report*, (02), 65-68.
- Zhang, Y. (2016). Innovative application of Ukrainian traditional ethnic art elements in visual communication design. *Chinese School Foreign Education*, (11), 17.

RESEARCH ON VISUALIZATION METHOD OF INTERFACE DESIGN OF EMERGENCY INFORMATION SYSTEM

Zhou Tianyu

PhD student, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine

Shaanxi University of Science and Technology, China

Zhejiang College of Security Technology, China

ORCID: 0000-0001-8988-9552

21026377@zjcst.edu.cn

Abstract. Emergency information systems play a more important role in modern society, and the quality of their interface design directly affects the operator's work efficiency and the outcome of incident handling. This article analyzes the emergency information system interface from the perspective of interface information visualization design, and provide a series of design principles and suggestions are put forward from three levels: functional icons, interface layout and information architecture, which provide theoretical guidance for the improvement and optimization of the emergency information system interface in the future.

Keywords: emergency information systems, interface design, visualization.

Introduction. The emergency information system is an information system that provides emergency management in response to emergencies. It usually consists of multiple links such as emergency infrastructure, emergency information resources, emergency service systems, emergency information technology, and safety assurance systems. In people's daily life, they encounter many emergencies. These emergencies directly cause the loss of people's lives and property. However, the emergency information system is very large and complex, with a wide range of functions and controls, thus making the emergency information system staff will face a high degree of stress and workload. This article studies emergency information systems and analyzes the current status of visual research on emergency information system interfaces through literature review, provides a theoretical basis for optimizing its architecture and interface design, and summarizes the design principles. The purpose is to improve emergency information processing efficiency and user experience, thereby improving the overall ability of emergency management.

Theoretical part. In the process of visualizing the interface of the emergency information system, the operator mainly obtains the information in the interface through visual channels and makes decisions based on information reminders and feedback. If the operator's visual search or judgment is caused by unreasonable interface design, mistakes will affect the handling of the accident. Therefore, the human-machine interface is an important means and basis for the operator to make decisions and judgments.

Methodology. From the interface visualization research, it can be found that in the dispatching and monitoring room, the proportion of operational errors caused by human factors is 64.4%, and the complexity of the human-computer interaction system between the operator and the equipment is the main reason for the errors. The unreasonable functions in the human-computer interaction, operation modes, display features, etc. in the interface may bring errors and even security risks to the entire task (X. Wu et al., 2014). Jeffrey analyzed the complex digital monitoring interface, he found that because the control system contains a large amount of information and functions, operators often feel uncomfortable using the system interface, which will increase the operator's learning cost. (Jones et al., 2007). By analyzing the relationship between the complexity of information content and cognitive load in information systems, Dai found that too much and complicated information in the interface will cause

operators to have a higher level of cognitive load, while content with a higher professional level will bring certain cognitive barriers to operators who have not been adequately trained, which ultimately affects performance levels (Dai, 2018). Li analyzed the information encoding of human-computer interfaces in complex systems and found that under different time pressures, operators will have different cognitive loads on the design of icons with different interface colors and shapes (J. Li et al., 2013). Kim et al. pointed out that when performing operation tasks, the denser the icons on the operation panel are, the lower the sensitivity of the operation will be, resulting in a higher deviation in the operation response (Kim et al., 2015).

Results. 1. Visual design principles for emergency information system interface elements.

(1) The number of functional icon types is reasonable.

Different emergency information systems have different application scopes. They usually have certain pertinence, including differences in objects, areas, functions, etc.. Each emergency category requires the included function categories are also relatively specific. To avoid adding functions that are not within the scope of this field, it is necessary to reasonably control the number of function icons, simplify or hide redundant information and functions, and display more details based on satisfying various scenarios.

(2) The design style of function icons is consistent.

On the basis of meeting specific application fields, ensure the consistency and unity of the style of interface elements and show the overall sense of the interface. Use a variety of different styles of functional icons, and rationally use styles such as flat icons, linear icons, skeuomorphic icons, and technological style icons. For example, in complex information system interfaces, try to choose simple flat icons instead of using overly decorative skeuomorphic icons and linear icons that easily create visual clutter to reduce the complexity of the interface.

(3) Function icon design color recognition.

As an important component of interface visual representation design, color can attract the operator's attention and emphasize the semantics of functional elements on the basis of ensuring the beauty and integrity of the interface, thereby enhancing the recognizability of information. During the use of the emergency information system, different types of emergencies, emergency levels, current working status and other information need to be fed back through different colors.

2. Visual design principles for interface layout of emergency information system.

(1) The functional layout is reasonably partitioned.

Classify and group different functions according to type, frequency of use, etc., divide specific functional areas on the interface, such as the navigation bar, toolbar, information bar and other areas in the interface. At the same time, the divided functional areas also need to be distinguished by color and area according to different levels of information, reflecting the layered and master-slave sense of the interface layout.

(2) Sight guidance for interface layout.

The display of an excellent interface layout conforms to the operator's visual recognition rules, that is, the first gaze is in the order of upper left, upper right, lower left, and lower right. The upper left corner is the first visual area for visual search, so it is necessary to place the important information in the interface in a larger size in the upper middle area of the interface, and place the less important information in a smaller size in the lower right area.

3. Emergency information system interface architecture design principles.

Structure the interface information categories, reorganize them according to the operation hierarchy sequence of the task process, sort the needs of each function, determine the functional level according to the degree of demand and importance, and place commonly used important elements in the most conspicuous part of the interface in the first-level menu, information levels are distinguished through color, font size, area size, etc., so that the operator can design a workflow that best conforms to the functional logic and usage logic.

Conclusion: This article uses the method of literature review to analyze the current research status of interface visualization in the context of various information systems and discusses the interface visualization design of emergency information systems. Regarding the importance of improving system usability, the design principles from three perspectives: functional icons, interface layout and information architecture are summarized. Applying these design principles can effectively reduce the complexity of the interface, optimize the operation process.

Funding: The work was supported by the Wenzhou Municipal Science and Technology Plan Project [R2023019].

References

- Dai, F. (2018). Building an “I-you” relationship: On Empathism in experiential Design. *Creativity and Design, 4*, 11–15.
- Jones, J. M., Ma, R., Starkey, R. L., & Ma, Z. (2007). Information complexity and appropriate interface design in nuclear power plant control rooms. *2007 IEEE 8th Human Factors and Power Plants and HPRCT 13th Annual Meeting*, 45–49.
- Kim, J., Rothrock, L., & Laberge, J. (2015). Arousal and performance in a process monitoring task using signal detection theory. *Proceedings of the Human Factors and Ergonomics Society Annual Meeting, 59*, 1865–1868.
- Li, J., Xue, C., Wang, H., Zhou, L., & Niu, Y. (2013). Human-machine Interface Information coding for Equalized Time Pressure. *Journal of Computer Aided Design and Graphics, 25*(7), 1022–1028.
- Wu, X., Xue, C., Wang, H., Wu, W., & Niu, Y. (2014). E-C mapping model of human-computer interaction interface for complex systems. *Journal of Mechanical Engineering, 50*(12), 206–212.

PEDAGOGY AND PSYCHOLOGY

СИНДРОМ ВІДКЛАДЕНОГО ЖИТТЯ У БІЖЕНЦІВ

Абдуллаєва Вікторія

Аспірантка, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Україна

ORCID: 0009-0003-3202-2247

a.v.vasilechko@gmail.com

Анотація. Тези присвячені дослідженню синдрому відкладеного життя у біженців. Автор визначає основні прояви, фактори виникнення та можливі наслідки цього синдрому. Тези висвітлюють важливість готовності мігрантів до змін та наявності мотивації для успішної адаптації. Означено, що синдром відкладеного життя у біженців проявляється в очікуванні «кращого життя» після закінчення війни, що може розглядатися як форма психологічного захисту. Встановлено, що основними причинами синдрому є психологічні фактори та відсутність адаптації до нового середовища. Визначено, що синдром може мати серйозні наслідки для біженців, ускладнюючи їхню соціальну адаптацію та інтеграцію, а також негативно впливаючи на їх психічне та фізичне здоров'я.

Ключові слова: синдром відкладеного життя, біженці, вимушені мігранти, адаптація, інтеграція, планування, психологічні фактори, наслідки, допомога.

Вступ. Абсолютна більшість українців, переміщених як біженці за кордоном або всередині країни, все ще висловлюють надію та намір повернутися додому. Сімдесят шість відсотків біженців, опитаних УВКБ ООН у країнах ЄС і Молдові планують або сподіваються повернутися назавжди (Lives on hold: intentions and perspectives of refugees and idps from Ukraine, 2023, с. 27). Таким чином багато з цих людей чекають та планують розпочати своє життя після повернення. Внаслідок цього вони стикаються із синдромом відкладеного життя – психологічним станом, що виникає внаслідок стресових ситуацій, втрат та невизначеності щодо майбутнього. Проблема полягає в тому, що цей синдром може серйозно впливати на фізичне та психічне здоров'я біженців, а також ускладнювати їхню соціальну адаптацію та інтеграцію.

Актуальність. В умовах війни в Україні дослідження синдрому відкладеного життя у біженців стає надзвичайно актуальним, адже війна спричинила масову міграцію людей, які опинилися в складних психологічних умовах.

Головною метою дослідження є розкриття та розуміння синдрому відкладеного життя в контексті впливу на біженців, зокрема визначення його основних проявів, факторів виникнення та можливих наслідків.

Для досягнення поставленої мети проаналізовано наукову літературу та інші джерела для вивчення теоретичних аспектів синдрому відкладеного життя та його зв'язку з біженцями.

Теоретична частина. Поняття «синдром відкладеного життя» відносно нове. Вперше подібне використав Володимир Серкін у 1997 році, вивчаючи соціально-психологічні причини міграції народів Крайньої Півночі. Люди залишалися жити в надважких умовах, мріючи, що коли переїдуть, то розпочнеться справжнє щасливе життя. Введено «сценарій відкладеного життя» для узагальнення опису специфіки життєвих сценаріїв мешканців. В ядрі – усвідомлене чи неусвідомлене припущення людини, що наразі вона живе несправжнім життям, а лише робить для нього умови (Lynch, 2021).

Українські біженці планують жити після закінчення війни (Клевака & Горбенко, 2022, с. 105). Вони не живуть тут та зараз, не можуть планувати теперішнє. Всі надії та сподівання покладені

на справжнє життя після закінчення війни. Людина зависає між двома реальностями «там» та «тут».

Люди втрачають такі ресурси, як освіта, професія, майно, зв'язки, сім'я та соціальний статус. Відчуття себе ніким, іншою людиною, знецінення себе, як унікальної особистості, веде до того, що життя заморожується. Стверджується, що заморожене життя (van Eggermont Arwidson та ін., 2022) є однією з причин синдрому відкладеного життя.

Наталія Назарук пов'язує синдром відкладеного життя з прокрастинацією (Назарук, 2022, с. 50). Відчуття відчуженості та невизначеності, характерні для синдрому, можуть стимулювати втому та бажання уникнення реальності, що сприяє прокрастинації як механізму самозахисту.

Тунельне мислення, як когнітивний феномен, може служити однією з причин синдрому відкладеного життя у біженців. Тунельне мислення визначається обмеженим фокусом уваги на конкретних аспектах завдань чи проблем, що виключає розгляд альтернативних варіантів та комплексного підходу до вирішення проблемних ситуацій (Шмиглюк, 2016, с. 20). Це обмежене сприйняття може витіснити альтернативні шляхи дії та сприяти відкладенню важливих життєвих рішень.

У біженців, вихованих у сімейних умовах з дитячими установками, що передбачають відкладення досягнення основних життєвих цілей до певного майбутнього моменту, спостерігається схильність до синдрому відкладеного життя (Психолог з освітою UA, 2023).

Неможливість відрізнити мрії та цілі відіграє суттєву роль у формуванні синдрому відкладеного життя серед біженців. Вони уникають розробки конкретних життєвих стратегій, що призводить до відсутності чіткого визначення мети та кроків для її досягнення. Тож значущою проблемою, яка потребує усунення при синдромі відкладеного життя у біженців – неможливість планування. Основним проявом синдрому відкладеного життя у біженців є погана адаптація в новій країні перебування. Вони демонструють виражений відсутній або обмежений планувальний і стратегічний підхід до своїх життєвих перспектив. А також невизначеність стосовно освітніх, професійних та соціальних аспектів майбутнього. Вони не вчать мову, якщо є діти і законодавством чітко не визначена необхідність отримувати місцеву освіту – діти не відвідують освітніх закладів.

Нездатність планувати та вирішувати навіть невеликі проблеми може впливати не тільки на емоційний стан, але і на фізичне здоров'я біженців. Адже звернення по допомогу до лікарів теж відкладається до кращих часів.

Синдром відкладеного життя представляє собою когнітивний та емоційний механізм, що може відігравати роль стратегії копіngu для біженців у ситуаціях високого стресу. Важливо враховувати, що втеча від реальності може виступати як тимчасовий захисний механізм, але не повинна ставати постійним уникненням реальності, оскільки це може ускладнювати соціальну адаптацію. Треба враховувати синдром відкладеного життя при розробці інтеграційних програм для біженців.

Література

- Клевака, Л., & Горбенко, Ю. (2022). Синдром відкладеного життя у стресових умовах війни. Психолого-педагогічні координати розвитку особистості: зб. наук. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., 2-3 червня 2022 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка. 105-109
- Назарук, Н. (2022). Проблема вивчення прокрастинації у психології. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки., (14), 48–54. <https://doi.org/10.30970/PS.2022.14.6>
- Психолог з освітою UA. (2023, 14 вересня). Що таке синдром відкладеного життя? Психологічний розбір #психологіяукраїнською [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=abZJspyQnAI>

Шмиглюк, О. (2016). Розвиток здорової самооцінки методом КПТ [Автореф. дипломна робота], Український інститут когнітивно-поведінкової терапії. Львів. <https://i-cbt.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Шмиглюк-О.-Розвиток-здорової-самооцінки-методом-КПТ.pdf>

Lives on hold: Intentions and perspectives of refugees and idps from Ukraine (Regional intentions report. UNHCR and Ipsos SA in Switzerland). (2023). <https://www.unhcr.org/ua/wp-content/uploads/sites/38/2023/07/UNHCR-LIVES-ON-HOLD-4-INTENTIONS-AND-PERSPECTIVES-OF-REFUGEES-FROM-UKRAINE.pdf>

Lynch, P. (2021, September 21). Delayed life syndrome. Pragueintegration. <https://pragueintegration.cz/education/delayed-life-syndrome/>

Van Eggermont Arwidson, C., Holmgren, J., Gottberg, K., Tinghög, P., & Eriksson, H. (2022). Living a frozen life: A qualitative study on asylum seekers' experiences and care practices at accommodation centers in Sweden. *Conflict and Health*, 16(1). <https://doi.org/10.1186/s13031-022-00480-y>

DELAYED LIFE SYNDROME IN REFUGEES

Abdullaieva Viktoriia

PhD student, The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine
ORCID: 0009-0003-3202-2247
a.v.vasilechko@gmail.com

Abstract. Theses are devoted to the study of the delayed life syndrome in refugees. The author defines the main manifestations, factors of occurrence and possible consequences of this syndrome. Theses highlight the importance of migrants' readiness for change and motivation for successful adaptation. It is noted that the syndrome of delayed life in refugees manifests itself in the expectation of a «better life» after the end of the war, which can be considered as a form of psychological protection. It was established that the main causes of the syndrome are psychological factors and lack of adaptation to a new environment. It was determined that the syndrome can have serious consequences for refugees, complicating their social adaptation and integration, as well as negatively affecting their mental and physical health.

Key words: delayed life syndrome, refugees, forced migrants, adaptation, integration, planning, psychological factors, consequences, assistance.

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ МЕТОДУ АСОЦІАТИВНИХ СИМВОЛІВ

Андрєєва Наталія

Викладач, Педагогічний фаховий коледж комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, Україна

ORCID: 0000-0002-9275-5894

natalia_forever@ukr.net

Анотація. Це дослідження важливе для педагогів, які шукають інноваційні підходи до викладання англійської мови, особливо в інклюзивних класах. Робота надає практичні рекомендації щодо використання методу асоціативних символів та підкреслює його потенціал для підвищення рівня англомовної лексичної компетентності здобувачів освіти.

Ключові слова: інклюзивна освіта; здобувачі з особливими освітніми потребами; метод асоціативних символів; англійська мова; лексична компетентність; лексичний словник.

Вступ. Англійська мова, безумовно, є однією з найбільш важливих та впливових мов у сучасному світі. Світ стає все більш глобалізованим, і знання англійської мови стає ключовим фактором успіху у різних сферах життя, зокрема у комунікації, навчанні та кар'єрному зростанні.

Актуальність теми формування лексичної компетентності в англійській мові для здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами важлива і нагальна, оскільки вони заслуговують на якісну освіту, врахування своїх індивідуальних потреб та можливість розвивати свої здібності.

Мета дослідження – висвітлити, як метод асоціативних символів може стати ефективним інструментом у формуванні англомовної лексичної компетентності здобувачів з особливими освітніми потребами.

Ми розглянемо теоретичні аспекти, педагогічний досвід, інклюзивність та вплив цього методу на розвиток мовних навичок цієї важливої групи учнів.

Теоретична частина. Основні поняття та теоретичні аспекти. Лексична компетентність в англійській мові визначається як здатність розуміти, використовувати та вільно маніпулювати словниковим запасом мови. (Подосиннікова та ін., 2021). Для здобувачів початкової освіти з ООП ця компетентність може бути складною, і саме тому важливо розглянути специфічні аспекти її формування.

Здобувачі початкової освіти з особливими освітніми потребами становлять важливу групу, яка вимагає індивідуального підходу до навчання. Особливості цих учнів можуть включати фізичні, розумові, мовні або інші види обмежень (Колупасєва та ін., 2015).

Метод асоціативних символів (МАС) є інноваційним підходом до навчання англійської мови, оснований на використанні символів, зображень та асоціацій для підвищення розуміння та запам'ятовування нових лексичних одиниць (Гуцько, 2013).

Педагогічний досвід використання методу асоціативних символів. В останні роки педагоги та дослідники звертають увагу на інноваційний підхід до навчання англійської мови, який базується на використанні МАС. Ефективність МАС виявляється у покращенні розуміння та запам'ятовування лексичних одиниць здобувачами освіти з ООП, а також у розвитку їх комунікативних навичок. Низка закладів освіти та вчителів вже успішно впроваджують метод асоціативних символів у навчально-виховний процес, зокрема в інклюзивних класах, де

навчаються здобувачі з різними порушеннями зору, які мають можливість вільно користуватися аудіальними та тактильними символами, а також – здобувачі з аутизмом, для яких завдяки МАС створюється структуроване та доступне середовище для навчання, яке допомагає їм розвивати мовні навички та сприймати англійську мову як інструмент спілкування (Котило, 2023).

Формування лексичної компетентності через метод асоціативних символів. Формування лексичної компетентності в англійській мові для здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами – це багатоетапний процес, який передбачає послідовне формування лексичних навичок (Дробот, 2020).

Основні етапи формування лексичної компетентності з використанням МАС включають: вивчення основних слів та фраз, необхідних для повсякденного спілкування (числа, кольори, найпоширеніші іменники, прикметники, дієслова та інші базові лексичні одиниці); використання асоціативних символів, щоб зв'язати слова та фрази з конкретними об'єктами, зображеннями, рухами, жестами або символами (Котило, 2023).

Отже, основні переваги використання МАС включають: збільшення обсягу запам'ятовування слів завдяки асоціативним зв'язкам із зображеннями, об'єктами чи діями, розвиток комунікативних навичок через активне використання лексики в ігрових ситуаціях та креативних завданнях, які включатимуть створення власних асоціативних символів для слів, ігор та інтерактивних ігрових сценаріїв, в яких учні використовуватимуть асоціації для виразу своїх думок та ідей, а також для розв'язання завдань та пригод.

Інклюзивність та метод асоціативних символів. Інклюзивний підхід в освіті є надзвичайно важливим в сучасному світі, оскільки передбачає для всіх здобувачів, незалежно від їхньої фізичної, психологічної або інтелектуальної спроможності, доступ до якісної освіти та рівні можливості для навчання, розвитку та реалізації свого потенціалу (Колупаєва та ін., 2015).

МАС сприяє інклюзивності в освіті через особистісно-орієнтований підхід до кожного здобувача з ООП, візуальну підтримку, яка допомагає учням ефективніше розуміти та запам'ятовувати лексичні одиниці, сприймати текст чи продукувати усні висловлювання, стимулює формування та розвиток лексичної компетентності, а також – через активне використання здобувачами початкової освіти нової лексики у реальних ситуаціях та ігрових вправах – веде до вдосконалення навичок та вмінь спілкування (Гуцько, 2013).

Висновки. З огляду на вищенаведене, метод асоціативних символів є ефективним інструментом для формування лексичної компетентності учнів, зокрема здобувачів з ООП, використання асоціативних символів сприяє кращому запам'ятовуванню лексичних одиниць та розвитку комунікативних навичок, ігровий підхід до навчання з використанням методу асоціативних символів робить процес вивчення англійської мови цікавим та захоплюючим для учнів.

Для подальшого практичного впровадження методу асоціативних символів в навчальний процес рекомендується: проводити детальні наукові дослідження ефективності МАС в різних контекстах та для різних груп учнів, включаючи здобувачів з ООП; розробити інструкції та методичний супровід з використанням методу асоціативних символів на заняттях англійської мови для вчителів, підтримувати обмін досвідом та найкращими практиками між педагогами та фахівцями у галузі інклюзивної освіти.

Впровадження інклюзивного навчання та застосування методу асоціативних символів – це важливі завдання сучасної освіти. Всім учасникам освітнього процесу, включаючи вчителів, батьків, адміністрацію та законодавців, варто підтримувати ці ініціативи та допомагати здобувачам опанувати англійську мову, забезпечуючи їм можливість комунікувати та реалізувати свій потенціал у світовому співтоваристві.

Література

Подосиннікова, Г. І., Попова, В. В., & Панченко, Ю. О. (2021). Формування англомовної лексичної компетентності з використанням текстів казок в учнів молодшої школи. Методика навчання іноземних мов і культур у закладах загальної середньої освіти. *Іноземні мови*, (4), 29-39.

Інклюзивне навчання: досвід упровадження / упоряд. А. А. Колупаєва ; ред. рада М. Мосієнко, М. Голубенко, Т. Шаповал, Г. Харук ; авт. кол.: І. Луценко, Д. Романовська, Л. Кирилецька та ін. Київ : ВГ Шкільний світ, 2015. 200 с.

Гунько С., Гусак Л., Лещенко З. Граючись учимось. Англійська мова : програма та методичні рекомендації. Київ : Редакції газет дошкільної та початкової освіти, 2013. 88 с.

Котило, А. О. (2023). Метод асоціативних символів як інноваційний метод ефективного засвоєння англомовного лексичного матеріалу. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»* (101), 90-97.

Дробот, О. (2020). Методичні прийоми формування англомовної лексичної компетентності в учнів із порушеннями слуху. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 27(2), 178-185.

Формування англомовної лексичної компетентності здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами засобами методу асоціативних символів.

THE FORMATION OF ENGLISH-LANGUAGE LEXICAL COMPETENCE OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS BY MEANS OF THE METHOD OF ASSOCIATED SYMBOLS

Andrieieva Nataliia

Teacher, Pedagogical Professional College of Municipal Institution of Higher Education “Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy” of Zaporizhzhia Regional Council, Ukraine

ORCID: 0000-0002-9275-5894

natalia_forever@ukr.net

Abstract. This research is important for educators who are looking for innovative approaches to teaching English, especially in inclusive classes. It provides practical recommendations on the use of the associative symbols method and highlights its potential for enhancing the English lexical competence of students.

Key words: inclusive education; students with special educational needs; method of associated symbols; English language; lexical competence; vocabulary.

LANGUAGE STUDIES FOR FOREIGN STUDENTS IN KLAIPĖDA UNIVERSITY: CHALLENGES AND SUCCESSFUL PRACTICES

Balčiūnienė Asta

Associated Professor Dr., Klaipėda University, Lithuania

ORCID: 0000-0003-0487-3012

asta.balciuniene@ku.lt

Kuprienė Laima

Associated Professor Dr., Klaipėda University, Lithuania

ORCID: 0000-0002-6109-3699

laima.kupriene@ku.lt

Čiročkina Margarita

Assistant, Klaipėda University, Lithuania

ORCID: 0009-0004-7532-6926

margarita.cirockina@ku.lt

Abstract. The following theses present challenges and successful practices of teaching languages to foreign students. Focus group discussions allowed to gain an understanding of the best methods and tools used in the language teaching/learning process as well as challenges faced by both foreign students and teachers. According to university teachers and foreign students, the following challenges have been encountered: necessity to make amendments to course syllabus, lack of innovative language learning applications, platforms, and/or websites, troubleshoot issues. However, there were also effective and rewarding practices: good teacher-student relationship, equal approach, traditional and innovative methods of learning, cultural integration.

Keywords: language teaching-learning process, challenges, integration, foreign students.

Introduction. In recent years, pursuing university education abroad has gained immense popularity and is no longer considered something exotic. More and more young people are willing to migrate and complete their higher education at colleges and universities all over the world. The disturbing events of the 21st century resulted in the ever more increasing number of students from different countries choosing to travel outside of their homelands for study purposes. Nonetheless, the beginning of studies in a foreign country is a challenge for both the incoming students and university teachers. Not only do teachers have to develop a positive teacher-student relationship built on trust and respect that will help the student to adapt more easily to the new environment, but also review the whole course syllabus to avoid psychological stress as well as create opportunities for the students to receive quality education. The aim of the paper is to reveal challenges and best practices of facilitating the process of language teaching/learning for foreign students in Klaipėda University. The problematic questions are how to achieve a positive teacher-student relationship that will facilitate the language teaching/learning process and whether there are exact algorithms that might be suitable for everyone. Methods: analysis, generalization and systematization of scientific literature, pedagogical research methods (pedagogical observation, pedagogical experiment). The data for the paper were collected through observation and focus-group discussions.

Literature Review. Effective involvement of foreign students in the educational process is a necessary condition for their successful integration, adaptation as well as high achievements in the process of language learning. Despite the fact that some authors claim that distance learning “directs effective sequential learning and the formation of digital (information and communication) competence” as well

as “opens up new opportunities for professional retraining and professional development”, the following works differently when working with foreign students (Hrechanyk et al., 2023, p. 55). Some students tend not to turn their cameras on during the lecture, making the teacher question whether they are still there. There is no longer social contact between the teacher and students, which negatively influences the integration and academic achievements of foreigners. What is more, troubleshoot internet issues, poor quality sound or video problems can greatly affect the learning outcomes.

In order to learn a foreign language, it is necessary to develop all skills of the arrived students, i.e., listening, writing, speaking, and reading. Moreover, whereas distance learning alone is not considered to be the best way of teaching/learning a language, traditional methods and tools of a second language acquisition (in a classroom using books) “have been supplemented, or slightly modified, by means of innovations and technologies” (Žegunienė & Kuprienė, 2018, p. 596). Indeed, foreign students are more motivated to learn a foreign language and the results are more effective when there is a combination of traditional and innovative methods. In the following paper, language teaching methods are classified as follows:

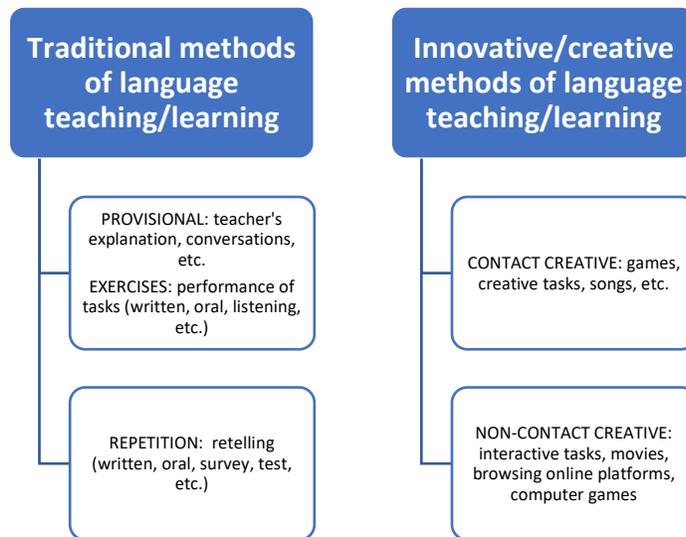

Figure 1. Language teaching/learning methods

During the teaching/learning process, the teacher has to aim for the students to absorb the presented knowledge by creatively repeating the information until it becomes a skill. The following allows to determine how the learning of a foreign language material is progressing. Creativity in teaching also results in the formation of a friendly atmosphere, when a student is not afraid to make mistakes, and a good relationship between the teacher and the students is established.

Creatively presented tasks help to focus students’ attention, achieve higher results, and indeed, foreign students can easily and immediately receive feedback and identify their own achievements and specific areas to be improved. However, smart tools, language learning applications and software are mostly accessible in languages that are most used and spoken, whereas it is hard (if at all possible) and becomes a real challenge to find creative tools in those languages that are not very well known (Lithuanian, for example).

Young people who came to study in foreign colleges or universities find themselves in a very difficult situation. Student life becomes a serious life test for them. Not only are they forced to master a new type of activity – to study at a higher educational institution and to prepare for a future profession, but also to adapt to a completely unfamiliar society and culture. As noted by Castles, “[n]ational identity changes,

people have to acquire more knowledge on the cultural peculiarities of other countries, the behavioural patterns, beliefs, and values” (2010, p. 1565). Nonetheless, the following can be applied not only to students, but also educators. University teachers need to review and make necessary amendments to their course syllabus in case there might be offensive or some other information that may cause emotional or psychological tension and make foreign students feel intimidated.

Classroom atmosphere has a huge effect on the quality of learning: when students feel stressed, fearful and anxious, it is hard for them to concentrate, they are not motivated and do not want to interact with the teacher and other students. Feeling at ease, safe and relaxed, on the other hand, make the adaptation and integration processes smooth and effective. Accordingly, the successful integration of foreign students into the cultural, educational and psychological environment of the higher institution requires both administrative and student community support.

Ramsay, Jones, & Barker (2007) claim that despite the fact that foreign students can support and construct a good relationship between the newly arrived students, they, nevertheless, “need the support of local students to adapt better both inside and outside of the classroom and university” (Vazirani et al., 2018, p. 14). Foreign students adapt to the new educational environment not only during lectures. Breaks between classes are a perfect time to rest, get acquainted with the faculty, facilities, as well as get to know local students better and chat with them. Indeed, full adaptation of foreign students requires interaction with local students, as basically they are here for the same reason – study, gain knowledge and prepare themselves for a future life. Inability to find common language with local students could make the arrived students “feel homesick, helpless and doubtful of their intellectual and social competences” (ibid). As a matter of fact, a teacher might even serve as an intermediary by helping both sides – foreign and local students – see the benefits of building a relationship and constructing an international network.

Conclusions. The problem of integrating foreign students into the study process and the teaching of a second language does not lie in the linguistic barrier, which is usually the main cause in most studies (Devlin and Peacock, 2009; Ali, et al., 2020; Ennin and Manariyo, 2023). The challenges are mostly related to the cultural and psychological challenges that most foreign students as well as university teachers have to encounter sometimes during the whole time of studies. At this point, educators need to be more than simple university teachers: they have to become the bringers of light, supporters, and establishers of a good teacher-student relationship, thus helping the foreigners feel safe, relaxed and ready to gain knowledge.

References

- Ali, S., Yoenanto, N. H., Nurdibyanandaru, D. (2020). Language Barrier cause of stress among International Students of Universitas Airlangga. *Journal of Linguistics*, 5(2), 242–256. DOI:[10.20961/prasasti.v5i2.44355](https://doi.org/10.20961/prasasti.v5i2.44355)
- Castles, S. (2010). Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36:10, 1565–1586. <http://dx.doi.org/10.1080/1369183X.2010.489381>
- Devlin, S., Peacock, N. (2009). Overcoming Linguistic and Cultural Barriers to Integration: An Investigation of Two Models. In T.Coverdale-Jones, P. Rastall (Eds.), *Internationalising the University*, 165–184. Palgrave Macmillan, London.
- Hrechanyk, N., Koval, D., Kovalchuk, I., Slovik, O., Zinchenko, L. (2023). Exploring benefit and models of blended learning technology in modern professional training. *Amazonia Investiga*, 12(67), 54–65. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.67.07.5>
- Jankauskienė, I. (2016). Atvejo analizės svarba plėtojant užsienio kalbos kompetenciją. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 1(11). <http://ojs.kaunokolegija.lt/index.php/mttlk/article/view/15>

- Kuprienė, L., Žegunienė, V. (2018). A Second Language Acquisition. Practicing the Method of Virtual Cross-Cultural Interaction: Innovation or Routine? *Society. Integration. Education*. Proceedings of the International Scientific Conference. Volume III, May 25th-26th, 594-603.
- Vazirani, S., Carmona, C., Vidal, J., Hernaiz-Agreda, N., López-Francés, I., & Benlloch-Sanchis, M. J. (2018). International students' integration in classroom: Strategies and support by teachers and local students in higher education. In M. Karasawa, M. Yuki, K. Ishii, Y. Uchida, K. Sato, & W. Friedlmeier (Eds.), *Venture into cross-cultural psychology: Proceedings from the 23rd Congress of the International Association for Cross-Cultural Psychology*. https://scholarworks.gvsu.edu/iaccp_papers/150/

INCLUSIVE LEADERSHIP CULTURE IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

Braslauskaitė Rugilė

Master student, Klaipėda University, Lithuania
rugile.br@gmail.com

Annotation. The article analyzes the culture of inclusive leadership in a preschool educational institution from a theoretical perspective. The context of inclusive education that has a positive impact on people's lives is revealed. The analysis of the scientific literature showed that successful leadership brings many benefits to the educational institution and the development of inclusive education. When implementing the concept of inclusive education, it is necessary to create a culture of inclusive education based on the value aspect and positive attitude of managers, teachers, parents, support specialists, and community members. In this context, the culture of inclusive leadership is perceived as the value of every member of the school community, based on the natural rights of the individual, conscious interaction, the courage to share and take responsibility.

Keywords: inclusive education, inclusive leadership culture, preschool education.

Introduction. Inclusive education is widely discussed, analyzing changes in the education system, emphasizing the availability, conditions, methods, and features of inclusive education. Slee (2011) claims that inclusive education is a new social vision that requires changing outdated educational traditions and practices. The scientist draws attention to the fact that new educational goals of the modern society must be formed and new teaching methods and new learning traditions must be created in order to create a safe environment and a culture of inclusive education.

The creation of an inclusive and safe environment in a preschool education institution is directly related to the cooperation of the family, the teacher and the entire community, which is regulated by the United Nations Convention on the Rights of the Child (1989) and various documents issued by UNESCO, the United Nations, the European Agency for Special Needs and Inclusive Education, etc. In the State Progress Strategy in Lithuania's future vision "Lithuania 2050" (2023), it is stated that in order to have skilled citizens of Lithuania, it is necessary to evaluate and develop leadership, learn to work together with a team, strengthen partnership and the organization of society. This document notes that education should focus on the development of creativity, citizenship and leadership. Another educational document - Educational Leadership Development Guidelines (2012) establishes the importance of leadership, development at school, integration into the educational process, strengthening of leadership competencies, and application of leadership models. However, only prepared formal documents are not enough to strengthen leadership. Urbanovič (2016) notes that leadership development should be associated not only with solving efficiency and control problems, but with increasing people's achievements. In order to meet the dynamic needs of society, educational quality schools must not be staffed by obedient teachers, but by creators and proactive leaders.

In implementing inclusive education, creating an inclusive culture in the educational institution is an important aspect of leadership. Leadership, implementing the principle of inclusion, is primarily associated with one of the insights of J. A. F. Stoner, R. E. Freeman, D. R. Gilbert (2005) that leadership is closely related to values. The involvement of managers, school pedagogues and all participants in educational processes in the broadest sense is important for leadership. The community of the pre-school education school must trust the school leaders as partners who encourage and support, advise and collaborate, demonstrate the agreed school values in their daily behavior. Therefore, next to the leader of the school head, free-spirited and teacher leaders first of all nurture the culture of the school community,

which responds to the concept of the principle of inclusion. According to L. Lambert (2011), the leader, teachers, parents and students are the main participants in the educational process. Working together, they create a leadership team that is a very powerful force in the school that creates an inclusive leadership culture in the school.

Creating a culture of inclusive leadership should be the fundamental goal of educational institutions, both preschools and comprehensive schools. Only then will the condition of continuity of inclusive education be satisfied, which, according to the thoughts of Paulo Freire (1998), helps a person to change his life and improve. A person experiencing difficulties should be educated in a continuous educational environment, where education of various levels is available, there is a clear vision of inclusive education, focused on the value aspect and a positive attitude of managers, educators, support specialists, community members, where appropriate psychological learning conditions are created, parity (equal) relations are fostered, emphasizing the need for cooperation. Under such educational conditions, a person will be able to know himself well and the surrounding social environment and change that environment. This article aims to highlight a *scientific problem*: to highlight the theoretical aspects of creating an inclusive leadership culture in a preschool education institution.

The aim: to reveal the aspects of creating an inclusive leadership culture in a preschool educational institution based on the theoretical analysis of scientific literature.

Methods: analysis of scientific (pedagogical, psychological, philosophical) literature, educational documents.

Theoretical part. Inclusive leadership is leadership that creates conditions for openness and inclusion. This leadership recognizes the value of each and every member of the school community, is based on the inherent rights of the individual, conscious interaction, and the courage to share and take responsibility. Leaders using this leadership model seek to foster and support an inclusive school culture that respects diversity, implements equal partnerships between principals, teachers, staff and children/students, and creates a barrier-free learning environment that enables each learner to achieve their best (Bortini et al., 2016; *European Agency for Special Needs and Inclusive Education*, 2019).

Leaders usually have the following characteristics: *the desire to lead, the pursuit of high results, the desire to be the best, decisiveness, the ability to overcome fear and anxiety, the ability to be critical, strong responsibility and the ability to motivate children/students and colleagues* (Talalienė and Šečkvienė, 2015, p.136). Žukauskienė and Bernatavičienė (2021) distinguish different qualities of a leader such as: *ability to listen, courage, self-confidence, dutifulness, community spirit, creativity, curiosity, initiative*. Gumuliauskienė and Vaičiūnienė (2015, p. 25) note the most important personal qualities that leaders must have, which are: *decisiveness, awareness, intelligence, self-confidence, collegiality and openness to innovation*. However, leadership is not just a set of personal character traits, leadership competencies can be developed and strengthened (Vaitkevičius, 2016). Urnėžienė and Tučienė (2014) emphasize that the signs of leadership are *independence, the ability to solve problems, manage conflicts, and conduct negotiations*. Urbanovič (2016) emphasizes that a leader is *autonomous, learning to work both individually and in a team*. The leader's competence is manifested through professional knowledge, skills and abilities, the ability to perform certain assigned tasks in an educational institution (Virbalė, 2022). In the model of leadership competencies, it is possible to find managerial competencies - *being able to plan, organize, control*. The purpose of creating such a model is to "determine the knowledge, abilities and skills that a leader needs so that he can strengthen those competencies" (Skarbalienė, 2015, p.6). Čiužas (2013) emphasizes that all leaders are characterized by *managerial competence, which is defined as the ability to lead in the education and learning process, to choose the appropriate teaching and learning pace, methods, and teaching and learning strategies*. This competence is important because the leader will be able to plan, organize his and others' activities, monitor and evaluate the results of these activities.

Successful leadership brings many benefits to an educational institution: it encourages leaders, teachers to collaborate in order to improve teaching, school activities and improve the learning achievements of children/students. It is noted that in educational institutions where the leadership of community members prevails, the educational process is more advanced and innovative (Gumuliauskienė and Vaičiūnienė, 2015, p.28). All members of the community must be encouraged to work creatively, develop professionally, learn together with others and create a strong community of learners.

The head of a preschool educational institution can be an assistant in team work, support teachers, help solve problems. Leaders influence children's efforts to learn, seek knowledge and use it, i.e. encouraging teachers, children, parents, etc. leadership of members, involving them in school decision-making, assigning meaningful tasks, encourages not only responsibility, but shows an example of how joint participation brings better results (Skarbalienė, 2015, p.6). Based on the data of the conducted international studies (2020, 2022), three aspects have been identified that help in the practical implementation of educational leadership:

- create a culture of learning: this means fostering an environment where employees are constantly looking for new ways to develop professionally and personally;
- teacher and manager: by constantly providing feedback and recommendations, managers can help the employee to know his strengths and understand how to strengthen his weak qualities;
- encourage teamwork: Educational leaders focus on strong teams that are able to work effectively together and understand their own and the team's overall responsibilities.

Strengthening leadership requires the cooperation of the entire preschool community (i.e. sharing knowledge, norms and values, innovations) (Ala-Laurinaho etc., 2017). Sharing your experience means passing on knowledge to others, giving advice on how to improve the learning process, how to overcome obstacles. Sharing good practices builds the head's reputation as a school leader and increases his professional value. Sharing allows teachers and other participants in the educational process to raise their level of competence (Patzner, 2020). When all members of the community work together to achieve the school's goals, they can identify the future needs of the school (Askill-Williams and Koh, 2020). The manager must ensure that everyone has sufficient time and resources to cooperate, motivate and support them (Fix et al., 2020). This can be implemented in two ways:

1. First, leaders can involve teachers, parents in decision-making processes and share responsibility for change processes (Rikkerink et al., 2015). It gives them a voice and creates accountability and a positive atmosphere conducive to change.
2. Second, since the realization of meaning arises from the social interactions of community members, leaders can support their cooperation to create opportunities for communication (Ala-Laurinaho et al., 2017).

The creation of a culture of inclusive leadership includes the following aspects: the role of the head of the educational institution in creating the culture of an inclusive school, implementing the policy and practice of inclusive education; the harmony of the school's vision and activities with the values of inclusion; leadership for education, learning and progress for every child; an inclusive support system and its development; internal and external networking tools; building a learning community and collegial learning; planning of professional development of teaching staff; problem solving and collaborative decision-making; universal design in the environment and ensuring the accessibility of educational environments; collection of resources; self-evaluation of inclusive education at school (evaluation criteria and indicators, use of evaluation data for school improvement).

Conclusions. The theoretical analysis of scientific literature revealed the aspects of creating an inclusive leadership culture in a preschool education institution, which are: creating a community where every member of the community feels accepted and important, children help each other, an atmosphere of cooperation and mutual respect prevails, school and parent partnership, school and support professionals

cooperation, inclusion of community members in school life and fostering values of inclusive education. Inclusive leadership has many benefits: it encourages all members of the institution's community to work together to improve education, teaching, school operations and improve children's learning achievements.

References

- Askill-Williams, H., Koh, G. (2020). Enhancing the sustainability of school improvement initiatives. *School Effectiveness and School Improvement*, 31, 1–19.
- Bortini, P., Paci, A., Rise, A., Rojnik, I. (2016). *Inclusive leadership: theoretical framework*. Internet link: <https://inclusiveleadership.eu/the-inclusive-leadership-handbook-theoretical-framework/>
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education, 2019
- Friere, P. (1998). *Pedagogy of freedom: ethics, democracy and civic courage*. USA: Rowman Littlefield Publishers, INC.
- Gumuliauskiene, A., Vaičiūnienė, A. (2015). Mokytojų lyderystės raiškos ir jos skatinimo ypatumai bendrojo ugdymo mokykloje. *Mokytojų ugdymas*, (24), 25-47
<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB0001:J.04~2015~1442995870209/>
<https://doi.org/10.1080/09243453.2020.1767657>
<https://www.european-agency.org/>
- Patzer, R. (2020) *Sharing good practice: Strategies to encourage teacher collaboration*. Internet link: <https://blog.irisconnect.com/uk/sharing-and-collaboration-in-schools>
- Skarbalienė, A. (2015). Mokytojų lyderystės ir jos sąajos su švietimo kokybe. *Švietimo problemos analizė*, (16), 1-8.
- Slee, R. (2011). *The Irregular School: Exclusion, Schooling and Inclusive Education*. London: Routledge.
- Stoner J. A. F., Freeman R. E., Gilbert D. R., (2005). *Vadyba*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
- Švietimo lyderystės plėtotės gairės (2012)
<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.205659?jfwid=-9dzqnu4>
- Talalienė, Ž., Šečkusienė, H. (2015). *Muzikos mokytojo lyderystės gebėjimų raiška*. Pedagogika, 134-146.
- United Nations Convention on the Rights of the Child (1989) <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>
- Valstybės pažangos strategija Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ [Strategy for National Progress Lithuania's Vision of the Future "Lithuania 2050"]. (2023). [https://lr.lt/uploads/main/documents/files/2023%2006%2014%20Lietuvos%20ateities%20vizija%20Lietuva%202050\(2\).pdf](https://lr.lt/uploads/main/documents/files/2023%2006%2014%20Lietuvos%20ateities%20vizija%20Lietuva%202050(2).pdf)
- Žukauskienė, L., Bernatavičienė, T. (2021). Priešmokyklinio ugdymo mokytojo lyderystės raiška. *Regional Formation and Development Studies: Journal of Social Sciences*, (2), 210-220.

KOKIE VEIKSNIAI PASKATINTŲ PAAUGLIUS SKAITYTI?

Butkutė-Norkevičienė Aurelija

Studentė, Klaipėdos universitetas, Lietuva

aurelija.norkeviciene@gmail.com

Norvilienė Aida

Docentė Dr., Klaipėdos universitetas, Lietuva

ORCID: 0000-0001-9282-0740

aida.norviliene@ku.lt

Anotacija. Tezėse pateikiami veiksniai, kurie galėtų paskatinti šiuolaikinius paauglius skaityti. Kokybiniame tyrime dalyvavo 8 paaugliai ir 4 lietuvių kalbos mokytojai. Išskirti septyni veiksniai, kurie, paauglių ir mokytojų nuomone, skatintų juos skaityti. Paauglių ir mokytojų nuomone, šiuolaikinius paauglius skaityti paskatintų šie veiksniai: jiems aktualus skaitymo turinys, platesnis skaitymo pasirinkimo spektras, skaitantys ir savo rekomendacijomis besidalijantys mokytojai, skaitymo pavyzdys artimiausioje aplinkoje, galimybė aptarti perskaitytas knygas su bendraamžiais, pakankamai laiko skaitymui, inovatyvūs metodai.

Raktažodžiai: paaugliai, skaitymo skatinimas, mokytojai, inovatyvūs metodai.

Įvadas. Švietimo dokumentuose, tarptautinių ir nacionalinių tyrimų ataskaitose (*PIRLS 2021, EBPO PISA 2022*) asmens raštingumas, ypač gebėjimas skaityti, akcentuojamas kaip vienas svarbiausių, pamatinių gebėjimų, kuris lemia ir kitų dalykų mokymosi sėkmę, yra reikšmingas tolesniam asmeniniam, socialiniam, kultūriniam ir profesiniam mokinio gyvenimui. *2019-2024 metų Skaitymo skatinimo programoje (2018)* akcentuojami įvairūs skaitymo skatinimo būdai, gerinantys ne tik visuomenės raštingumo lygį, bet ir telkiantys bendruomenę bei skleidžiantys mokymosi visą gyvenimą idėją. Naujoji paauglių karta – tai „skaitmeninė karta“, kurią sudominti tradiciniu knygų skaitymu yra nelengva. Tam, kad dabartinės kartos paaugliai įsitrauktų į skaitymo procesą, skaitymas turi būti skatinamas inovatyviais metodais bei sudaroma galimybė dalintis skaitymo patirtimi. Atsižvelgiant į tai, kad paaugliai nėra linkę skaityti, jiems trūksta motyvacijos, keliamas mokslinis probleminis klausimas: *kokie veiksniai paskatintų šiuolaikinius paauglius skaityti?*

Tyrimo tikslas – atskleisti paauglių ir mokytojų nuomone veiksnius, kurie paskatintų šiuolaikinius paauglius skaityti.

Metodai: mokslinės literatūros analizė, kokybinis tyrimas, pusiau struktūruotas interviu ir kokybinė turinio analizė.

Teorinė dalis. Jungtinės Karalystės mokslininkų K. Wilkinson, V. Andries, D. Howarth, J. Bonsall, S. Sabeti, S. McGeown (2020) atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad skaitymas paaugliams suteikia galimybę atsipalaiduoti, mokytis, pabėgti nuo realaus pasaulio ir pasinerti į jį, taip pat lavina jų empatiją. Jaunuoliai įvardijo šias neskaitymo priežastis: laiko trūkumas, per daug pastangų reikalaujantis procesas, trūksta paskatinimo, nešaunu kitų draugų tarpe ar tiesiog prarado šį įprotį ir kt. Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos atlikto tyrimo *Vaikų ir paauglių skaitybos tyrimas 2021* (2021) rezultatai parodė, kad didžiausių skaitymo sunkumų turi 5–8 klasių moksleiviai. Tyrimo dalyviai įvardijo šias sunkumų priežastis: motyvacijos stoka, neįdomūs, neaktualūs kūriniai, trūksta palankių aplinkybių aptarti perskaitytą knygą. Vis dažniau yra siūlomi inovatyvūs skaitymo skatinimo metodai tai (*lapbook* metodas, *BookTok* bendruomenė, tarptautiniai projektai, virtualios realybės technologijos, mobiliosios aplikacijos) ir paauglių nuomone, juos tai patraukia ir motyvuoja skaityti, taip pat paauglius skaityti motyvuoja ir jų asmeninį gyvenimą atspindinti literatūra, plati pasirinkimo laisvė, pakankamas laikas skaityti, galimybė

dalintis bei socialinių tinklų ir technologijų integracija. *Lapbook* yra puiki priemonė, padedanti sudominti mokinius skaityti, nes yra interaktyvi, motyvuojanti, skatinanti bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais, kurdamas *lapbook* segtuvą mokinys žiūri į šį procesą kūrybiškai, todėl jis yra įgalinamas veikti savarankiškai (Koroliova, 2021). Kurdami savo *lapbook* segtuvą mokiniai pasitelkia kūrybiškumą ir gali dokumentuoti savo mokymąsi bei tyrinėti (Canbulat, Hamurcu, 2021). *BookTok* kuria skaitytojų bendruomenę ir prisideda prie skaitymo skatinimo. Jaunimui skirtas *BookTok* turinys rekomenduoja ir skatina skaityti. Jaunuoliai naudojami *BookTok* norėdami teikti rekomendacijas, kaupti skaitytojo patirtį, kurti skaitytojų bendruomenę ir tapatybę, aptarti išgalvotus veikėjus ir vietas (Merga, 2021). Taigi, *BookTok* yra *TikTok* programos subbendruomenė, kurioje daugiausia dėmesio skiriama knygoms ir literatūrai.

Metodologija. Siekiant atskleisti veiksnius, kurie paskatintų šiuolaikinius paauglius skaityti, buvo atliktas kokybinis tyrimas, kurio metu, taikant pusiau struktūruotą interviu metodą, buvo apklausti 4 lietuvių kalbos mokytojai, šiuo metu dirbantys mokyklose, 4 Z kartos paaugliai, 4 Alfa kartos paaugliai. Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, kaip labiau paskatinti paauglius skaityti, kokius metodus, sistemas taiko savo darbe mokytojai, kokie skaitymo skatinimo metodai pasiteisina. Surinkti duomenys buvo analizuoti kokybinės turinio analizės metodu. Duomenų analizė atlikta remiantis metodologiniais nurodymais (Kardelis, 2016; Bitinas, Rupšienė, Židžiūnaitė, 2008 ir kt.). Viso tyrimo metu buvo laikomasi tyrimo etikos reikalavimų ir atitikties mokslinio tyrimo etikai principų.

Rezultatai. Tyrimu siekėme išsiaiškinti šiuolaikinių paauglių ir jų mokytojų nuomonę apie skaitymą ir veiksnius skatinančius skaityti. Tyrimo rezultatai parodė, kad šiuolaikiniai paaugliai skaito knygas, puikiai supranta skaitymo naudą, tačiau didėjant jų amžiui, mažėja skaitymo motyvacija. Paauglių ir jų mokytojų tyrimo duomenys atskleidė veiksnius, kurie **labiau paauglius motyvuotų skaityti**:

1. **Kai skaitymo turinys yra aktualus, įdomus ir svarbus jų gyvenimui.** Štai kelių paauglių pasisakymai: „*Tam, kad šiuolaikiniai vaikai daugiau skaitytų, reikia jiems leisti skaityti tai, ką jie nori, kas jiems įdomu, aktualu, o ne duoti knygas tik iš sąrašo*“. „*Man patinka skaityti fantastines knygas, kur yra daug veiksmo, nuotykių, daug įvykių*“. „*Man patinka skaityti romantines knygas arba dar istorines knygas*“.
2. **Kai jiems yra suteikiama pasirinkimo laisvė.** Paauglių mintys: „*Privalomas literatūros sąrašas man nepatinka, nes tu jautiesi suvaržytas ir negali pasirinkti knygos, kurios tu nori, nebent tik kartais*“. „*Man nepatinka, kad yra liepiama skaityti pagal sąrašą ir aš negaliu pats pasirinkti knygas*“. „*Reikia leisti paaugliams skaityti ką jie nori, o ne iš sąrašo*“.
3. **Kai mokytojai ne tik užduoda, bet ir patys skaito bei rekomenduoja.** Paauglių nuomonė: „*Mano mokytoja pati perskaito, pasakoja apie knygas ir renka įdomiausias, kurios tinka paaugliams*“. „*Lietuvių kalbos mokytoja sudomina reklamuodama knygas*“. *Lietuvių kalbos mokytoja sudomina pasakodama apie knygas bei įdomias autorių biografijas*“. „*Mano mokytoja ragina diskutuoti apie knygas*“.
4. **Kai artimoje aplinkoje turi skaitymo autoritetus (šeima, draugai, mokytojai, rašytojai).** Visi paaugliai patvirtino, kad jie turi savo skaitymo autoritetus. Alfa kartos paauglius labiausiai įkvepia skaityti šeimos nariai, tuo tarpu vyresniųjų paauglių (Z kartos) didžiausiais skaitymo autoritetais yra draugai ir mokytojai. Tik vienas paauglys atviravo: „*Nelabai turiu skaitymo autoritetų, dažniausiai skaitau tik tas knygas, kurios privalomos mokyklai*“.
5. **Kai turi galimybių bendrauti su bendraminčiais apie skaitomas knygas.** Mokytoja: „*Paaugliams labai svarbu megzti socialinius ryšius, todėl didžioji dalis jų veiklų susijusi būtent su bendravimu*“. „*Labai svarbus dalykas, kad vaikai galėtų aptarti, pasidalinti įspūdžiais*“. „*Knygų aptarimų formų ieškau įdomesnių, smagių: diskusijų ratai, stalo žaidimai, o paskui*

būna apibendrinimai kartu“. „Su vaikais daug kalbamės apie knygas“. „Vaikams suteikiama galimybė išsakyti savo nuomonę apie knygas, ją pagrįsti“.

6. **Kai turi pakankamai laiko skaitymui, kai nereikia skubėti.** Paauglių mintys: „Neturiu galimybės skaityti knygas, kurios man patinka, nes nebelieka laiko kitoms knygoms“. „Tam, kad šiuolaikiniai vaikai daugiau skaitytų, reikia neapkrauti 3 skirtingomis knygomis vienu metu“. Mokytojų išvalgos: „Tempas neleidžia ilgiau sustoti prie norimų kūrinių (per didelės programų apimtys)“. „Norėčiau kiekvienai knygai aptarti skirti gerokai daugiau laiko“. „Pasiėmusi vieną knygą ją su vaikais išnarstyčiau iki smulkmenų įvairiausiai pjūviais, tik tada keliautume toliau“.
7. **Kai taikomi inovatyvūs skaitymo skatinimo metodai.** Mokinių nuomonė: „Man patinka, kai atsiskaitydami už perskaitytas knygas ne tik atpasakojame tekstą, atsakome į pateiktus klausimus, bet ir kuriame projektus, piešiame, keliaujam, turime netradicines pamokas už mokyklos ribų“. Mokytojų išvalgos: „Atnaujintose programose atsiranda ir šiuolaikinių formų aptarimai (grafinės novelės, komiksai, audiovizualiniai kūriniai ir pan.) – gal jie pasiūlys dinamiškesnes ir taip labiau priimtinas formas, suintriguos, atskleis, kad literatūroje užfiksuota įdomi ir svarbi žmonijos patirtis“. „Būtų įdomios patirtys skaityti knygas artimose aprašomam veiksmui aplinkose“. „Su jaunesniais mokiniais žaidžiame knygų skaitymo iššūki ir taip palaipsniui mano mokiniai vis daugiau skaito“. „Kartais pamokų metu parodau TV laidų knygų naujienų pristatymus ir taip sudominu vaikus skaityti“. „Per lietuvių kalbos savaitę visoje mokykloje daug dėmesio skiriame knygoms (yra su jų skaitymu susijusių eksponatų, literatūrinių personažų eisenu, susitikimų su kūrėjais).

Išvados. Remiantis paauglių ir mokytojų nuomone, šiuolaikiniai paaugliai daugiau skaitytų, jeigu skaitymo turinys būtų aktualus, jeigu būtų suteikiama plati literatūros pasirinkimo laisvė, jeigu mokytojai patys skaitytų bei rekomenduotų, jeigu artimoje aplinkoje turėtų skaitymo autoritetus, jeigu turėtų galimybę su bendraminčiais diskutuoti apie skaitomas knygas, jeigu turėtų pakankamai laiko skaitymui, jeigu mokyklose būtų taikomos interaktyvios skaitymo skatinimo priemonės. Inovatyvūs skaitymo skatinimo būdai yra patrauklesni paaugliams ir labiau motyvuoja skaityti bei padeda skaitymo patirtis pritaikyti socialinių santykių kūrimui su aplinka.

Literatūra

- Canbulat, T., & Hamurcu, H. (2021). Effects of lapbook use on academic performance and academic self-efficacy of students in science classes. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 10(3), 154-165. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiMkZKZ6sSEAxUoJBAIHAYBCFcQFnoECBIQAQ&url=https%3A%2F%2Fijtase.net%2Findex.php%2Fijtase%2Farticle%2Fdownload%2F9%2F11&usg=AOvVaw32iwx6FjUZtQSP-i9wvRvR&opi=89978449>
- EBPO PISA 2022: rezultatai ir rezultatai. Dukynaitė, R., Jakubauskė, R., Prasauskas, S. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Nacionalinė švietimo agentūra. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2023/12/PISA2022_Rezultatai_2022.12.06_compressed.pdf
- Koroliova, K. (2021). 5-8 klasių mokinių skaitymo motyvacijos skatinimas taikant lapbook metodą. VDU. Profesinių studijų baigiamasis darbas. <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/6895464e-0d65-4190-a6b2-7dc0bc847a05/content>
- Merga, M. K. (2021). How can Booktok on TikTok inform readers' advisory services for young people? *Library & Information Science Research*. Volume 43, Issue 2 <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2021.101091>
- PIRLS 2021 International Results in Reading. <https://pirls2021.org/results>
- Skaitymo skatinimo 2019–2024 metų programa. (2018). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c6b27c80d1d711e8a82fc67610e51066?jfwid=14kagyvz2t>

Vaikų ir paauglių skaitybos tyrimas 2021“: tyrimo apibendrinimas. Nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka. <https://www.lnb.lt/vaiku-naujienos/8268-vaiku-ir-paaugliu-skaitybos-tyrimas-2021-tyrimo-apibendrinimas>

Wilkinson, K., Andries, V., Howarth, D., Bonsall, J., Sabeti, S., McGeown, S. (2020). Reading During Adolescence: Why Adolescents Choose (or Do Not Choose) Books. <https://ila.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/jaal.1065>

WHAT FACTORS WOULD ENCOURAGE TEENAGERS TO READ?

Butkutė-Norkevičienė Aurelija

Student, Klaipėda University, Lithuania

aurelija.norkeviciene@gmail.com

Norvilienė Aida

Associated Professor Dr., Klaipėda University, Lithuania

ORCID: 0000-0001-9282-0740

aida.norviliene@ku.lt

Annotation. The theses present the factors that would encourage today's teenagers to read. 8 adolescents and 4 Lithuanian language teachers participated in the qualitative study. Seven factors were identified which, according to the adolescents and teachers, would encourage them to read. According to the teenagers and teachers, the following factors would encourage today's teenagers to read: reading content that is relevant to them, a wider range of reading choices, teachers who read and share their recommendations, a reading role model in the immediate environment, the opportunity to discuss the books they read with their peers, enough time to read, innovative methods.

Keywords: teenagers, reading encouragement, teachers, innovative methods.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ СТАНОВЛЕННЯМ ПЕДАГОГІВ

Черненко Наталія

*Професор, доктор педагогічних наук, Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна*

ORCID: 0000-0003-2288-8824

chernenkonalali2016@gmail.com

Анотація. У матеріалах представлено погляди учених щодо професійного становлення педагога, ідентифіковано демотивуючі фактори професійного становлення молодих педагогів. Схарактеризовано шляхи удосконалення управління професійним становленням молодих фахівців у закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: педагоги, професійне становлення, молодий фахівець, фактори професійного розвитку.

Вступ. Соціально-економічний розвиток в Україні сприяє зміні пріоритетів в освіті і вимагає від сучасного педагога високого рівня професіоналізму. Професійний розвиток молодих фахівців завжди є актуальним і важливим, оскільки постійно виникають нові вимоги до освіти, здійснюються реформи, впроваджуються інновації, трансформується саме середовище. Питання управління професійним розвитком молодих фахівців є особливо важливим в умовах стрімкого розвитку України та її наближення до європейських освітніх стандартів.

Мета дослідження полягає в дослідженні сучасних шляхів управління професійним становленням педагогів.

Теоретична частина. Сьогодні термін «професійний розвиток» педагогів активно використовується в науковій літературі. Сучасні науковці розглядають це поняття з точки зору самовизначення особистості, на яке впливають соціально-економічні умови, розвиток особистісних якостей та вік, і трактують процес професійного розвитку як набуття професійних знань, умінь і навичок та реалізацію особистісного потенціалу (Шевченко, 2013). Відповідальність за якість процесу та діяльності професійного розвитку покладається на особистість та є важливим елементом професійної самореалізації.

Традиційно професійний розвиток тлумачать як шлях від бажання реалізувати свою компетентність і творчий потенціал до усвідомлення і формування свого професійного покликання. Вчені стверджують, що професійне становлення відбувається через індивідуальну свідомість і виражається через саморозвиток і самоосвіту. Водночас О. Винославська підкреслює, що професійне становлення тісно пов'язане з професійним самовизначенням і характеризує професійне самовизначення як ідентифікацію людини із загальноприйнятими критеріями оцінки професіоналізму. Однак, якщо один фахівець може вважати себе експертом лише тому, що має певну професію або спеціальну підготовку, то інший може вибудовувати особистісний і творчий підхід до здійснення професійної діяльності, спираючись на професійну підготовку. Залежно від типу самовизначення фахівець визначає цілі, завдання та напрями професійного розвитку (Винославська, 2005).

Вчений також стверджує, що успішність професійного розвитку безпосередньо залежить від мотивації та активності професіоналів. Автор зазначає два види мотивації: по-перше, вищий рівень мотивації, коли творчість є метою професійної діяльності, а по-друге, виконавчий рівень

мотивації, коли спеціалізовані кваліфіковані фахівці використовують методи професійної діяльності (Гупаловська, 2005).

Процес становлення професіонала не починається з особистісного розвитку під час навчання у закладах вищої освіти або в процесі вибору професії, він залежить не тільки від теоретичних знань, а й від особистісних якостей, таких як дисциплінованість, відповідальність, комунікабельність і навички творчого мислення (Муқан, 2011). Показники професійного розвитку визначаються здатністю фахівця застосовувати свої навички на практиці та приймати самостійні рішення. Професійний розвиток відбувається тоді, коли фахівець починає працювати самостійно.

Результати проведеного експериментального дослідження дають можливість констатувати, що переважна більшість (83,3%) молодих фахівців у закладах загальної середньої освіти обрали майбутню професію самостійно і свідомо, планують продовжувати як і навчання (36,1%) у закладах професійної освіти, так і підвищувати свій професійний рівень за рахунок курсів підвищення кваліфікації (30,6%), а також планують пов'язати своє професійне життя із педагогікою (94,4%). Проте під час аналізу організації роботи із молодими фахівцями закладів освіти стає зрозумілим, що управління становленням молодих фахівців потребує удосконалення, більш чіткої організації, систематизації на основі професійного моніторингу якості адаптації до професійної діяльності молодих фахівців, особливо в період військової агресії. Визначено демотивуючі фактори професійного становлення молодих фахівців, а саме: недостатній супровід молодих фахівців з боку наставників; відсутність систематичної методичної підтримки; відсутність навичок саморефлексії; страх взаємодії із батьками здобувачів освіти; вирішення конфліктів, спричинених учасниками освітнього процесу. Звичайно, що зазначені фактори гальмують процес професійного становлення молодих фахівців.

Із наукового погляду на розв'язання проблем і труднощів у професійному становленні молодих фахівців у закладах загальної середньої освіти, нами було визначено такі шляхи удосконалення управління професійним становленням молодих фахівців у закладах загальної середньої освіти: розробити проєкт «Траєкторія розвитку молодого фахівця» та провести міський конкурс проєктів з питань організації професійного розвитку та становлення молодого фахівця; організувати літню школу молодих фахівців та міський клуб супервізії та коучингу; зобов'язати молодих фахівців пройти курси підвищення кваліфікації з питань медіації та роботи із батьками здобувачів освіти; надання домедичної допомоги та алгоритму дій у разі небезпечних ситуацій; запровадити розробку індивідуального плану професійного розвитку молодих фахівців у закладах освіти.

Висновки. Професійне становлення молодого фахівця у закладі освіти є динамічним процесом професійного розвитку, професіоналізації особистості на початкових етапах професійної діяльності людини після отримання кваліфікації фахівця у закладі вищої освіти та першого працевлаштування за фахом. Результати експериментального дослідження продемонстрували, що процес професійного становлення молодих фахівців у закладах освіти має позитивні результати, оснований на особистому прагненні та вмотивованості респондентів займатися педагогічною діяльністю та бажанні досвідчених професіоналів ділитися своїм власним професійним досвідом із молодими фахівцями. Запропоновані шляхи удосконалення управління професійним становленням молодих фахівців у закладах загальної середньої освіти для менеджерів освіти сприятимуть систематизації процесу становлення молодих фахівців та стабільності у побудові перспектив щодо залучення інтеграції до педагогічної професії молодих фахівців.

Література

- Винославська О. В. (2005). Психологія. Київ : ІНКОС, 352.
- Гупаловська В. А. (2005). Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінки : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 25.
- Мукан Н. В. (2011) Професійний розвиток вчителів загальноосвітніх шкіл Великої Британії, Канади, США : монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 248.
- Шевченко О. А. (2013). Професійна адаптація молодого вчителя : теоретичні основи дослідження. *Педагогічний альманах*. 2013. № 20, 175-181.

MODERN ASPECTS OF MANAGING THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS

Chernenko Nataliia

Professor Dr., The State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Ukraine
ORCID: 0000-0003-2288-8824
chernenkonatali2016@gmail.com

Annotation. The materials present the views of scientists on the professional development of teachers, identify the demotivating factors of the professional development of young professionals. The ways of improving the management of professional development of young specialists in general secondary education institutions are described.

Keywords: teachers, professional development, young specialist, factors of professional development.

THE IMPACT OF DESIGN STUDENTS' BUSINESS ENGLISH PROFICIENCY ON CROSS-CULTURAL COLLABORATION PRACTICES

Gonchar Olena

Professor Habil. Dr., Jan Dlugosz University in Czestochowa, Poland

ORCID: 0000-0003-1122-1768

o.gonchar@ujd.edu.pl

Annotation. In today's global landscape, integration processes are reshaping countries, fostering a unified market and an increase in international projects. Designers now collaborate in global teams using English for business communication, necessitating fundamental changes in design education. This article explores the international collaboration experience of the Kharkiv State Academy of Design and Arts from 2010 to 2021, uncovering challenges in educational approaches. Despite emphasizing teamwork, the overlooked proficiency in professional English emerges as crucial for international project success. The research aims to provide insights for educators, students, and professionals in international design. Employing a case-study approach in applied linguistics, the study concludes by stressing the necessity of adapting art education programs. Prioritizing professional English proficiency, integrating mediation skills, employing cross-cultural communication strategies, and emphasizing clarity empower students to navigate international collaborations successfully, ensuring global impact and recognition.

Keywords: business English, art education, international collaboration.

Introduction. In the present global development era, integration processes are dynamically deepening across various aspects of countries worldwide. Simultaneously, efforts are underway to establish a unified global market, eliminating national barriers and fostering a surge in international projects. This trend directly impacts designers, who increasingly work in global teams using the English language for business communication. Consequently, it necessitates changes in design education, where international collaboration has become pivotal for nurturing creativity, diversity, and innovation.

Analyzing the extensive international collaboration experience of the Kharkiv State Academy of Design and Arts (Ukraine), a prominent institution in art and design education, reveals challenges and divergences in educational approaches among different countries. While the curriculum emphasizes teamwork, more attention should be given to the often underestimated aspect of proficiency in professional English, which is crucial for success in international projects.

Beyond conventional perspectives, this article explores the complex dynamics of the substantial influence of proficient English communication in international art and design collaborations. Focusing on the period from 2010 to 2021, characterized by the Academy's active engagement in international collaboration, the study highlights its participation in creative competitions, exhibitions, and scientific conferences. Collaborative efforts were robust, establishing connections with well-known universities in Ukraine, Poland, England, Lithuania, Turkey, etc.

Drawing on years of collaborative international practice, the study aims to clarify the nuanced impact of Business English proficiency on the success of international activities. The objectives include shifting focus to the influence of professional English skills on the success of international project teamwork and their role within the design education system. This research intends to provide valuable insights for educators, students, and professionals engaged in international design endeavours.

Methodology. In alignment with the stated aim, objectives, and the materials under analysis, the decision was made to employ a case-study methodology for the investigation. Case studies are widely accepted as a research approach within applied linguistics, especially in second language acquisition, instruction, and application. Different scholars (Duff, P. A., Wedawatta et al.) offer specific definitions for case

studies. For example, Wedawatta et al. (Wedawatta et al., 2011) describe a case study as an "empirical investigation that explores a contemporary phenomenon within its authentic context, particularly when the distinctions between the phenomenon and its context are not clearly defined." In the context of a descriptive case study, the primary goal is to present a detailed portrayal of a phenomenon within its real-world context.

Results. 1. The Mediating Role of Language in the Interrelation of Verbal and Visual: The Practice of Artwork Title Translation.

The traditional approach among students, involving the translation of artwork titles without considering the visual context, raises significant implications. Often, students rely on dictionaries or assistance from English-speaking peers, leading to a practice where only the title, typically a brief phrase, is sent for translation. The work contains examples of different translations of the title of pictures and describes the impact of them on the interpretation of the artwork.

Artwork observation engages cognitive and emotional processes crucial for aesthetic evaluation. The combination of words and images enhances meaning, with the title serving as a vital component. The discrepancy between verbal and visual accents poses challenges, impacting the observer's interpretation. Studies emphasize the importance of the title's formulation and its correlation with the author's intentions. The role of mediation in a multicultural environment, particularly in translation and interpretation, is well-documented. Notably, North B. and E. Piccardo categorized mediation into linguistic, cultural, social, and pedagogic types. This aligns with the CEFR's definition, encompassing written and/or oral activities facilitating communication between individuals unable to interact directly.

These findings underscore the urgent need to integrate mediation into English language teaching programs for Art and Design students. The discrepancy between verbal and visual elements in artwork titles highlights the importance of addressing mediation as a crucial component in art and design education. Neglecting this aspect may hinder students' success in conveying intended meanings and diminish the overall impact of their work in an international context.

2. Communication Challenges in Inter-Cultural Design Teams.

In the context of an international design contest in Turkey, top students from diverse cultural backgrounds collaborated in teams. The study focuses on the work of a team comprising representatives from Turkish, Polish, Ukrainian, Greek, and Georgian universities, all proficient in English. The study analyses the challenges arising in actual professional experiences when the Polish and Ukrainian students, exhibiting confidence in their knowledge, employed clear and explicit communication during task deliberations, utilizing precise design terminology. Nevertheless, this direct approach was perceived as too straightforward by counterparts from Turkey, Greece, and Georgia. In contrast, Turkish and Greek students relied on non-verbal cues and nuanced design choices, affecting interpersonal dynamics within the team.

The research emphasizes the lack of the students' knowledge of effective business communication strategies, such as the theory of high-context and low-context cultures introduced by Edward T. Hall. This theory, outlined in "The Silent Language," explores factors influencing communication among individuals with diverse cultural backgrounds. Erin Meyer's "The Culture Map" further decodes how cultural differences affect thinking and collaboration across borders.

Countries leaning towards high-context cultures (Turkey, Greece, Georgia) and low-context cultures (Poland, Ukraine) differ significantly in their problem-solving approaches. The emphasis on context in communication is crucial. Notably, the issue of ambiguity in instructions is highlighted, where high-context communicators assume shared understanding, potentially causing confusion for low-context team members desiring more explicit instructions. Another challenge arises from the assumption of the shared common knowledge, leading to potential misunderstandings in the teamwork over the project.

Thus, the research underscores the importance of recognizing and navigating communication challenges arising from high-context and low-context cultural influences in diverse design teams. Strategies for effective cross-cultural collaboration should consider nuances in communication styles, explicitness preferences, and the impact of assumed shared knowledge to enhance overall team dynamics and productivity.

Conclusion. In the rapidly evolving global landscape of art and design, the identified challenges underscore the imperative need for adjustments in art education programs. Prioritizing proficiency in professional English, integrating mediation skills, incorporating cross-cultural communication strategies, and emphasizing clarity in communication within high-context cultures are crucial steps. This addition will equip students to navigate between languages and cultures, minimizing discrepancies between verbal and visual elements in their work. These adaptations empower students to navigate international collaborations effectively, ensuring global success and fostering a broader impact and recognition of their work.

References

- Duff, P. (2008a). *Case study research in applied linguistics*. New York, NY: Erlbaum/Taylor & Francis.
- Meyer, E. (2015). *The culture map: Decoding how people think, lead, and get things done across cultures*. Public Affairs.
- North, B., Piccardo, E. Developing illustrative descriptors of aspects of mediation for the Common European Framework of Reference (CEFR). *Research report*. Strasbourg, France: Council of Europe, Language Policy Unit, 2016. P.13. Available at: <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/168073ff31>
- Wedawatta, G., Ingirige, M., Amaratunga, R. *Case study as a research strategy: Investigating extreme weather resilience of construction SMEs in the UK*, ARCOM doctoral workshop, International conference on building resilience. Kandalama, Sri Lanka, 2011.

ARTISTIC EDUCATION AS AN IMPORTANT AND NECESSARY INVESTMENT FOR THE FUTURE

Jacynė Reda

Associated Professor Dr., Klaipėda University, Lithuania

ORCID: 0000-0002-3479-5265

reda.jacyne@ku.lt

Abstract. This thesis reviews some of the documents of world organisations, the European Union and Lithuania, which talk about art education, its necessity, importance and its potential for society and future generations. The theses discuss art education from the perspective of values, society, education and personal development. It also highlights the value of arts education for the future, which is linked to a livelier involvement of learners in educational activities; the empowerment of young people to see the possibilities of creativity in various fields; the development of cooperation, critical thinking, problem-solving, curiosity, etc.; the well-being of each and all and the need for self-expression; better job placement rates; and the development of people who are responsible for the future of the planet.

Keywords: artistic education, arts pedagogy, creativity, future education.

Introduction. As outlined in the United Nations document *Arts Education: an investment in quality learning* (2023), all countries are called upon 2030 to ensure all learners acquire knowledge and skills needed to promote sustainable development, including among others through education for sustainable development and sustainable lifestyles, human rights, gender equality, creativity, promotion of a culture of peace and non-violence, global citizenship, and appreciation of cultural diversity and of culture's contribution to sustainable development (Venkatesh et al., 2023). E. Wilson et al. (2023), discussing UNESCO's Second World Conference on Arts Education, state that arts education could make "a direct contribution to resolving the social and cultural challenges facing the world today" (UNESCO, 2010, p. 2). It could play an important role in "constructive transformation of educational systems that are struggling to meet the needs of learners in a rapidly changing world characterized by remarkable advances in technology on the one hand, and intractable social and cultural injustices on the other" (UNESCO, 2010, p. 1). The State Progress Strategy *Lithuania's Vision for the Future "Lithuania 2050"* (2023) states that all creative work, including artistic work, "gives human life a sense of meaning and fulfilment. Creativity requires freedom, as well as mastery and a willingness to continuously improve" (p. 15). It is the duty and responsibility of every human being to discover his or her vocation, to continuously develop in order to be free to choose his or her life path and to realise himself or herself, to be unafraid of hardship and to feel that he or she is living a good and meaningful life, and for the state to create the conditions for this. The importance of art education for society and its future is also emphasised in the *Strategy for Progress of Lithuania "Lithuania 2030"* (2020), approved by the Seimas of the Republic of Lithuania, where it is stated that "art education is the most important part of general education, helping to develop a well-rounded personality. Arts education promotes the intellectual, spiritual, moral and creative growth of the human being, conditions the innovativeness of thinking and opens up wider opportunities for social activities" (p. 1). A number of researchers (Fleming, 2008; Bell et al., 2021; Chishti et al., 2022; Venkatesh et al., 2023; Wilson et al., 2023; Battista, 2023; et al.) have confirmed through their research and results that arts education, which brings cultural and personal benefits, is of crucial importance today. This thesis also *aims* to highlight the importance and potential of arts education as an investment in the future and it will attempt to demonstrate and outline the issues of art education, based on scientific literature and document analysis.

Arts education and its possibilities for educational applications

As stated by F. Battista (2023), the pedagogy of art allows to invent places of meeting, creative action, exploration and exchange within the educating community and in the territorial community where it is possible to think about the construction of a community of communities. It also means contributing to the production of an alternative narrative that feeds on the great wealth of words, gestures, graphic signs, the expression of a divergent thought, of other textual, bodily and sound textures. One of the key concepts associated with art education is always creativity. According to P. Bell et al. (2021), creativity can be understood and thought about in various ways. Often it is described as something related to the arts, connected to performance of some kind: for example, playing a musical instrument, painting a picture, acting a part in a play, or writing a unique song, poem or story. The authors point out that PISA defines creative thinking as “the competence to engage productively in the generation, evaluation and improvement of ideas, that can result in original and effective solutions, advances in knowledge and impactful expressions of imagination” (OECD, 2019, p.8). Creativity is a unique human capacity that has the potential to be nurtured and enhanced through arts education. Creative thinking has enabled man to survive and solve problems throughout human evolution. Scientists see it as an expression of new, innovative and practical ideas to solve a problem. Creativity is also a problem-solving strategy where an individual explores the causes, solutions and utility of a problem in order to apply it. Art pedagogy allows everyone to get firsthand experience and allows them to express their thoughts and feelings through art work (Chishti et al., 2022).

According to V. Venkatesh et al. (2023), arts education contributes to many important things:

- * Humanistic outcomes related to quality education, i.e., the promotion of values based on global values. The development of values such as peace, sustainability, justice and respect for cultural diversity, as well as the development of social and emotional skills such as empathic concern and perspective-taking, builds personal well-being, which is linked to the greater happiness of society.
- * Art education promotes a positive public attitude towards the land and its environment, cultural heritage and plays an important role in preserving and maintaining social cohesion.
- * Arts education has a positive impact on learning and is associated with wider academic as well as non-academic outcomes. Arts education is associated with improved mathematics performance, writing skills, reading achievement, creativity, student engagement and attendance, better discipline, etc.
- * Arts education promotes educational innovation and teacher collaboration, has a positive impact on school culture, and can help pupils develop a sense of self-worth and engagement in their community.
- * Arts education can help to create holistic and transformative learning experiences inside and outside the classroom that resonate with young people and motivate them to learn.
- * By linking formal and non-formal learning environments, including face-to-face and digital cultural spaces such as museums, festivals, performance venues and cultural centers, arts education expands the pedagogical role of cultural institutions.
- * Arts education can contribute to the revitalisation and nurturing of local cultures through holistic, community and place-based arts education practices.
- * Arts education, by harnessing the economic potential of the arts and creative industries, can help to create employment and economic growth opportunities that cannot be underestimated.

The benefits of arts education at the societal and individual level are shown in Figure 1.

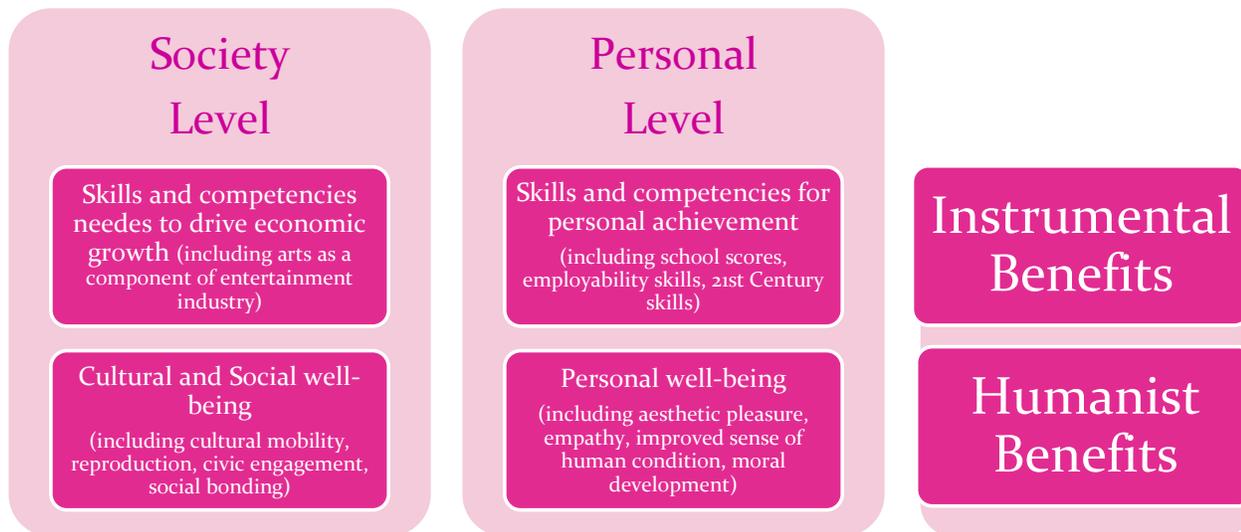

Figure 1. Benefits of arts education (prepared in accordance with Venkatesh et al., 2023, p. 5)

The value and future prospects of arts education

The Future We Want (2018) of OECD talks about the need for new solutions in a rapidly changing world environment, economic and social spheres. The following guidelines are formed for education: need for broader education goals, individual and collective well-being; navigating through a complex and uncertain world; need for a broad set of knowledge, skills, attitudes and values in action; competencies to transform our society and shape our future.

UNESCO's *Roadmap for Arts Education* (2006) argues that art education is core to quality education as it aims to achieve the following four objectives:

- * Uphold the human right to education and cultural participation
- * Develop individual capabilities and opportunities
- * Improve the quality of education
- * Promote the expression of cultural diversity (Venkatesh et al., 2023).

Review of Creative Scotland Research into Arts and Creativity in Schools in Scotland (2022) states that there is clear evidence that arts and creativity can:

- * engage pupils in learning in a fun way – including pupils who may otherwise be less engaged in other areas of the curriculum
- * empower young people in their learning, with pupils co-producing or designing activities
- * support cross curricular learning – enabling in-depth exploration of topics, and building literacy skills through arts and creativity activities
- * develop skills around critical thinking, creative thinking, communication, problem solving, group work, resilience, curiosity and inquisitiveness – which are important across all areas of learning and build skills across the curriculum through the arts
- * support health and wellbeing, emotional literacy, expression and inclusion
- * contribute to skills for employability
- * support young people to think about how to respond to the climate emergency.

The above report and some of the authors (Bell et al., 2021; Chishti et al., 2022; Wilson et al., 2023; et al.) identified barriers to arts and creativity in education including:

- * The high level of flexibility and local autonomy in the curriculum
- * The lack of balance between creative thinking and practical skills
- * Decreasing teaching time for the arts and the prioritisation of other subjects
- * Teachers' lack of experience in integrating arts and creativity education into other subjects
- * Insufficient and infrequent communication between artists and schools.
- * Lack of resources, irrational use of resources, lack of money to buy materials, attend exhibitions, etc.
- * A prevailing perception of a lack of appreciation of artistic activities as career options.

Review of Creative Scotland Research into Arts and Creativity in Schools in Scotland. (2022) states that across all areas of learning, stakeholders felt the arts and creativity could add value through opening up new ways of learning, engaging less engaged learners, developing meta skills including critical thinking, problem solving, social intelligence, resilience, innovation and teamwork, and reinforcing learning across different subjects and topics. The arts and creativity could support personal wellbeing, including through exploring expression, emotions, community, social issues and sense of self, etc.

V. Venkatesh (2023) points out that there may not currently be enough research to prove the existence of arts education and its positive impact on human development. However, the relative lack of such quantitative evidence does not mean that there is no causal link between arts education and higher quality, broader learning outcomes. Policymakers would be best advised to take into account the results of experimental, mixed-methods studies and qualitative research that is continuously being conducted in the field, which shows promising results. results that are encouraging in terms of the potential of arts education to address the challenges of more comprehensive quality education outcomes. It is therefore necessary to invest in qualitative and mixed-methodology research that offers in-depth case studies, ethnographies and descriptions of the creative practices of teacher-artists and learners, which can further inspire and guide education policy. The above authors are also supported by M. Fleming (2008), who states, that a vibrant and successful future for the arts in education must lie partly in effective support from politicians and policy makers but also in developing understanding and practice through continued debate and dialogue.

Conclusions. On the basis of the analysis of theoretical scientific literature and documents, it can be said that artistic education is highlighted and emphasised in many important world organisations and in the documents of European Union countries. The importance of arts education for the development and quality of human creativity is high. In this way, arts education is linked to the development of values such as peace, sustainability, justice, beauty, etc. The potential of arts education is linked to the enrichment and development of cultural, national and ethnic education. The arts play a significant role in terms of cooperation, the integrative and interdisciplinary aspects of the educational process, pupils' autonomy, critical thinking, etc. Arts education has an impact on a person's self-esteem, culture, and engagement in the community and the wider world. The future impact of arts education is seen as part of holistic education and the development of a self-adapted and self-expressive human being, which will enable everyone to not only express themselves creatively, but also to lead a fulfilling life, to find a place in the labour market and to make meaning of themselves in their professional life. Equally important for the future is the development of a person through art who feels responsible for the environment and the people around him or her, who cares about the fate of the planet. The thesis also identifies the obstacles to the creation of such a future, which are related to the lack of appropriate curricula, the lack of cooperation between schools and other institutions, the lack of attention from education policy-makers, etc.

References

- Arts in Education. Review of Creative Scotland Research into Arts and Creativity in Schools in Scotland (2022). *Research Scotland*. https://www.creativescotland.com/_data/assets/pdf_file/0006/93444/Arts-in-Education-Final-Report-December-2022.pdf
- Battista, F. (2023). *Creativity Through Art in Education: a Chance to Look at the World*. Academia.Edu. https://www.academia.edu/106249753/CREATIVITY_THROUGH_ART_IN_EDUCATION_A_CHANCE_TO_LOOK_AT_THE_WORLD
- Bell, P., McGregor, D. (2021). The nature of creativity in Arts and science teaching: views from the primary classroom. *Journal of Emergent Science, Issue 21*, 37-45. <https://www.ase.org.uk/resources/journal-of-emergent-science/issue-21/original-research-nature-of-creativity-in-arts-and>
- Chishti, R., Anwar, M., Anwar, A., Ali, S., Yousaf, F., Mughal, Z. (2022). Visual Arts Pedagogy and Its Impact on Creativity and Problem-Solving Ability of Elementary School Students. *Webology, Vol. 19, No. 3*, 3836-3946. [https://www.webology.org/data-cms/articles/20220913105852pmwebology%2019%20\(3\)%20-%20270.pdf](https://www.webology.org/data-cms/articles/20220913105852pmwebology%2019%20(3)%20-%20270.pdf)
- Fleming, M. (2008). *Arts in education and creativity: a literature review. 2nd Edition*. London: Creativity, Culture and Education. <https://apo.org.au/node/15656>
- Lietuvos Respublikos Seimas (2020). *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“*. <https://www.mokykla2030.lt/wp-content/uploads/2020/10/Meninis-ugdymas-srities-%C4%AFvadas-1.pdf>
- Lietuvos Respublikos Seimas (2023). *Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“*. Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje noriu gyventi ir kurti. <https://lrv.lt/lt/lietuva-2050/>
- OECD (2019). *PISA 2021. Creative thinking framework (third draft)*. <https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA-2021-creative-thinking-framework.pdf>
- The Future of Education and Skills: Education 2030. The Future We Want (2018). OECD Publishing. <https://eric.ed.gov/?id=ED582106>
- UNESCO (2006). *Road Map for Arts Education. The World Conference on Arts Education: Building Creative Capacities for the 21st Century*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384200>
- UNESCO. (2010). *Seoul agenda: Goals for the development of arts education*. http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/CLT/pdf/Seoul_Agenda_EN.pdf
- Venkatesh, V., Ruprecht, L., Ferde, M. K. (2023). *Arts Education: An investment in quality learning*. Published by the United Nations. <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/igo/>
- Wilson, E., Jeanneret, N., Selkrig, M., Hillman, J., & Bolden, B. (2023). Arts education imperatives: Connecting the globe. *International Journal of Education & the Arts*, 24(4). <http://doi.org/10.26209/ijea24n4>

РУХОВА АКТИВНІСТЬ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Юдіна Наталія

Викладачка, Херсонський державний університет, Україна

ORCID: 0000-0003-0158-7512

nyudina@ksu.ks.ua

Анотація. Стаття розкриває проблематику та аспекти підтримки рівня рухової активності студентів навчальних закладів – майбутніх педагогів, в умовах дистанційного навчання. Визначено можливості запобігання негативним наслідкам обмеження рухового режиму, важливих засобів збереження і зміцнення як фізичного так і психологічного здоров'я. Акцентовано на особливостях проведення фізкультурно-оздоровчої роботи зі студентами під час війни.

Ключові слова: рухова активність, дистанційне навчання, засоби фізичної культури, майбутні педагоги, зміцнення здоров'я.

Вступ. У зв'язку зі стрімким розвитком технологій, пандемією COVID-19, та бойовими діями на території України внаслідок військового вторгнення Росії, дистанційне навчання стало необхідністю для багатьох вищих навчальних закладів по всьому світу. Однак, разом із зручністю та доступністю, які забезпечує цей формат, виникають нові виклики, зокрема, це стосується рухової активності студентів та стану їх здоров'я. У цій статті ми маємо за мету охарактеризувати основні аспекти та проаналізувати рухову активність студентів вищих навчальних закладів під час періодів дистанційного навчання та зазначити можливі шляхи підтримки цієї активності.

Теоретична частина. Відомо, що основну оздоровчу функцію та фізичне навантаження, тобто оптимальну рухову активність студенти отримували під час занять з фізичного виховання в університеті. Зараз в умовах воєнного стану вони змушені самостійно вирішувати оптимальні рухові задачі з дотриманням безпечних умов їх виконання. Вагомим аргументом, є рухова активність та процес фізичного виховання, що в цілому формує в підсвідомості молодих педагогів ключові компетентності ціннісного ставлення до свого здоров'я через заняття фізичними вправами.

Хочу удостоверити, що більшість студентів зазнають зниження рівня фізичної активності під час перебування в умовах дистанційного навчання. Це, на жаль, пов'язано зі зміною режиму дня, відсутністю фізичних занять на вулиці або у спортивних клубах чи секціях, а також через те, що набагато збільшився час, проведений перед екраном комп'ютера під час навчання.

Для того, щоб рухова активність студентів в умовах дистанційного навчання (у повоєнний час) важливо впроваджувати різноманітні стратегії та заходи. Запропонована мною стратегія може містити організацію регулярних онлайн-тренувань чи вебінарів з йоги чи фітнесу, які будуть доступні для усіх студентів. На вкрай зараз необхідно підтримувати студентів та давати рекомендації стосовно їх фізичної активності, надаючи поради щодо виконання вправ вдома та створюючи спеціальні онлайн-ресурси з фізичними вправами для студентів різних спеціальностей та галузей навчання.

Якщо вважати, що малорухливий спосіб життя впливає лише на фізичну форму, то важливим буде виокремити значення рухової активності для здоров'я та емоційного стану студентів під час дистанційного навчання. Регулярне нагадування на заняттях, інформаційні кампанії та освітні

заходи можуть допомогти усвідомити студентам важливість рухової активності та спонукати їх до активного способу життя навіть в умовах в яких війни.

Рухова активність має вплив на психічне здоров'я та емоційний стан студентів під час дистанційного навчання. Наприклад, регулярна фізична активність сприяє зменшенню рівня стресу та тривожності у студентів, а фізичні вправи допомагають поліпшити настрій та збільшити рівень позитивних емоцій у студентів, що може позитивно впливати на їхню загальну психічну добробут. Фізичні вправи та активний спосіб життя сприяють виділенню ендорфінів, які зменшують відчуття суму та підвищують енергію й життєвий тонус, допомагають покращити якість сну, зменшуючи безсоння та покращуючи загальне самопочуття, що сприяє здоров'ю психічного стану. Виконуючи фізичні вправи як засіб релаксації ми можемо зберегти емоційний баланс та впоратися зі стресом, що є набутиим з причини навчанням у віддаленому режимі.

Висновки. У підсумку, рухова активність студентів вищих навчальних закладів під час дистанційного навчання вимагає уваги та підтримки. Застосування різноманітних стратегій та заходів може допомогти підвищити рівень фізичної активності серед студентської громадськості та сприяти збереженню їхнього здоров'я та емоційного благополуччя. Розробка спеціалізованих мобільних додатків зі списком вправ та тренувань для студентів, які можуть виконуватися вдома без спеціального обладнання. Використання відео-платформ для створення онлайн-занять з фізичного виховання у вищих навчальних закладах, занять з фітнесу, йоги, аеробіки та інших видів рухової активності для доступу студентів до різноманітних тренувань. Доречною буде організація вебінарів та онлайн-тренінгів з фахівцями у галузі спорту та фізичного виховання для надання порад щодо організації рухової активності в дистанційному форматі.

Література

Потапчук, С. М. (2022) Здоровий спосіб життя в системі мотиваційно-ціннісних орієнтацій підлітків. Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти: збірник наукових праць, (11), 45–48.

<https://sportkaf.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/formuvannia-zdorovoho-sposobu-zhyttia-studentskoi-ta-uchnivs-koi-molodi-zasobamy-osvity.-vyp.11.pdf#page=45>

Шадрін, Н. В. (2021) Особливості фізичного розвитку підлітків та їх врахування при проведенні занять з фізичної культури. Херсонський державний університет. 31–32.

Інноваційні підходи до уроків фізичної культури як засіб виховання фізично розвиненої, соціально адаптованої особистості.

<https://naurok.com.ua/innovaciyini-pidhodi-do-urokiv-fizichno-kulturi-yak-zasib-vihovannya-fizichno-rozvineno-socialno-adaptovano-osobistosti-217149.html>

PHYSICAL ACTIVITY OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING

Yudina Nataliia

Lecturer, Kherson State University, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0158-7512

nyudina@ksu.ks.ua

Annotation. The article reveals the problems and aspects of maintaining the level of motor activity of students of educational institutions - future teachers, in the conditions of distance learning. Possibilities of preventing the negative consequences of restricting the movement regime, important means of preserving and strengthening both physical and psychological health are identified. Emphasis is placed on the peculiarities of conducting physical culture and health work with students during the war.

Keywords: motor activity, distance learning, means of physical culture, future teachers, health promotion.

INTERNATIONAL COLLABORATION IN HIGHER EDUCATION

Kalandia Ani

Dr., Kutaisi University, Georgia

ORCID: 0009-0000-9245-5421

ani.kalandia@unik.edu.ge

Abstract. This paper discusses the transformation of competition in higher education. Not only have competition vividly evolved in the last decades, from competition for students to competition for budgets and competition for an academic staff, but the nature of competition has also progressed. Researchers claim that competition in higher education is no longer only occurring between individuals and countries, but has become institutional, leading to a multi-level form of competition. Besides competition, nowadays universities form linkages with each other for one reason or another, but most important, they strike alliance in order to be able to compete. Consideration will be thus given to how competition and cooperation intersect and combine. Paper will explore the following questions: what are some approaches to international university cooperation today? Under what circumstances are institutional linkages most likely to succeed or fail?

Keywords: Competition, Universities, Cooperation, Quality.

Introduction. This article considers competition as a form of rivalry, where different parties target the same faculty, the same students and the same funding for their projects, or different parties are willingly or unwillingly participating in ranking, rating and evaluation exercises. The article will look at the forms of competition in higher education and will try to identify how they appeared and how and by whom they are organized.

Discussions about whether higher education is a public good and whether students should pay for an immediate benefit (the training program they attend) or for a longer-run benefit (i.e. the job to which they will gain access) have become more and more common among policy-makers. Meanwhile, the notion of knowledge economy, which became a slogan in the 1990s, recast research outcomes as potential goods with economic value and as major drivers of economic development (Vandenbussche et al., 2006). an economic value might be attributed to all and everything, including research and teaching (Berman, 2012).

Competition between research universities intensified from competition for students to competition for budgets and competition for professors. It is therefore relevant to look at the consequences of this trend. The nature of competition has evolved, leading to new forms of competition. Although this process is extensive (affecting many parts of higher education) and global (all over the world), the paper focuses on the segment where this evolution has been the most significant, i.e. research universities.

The massification of higher education beginning in the 1960s has accelerated the pace and in some cases, changed the nature of international university cooperation. Massification of higher education has reformed the relationship between higher education, on one hand, and society and economy on the other. As Scott (1998) pointed out, “Rightly or wrongly politicians believe investment in [higher education] can be translated into comparative economic advantage, a belief encouraged by theories of post-industrial society which suggest that ‘knowledge’ has become the primary resource in advanced economies” (p. 110).

As higher education expands and its total budget grows, it is no longer linked to the privileged few and is instead tied in with the overall national economic policy. Today, there are over 25,000 universities in the world, each with its own, individual spirit that can impress everyone.

In highly industrialised countries, about 50% of the relevant age group of 18 to 23 are now enrolled in various types of higher education. Consequently, the student body has become much more diverse in terms of age, academic standard, and socioeconomic background, and the aim of a university education to most of these students is only to find a well-paid job after graduation.

Education has changed from being “a public service driven by professionals towards a market-driven service, fueled by purchasers and customers” (Murgatroyd & Morgan, 1993, as cited in Coleman, 1994, p. 362), and universities have found themselves more reliant on market forces and tuition income to survive.

Universities are now “market-oriented” organisations and have to build smooth relationships not only with students but also with employers and parents, since their concerns and requirements are regarded as the central reason for the organisation’s existence. Therefore, effective marketing and external relations become tactically important for the success of the universities.

Universities now reach out to the international community not only for academic reasons but also to enhance their influence, visibility or even expanding the market share.

Motives for International Cooperation. Today, universities form linkages with each other for one reason or another, but the most important reason is that they with the aid of alliances they are able to compete in the global and mass higher educational market. Universities are looking for a way to stand out among the crowd. This applies especially for newer universities, which do not have an established reputation and a large resource base. For these universities, collaboration will be one of the most efficient way to gain visibility and a market share. Older universities usually have different priorities, so they are trying to maximise their advantageous positions.

International university cooperation is not a choice but a developmental key in today’s global market. Graduates are willing to work across national boundaries and communicate with people from different cultural background. Hence, academic alliances that enable students to gain international experience and credentials will give their members an edge in student recruitment.

The fastest growing area of international university cooperation, lies in a joint course offering through the Internet or offshore programmes. There are various academic consortia offering online education, with Universitas 21, being the most publicised venture in this regard. It launched its first online MBA course back in 2003 targeting the markets in Southeast Asia and China.

Some of the challenges in striking a successful collaborative relationship are:

Mission and objectives - Goals should be realistic and appropriate to the level of development of the partner institutions, and formulation of precise objectives for the short to long term is essential. There should also be a commitment to the same goals, and beneficial returns to all members.

Partners - Partners should be designated in accordance with the mission and objectives of the network. Cultural and other differences should be acknowledged. Complementarity is also as important as cohesion because cooperation makes sense only when in addition to similarities, differences in expertise are used. Number of partners should be reasonable. Networks sometimes are too large to represent the interests of all stakeholders.

People - Many networks fail because of the lack of competence or commitment from available human resource. Before taking a lead for a particular project, university should realize if people involved could cover every aspect of the project. It is important to identify those partners who have the relevant expertise and who support the project.

Time and resources- Investments in time as well as in financial resources are necessary to realize a project. For instance, time and energy are needed before the network objectives become known, accepted, and worked out within and among partner institutions. On the other hand, many networks are formed to take advantage of short-term opportunities and run out of steam as soon as the resources dissolve. It is

also important to control the cost of the network organisation, which should not become the main motive for keeping the network.

Competition is about quality. The competition between research universities is not only research-driven, but it also concerns a wide array of issues: competition for students, grants, discoveries, patents, academics, public and private resources, etc. The rules of the game, the stakes in these various fields, the actors involved and the characteristics are obviously different and would need to be more precisely distinguished. But the goal is to go beyond this heterogeneity and detect the more general mechanisms at play in the competition between research universities.

Let's discuss some of an issue what competitors are concerned about. Discussion starts with the price. Prices are central and the principal drivers of competition, as competitors participate in a price war, but this can only work if, as posited in neoclassical economic analysis, all products are the same. It may apply to some teaching-based institutions, including ones 'selling certifications' for standardized and technical training programs which are often offered online. In most cases though, and especially for research universities, the products and services offered are diverse and tough to compare. Price wars therefore rarely occur among research universities.

Quality matters much more than price, and higher education competitors are engaged in a competition for quality. Quality is at stake in two main cases.

The first case applies when people are ready to pay very high prices for what is expected to be high quality. The tuition fees are hardly an issue: students and families are ready to pay the price (or accept a heavy debt burden) because their key concern is quality.

The second case applies to situations where there is no price or when the price is low and fixed. In higher education this happens when tuition fees are nonexistent or low, as well as when fees do not signal quality. Institutions must then compete on quality and convince families, students, staff, and funders of the quality of their offering. France provides many such examples. When French universities recruit academics, their salaries are set according to a fixed bureaucratic scale. The attractiveness of French universities consequently depends on the quality of their departments—and primarily on the quality of their scientific activities—as opposed to their capacity to offer high salaries.

It is worth mentioning that as competition between research universities accelerated, the locus of this competition shifted from the national to the multinational level. Regions and nations are still competitive spaces for most universities, but the most effective institutions are no longer engaged in a national contest: they compete globally. Their teaching no longer aims to solely teach nationals, but also 'citizens of the world'. Their student body and faculty are less and less national, their research addresses international topics rather than purely domestic matters, and they are less dependent on national funding and authorities as they have managed to secure other sources of funding (often from the tuition paid by their international students).

Global institutions do not mainly compete for their country but for themselves and against similar institutions. They expand to foreign countries where they develop branches, they recruit personnel and students from around the world and they don't rely on the resources of their national stakeholders as much as other institutions.

Conclusion. Levine (2000) predicted that there will be more numerous higher education providers competing for both students and other resources. Students will be the ones who set the educational agenda, and faculty members will become increasingly independent of universities and colleges. Degrees will fade in importance. Instead, each person will have an educational passport as "each person's education will occur not only in a cornucopia of different settings and geographic locales, but also via a plethora of different educational providers" (Levine, 2000, p. 4). Under these circumstances and as technology advances, international university cooperation will be one of the keys, if not the only one, to

survival in the increasingly boundaryless world. However, given resource limitations, universities will be well advised to make sure their international engagements are in line with their missions and objectives and supported by appropriate infrastructures.

References

- Bagley, S. S., Portnoi, L. M. (2014). *Setting the Stage: Global Competition in Higher Education*. Wiley Periodicals, Inc. Published online in Wiley Online Library (wileyonlinelibrary.com). DOI: 10.1002/he.20109
- Berman, S.J. (2012). Digital Transformation: Opportunities to Create New Business Models. *Strategy & Leadership*, 40, 16-24. <https://doi.org/10.1108/10878571211209314>
- Denman, B. (2018). *Globalisation and its impact on international university cooperation*. Paper presented at the Organisation for Economic Cooperation and Development—Programme on Institutional Management in Higher Education Conference, Paris.
- Frølich, N., Veiga, A. (2005). Competition, cooperation, consequences and choices: Internationalisation in higher education,
- Huisman, J., Wende, M. C (Eds.) (2004). On cooperation and competition. *National and European policies for the internationalisation of higher education*. ACA Papers on International Cooperation in Education. Bonn, Lemmens.
- Huisman, J., Wende, M. C. (Eds.) (2005). On cooperation and competition II: Institutional responses to Europeanisation, internationalisation and globalisation. *ACA Papers on International Cooperation in Education*. Bonn: Lemmens.
- Levine, A. (2000). The future of colleges: 9 inevitable changes. *The Chronicle of Higher Education*. Retrieved from <http://chronicle.com/daily/2000/11/2000110705n.htm>
- Liu, S. (1998). Success factors for strategic alliances in business. In *Proceedings of International Workshop on Academic Consortia* (pp. 63-71). Hong Kong: David C. Lam Institute for East-West Studies, Hong Kong Baptist University.
- Musselin, Ch. (2018). New forms of competition in higher education. *Socio-Economic Review*, , Vol. 16, No. 3, 657–683.
- O’Learya, M., Woodb, P. (2019). Reimagining teaching excellence: why collaboration, rather than competition, holds the key to improving teaching and learning in higher education a School of Education and Social Work, Birmingham City University, Birmingham, UK; *Educational Review*, Vol. 71, No. 1, 122–139 <https://doi.org/10.1080/00131911.2019.1524203>
- Powell, J. J.W. (2018). Higher Education and the Exponential Rise of Science: Competition and Collaboration. *Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences*, John Wiley & Sons, Inc. ISBN 978-1-118-90077-2.
- Scott, P. (1998). Massification, internationalisation and globalisation. In P. Scott (Ed.), *The globalisation of higher education* (pp. 108-129). Buckingham, UK: Open University Press and Society for Research Into Higher Education.
- Tousignant, J. (1996). University networks: Leverage for action. *Inter-American Journal of University Management*, p. 3.
- Urry, J. (1998). Contemporary transformation of time and space. In P. Scott (Ed.), *The globalisation of higher education*. Buckingham, UK: Open University Press and Society for Research into Higher Education.
- Vandenbussche et al., (2006). *Growth, distance to frontier and composition of human capital*.
- Wende, M. (2000). Cooperation and competition. National and European policies for the internationalisation of Higher Education. *ACA Papers on International Cooperation in Education*. Bonn: Lemmens

EDUCATIONAL INCLUSION AS A THEORETICAL PARADIGM FOR RAISING THE QUALITY OF THE SOCIETY IN WHOLE – SOME KEY ISSUES

Matilda Karamatić Brčić

Associated Professor Dr., University of Zadar, Croatia

mkarama@unizd.hr

Abstract. Social inclusion is one of the main aims of every society. It is the scientific and practical method for creating a society without differences as an obstacle, but at the same time a society where differences are a motive for a qualitative surrounding with safe and happy people where everyone is accepted. Educational inclusion becomes a task for all education specialists from the microlevel, and for the entire society on the macrolevel. In this presentation the benefits for social and educational inclusion are represented as one of the main aims of all of us in the school system. The presentation also deals with a critical consideration of the way how to achieve the assumptions for social inclusion of children and youth who are in regular primary and secondary school system as also in the special education school system. In this theoretical and critical analysis, the focus is placed on cooperation between key factors that are assessed as relevant from a pedagogical perspective for achieving social and, consequently, educational inclusion. The aim is in that way pointed on the regular and special education system. Each of these factors are analysed in the context of the realization of the assumptions of social inclusion, but on the other hand, they are placed in real social and education frames, such as: the education system in the context of promoting inclusive values in whole. Inclusive education is a relevant tool for equal society and qualitative education.

Key words: social inclusion, educational inclusion, educational system, educators, lifelong learning, quality in education

Inclusive culture as a prerequisite for quality of education

Attitudes condition people's behavior is formed based on various factors. In the context of inclusive education, the positive attitudes of teachers towards the implementation of inclusion are a key prerequisite for a successful process of inclusion at the level of school practice. Positive attitudes are the basis of a quality inclusive culture that should be recognizable at the level of everyday school practice.

Within the framework of the educational system and in the pedagogical sense of the word, reducing differences in everyday practice means accepting differences among students as an incentive in the activities of acquiring the necessary knowledge for schooling, life, and work, and not as obstacles. In the context of contemporary educational policies, inclusive initiatives are viewed from multiple perspectives. Thus, some authors (Livazović; Alispahić and Terović 2015) highlight different guidelines for understanding the mentioned term as well as different dimensions. Some of them are care for students with special educational needs, equality in the respect of all students as well as increasing participation within the regular school process, changes in school culture, policy, and practice, etc. Inclusion is becoming a global initiative of modern educational systems where application of the inclusive concept of the basis for reducing differences in the pedagogical context at the level of theory and practice. According to Bouillet (2010), integration is the creation of conditions for children with developmental disabilities that in each specific case will ensure the least restrictive environment for their development with the aim of achieving several different approaches in the field of educational work.

When talking about defining inclusive upbringing and education, it is considered crucial to emphasize the document Declaration from Salamanca and Framework for Action in which the decision is made to include all children in the regular education system. Representatives of 92 countries and 25 international

organizations accepted the declaration in June 1994 at the UNESCO World Conference on Special Educational Needs. Inclusive education is a concept that arose from the attitude of the need to include all children in the regular education system, which was established at the UNESCO World Conference on Special Educational Needs in 1994 (Ceric H. 2004). The statement confirms that everyone has the right to education as a fundamental human right defined in the Declaration of Human Rights from 1948. The discussion conducted among representatives of 92 countries and 25 international organizations was oriented towards the relationship between social justice, equality, and the education of children with special needs. During the discussion, the term children with special needs was used instead of children with developmental disabilities, with the aim of emphasizing the necessary inclusion of the wider context of diversity between children and adults. It was concluded that the term inclusion is more acceptable than the term integration. Inclusion represents the overall adaptation of educational systems and schools and other educational institutions, while integration leads to incomplete implementation of educational policies (Vican and Karamatić Brčić 2013). Inclusive education at school is focused on setting new tasks, new methods, and new forms of work. In all the above, the individual capabilities of the students are respected, and the quality of the application of inclusion is reflected in the attitudes, beliefs, knowledge, and skills of the participants in this process. The application of inclusive upbringing and education in school practice presupposes the development of awareness in children about their acceptance and appreciation of diversity. Only developing awareness of acceptance of diversity as well as changing attitudes towards children with special needs is the basis and prerequisite for the successful implementation of inclusion (Karamatić Brčić 2012). Positive results of inclusion will come if it is accompanied not only by positive attitudes of educators and teachers, but also by accompanying programs for the adoption of social skills (Žic-Ralić 2004). Changes in the social and cultural context refer to the creation of favorable conditions for the implementation of inclusive upbringing and education within the regular school.

Inclusive education as a part of global issues of equality

Inclusive education goes beyond formal education, encompassing different life stages and settings such as homes and some informal systems. It claims that all children can learn, advocating for educational structures and methodologies that meet different needs. Inclusive education, the appreciation and respect of differences based on factors such as age, gender, ethnicity, language, disability, and health status, develops as a dynamic process shaped by cultural and contextual influences. It emphasizes addressing the diverse needs of students, encouraging greater participation, cultural engagement and community involvement while reducing exclusion. Positioned as a comprehensive framework that transcends the boundaries of traditional education, inclusive education proposes strategies and activities to actualize the universal right to quality and relevant education throughout life.

The concept of inclusion emphasizes the restructuring of cultures, policies, and practices to embrace the diversity of students and not just focus on those with disabilities. It promotes inclusive education as a means of building mutually beneficial relationships between schools and communities, viewing diversity not as a problem, but as a rich resource. Inclusive education aims to provide additional support and adapted programs for children with developmental differences, encouraging a creative and stimulating environment for their integration into regular schooling. This approach, influenced by international documents such as the Declaration from Salamanca and the Framework for Action in Education with Special Needs, promotes the right of every child to be included in regular schools (Drandić, Radetić, 2020).

To summarize these ideas in a broader definition, inclusive education is proposed as a comprehensive framework that encompasses all life stages, going beyond the framework of traditional schooling. This expansive definition envisages inclusive education as a set of strategies and activities that actualize the universal right to quality and relevant education. It recognizes the lifelong nature of learning, which takes

place in homes, communities, formal, informal, and non-formal settings. The overarching goal is to empower communities, systems, and structures across cultures to combat discrimination, celebrate diversity, encourage participation, and remove barriers to learning. Moreover, inclusive education is positioned as an integral part of a broader development strategy, which aims to create a world characterized by peace, tolerance, sustainable use of resources, social justice and the fulfillment of basic needs and rights for all (Stubbs, Lewis, 2008).

The key documents that ensure every child's right to education are the Universal Declaration of Human Rights (1948), the Convention against Discrimination in Education (1960), the Convention on the Rights of the Child (1989), the World Declaration on Education for All (1990) and Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2006). Croatia, a signatory to these documents, in its Constitution (2010) guarantees special care for people with disabilities, ensuring their inclusion in social life and equal access to education (Drandić, 2017).

The General Declaration on Human Rights, which was adopted and proclaimed at the General Assembly of the United Nations in 1948, under Article 26 ensures the right to education for all. In addition, it ensures that education is focused on promoting the development of the human person and strengthening respect for human rights and fundamental freedoms (Decision on the publication of the Universal Declaration of Human Rights 2009). Some of them are mentioned above.

Teachers as educational practitioners have a significant role in the process of achieving inclusion. They still face the challenge of accepting students with special educational needs and finding appropriate teaching methods. What educational inclusion implies is a change in the role of educational practitioners, which the Republic of Croatia desperately needs, and among them are teachers as creators and implementers of the teaching process. It is their responsibility to implement the best teaching standards and meet the needs of every student in the classroom. If there are more students in the class with specific needs or adjustments to the curriculum, this responsibility becomes even greater (Marinć et al., 2019). The clear role of all key participants in the inclusion process guarantees the success of successful implementation at the level of pedagogical theory and work practice in everyday school.

Conclusion

Educational inclusion is a derivative of social inclusion and thereby guarantees success in ensuring equality of educational opportunities. Organizational, material, program and personnel assumptions are the key to quality implementation and implementation of educational inclusion at the level of immediate school practice. Ensuring equal opportunities for education is a fundamental prerequisite for reducing differences in society and enabling the inclusion of everyone in the education system, regardless of indicated differences. Educational inclusion is the task of everyone in society, especially those in the education system. It is a key value and a key principle in the context of countries' curricula, and thus it is also an obligation, not a choice.

References

- Bouillet, D., Bukvić, Z. (2015). Razlike u mišljenjima studenata i zaposlenih učitelja o obrazovnoj inkluziji učenika s teškoćama. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, Vol.51, br.1: 9-23.
- Cerić, H. (2004). Definiranje inkluzivnog obrazovanja. *Naša škola*, Vol. 50, No. 29: 87-95.
- Drandić D. (2017), Uloga pomoćnika u nastavi u provođenju inkluzivnog odgoja. *Napredak*, 158(4): 439-459.
- Drandić D., Radetić Paić M. (2020), Suradnja u inkluzivnim školama: Kako pomoćnici u nastavi procjenjuju njihovu suradnju s učiteljima u razredu?. *Ljetopis socijalnog rada*, 27(1): 151-178. (3.2.2024.)
- Karamatić Brčić, M. (2012). Implementacija i provedba inkluzivnog odgoja i obrazovanja u sustavu redovnih škola. *Magistra Iadertina*, 7, (7), 101- 109.

- Livazović, G., Alispahić, D., Terović, E. (2015). *Inkluzivni odgoj i obrazovanje u školi, priručnik za nastavnike*. Sarajevo: Udruženje Društvo ujedinenjenih građanskih akcija.
- Marinić M., Igrić Lj., Matejčić K. (2019), Kvaliteta suradnje učitelja i pomoćnika u nastavi iz perspektive učitelja i pomoćnika. *Život i škola*, 65(1-2): 261-279.
- Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima (2009), *Narodne novine 143*, Zagreb.
- Stubbs S., Lewis I. (2008), *Inclusive Education: Where there are few resources*. Oslo: The Atlas Alliance.
- Vican, D., Karamatić Brčić, M. (2013). Obrazovna inkluzija u kontekstu svjetskih i nacionalnih obrazovnih politika. *Život i škola*, br. 30 (2/2013): 48-66.
- Žic-Ralić, Anamarija. 2004. Uloga učitelja u socijalnoj integraciji učenika s posebnim potrebama. U: *Dijete, odgojitelj i učitelj*, zbornik radova sa znanstveno stručnog skupa s međunarodnom suradnjom, Zadar – Preko: 21. – 22. svibnja, 2004, Sveučilište u Zadru, Stručni odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja predškolske djece: 35 – 45.

EXPERIENCE WITH THE PROSPECTS OF INCLUSION IN EDUCATION

Kertsman Olga

PhD student, The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after

K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0000-0003-3275-1119

mrs.kertsman@gmail.com

Abstract. The article briefly reviews the current problems of inclusion in the global educational space. The author presents the successful experience of inclusive education of adolescents in one of the Odesa schools and the continuation of inclusive processes in the activities of the public parent organization "Creative Center for Individual Development". The optimal socio-psychological technologies of inclusion during the post-war period are identified.

Keywords: inclusive education, problems, experience, optimal technologies.

Introduction. Inclusion as a prerequisite for a democratic society of equal opportunities is a priority for European education and requires further development in Ukraine. However, in Ukraine, the implementation of inclusion faces problems due to the still existing stereotypes of negative attitudes towards people with disabilities and the lack of social and humanitarian education of the population. Similar problems exist to varying degrees in many countries, so research into the specifics of inclusion is relevant. In the realities of today in Ukraine, inclusive processes are complicated by military events, migration and the related language barrier.

The purpose of the study is to determine the optimal forms of inclusive processes in the context of military and post-war events.

Objectives:

- to review the problems of inclusion in education;
- to share the experience of inclusive education of adolescents;
- to identify opportunities for implementing inclusion in the realities of today.

Presentation of the main material. In inclusive education, all children with physical or mental disabilities are included in regular schools, and special classes are created for children with ASD. In reality, children with disabilities have different levels of intellectual development, they often have poor communication habits, they are not able to endure the difficulties of school life, because their parents often show inappropriate behavior in their interaction with the child, transmit the role of a victim to a special child or, on the contrary, increased aggressiveness, as studied in the works of D. Nakazawa (Nakazawa, 2020). All this is happening against the backdrop of a shortage of social and humanitarian education of the population and manifestations of stereotypes of negative attitudes towards people with disabilities. In such circumstances, parents choose home schooling or boarding schools, which does not ensure the child's inclusion in adulthood. Why is inclusive education often formalized and ineffective? Because 2-3 children with disabilities and a tutor have been added to the regular educational process, and the reforms are over. But children are special, they have complex disabilities and need special approaches, just like healthy students who need spiritual and intellectual education. Parenting is the core of inclusive education, so we need to develop new ways of teaching, interacting with parents, and engaging parents of all children in active cooperation. Inclusion is a complex process; it is aimed at breaking age stereotypes, which requires efforts to create motivation and new ways of communication. The first stage of the child's inclusion is carried out in interaction with the mother within the family. Maternal trauma from the child's disorders and PTSD can negatively affect the mother's interaction with the child and the environment throughout the life of both mother and child (Walynn, 2020). To raise a child capable of

inclusion, mothers need support - emotional, informational, social, and therapeutic. According to B. van der Kolk's research (B. van der Kolk, 2022), the main thing for a person with psychological trauma is the support of an integral group whose members have similar fate, interests, meanings, and motives for activity. In Europe and the United States, such groups are public organizations of parents of children with special needs, which, with the help of specialists and volunteers, organize support and interaction of parents, development and communication of children, which is an integral part of inclusion. The activities of such NGOs are widespread and supported by the state (Eidemiller, 2009). In Ukraine, many such organizations have also been created, but unfortunately, their interaction with educational institutions is virtually non-existent.

A few years ago, parents of children with developmental disabilities decided to create an inclusive class at a summer rehabilitation camp. The goal of the event was complex: to unite healthy and special children, to fulfill the standards of the general education program for healthy children, to develop communication habits and preserve the individuality of special children, and to make the learning process interesting for all children. Enthusiasts who had previously studied the basics of Waldorf pedagogy were invited to work with us. There were 14 5th grade students in the group, 1 of whom had ASD, 1 had ASD, and 1 child had cerebral palsy. The teacher was accompanied by 1 tutor. The programs of the main school subjects were composed of 3 levels. At the first level (2-3 introductory review lessons), the topic was defined in general (what it is, why it is, how it is studied). The second level taught the topic itself, examples, and the third level taught practical tasks. After the first level, special children studied according to a special program in a separate room, or went on excursions around the city (shops, hairdressers, gyms, train stations, parks, etc.) with a tutor explaining the purpose of these institutions and the rules of behavior in them. All lessons in literature, drawing, physical education, rhythmic, participation in a theater group, holidays, and tea parties were common. Teachers of rhythmic and therapeutic pedagogy from Germany and Switzerland took part in the educational process. The educational process was full of positive emotions, elements of play and creativity, and all the children came to class with joy. After the end of the school year, the students, together with their parents and family members, attended a summer camp, where a mothers' school and group therapy using facilitation methods were held (Kazanzhy, 2014). This educational process was truly inclusive for all children. The inclusion of these children was continued through clubs and holidays, and they all remembered the joy of such learning. In the realities of Russia's aggression against Ukraine, the possibilities for inclusion in education are limited, so the activities of public parental organizations are of particular importance and need to be supported. Inclusion in such communities not only promotes the development of communication habits of children and their mothers, but also preserves their psychological health. It should be noted that the realities of our time also allow us to identify opportunities for inclusion: stress-induced disclosure of personal potential and optimization of the behavior of mothers of special children; opportunities to get acquainted with life and inclusion in European countries; development of digital technologies and the spread of social and humanitarian education in social networks. All of this will help develop inclusion in postwar Ukraine. Now it would be advisable to spread inclusive technologies through the creation of an inclusion center in Europe with the active involvement of Ukrainian specialists and mothers of children with special needs, where innovative inclusion technologies can be studied and experience shared.

Conclusions. 1. Inclusion is a prerequisite for overcoming social inequality in a democratic society, so the study of inclusion as a priority of the European educational space is relevant today.
2. Inclusion is a complex process that aims to overcome age-old stereotypes of segregation of people, so inclusion in education faces difficulties and challenges.
3. Formal integration of special and healthy children in the classroom is not effective. Experience proves that inclusive education requires the development and implementation of new teaching methods; upbringing and communication of children.

4. The situation of Russian aggression in Ukraine limits the realization of inclusion. However, the transformation of social processes defines new opportunities for inclusion - stress-induced disclosure of mothers' personal potential, familiarization with the experience of inclusion in migration, social and humanitarian education in social networks.
5. Inclusion is a challenge for the modern education system, which changes and enriches the purpose, values and meaning of education, and therefore requires new methodological approaches and the development of new teaching methods.

References

- Nakazawa, D. J. (2020). Shards of childhood trauma. Why we get sick and how to stop it. Per. s Engl. T. I. Poroshina. Kiev: Fors, Ukraine, 336 p.
- Walynn M. (2020). It didn't start with you: How we inherit our family's negative scripts and how to stop their influence. Translated from English by E. Tsvetkova. Kiev.
- Kolk, B. van der (2022). The body keeps score. How to leave psychotrauma in the past. Translated from English by G. Tsvir. Vivat Publishing House, 672 p.
- E. G. Eidemiller, V. Justickis (2008). Psychology and motivation of the family. https://royallib.com/read/eydemiller_edmond/psihologiya_i_psihoterapiya_semi.html#0
- Kazanzhy M. I. (2014). Psychology of the facilitative potential of personality. Doctoral dissertation: 19.00.07. Odesa, 39 p.

COMPETENT APPROACH IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS: THE EUROPEAN INTEGRATION VECTOR

Kniazheva Iryna

Professor Dr., The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0000-0001-8395-6902

kniazheva.ia@pdpu.edu.ua

Abstract. The work explains the concepts of «competency», «competence», «competence approach». The author analyzes modern trends in the modernization of the process of professional training of future teachers of preschool education institutions in Ukraine in the conditions of European integration, investigates the peculiarities and requirements of the implementation of the competence approach, and determines the ways of its implementation. The role and significance of the use of personally oriented technologies in this process is proved, their development power is analyzed and ways of implementation are proposed.

Key words: European integration, future educators, preschool education institutions, professional training, competence, competence approach, personally oriented technologies.

Introduction. Ukraine's European integration aspirations are manifested in all spheres of its life, and very powerfully in education. This requires openness to the world achievements of science and education, ensuring compliance and the possibility of academic recognition of qualifications and competences at the European and international levels and causes the search for ways to improve its quality, modernize the activities of educational institutions: from preschool to higher education. One of the ways of such qualitative modernization in the context of the European integration vector is the introduction of a competence approach, in particular, in the process of professional and pedagogical training of future specialists in the field of preschool education, because in today's rapidly developing world, the professional training of future educators of preschool education institutions is an extremely important component formation of a quality education system. Therefore, the purpose of the article is to substantiate the meaning and search for ways to introduce the competence approach into this process.

Theoretical part. In accordance with the main provisions of the Basic Component of Preschool Education in Ukraine (2021), the standards of higher education of Ukraine regarding the training of applicants for the specialty 012 «Preschool Education», other state documents that regulate and direct this process, an important result of the professional and pedagogical training of future specialists in the field of preschool education, is their appropriation of the ideas of the competency paradigm. Among the well-known international organizations working in the field of education and studying problems related to the emergence of competence-oriented education, the following can be named: Council of Europe, UNESCO, UNICEF, UNDP, Organization for European Cooperation and Development, International Department of Standards, etc.

Experts from the countries of the European Union consider the concept of «competence» as the ability to apply knowledge and skills effectively and creatively in interpersonal relationships - situations involving interaction with other people in a social context as well as in professional situations. Competence is a concept that logically derives «from attitudes to values and from knowledge to skills» (Raven, Stephenson, 2001). Competency is «the integrated integrity of knowledge, abilities and skills that ensure professional activity», it is the ability of a specialist to effectively and efficiently carry out

practical activities in the chosen field (Parry, 1996). An individual's possession of important competencies can give him or her the opportunity to navigate in modern society, the information space, and acquire education throughout life. The very acquisition of knowledge, skills and abilities by students in the process of professional training is aimed at forming their competence.

The competence approach is considered not only as the content of education, but also as a methodology that promotes active learning, the development of critical thinking and independence. This approach makes education more adaptable to changes in the modern world, as it is based on the idea that it is necessary to form not only knowledge, but also skills and abilities necessary for successful functioning in modern society (Бех, 2009). The competent approach arose in response to public requests for competitive, educated, mobile, ready for creative, constructive, motivated activities of teachers, able to dynamically and competently make optimal decisions of choice, those who have a high level of spiritual and moral development, a formed sense of responsibility for the fate of the country and motivated to care for differently developed pets. In education, the competency-based approach is implemented through key competencies; general subject skills; applied subject skills; life skills etc.

For the formation of the necessary personal qualities of a graduate of a higher pedagogical education institution, it is necessary: awareness of the motivation of constantly increasing the level of professional competence, revealing one's creative abilities and opportunities, possessing the skills to make decisions and bear responsibility for them; to be capable of reflection in relation to their activities, to regulate their emotional state and behavior, to be aware of the need for constant self-improvement.

The implementation of the competence approach in the professional and pedagogical training of future educators contributes to the achievement of the main goal - the training of a qualified specialist who is fluent in his profession, able to work effectively at the level of world and European standards, ready for constant professional growth, social and professional mobility. It aims at the perception of a preschool child not so much as a future schoolchild, but as a person competent in life in various areas, who has formed practical life skills, is able to realize his potential, while preserving individual characteristics, to be in harmony with himself, the natural and social environment, show flexibility and tolerance. The main indicators of a preschool child's achievements should be not so much the volume and speed of acquired knowledge and skills, but rather the formed integral system of his attitudes, choices, motives of behavior and activity, age-appropriate measure of maturity, strength, adequacy, effectiveness of life manifestations. That is, not qualitative (amount of knowledge acquired by the child), but quantitative characteristics come to the fore, which draw attention to a greater extent not to the final result of the child's activities, but to the process of their achievement, the presence of personal qualities, the ability to apply one's knowledge in various life situations.

One of the innovative means of implementing the competence approach is the use in the educational process of higher education institutions of innovative learning technologies capable of ensuring the updating of the content-structural components of education, which is usually understood as the process of introducing updated and improved theories and practices that contribute to the effective achievement of educational goals. Among such technologies, personal-oriented ones attract special attention today. Their main goals are: helping the individual in self-discovery, self-determination and self-realization; development of individual cognitive abilities of each student; identifying, initiating and using the subjective experience of the person who is getting an education.

Such technologies in the field of preschool education, which are mastered by future educators at the stage of professional training, include, in particular, the technology of life support for children in a preschool education institution (Pyrozhenko, 2016), which ensures the free manifestation of children's activity, full freedom of expression, active participation in planning activities, freedom choosing one's own participation in each individual case. Such technology makes it possible to optimally correlate the processes of development and self-development of the individual. This implies an understanding of development as a process determined mainly by the actions of adults, and self-development as a process

determined by the child's own activity. This process is carried out through the organization of a developmental environment that encourages the child to be creative, proactive, and experimental, where the teacher-educator acts as his organizer and equal partner in solving various life situations, as well as a mentor and adviser who, at the same time, is able to organically solve educational goals of their professional and pedagogical activities. Here, the main principle of organizing the teacher's interaction with children is to treat each pupil as self-worth, respect and love for him, and the main goal is to create conditions for the systematic full development of the personal potential of each child (Pirozhenko, Solovyova, 2016).

Conclusions. Therefore, the competence approach in the professional training of future preschool teachers is a necessary element to ensure quality education and upbringing in modern society. The European integration vector allows to enrich this approach with international experience and standards. This applies to both the content of education and educational methods and technologies. The European integration vector motivates future educators to implement advanced methods, use the latest technologies and participate in international exchanges of experience, making their education competitive in the European labor market.

References

- Raven J., Stephenson J. (Eds.) (2001) *Competence in the Learning Society*. New York: Peter Lang.
- Parry, S. B. (1996) The quest for competencies: competency studies can help you make HR decision, but the results are only as good as the study. *Training*, (33), 48–56.
- Бех, І.Д. (2009) Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці. *Виховання і культура*, (12 (17,18), 5–7.
- Піроженко, Т. О., Соловійова Л. І. та ін. (2016) Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.-метод. посіб. За ред. Т. О. Піроженко. Київ : Видавничий дім «Слово».

ПСИХОЛОГІЯ ТВОРЧОСТІ У СХЕМАХ

Коприва Аттіла

*Доцент, кандидат мистецтвознавства,
Закарпатська академія мистецтв, Україна
ORCID: 0000-0002-8750-3000*

Небесник Іван

*Доцент, кандидат мистецтвознавства,
Закарпатська академія мистецтв, Україна
ORCID: 0000-0003-3931-5221*

Анотація. У статті приведені результати дослідження окремих психологічних аспектів творчої діяльності з метою їх систематизації та схематизації.

Ключові слова: творчість, геном, процес, психологія, мистецтво, метод.

Вступ. *Проблема* психологічних аспектів творчого процесу від ідеї до втілення набуває особливої актуальності в сучасному візуальному мистецтві через комплекс досі не до кінця вивчених питань. Тому основним завданням є виокремити важливі чинники впливу на творчу особистість з метою схематизації окремих етапів та процесів.

Методи, які застосовувались у дослідженні: описовий; аналогічний; порівняльного аналізу; наукового моделювання (для моделювання схем).

Теоретична частина. Кожна особистість формується на комплексі факторів, які закладені від народження, а частково акумульовані в процесі життя людини (Марчук, Котлова, 2017). Саме завдяки процесам, пов'язаним із взаємодією внутрішніх (генетичних, фізичних тощо) та зовнішніх (вплив оточення, інформаційного поля тощо) чинників складає світобачення особистості, митця (Jones, John Christopher, 1992). Ці процеси можуть базуватися як на позитивних засадах, так і на конфліктах в інформаційному полі. Подібно, як і творчий пошук може вибудовуватися конструктивними і деструктивними засобами. Отже, мистецький геном особистості складається із трьох основних сегментів (Іл. 1):

1. Кореневий (вроджений) сегмент, який формують: середовище і походження (географія та етнічне походження, клімат, побутові умови, культурні й національні традиції, тощо), а також чинники психофізичної складової (вроджений рівень темпераменту, загальний рівень і стан здоров'я, емоційні й сексуальні чинники, тощо).

2. Сегмент чинності (набутий, утворений), який формують: виховання, освіта, середовище (однорідність та противники), матеріальні умови, або відмова від них (аскетизм), сімейний стан, інтимне життя, морально-етичні принципи, емоційне сприйняття, наповнення, настрої, смакові якості.

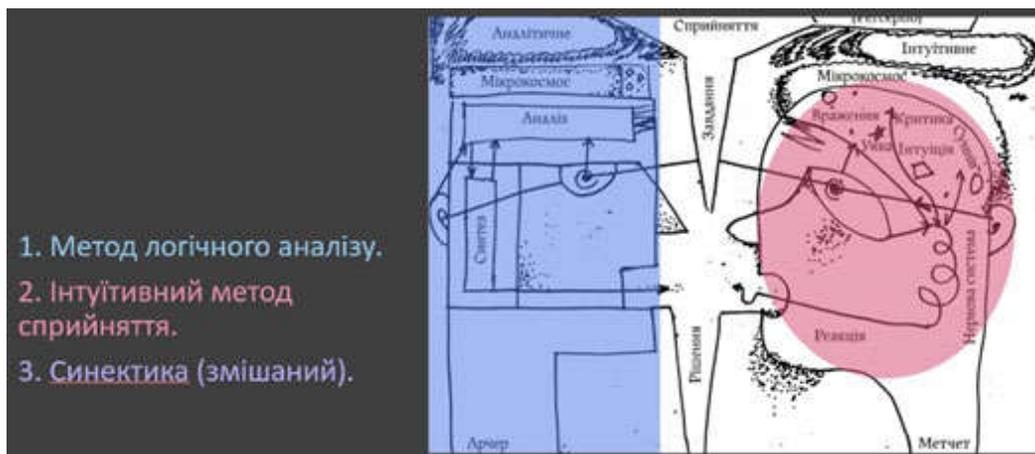
3. Духовний сегмент (пошук вищого, ідеального або деконструкція та відмова від формування стійких ідеалів) формують: мрії, цінності, постійний пошук, колізії супротиву, творчі інспірації та зацікавлення (аспекти свідомого й підсвідомого), релігійні, філософські або атеїстичні орієнтири.

Кожен із чинників по різному впливає на формування творчої екзистенції, втілюючи духовну, психоемоційну неповторність особистісної сутності людини, митця. Все залежить від того, на які пріоритети спрямовує увагу митець.

Ілюстрація 1. Мистецький геном особистості

Вирішення творчого завдання прямо залежить від геному творчості автора. Процес і форма творчої роботи може мати кілька циклів та етапів, які ведуться в двох напрямках за допомогою методів аналізу та синтезу інформації за чітко визначеною логічною схемою (Jones, John Christopher, 1984). Тут ґрунтовно продуманий кожен етап. Або ж, за допомогою інтуїтивного методу, який будується на емоційних реакціях, непередбачуваних результатах, де автор більше довіряє підсвідомості й уяві. Обидва методи сприйняття та ведення творчої роботи (або експерименту) є ефективними та можуть використовуватися у змішаних формах (Іл. 2).

Ілюстрація 2. Форми сприйняття

У процесі творчості кожен лине до певного ідеалу, який має теж свої стадії розвитку. Він згодом може трансформуватися або змінитися. Природа психології формування ідеалів проходить за допомогою постійної боротьби між природними аналогіями приземленості та відірваності (Іл. 3). Аналогіям *приземленості* відповідають доволі прагматичні цілі, які зосереджені в конкретних межах. Приміром, відповідати вимогам часу й працювати в цих межах, набути якомога кращі професійні знання та навички, вдосконалюватися в межах актуальних вимог, слідувати за актуальними трендами, бути зрозумілим соціуму.

Ілюстрація 3. Природа формування творчого ідеалу

Аналогіям *відірваності* відповідають відкриті цілі, які зосереджені поза межами. Приміром, виходити за межі відповідності трендам і часу, бути неподібним ні на кого, не боятися ламати установлені погляди (деструкція на користь нового), вміння оперувати засобами в неорганізованому просторі (хаосі), бути загадковим, містичним (не зовсім зрозумілим) для соціуму.

Митець мріє створити ідеальну форму, яка найбільш ефективно могла б передати посил (меседж) автора. Проте, робота над твором може мати позитивні й негативні наслідки.

У прагматичному полі *приземлених* цілей можемо виділити позитивні наслідки: професійна впевненість, добре володіння знанням, прогнозованість, збалансованість. Негативними наслідками можуть виявитися: кон'юктурність, типовість, штучність, вимушеність. Натомість, у природному полі *відірваних* від традиційних меж цілей також можемо виділити позитивні наслідки: оригінальність, креативність, не типовість, інноваційність, невимушеність. Негативними наслідками можуть стати: хаотичність, розбалансованість, відірваність змісту від форми, коли ефект працює заради ефекту.

У **результаті** вдалося систематизувати та схематизувати важливі аспекти і явища творчого процесу.

Висновки. У дослідженні проаналізовано основні процеси, пов'язані із взаємодією внутрішніх та зовнішніх чинників, які складають світобачення особистості митця. Вперше введено поняття мистецького (творчого) геному особистості, який складають три сегменти: кореневий (вроджений), чинності (набутий, утворений) і духовний. Виявлено, що кожен із чинників по різному впливає на формування творчої екзистенції, втілюючи духовну, психоемоційну складову особистісної сутності людини, митця. Визначено, що формування ідеалів проходить за допомогою постійної боротьби між природними аналогіями приземленості та відірваності, на основі яких митець формує цілі та отримує результати протягом всіх циклів творчого процесу. Також, для більшого розуміння і сприйняття психології творчого процесу та його чинників, дослідження доповнено авторськими схемами.

Література

Марчук, К. А., Котлова, Л. О. (2017). Роль сім'ї у формуванні творчої обдарованої особистості (біографічне дослідження життєпису І. Франка). Збірник наукових праць «Теорія і практика сучасної психології». Випуск №1.

Jones, John Christopher. (1984). *Essays in Design* // John Wiley & Sons Ltd., Chichester, 335 с.

Jones, John Christopher. (1992). *Design Methods: seeds of human futures*// John Wiley & Sons Ltd., Chichester, 1970; 2nd edition, John Wiley & Sons Ltd., 407 с.

Моляко В.О., Музика О.Л. (2006). Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень. Житомир: Рута, 320 с. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/2799/1/monographiya.pdf>

Пасічник, О. В. (2017). Методи творчого й критичного мислення в проектній технології. Методична розробка Маріупольського механіко-металургійного коледжу ДВНЗ "ПДТУ". Маріуполь. 25 с.

PSYCHOLOGY OF CREATIVITY IN SCHEMES

Kopriva Attila

Associated Professor Dr., Transcarpathian Academy of Arts, Ukraine

ORCID: 0000-0002-8750-3000

Nebesnyk Ivan

Associated Professor Dr., Transcarpathian Academy of Arts, Ukraine

ORCID: 0000-0003-3931-5221

Abstract. The article presents the results of the study of certain psychological aspects of creative activity with the aim of their systematization and schematization.

Keywords: creativity, genome, process, psychology, art, method.

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ГРАНТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ ТА КУЛЬТУРІ, НА ПРИКЛАДІ РОЗРОБКИ ІГОР ЯК ВАРІАНТУ АРТ-ТЕРАПІЇ

Корабльов Віктор

*Магістрант, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського», Україна*
korablov.vv@pdpu.edu.ua

Черних Володимир

*Ст. викладач, кандидат педагогічних наук, Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Україна*
ORCID: 0000-0001-6176-1899

garafmalen@gmail.com

Корабльов Вячеслав

*Ст. викладач, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського», Україна*
ORCID: 0000-0002-7544-1252

k.viacheslav@hotmail.com

Анотація. Дослідження розкриває потенціал образотворчого мистецтва та розробки ігор у контексті арт-терапії, акцентуючи на важливості грантової підтримки для інноваційних терапевтичних методів. Аналізуючи використання ігрових технологій як ефективного інструменту для психічного оздоровлення та соціальної інтеграції, робота висвітлює успішні приклади та перспективи розвитку в цій сфері, припускаючи варіант використання інструментів ШІ. Особлива увага приділяється міжнародним грантовим програмам та їх внеску у підтримку українських проектів, спрямованих на розширення можливостей арт-терапії через образотворче мистецтво та ігри.

Ключові слова: образотворче мистецтво, арт-терапія, розробка ігор, грантова підтримка, психічне здоров'я, штучний інтелект.

Вступ. “Гра це досвід” – Його Таро. В області реабілітації та терапії, образотворче мистецтво відіграє ключову роль, пропонуючи унікальні методи для підтримки психічного здоров'я через арт-терапію. Ця практика сприяє емоційному розвитку та особистісному зростанню, особливо важлива для людей, що пережили емоційну ізоляцію або травми.

Розвиток ігрових технологій як терапевтичного інструменту розширює можливості арт-терапії, дозволяючи ефективніше висловлювати емоції та думки в безпечному середовищі. Сама ж комплексна суть ігор як медіуму надає більш органічну можливість інтерпретації комплексного досвіду людини.

Грантова допомога в цій сфері необхідна для розвитку методик, які можуть відкрити нові шляхи для емоційного лікування та соціальної інтеграції, зміцнюючи психічне здоров'я на основі творчого та професійного самовираження.

Роль образотворчого мистецтва в терапії та реабілітації

Використання відеоігор у терапії представляє собою інноваційний підхід, що враховує комплексність нарративу, включаючи текст, візуальне мистецтво, музику та інтерактивність. Це дозволяє створювати глибокі, багатовимірні історії, з якими гравці можуть ідентифікувати себе, сприяючи глибшому зануренню, рефлексії та переосмисленню особистих досвідів. Такі ігри не

лише втягують у процес лікування, але й відкривають нові шляхи для психологічної підтримки та розвитку, активізуючи особистісне зростання через вибори та рішення в ігровому наративі. Цей підхід підкреслює важливість наративу, дій та виборів у терапевтичному процесі, надаючи унікальні можливості для вираження переживань, дослідження альтернативних рішень і сприяння емоційному розвитку.

Досвід співпраці з організаціями Євроспільноти, на прикладі проекту "Креативна Європа":

1. Підтримка українських проектів. У рамках підпрограми "Культура" було підтримано 3 проекти. У конкурсах "Проекти міжнародної співпраці" профінансовано 29 проектів, а в конкурсі MUSIC MOVES EUROPE отримали фінансування 3 проекти. В рамках конкурсу "Художній переклад" було підтримано 18 проектів. Підпрограма "Медіа" відзначилася трьома підтриманими проектами, а в підпрограмі "Міжсекторальна співпраця" профінансовано 13 проектів.

2. Підтримка українських копродукційних фільмів. Перед офіційним приєднанням України до програми "Креативна Європа" у 2016 році, деякі українські копродукційні фільми були профінансовані програмою "Медіа", яка в той час діяла окремо. Серед них – документальні фільми "Українські шерифи", "Dybbuk. Rzecz o wędrówce dusz/Dybbuk – A report on the Banality of the Earth", "Майдан", "Пил", драми "Земля забуття", "Люксембург", "Щастя моє", "Жінки без чоловіків", воєнна драма "4 дні в травні".

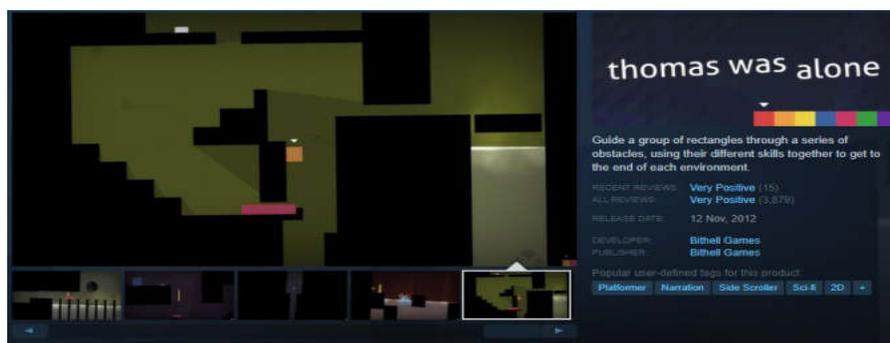
Аналіз кейсу успішного некомерційного проекту, на прикладі міжнародного ігрового проекту-феномену "Katawa Shoujo"

Katawa Shoujo є неоднозначним, але водночас цікавим прикладом культурного вираження, що демонструє можливості ігрової форми для репрезентації складних та чутливих тем. Ця візуальна новела освітлює життя людей з інвалідністю, прагнучі представити їх поважно, незважаючи на певні наративні та структурні недоліки. Проект, що почався як фанатська ініціатива, став значущим досягненням, підкреслюючи силу спільноти та інтерактивності у дослідженні чутливих тем.

В певному роді, Katawa Shoujo може нести терапевтичний ефект для гравців, особливо для тих, хто може ідентифікувати себе з переживаннями персонажів або шукати розуміння та прийняття власних фізичних чи емоційних випробувань. Гра дозволяє гравцям досліджувати різні аспекти людських відносин та взаємодії, що може сприяти емпатії, саморефлексії та, можливо, особистісному зростанню. Вона надає безпечний простір для роздумів про складні питання, такі як інвалідність, близькість та особистісні відносини, що може надати підтримку та розуміння людям, які стикаються з подібними викликами в реальному житті.

Проблеми, рішення та перспективи питання набуття компетенцій на прикладі створення візуалу до відеоігор

Гра як медіум є комплексним об'єктом, але не вимагає досконалості у кожному аспекті – головне, це досвід, який розробник хоче передати. Сучасні технології та штучний інтелект дозволяють підвищити якість кожного аспекту гри до рівня, задовільного для розробника. Водночас, візуальна простота не перешкоджає створенню якісної гри, але естетичні потреби розробника, зокрема в контексті арт-терапії, мають бути задоволені.

Ілюстрація 1. Сторінка "Thomas Was Alone" в "Steam"

Приклад гри "Thomas Was Alone" демонструє, що мінімалістичне візуальне оформлення не перешкоджає глибині нарративу та емоційному сприйняттю. Це підкреслює, що для створення вражаючої гри не обов'язково бути визначним художником.

Ілюстрація 2. Приклад згенерованого у Stable Diffusion фону для ігрової сцени

Якщо цього рівня недостатньо, існує доступна низка інструментів на основі ШІ (Stable Diffusion, тощо), які можуть автоматично генерувати візуальні асети, спираючись на текстові описи або навіть емоційні вказівки з боку користувача. Це дозволить людям без художнього досвіду створювати візуальні новели, які відображають їхній особистий досвід та емоції.

Висновок. Подальше дослідження та розвиток ШІ інструментів можуть сприяти залученню більшої кількості людей у процес творення ігор, особливо тих, хто має обмежені можливості в сфері програмування, художнього дизайну або музики.

Грантова ж підтримка є важливим стимулом для розвитку інноваційних терапевтичних відеоігор, надаючи ресурси для дослідження та впровадження нових методів лікування через гейміфікацію. Це сприяє не лише розвитку технологій, але й обміну знаннями на міжнародному рівні, відкриваючи нові можливості для покращення якості оздоровлення та реабілітації.

Література

Кузьменко, Ю., Валюкевич, Т., & Шевченко, І. (2023). Грантова діяльність та фандрейзинг закладів вищої освіти. *Наука і техніка сьогодні*, (7(22)). [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-7\(21\)-373-382](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-7(21)-373-382)

Дабіжа, К., Дабіжа, Л., & Комарівська, Н. (2022). Використання арт-технологій в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики*

навчання у підготовці фахівців: Методологія, теорія, досвід, проблеми: Збірник наукових праць. Вінниця: ТОВ «Друк плюс», 2022. вип. 64. 277 с., 1(64), 64–71. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5038/4441>

Мельник, О. П. (2023). Штучний інтелект як інструмент навчання. У Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: Як створити доброчесне освітнє середовище. Liha-Pres. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-130>

ACTUAL DIRECTIONS OF GRANT ACTIVITY IN FINE ARTS AND CULTURE, ON THE EXAMPLE OF GAME DEVELOPMENT AS A MEAN OF ART THERAPY

Korablov Viktor

*Master Student, The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine
korablov.vv@pdpu.edu.ua*

Chernykh Volodymyr

*Senior Lecturer Dr., The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine
ORCID: 0000-0001-6176-1899
garafmalen@gmail.com*

Korablov Viacheslav

*Senior Lecturer, The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine
ORCID: 0000-0002-7544-1252
k.viacheslav@hotmail.com*

Abstract. The study reveals the potential of fine arts and game development in the context of art therapy, emphasising the importance of grant support for innovative therapeutic methods. Analysing the use of gaming technologies as an effective tool for mental health and social integration, the paper highlights successful examples and prospects for development in this area, suggesting the use of AI tools. Particular attention is paid to international grant programmes and their contribution to supporting Ukrainian projects aimed at expanding the possibilities of art therapy through visual arts and games.

Keywords: fine arts, art therapy, game development, grant support, mental health, artificial intelligence.

РОЗВИТОК ОСНОВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ З ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Козак Вікторія

Асистент, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ORCID: 0000-0003-1813-0367

Kozak.VI@pdpu.edu.ua

Анотація. Творча діяльність людини є предметом дослідження в різних галузях наукового знання. У дослідженні проаналізовано дидактичні особливості підготовки майбутніх учителів технологій до розвитку технічної творчості старшокласників, які довели свою ефективність у процесі експериментальної роботи. Проблема розвитку творчих здібностей людини залишається пріоритетною в педагогічних дослідженнях. Вивчення структури і процесу творчої діяльності дозволяє вирішувати завдання, пов'язані з підготовкою учнів, здатних реалізувати себе в різноманітних видах діяльності, реагувати на зміну зовнішніх умов, самовдосконалюватися для досягнення поставлених цілей.

Ключові слова: вища школа, творча діяльність, технологічна освіта, технічна творчість.

Вступ. Проблема. Останнім часом існують різні напрями побудови системи технологічної освіти. Основний полягає в збереженні політехнічних традиційних основ технологічної підготовки через пристосування її змісту та форм роботи до сучасних умов. Інший напрям визначає підбір завдань технологічної освіти до рівня соціально-побутової адаптації студентів. Такі тенденції відповідають проблемі обмеження обох позицій, що проявляється у відході від основного завдання освіти — задоволення освітніх потреб здобувачів згідно до вимог суспільства, забезпечення основних цілей технологічної освіти — соціалізації та професійного розвитку фахівців в процесі здобуття вищої освіти.

Об'єкт. Від того, як і наскільки буде підготовлений майбутній вчитель технологічної освіти до своєї професійної діяльності залежить його досягнення та рівень професіоналізму.

Саме тому виникла необхідність в розгляді питання розвитку креативних здібностей у здобувачів, які мають професійні знання, вміють їх застосовувати на практиці, здатні системно та конструктивно мислити, мають високий рівень творчого потенціалу, щоб створювати нові ідеї в різних галузях знань.

Методи У дослідженні використовувалися загальнонаукові методи наукового дослідження — аналіз, синтез, порівняння, конкретизація та узагальнення теоретичних положень.

Теоретична частина. Мета навчальної дисципліни «Технологічний практикум» — ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються практикуму з обробки текстильних матеріалів та технології вишивки; залучення здобувачів до шанобливого ставлення до праці, мистецтва, формування естетичного смаку; розвиток особистих здібностей здобувачів, набуття навичок із виготовлення творчих виробів; розвиток навичок роботи з інструментами, приладдям та обладнанням у майстерні.

Методи дослідження. «Технологічний практикум» є обов'язковою навчальною дисципліною, яка викладається для студентів 2 курсу спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології. Інформатика). Розглянемо деякі спеціальні компетентності, які є актуальними до теми дослідження (1):

СК.04. Здатність творчо підходити до трудової діяльності, глибоко аналізувати виробничі процеси, порівнювати та узагальнювати їх поетапний перебіг.

СК.06. Здатність до швидкого освоєння нових видів техніки, інноваційних технологій та передових методів організації творчої діяльності.

СК.09. Здатність до оцінного судження, розвитку естетичних, художньо-творчих нахилів і здібностей, оволодіння дієвими знаннями з формотворення, методикою креативного пошуку, графічною мовою та технологіями обробки матеріалів.

СК.12. Здатність застосовувати знання сучасних технік та технологій, графічної грамотності, практичні вміння та навички проектної, конструкторської, виробничої діяльності при розробці та виготовленні виробів.

СК.14. Здатність розробляти технологію виготовлення виробів і розрахувати оптимальні режими обробки конструкційних матеріалів.

СК.15. Здатність обробляти сировину та матеріали, виготовляти вироби з допомогою ручних, електрифікованих інструментів і технологічного обладнання, використовуючи нормативно технологічну документацію та системи управління якістю.

Основною, на сьогодні, стає вимога розвиваючого навчання, яке забезпечує активну розумову діяльність учня, виробляє у нього вміння зіставляти, порівнювати, узагальнювати, орієнтуватись у нових обставинах, формує узагальнюючі уміння і навички. І, саме на уроках праці є можливість найбільш повної реалізації такого навчання (Денисенко, 2001).

Погоджуємося із думкою авторів Концепції про запровадження нових принципів, які визначають сутність і перспективність технологічної освіти. До таких вони крім загально дидактичних (науковості, наочності, зв'язку навчання з практикою, послідовності і наступності, урахування вікових особливостей, міцності, активності), відносять і нові: природовідповідності, культуровідповідності, творчості, варіативності, інтегративності, диференціації, системності, ергономічності, педагогічного проектування (Коберник, Сидоренко, 2010).

В методиці трудового навчання такі видатні науковці, як О. Коберник та В. Сидоренко обґрунтовують провідну місію технологічної освіти, яка полягає в забезпеченні цілісного фізичного, інтелектуального, соціального й духовного розвитку особистості школяра, формуванні його технологічної культури, вихованні внутрішньої потреби й шанобливого ставлення до праці, підготовці до успішної творчої предметноперетворювальної діяльності та професійного самовизначення (Коберник, Сидоренко, 2010).

На основі проведеного теоретичного аналізу, було встановлено, що формування ключових компетентностей професійної діяльності майбутніх фахівців технологічної освіти сприяє покращенню якості навчання, розвитку технологічної культури кожної особистості.

Висновки. Розвиток сучасного виробництва вимагає винахідливих, творчих, комунікабельних робітників і керівників, що здатні ефективно працювати як в команді, так і індивідуально виконувати завдання на найкращому рівні. Звісно, тому підвищуються вимоги щодо рівня підготовки випускників навчальних закладів. Змінюються завдання і цілі, що існують перед сучасною освітою в суспільстві, традиційна система навчання змінюється на особистісно-орієнтовану. Традиційні методи навчання замінюються інноваційними.

Розвиток напряму «Технологічний практикум» як предмета і «Технологічна освіта» як державного компонента змісту освіти (який включає знання з основ технології, економіки, техніки і організації сучасного виробництва), надасть змогу вивести навчання та працю в суспільстві на новий, та кращий рівень розвитку.

Література

- Козак, В. (2023). Робоча програма навчальної дисципліни «Технологічний практикум» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня другого року навчання зі спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології), Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 12.
- Денисенко, Л. (2001). Про нові експериментальні програми з трудового навчання для 5 – 9 класів. Трудова підготовка в закладах освіти, вип.2, 44-54.
- Коберник, О., Сидоренко, В. (2010). Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України (проект). Трудова підготовка в закладах освіти, № 6, 3-11.
- Сидоренко, В. (2004). Концепція працюватиме на майбутнє держави . Професійно-технічна освіта, №1, 24-26.

DEVELOPMENT OF BASIC COMPETENCES IN TECHNOLOGICAL EDUCATION STUDENTS

Kozak Victoria

Assistant, The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0000-0003-1813-0367

Kozak.VI@pdpu.edu.ua

Abstract. Human creative activity is the subject of research in various branches scientific knowledge. The study analyzed the didactic features of training peculiarities future technology teachers to the development of technical creativity

high school students who have proven their effectiveness in the process of experimental work. The problem of developing human creative abilities remains priority in pedagogical research. Studying the structure and process of creative activity allows solving tasks related to the training of students who are able to realize themselves in a variety of activities, respond to changing external conditions, and improve themselves in order to achieve their goals.

Key words: high school, creative activity, technological education, technical creativity.

USING OF LOGORITHM EXERCISES IN MUSIC CLASSES IN PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Kulikova Svitlana

*Associated Professor Dr., Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University,
Ukraine*

ORCID: [0000-0003-0397-6853](https://orcid.org/0000-0003-0397-6853)

svetlanagrozan@ukr.net

Strelenko-Gur`eva Uliana

Musical Conductor, Author's Kindergarten of the Combined Type № 19, Ukraine

ORCID: [0009-0000-3455-1191](https://orcid.org/0009-0000-3455-1191)

uliana.strelenko@gmail.com

Maliarenko Liudmila

Speech Therapist Teacher, Author's Kindergarten of the Combined Type № 19, Ukraine

ORCID: [0009-0009-3675-078X](https://orcid.org/0009-0009-3675-078X)

lydmilamal@ukr.net

Abstract. In the article, the authors consider the relevance of the use of logopedic rhythms as an innovative direction of music-corrective activity in preschool educational institutions. The structure, purpose and tasks of music classes using elements of logorhythms are defined. The types of musical activities used by the music conductor of a preschool educational institution in systemic work are characterized.

Key words: logorhythmic, logorhythmic exercises, musical activity, development of preschool children.

Introduction. Social and economic changes taking place in our society have led to reformation processes in the educational space of Ukraine. Among the new requirements, the issue of musical education of preschool children occupies an important place. It is a mandatory component of the educational process and a means of harmonious development of the child, which educates aesthetic feelings, observation, perception, needs, tastes, creative activity, other elements of musical consciousness, develops musical and poetic hearing and stimulates the speech of pupils.

The purpose of the article is to consider the relevance of the use of logopedic rhythms as an innovative direction of music-corrective activities in preschool educational institutions.

Theoretical part. Logorhythmics is a system of physical exercises built on the integration of words, movements and music. Logorhythmics becomes a mandatory component of correction methods and a component of musical activities in preschool educational institutions. Its use not only affects the development of speech, but also the development of children's musical abilities, since the synthesis of words, music and movement is the basis of logorhythms (Anishchenko, Yaroshenko, 2021).

The logarithmic classes, which are integrated in their essence, are relevant in the conditions of the implementation of modern standards of the Basic component of preschool education in Ukraine. They are aimed at the comprehensive development of the child: the normalization of his language, mastering motor skills, the ability to navigate in the surrounding world and dialogue with peers, develop the ability to overcome difficulties and manifestations of uncertainty, the ability to creatively realize oneself, contribute to the formation of a positive emotional mood (Basic component of board education, 2021).

A special place in the general development and successful speech development of preschoolers is occupied by musical games, singing and movements to music. This is due to the fact that music primarily affects the child's emotional sphere. With positive emotions, children learn material better and faster,

learn to speak correctly without being forced. Practice proves that the regular inclusion of logorhythmic elements in musical classes contributes to the rapid development of language and musicality, forms a positive emotional mood, and teaches communication with peers.

A necessary condition for the development of motor, auditory and language skills is repeated repetition of the studied material in order to create a situation of success in the lesson. Therefore, it is extremely necessary to establish a close connection in the work of specialists of a preschool educational institution: the music director selects musical-motor, artistic-visual, musical-didactic exercises and games. The speech therapist includes exercises for the development of general speech skills, speech games, and creative tasks that solve various corrective problems. The educator supervises the children during movement and dance exercises.

It is advisable to conduct classes on speech therapy rhythms according to the following structure: emotional-mimic warm-up, playful gymnastics, playing music, speech-motor exercises, dance-rhythmic exercises, creative training, the final stage.

All tasks offered to children within one lesson are united by one lexical topic and speech therapy correction tasks depending on a specific age category. When choosing indicative musical works and lexical material, it is desirable to direct attention to Ukrainian national culture as an integral part of the spiritual life of its people, using its life connections with the spiritual, material and practical world of Ukrainians. The educator can add or independently select other musical and literary works for music making, language games, dance-rhythmic exercises, emotional-volitional and creative training taking into account personal training, etc.

Since music not only accompanies movement and speech, but is also an organic beginning, it is able to set the appropriate rhythm before the beginning of the lesson, set a person to deep rest during relaxation and at the final stage of the lesson. Therefore, it is extremely important for an educator to carefully select a musical repertoire. The rhythmic form of speech attracts children with its energy, emotionality, sets children up for play. It is this ability to captivate with its rhythmic structure that actively stimulates and regulates the movement of the human body, making it an indispensable component of logorhythmics.

The goal of a musical class with elements of logorhythms is achieved by performing such tasks as teaching children to learn speech-motor exercises, to develop their rhythmicity and coordination of movements; to cultivate the ability to move, while penetrating the music, to learn the movements and the text to them; learn to perceive and appreciate music; contribute to the creation of a positive psycho-emotional state and the preservation of children's health.

It is necessary to consider the types of musical activities used by the music conductor of a preschool educational institution.

Vocal and choral activity includes exercises and chants, provides training of the peripheral part of the speech apparatus. Exercises for the development of fine motor skills, games with songs, exercises for the coordination of singing and movements are also useful.

Perception of music (listening) is used for relaxation, activation and development of auditory attention, as well as for the formation of the most important qualities of the child's personality.

Musical and rhythmic movements are exercises, games with singing and words, instrumental games for the development of attention, memory, coordination of movements, orientation in space, sense of rhythm, etc.

Playing musical instruments as one of the varieties of children's musical activity contributes to the development of their sense of rhythm and fine motor skills.

Finger games, finger theater is a small but important part of the activity. The work of the fingers is extremely diverse, therefore, systematic exercises for training the movements of the fingers, along with the stimulating effect on the development of language, are a powerful means of increasing the working capacity of the brain.

Conclusions. Therefore, joint and speech-motor functions of children are brought up with the help of logrhythms. Logarithmic work in preschool educational institutions contributes to the effective musical and general development of preschool children.

References

- Аніщенко, Н., Ярошенко, І. (2021). Роль логоритміки в музично-мовленнєвому розвитку дітей. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Серія: педагогічні науки.* 7. 41–54.
- Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: від 12 січ. 2021 р. № 33. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro>
- Про дошкільну освіту: Закон України від 11 лип. 2001 р. № 2628-III. URL: <https://zakon.rada>.
- Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки: від 25 черв. 2013 р. № 344/2013. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf

FEATURES OF TEACHING COLOR SCIENCE AND COMPOSITION IN DESIGN FOR STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Lisohor Alla

Lecturer, State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0009-0003-3080-8131

lisohor.av@pdpu.edu.ua

Abstract. The thesis describes the peculiarities of teaching color science and composition in design to students of higher education institutions. Mastering these subjects contributes to the development of students' cognitive abilities and creative potential, which is important for creating high-quality design in the future. The common aspects in the methods of teaching composition and color science include: scientificity, educational nature of teaching, systematicity and consistency, conscious and active learning, and the connection of learning with practice. It is concluded that the training of future designers in modern conditions should be focused on their artistic creativity and involves not so much the transfer of professional knowledge and skills as the formation and development of their creative abilities. The process of forming students' creative abilities occurs, first of all, by involving each individual in active artistic and creative activity and has its own specifics, which consists in the constant solution of artistic and creative tasks assigned to them. Such a process requires clear planning of organizational and didactic actions, namely: providing methods for teaching such disciplines as composition and color science in design. The aim of educational programs is not only to provide technical knowledge, but also to develop artistic skills and aesthetic taste. Effective teaching implies orderliness and systematic approach to learning, close connection with practical activities, and an emphasis on individual creative activity of students.

Keywords: features of teaching, student-teacher interaction, form of organization of education, teaching methods, methodological techniques, composition, color science, artistic and creative activity, design, designer.

Problem statement. It is quite clear that in modern conditions, the development of creative professions plays a key role in bringing Ukraine to a new economic level. It is important to support and develop talented design and art professionals who have the ability to create unique author's products. In this way, Ukraine will be able to compete on the global market and increase its credibility. Due attention should be paid to the methodology of teaching composition and color science in design, so that trained specialists are ready for market challenges and can successfully realize themselves in the professional field.

The purpose is to determine the main features of the discipline "Fundamentals of Composition" and "Fundamentals of Color Science"; to identify common aspects in the methodology of teaching them to design students. To achieve this goal, a variety of scientific **research methods** were used. The first group (*theoretical methods*) included a critical analysis of the literature on psychological and pedagogical, philosophical, design and art history aspects of the problem, synthesis and generalization of psychological and pedagogical experience to determine the levels, stages and criteria for the development of creative abilities of future design professionals. The second group of methods (*empirical methods*) included pedagogical observation, conversation, questionnaires, interviews, testing, discussion, analysis of artistic works of future designers, expert evaluation and self-assessment.

Theoretical part. Composition is based on the principles of visual perception and includes elements of both content and appearance. Color Science covers the study of color and its properties. The main

objectives of studying these two disciplines are: development of students' artistic and creative abilities (emotional attitude to objects and phenomena of the world around them, visual and imaginative memory, fantasy); education of aesthetic taste, sense of beauty; formation of the basic foundations of visual literacy - composition, sense of rhythm, color harmony, proportionality, etc.

The common aspects in the methods of teaching composition and color science reflect an integrated approach to teaching and developing students in the field of design. Let's take a closer look at each of them:

1. *Science*: the basis of teaching is scientifically based principles and laws that allow students to understand and systematize the knowledge they have gained. Understanding the scientific aspects helps in the development of practical skills and abilities, as well as in preventing mistakes in the artistic process.
2. *Educational nature*: training is aimed not only at mastering theoretical knowledge, but also at developing aesthetic taste and perception of beauty. A systematic approach helps students develop their thinking and cognitive abilities.
3. *Conscious and active learning*: students are actively involved in the learning process and consciously master skills and knowledge. This allows them to develop creative thinking and the ability to create creative works on their own.
4. *Connection to practice*: learning is closely linked to practical work, where students use theoretical knowledge to create artworks. This connection ensures the practical usefulness and effectiveness of learning.

All these aspects together help students not only to learn theoretical knowledge, but also to develop their creative abilities, aesthetic perception and independence in the creative process.

The external side of organizing the process of interaction between a student and a teacher is determined by the forms of learning organization. Such forms of learning organization as lectures, practical classes, consultations, master classes, studios, creative laboratories, excursions, meetings with interesting people and competitions, exhibitions of student creative works, home independent work are important and effective means of organizing the educational process in the training of future design professionals.

Lectures can vary from problem-based presentation to lectures-dialogues and lectures-visualizations, which allows to activate students' interest and promote better learning. *Practical classes, master classes and creative laboratories* allow students to gain practical skills and abilities by using them in real projects. *Consultations* are an important element for an individual approach to each student, solving their problems and supporting them in their studies. *Excursions and meetings with design professionals* broaden students' horizons and give them the opportunity to gain practical experience and advice from experts in the field. *Competitions and exhibitions* of student work stimulate students' creativity and help them demonstrate their achievements.

Practical tasks in composition and color science reflect the programs of the disciplines "Fundamentals of Composition" and "Fundamentals of Color Science". They have a variety of topics and methods of implementation, which covers all aspects of learning activities, including the perception, consolidation and updating of theoretical material, as well as mastering skills in composition and color harmony. The selection of special tasks and their methodological orientation contribute to the effective teaching of composition and the basics of color science to students. Practical assignments involve the study of theoretical material and its actualization through compositional analysis and coloristic solutions based on visual material, such as reproductions of works of art, design and architectural projects by famous Ukrainian and foreign authors. This approach to practical tasks allows students not only to consolidate theoretical knowledge but also to apply it in practice through analysis and completion of specific tasks. This contributes to deeper learning and the development of students' creative skills.

Reproductive questions in the context of teaching composition and color science are aimed at developing students' long-term associative memory and shaping their desire to seek new information. This may include questions about typical solutions in works of art, historical facts about the use of colors and

compositional techniques in famous works of art, and stimulate students to further research and study the topic. Problem-solving questions are aimed at active thinking and analysis of students. This may include setting tasks that require students to consider problematic aspects of composition and color science, as well as to look for alternative ways to solve problems. Questions that encourage professional self-determination help students to better understand how their skills and knowledge can be applied in real life and in their future professional activities. This can include asking how students want to develop their skills and how they plan to use them in their design career.

Training exercises and tasks in composition and color studies play an important role in the development of students as future designers. They not only help to improve practical skills, but also create internal prerequisites for creativity and prepare students for practical creative tasks. In these training tasks, students have the opportunity to develop their analytical, synthetic, and creative abilities. They learn to analyze complex problems, break them down into their component parts, and find optimal solutions. Such exercises contribute to the development of students' holistic thinking, imagination, and fantasy. Tasks of different difficulty levels allow us to take into account the individual abilities of each student. This encourages each student to develop themselves and achieve their own success in learning. This approach contributes to the enrichment of the educational process and the formation of various competencies in future design professionals.

Independent work is an integral part of the educational process and an important stage in the formation of a student's personality. This type of study promotes self-determination and creative self-realization of students, develops their independence as a personal trait and professional quality. The purpose of independent work is to develop the skills of knowledge systematization, time planning, control and self-regulation. Students learn to work on tasks without the direct guidance of a teacher, using the acquired knowledge and skills to solve problems. Independent work also helps to develop students' creativity and self-expression. They have the opportunity to experiment freely, to look for new ideas and ways to solve problems, which contributes to their creative development. This process also builds important self-organization and self-discipline skills that will be useful in their future professional activities. Students learn how to effectively use their time and resources to achieve their goals without direct supervision.

In general, the variety of forms of organizing education ensures an effective and interesting process of training future designers, and promotes the development of their creative potential and professional skills.

In order to achieve educational goals, different methods and techniques of teacher-student interaction are used in each case. In scientific sources, teaching methods are defined in different ways:

- 1) a set of teaching methods is a variety of techniques, methods, strategies used by a teacher to transfer knowledge and skills to students;
- 2) the way a teacher leads a student to knowledge describes the process of interaction between a teacher and a student, where the teacher uses various methods and techniques to facilitate student learning;
- 3) the form of movement of the learning content - this means that teaching methods determine the way knowledge is transferred and assimilated in accordance with the content and purpose of the educational process;
- 4) ways of interconnected activities of the teacher and the student - describe the interaction between the teacher and the student in the learning process, when both parties work together to achieve the set educational goals.

In each case, it is important to take into account the context of a particular learning situation, the needs and capabilities of students, as well as the goals and objectives of the learning process in order to choose the appropriate teaching method. As Bondar (2005) notes, methods are not selected from a certain set, but are constructed in each case and therefore can have many modifications (p.91-95). The personal orientation of education emphasizes the importance of an individual approach to each student and the active involvement of their personal functions in the learning process.

Studying various forms and methods of design can really open up new horizons for students, allowing them to immerse themselves in various aspects of this field and develop their creative abilities. It's important to create a stimulating learning environment where students can experiment, connect with like-minded people, and get their questions answered. In such a supportive environment, learning can become an exciting and effective experience for each student.

Conclusions. It has been concluded that the training of future design professionals in modern conditions should be focused on their artistic creativity and involves not so much the transfer of professional knowledge and skills as the formation and development of their creative abilities. The process of forming students' creative abilities requires their active participation in artistic and creative activities. This means that they should participate in a variety of creative projects, tasks, exercises where they can apply their knowledge and skills, experiment with ideas and solutions, and develop their design vision.

Constantly solving artistic and creative tasks contributes to the active development of students' creative thinking and skills. This allows them to learn to implement their ideas in practical projects, look for non-standard solutions, and learn to work confidently with creative challenges and difficulties.

This process requires detailed planning of organizational and educational activities, in particular, the development of teaching methods for such subjects as composition and color science in design. Thus, the involvement of students in active artistic and creative activities is a key element in shaping their creative abilities and preparing them for professional activities in the field of design.

References

Bondar V.I. (2005). *Didactics: A textbook for students of higher educational institutions*. Kyiv: Lybid. 264.

Kudrenko D.O. (2017, April 21-22). *The importance of disciplines of professionally oriented cycle in the formation of artistic and graphic competencies of students of artistic specialties*. In Innovative development of science of the new millennium: Materials of the International Scientific and Practical Conference Uzhhorod. 27-29.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЇ ПЛЕНЕРУ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ХУДОЖНЬОЇ ОСВІТИ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

Лоза Наталя

Доцент, Заслужений художник України, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ORCID: 0000-0002-2313-4584

lozanatal@ukr.net

Анотація. У дослідженні ми звертаємо увагу на пленерну традицію, яка зберігається в мистецтві Одеси, зокрема, завдяки включенню практики роботи на природі в систему мистецької освіти. Пленерна художня практика формує в учнів уміння спостерігати за умовами освітлення, зміною природного кольору під впливом світлоповітряного середовища і передавати це засобами кольору в живописі. Також у роботі показано особливості виконання завдань пленеру в умовах міста та сільської місцевості, виявлено труднощі, з якими можуть зіткнутися учні під час роботи.

Ключові слова: пленер, традиція, Одеська художня школа, художня освіта, пленер в умовах міста, світло, колір.

Вступ. Однією з найважливіших проблем художньої освіти в Україні є збереження «живої традиції», яка розвивається в певному культурному просторі, обумовлює неповторність регіональних мистецьких шкіл, їх відмінність і впізнаваність в межах країни та у широкому діапазоні Європи і світу. Зокрема в Одесі в галузі мистецької освіти існує роками випробувана система, яка виплекала багатьох митців, що збагатили скарбницю українського і світового мистецтва.

Серед багатьох видів навчальної роботи здобувачів художньо-графічного факультету, що застосовуються в процесі опанування вмінь та навичок з образотворчого мистецтва, зокрема таких як: академічний малюнок, акварельний та олійний живопис, заняття з композиції, графіки, декоративного мистецтва тощо, є вид, який стоїть окремо та має широке розмаїття творчих можливостей – це навчальна (художньо-творча) практика – пленер.

Мета дослідження. Даною роботою маємо на меті показати особливість пленеру як традиції Одеської мистецької школи та визначити значення його збереження у системі вищої художньої освіти на Півдні України, зокрема в Одесі.

Теоретична частина. Пленер – живопис чи малювання на відкритому повітрі, широко розповсюдився ще у середині дев'ятнадцятого сторіччя, під час розквіту імпресіонізму. З тих часів і до сьогодні, він зберігає низку особливостей, головні з яких – відношення до світла, часу та кольору. Можна стверджувати, що пленерне мистецтво (і як його квінтесенція – імпресіонізм) – це спосіб передавати миттєвість, фіксувати враження від скороминушого, що буде виглядати інакше у кожному наступну миттєвість. Бо на пленері те, як ми бачимо, як сприймаємо колір, форму, тон та об'єм предметів, що нас оточують, залежить від плинун сонця, від кута, під яким воно спрямовує свої промені, і того, як ці промені відбивають поверхні предметів. Забарвлення освітлення обумовлюється часом доби та висотою сонця над об'ємом. Ці показники змінюються постійно і, часом, дуже швидко. Свої корективи вносять і погодні умови. Наповзають та розходяться хмари, дує вітерець, тріпоче листя. Все це впливає на наше сприйняття того, що ми бачимо. Саме мистецтво пленеру зосереджене на відтворенні цих швидкоплинних відчуттів. З цим не можна не погодитися, роздивляючись твори видатних майстрів пленерного живопису. Пленер – спостереження, дослідження та втілення скороминушості.

Саме це і є головним завданням, що стоїть перед пленерними заняттями і в освітньому процесі. Не випадково, навчально-творча практика – пленер існує у програмі всіх закладів, пов'язаних з мистецтвом: від художніх шкіл до фахового коледжу та вищих закладів Одеси на різних курсах, протягом всіх років навчання. Саме специфіка пленеру надає здобувачам можливість побачити зміни кольору та колориту, відчутти, що світло не безбарвне. Що воно має свій колір, і цей колір обумовлює колір всього, що ми бачимо. Швидкість змін стану освітлення викликають необхідність запам'ятовувати і логічно підпорядковувати всі кольори композиції кольору освітлення. Пленери тренують навичку гармонізації кольорових плям на полотні. Завдяки більшій інтенсивності світла пленер вчить бачити контрасти, «очищує» палітру, привчає працювати швидко, бачити головне, не відволікаючись на другорядне. Пленер – це школа узагальнення. Тож, зрозуміло, що його роль в процесі навчання художній творчості неможливо переоцінити.

Слід наголосити, одеська мистецька школа – за витоками своєї традиції – пленерна. У її основ стоять постаті таких знаних художників-пленеристів, як К. Костанді, П. Нілус, Т. Дворников та інші (Носенко, 2005). У більш пізні часи в Одесі працювали майстри пленеру і тонкі живописці: В. Синицький, М. Шелюто, К. Ломикін; чарівні колористи А. Лоза та О. Слешинський. Їх творчість ґрунтовно проаналізовано в дисертаційному дослідженні А.І. Носенко (Носенко, 2006). Ще у зовсім недавньому минулому поряд з нами працювали неперевершений майстер етюду А. Гавдзінський та наш талановитий колега Сергій Лозовський (Тарасенко О.А., Тарасенко А.А., 2004). Зрозуміло, маючи традицію, яка складалася протягом багатьох років, необхідно не тільки цінувати та зберігати її, а й намагатися передати наступним поколінням. Навчати молодь, виплекати нових майстрів, які зможуть гідно працювати та продовжувати розвиток пленерного жанру.

В наших конкретних умовах, на художньо-графічному факультеті Університету Ушинського, та й в інших закладах, які існують у великих містах, актуально вести мову про міський пленер. І тут є свої особливості. Цікавими є положення, щодо методу створення живописного пейзажу-картини в умовах пленеру, розкриті одеським живописцем-пленеристом та викладачем С.В. Лозовським (Лозовський, 2019).

Для художників, які обрали пленер своїм основним полем діяльності, не є таємницею специфічні труднощі, пов'язані з цим видом творчості. Вони обумовлені, частіше за усе, мінливими погодними умовами та дуже активним, порівняно з приміщенням, та, часто, кольорово забарвленим світлом. Але пленер у місті ставить перед митцем, зокрема студентом, низку своїх особливих завдань. По-перше, це особливо вибагливе ставлення до побудови малюнку. Адже необхідно створити бездоганну перспективну побудову вулиць, будинків, та деталей архітектури: вікон, дахів, сходів, карнизів – тобто усього того, що створює міське середовище. Без цього міський пейзаж виглядатиме пласким, умовним, недосконалим. Тож, ще раз наголосимо: на відміну від сільського ландшафту, який потребує застосування, частіше за все, лише повітряної перспективи, умови міста вимагають від художника впевненого володіння лінійною перспективою.

Крім того, місто пропонує дуже багатий набір можливостей щодо композиції та простору. Від широкої панорами великих майданів до камерних міських дворів. Від глибокого простору у перспективах вулиць, до, практично пласких зображень фрагментів архітектури. Тож, молодий художник повинен володіти навичками відокремлювати головне та обрати зі свого арсеналу ті засоби, яких потребує кожен окремий випадок, ту композиційну схему, яка відповідає особливостям конкретного пейзажу.

Також варто зауважити, художник, який працює у місті, протягом всієї роботи знаходиться серед великої кількості людей. Спираючись на власний досвід, можу стверджувати, зазвичай, ставлення до художника досить доброзичливе. Але, й само по собі постійне перебування у центрі уваги може бути стомлюючим, відволікає від роботи. Та, попри це, художник повинен пам'ятати, що його

манера поведінки та спілкування для оточуючих є зразком, згідно якому вони будуть сприймати образ «художника» взагалі. Це накладає особливу відповідальність. Ми повинні бути стриманими, доброзичливими та відкритими. Не відмовляйтесь розмовляти з людьми, давати пояснення, навіть коли це набридло чи заважає. Бо ж, для багатьох пересічних людей зіткнення з проявом творчості може бути єдиним у житті. Художник, який вийшов на пленер у місті, немов актор на сцені, повинен бути готовим у кожному мить відповісти на виклики, що їх ставить життя. Сьогодні Україна переживає справжній розквіт пленерного руху. Десь з підтримки місцевих урядових структур, а частіше, з приватних ініціатив організовано численні пленери художників у багатьох куточках нашої країни. Проводили пленери у Києві, Львові. Є свій пленерний конкурс у Вінниці. Запоріжжя проводить кожного року пленер «Хортиця крізь віки». Багато пленерів є у Карпатах та на Закарпатті. Навіть невеликі містечка, такі як Немирів, Ірпінь, Чугуєв – впровадили такі щорічні культурні заходи.

Одеса – архітектурна перлина України. Саме тут є можливості для створення пейзажного образу, при чому для художників з різним рівнем підготовки, як професіоналів так і початківців на будь-якому етапі навчання. Для людини, яка навчається живопису, провести пленерну практику в місті Одеса, навіть, особливо корисно. Бо тут є найрізноманітніші пейзажні мотиви. До того ж, різного рівня складності.

На околицях Одеси, таких як Слобідка, Куяльник зберіглися ще куточки, що нагадують позаміську забудову з невеликими окремими будиночками, майже селянського типу, і які корисно пропонувати для вивчення студентам молодших курсів, на початковому етапі навчання. Пізніше оволодівати основами архітектурної побудови зручно на вуличках Молдаванки та окремих частинах старого центру, де багато одно та двоповерхових будівель, досить простих за формою. Також, для вдосконалення навичок студентів, можна запропонувати намалювати серію пейзажів одеських дворів, де простір, порівняно, неглибокий, а архітектурні деталі не досить складні.

Досить досвідченим, студентам старших курсів, буде більш цікаво малювати складні архітектурні мотиви центральної частини Одеси. Вулиць Рішельєвської, Пушкінської, Преображенської, з їх багато прикрашеними, дещо перевантаженими архітектурними деталями і при тому дуже гармонійними будинками. І, звісно ж, варто зобразити головну окрасу, величну архітектурну пам'ятку – Оперний театр. Його можна зображувати з усіх боків та при будь-якому освітленні. Це надає здобувачам можливість впевнено опанувати навички малюнку складних архітектурних форм, лінійної та повітряної перспективи.

Висновки. Тож, це дозволяє стверджувати, місто Одеса – не тільки прекрасний об'єкт для зображення, а й чудова площадка для вирішення учбових завдань. Ми окремо зупинились на певних проблемах і складнощах, що виникають при роботі на пленері. Але, переваги, які вона надає при навчанні, набагато більші. Пленер – це можливість опанувати низку навичок, необхідних для творчості, та засвоїти їх досить швидко. Наш досвід дозволяє рекомендувати широко застосовувати роботу на пленері в освітньому процесі.

Література

Носенко А.І. (2005). Природа як гармонізуючий чинник у формуванні духовної особистості К.К. Костанді. *Українська академія мистецтва*. Науковий збірник. Випуск 12. Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, 333 – 341.

Носенко А.І. (2006). Пленер в живописі Одеси другої половини ХХ - початку ХХІ століття [Автореф. дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.05, Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв]. Міністерство освіти і науки України; Харківська державна академія дизайну і мистецтв <http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0083573>

Тарасенко О.А. (2006). Мистецтво Одеси на межі ХХ – ХХІ століть. Одеська обласна організація Національної спілки художників України (с. 6–15). Графік-Плюс.
Тарасенко О.А., Тарасенко А.А. (2004). Зібрання живопису Одеси Людмили Вікторівни Іванової. Друга половина ХХ століття. Альма-Пресс.
Лозовський С.В. (2019). Метод створення живописного пейзажу-картини в умовах пленеру. *Збереженні і розвиток традицій пленеру: художня освіта і арт-туризм*. Тези доповідей I Міжнародної науково-практичної конференції, Університет Ушинського. 58-60.

PRESERVING THE TRADITION OF PLEIN AIR IN THE SYSTEM OF HIGHER ART EDUCATION IN THE SOUTH OF UKRAINE

Loza Natalya

Associated Professor, Honored Art Worker of Ukraine, The State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky», Ukraine

ORCID: 0000-0002-2313-4584

lozanatal@ukr.net

Abstract. In the study, we pay attention to the plein air tradition, which is preserved in the art of Odessa, in particular, due to the inclusion of the practice of working outdoors in the art education system. Plein air art practice develops in students the ability to observe lighting conditions, the change of natural color under the influence of the light-air environment, and to convey this with the means of color in painting. The work also shows the peculiarities of open-air tasks in the conditions of the city and the countryside, reveals the difficulties that students may face during work.

Keywords: a plein air, tradition, Odesa art school, art education, plein air in the conditions of the city, light, colour.

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧОГО ART-ПРОЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Маслова Тетяна

*Ст. викладач, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», Україна*

ORCID: 0000-0002-8893-3352

tanikaoil@gmail.com

Басанець Лука

*Ст. викладач, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», Україна*

ORCID: 0000-0003-3407-5572

bassa.net@ukr.net

Анотація. Навчально-творчий Art-проект «Жити. Творити. Перемогти!» був реалізований на художньо-графічному факультеті Університету Ушинського навесні 2022 року на початку повномасштабного вторгнення окупаційних військ російської федерації на територію України. З метою оптимізації навчального процесу була обрана форма групової роботи як спосіб активного творчого спротиву агресору засобами візуального мистецтва. Під керівництвом кураторів проекту група здобувачів 2 року навчання створила 9 композицій у різних художніх техніках, які концептуально поєднуються у спільне панно. Логічним завершенням проекту стало відкриття онлайн-виставки творчих робіт. Мета даної роботи – теоретично узагальнити практичний досвід реалізації навчально-творчого Art-проекту здобувачів ХГФ в умовах воєнного стану.

Ключові слова: навчально-творчий Art-проект, дистанційне навчання, групова творча робота, онлайн виставка, активний творчий спротив, воєнний стан.

Вступ. Навчально-творчий Art-проект «Жити. Творити. Перемогти!» був реалізований на художньо-графічному факультеті у рамках Спеціалізації «Мистецтвознавство» з групою здобувачів 2 року навчання спеціальності 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво) першого (бакалаврського) рівня (іл. 1). За програмою навчальної дисципліни «Мистецтвознавство» планувалось виконання групової творчої роботи із залученням експериментальних технічних засобів та матеріалів за тематикою глобальних проблем людства: екологічних, цивілізаційних тощо та участь у Першій Міжнародній Бієнале у Музеї сучасного українського мистецтва Корсаків у місті Луцьку за темою «Полігон». На початку обговорення майбутньої групової роботи були визначені можливості використання різних оригінальних матеріалів для формотворення у мистецтві. Однак, повномасштабне вторгнення військ російської федерації на територію України призвело до повного переформатування практичної роботи зі здобувачами.

Мета даної роботи – теоретично узагальнити практичний досвід реалізації навчально-творчого Art-проекту здобувачів ХГФ в умовах воєнного стану.

Ілюстрація 1. Афіша Art-проєкту «Жити. Творити. Перемогти!»

Теоретична частина. Практичну роботу ми почали у квітні 2022 року на другому місяці війни. Частина групи виїхала за кордон, інші залишились в Україні, але знаходились у різних містах. Оскільки заняття проводились через платформу Microsoft Office 365 Teams, використовуючи відео зв'язок, здобувачі мали можливість продовжити навчання дистанційно. Спочатку роботи необхідно було стабілізувати психологічний стан в групі, налаштувати всіх на практичну роботу і виконання завдання. Проводились безпосередні бесіди про нагальні питання та проблеми, в процесі яких стало очевидним, що тема попереднього проєкту вже не є актуальною.

Тема війни вийшла на передній план, тож емоції та переживання молодих творчих людей потрібно було направити у раціональне конструктивне русло. Лише допомагаючи один одному, можна пережити кризові тривожні моменти, згуртуватись та разом рухатись до спільної мети. Отже новим завданням практичної роботи стало виконання групового панно, яке акумулює актуальні образи мистецтва воєнного стану, розкриває процес активного творчого спротиву агресору засобами візуального мистецтва, та складається із окремих частин-композицій розміром 50x50 см. В подальшому ми уточнили нашу форму роботи як груповий навчально-творчий Art-проєкт з назвою «Жити. Творити. Перемогти!» Техніка та матеріали виконання композицій були за вибором здобувачів.

Наочним матеріалом до нового завдання групи стали започатковані на початку повномасштабної війни мистецькі проєкти: Міжнародна мистецька акція «Вольна Нова», ініціаторами якої виступила культурно-мистецька спільнота України (Акція «Вольна Нова»); Художній фронт «Разом до Перемоги!» засновник онлайн проєкту Олег Караваєв, у якому взяли участь митці з 30 країн світу (Онлайн проєкт «Разом до Перемоги!»). Здобувачі отримали інформацію про можливість участі у цих та інших масштабних проєктах, та проведення окремої спільної виставки, що стало додатковою мотивацією для виконання практичних робіт.

Процес групової та індивідуальної роботи з реалізації Art-проєкту, великою мірою залежав від реальних обставин воєнного стану. Безпосередні виконавці та куратори долали об'єктивні перешкоди, які щоденно вносить ситуація війни в Україні: під час тривоги онлайн заняття не проводяться, психологічний стан кількох студентів був доволі складний і потребував наполегливої додаткової індивідуальної роботи. Можна виділити наступні етапи спільної роботи

Ілюстрація 3. Спільне панно.

Ілюстрація 4. Дипломи учасників Art-проєкту, здобуті у конкурсах.

Висновки. Безпосереднє обговорення, усвідомлення спільної мети Art-проєкту та спланована концепція групової роботи, зрештою позитивно вплинули на результат роботи групи. Сформульовані здобувачами індивідуальні концепції та їхнє композиційне втілення у підсумку практичної роботи віддзеркалюють широкий спектр індивідуальних психоемоційних станів молодих митців. Оригінальні пластичні рішення кожної композиції стали візуальним символічним відображенням суспільного спротиву українців агресії та окупації. Із 12 здобувачів групи для онлайн виставки підготували роботи 9, що дало можливість створити заплановане метою Art-проєкту спільне панно у вигляді квадрату з 9 композицій. Ми можемо констатувати позитивний досвід реалізації навчально-творчого Art-проєкту здобувачів художньо-графічного факультету в складних умовах воєнного стану в Україні. Здобувачі продовжують навчатись, творити, допомагаючи наближати Перемогу.

Література

Акція «Вольна Нова» <https://www.behance.net/volnanova>

Онлайн проєкт «Разом до Перемоги!»: https://painters.com.ua/khudozhnijj-front_razom-do-peremogi/?fbclid=IwAR0ZTKKWPDbu-lbiFOHkAMhFxZx3r_HTJmfY3rLAXrvFo7bRIZWsc1YDGw

Запис відкриття онлайн-виставки на Youtube: <https://youtu.be/KZM3wXrD-ao>

Публікація онлайн-виставки на Facebook:

<https://www.facebook.com/hgf.od.ua/posts/pfbid02QpTHkQmgsJtJhrZXFGi39FmKHTRWZKHGkPkAV3or398bT2DkBePxBKDs2PxQq9Tml>

THE EXPERIENCE OF IMPLEMENTING AN EDUCATIONAL AND CREATIVE ART-PROJECT OF STUDENTS OF THE ART AND GRAPHIC FACULTY IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

Maslova Tetiana

Senior Lecturer, The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0000-0002-8893-3352

tanikaoil@gmail.com

Basanets Luka

Senior Lecturer, The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0000-0003-3407-5572

bassa.net@ukr.net

Abstract. Educational and creative Art project "Live. Create. Win!" was implemented at the Faculty of Art and Graphics of Ushynsky University in the spring of 2022 at the beginning of the full-scale invasion of the occupying forces of the Russian Federation on the territory of Ukraine. In order to optimize the educational process, the form of group work was chosen as a way of active creative resistance to the aggressor by means of visual art. Under the guidance of the curators of the project, a group of students of the 2nd year of study created 9 compositions in various artistic techniques, which are conceptually combined into a common panel. The logical conclusion of the project was the opening of an online exhibition of creative works. The purpose of this work is to theoretically generalize the practical experience of the implementation of the educational and creative Art project of the students of the Art and Graphic Faculty in the conditions of martial law.

Keywords: educational and creative Art project, online learning, group creative work, online exhibition, active creative resistance, martial law.

THE VALUE OF *DESIGN THINKING* METHOD IN EDUCATION

Miočić Marijana

Dr., University of Zadar

ORCID: 0009-0001-9210-1006

marijanamiocic@yahoo.com

Janković Sandra

Master, University of Zadar

ORCID: 0009-0009-6634-0167

sjankovic21@unizd.hr

Abstract. *Design thinking* is an active learning method which produces innovative and creative ideas. It is valuable to students because it develops collaboration as well as individual work, creativity, divergent thinking and confidence. Using the method of interview for data collection, we aimed to investigate if ECE educators and teachers are familiar with the method of *design thinking* and if they were using it in their everyday practice, in order to assess the value of this method in their educational practice and also, the need for professional development in this area.

Keywords: design thinking; preschool, primary and secondary education; active learning; teacher competences.

Introduction. *Design thinking* method has a relatively short history, having been developed in the 1960s and only recently gaining popularity and spreading. It is a human-centred approach to innovation which puts the user at the centre of the event (Antoljak, Kosović, 2018). It is a problem-solving method that involves finding the optimal solution through a series of stages. A structured framework is used to assist students in identifying challenges, collecting information, developing potential solutions, refining ideas, and testing them. The *design thinking* approach focuses on developing students' creativity and self-confidence, and it also improves students' language expression and motivation to solve real problems outside the classroom, as well as facilitating the development of entrepreneurial skills in students. In addition to developing empathy, *design thinking* stimulates activity, develops metacognitive awareness, and fosters tolerance and understanding of others (Retna, 2016). Educators believe that design thinking develops different skills, such as collaboration (88%), communication (94%), problem finding (94%) and creativity (92%), but also, different mindsets, such as creative confidence (90%), learning from failure (94%), empathy (92%), making and iterating (85%) and comfort with ambiguity (83%) (URL1, 2017). As well as being applicable to education, this method can also be applied to other fields of science, as it encourages the development of critical and creative thinking, cooperation, social skills, and entrepreneurial skills (Razzouk, Shute, 2012). Different ideas which are the result of the design thinking process, are brought upon by *brainstorming* techniques and they can be a result of the need for a new design or the need for a better design of a previously unsatisfactory solution (Dam, Siang, 2018). As learning is a proactive process, it is most effective when students do not passively receive knowledge, but transform it into new knowledge through the application of existing ideas and concepts. This notion belongs to the constructivist view of building knowledge. Shifting the educational philosophy from knowledge transmission to knowledge construction implies the responsibility of the educator to create the adequate learning environment and for the student to actively participate, investigate, think and respond to the scaffolding. Yalçin (2022) investigated the appropriateness of design thinking method among preschool children and found that the method is adequate for children aged 4 and 5, while 3-year-olds had issues with the method. Research with elementary school students shows positive impact on creative problem-solving ability (Lee et al., 2019) and on 21st century skills such as critical thinking,

communication, collaboration and creativity (Van Gompel, 2019). It is not the amount of their knowledge that determines the quality of teachers, but the way in which they organize and transfer it. Teachers have to find ways to improve the quality of the teaching they offer; therefore, Laurillard (2012) defined teaching as a design science. It can be seen from the above that foreign researchers value the influence of *design thinking* method on the development of skills and competencies in children, and with this research we aim to verify whether our participants acknowledge the benefits of this method as well.

Methodology. This study examined how ECE teachers and educators understand the design thinking method and how they apply it in their daily activities. The research was conducted using semi-structured interviews with two groups consisting of 16 ECE educators and 8 teachers. During the interview, additional questions were developed based on the initial responses, in order to gain a deeper understanding of the participants' views regarding the perceived value of the *design thinking* method in early and elementary education.

Results. Although a few participants (3 ECE educators and 1 teacher) stated that they were familiar with the method of *design thinking*, in further discussion it was visible that they could not define the features of the method. After explaining the phases of the *design thinking* method the participants were asked if they recognise the patterns of this method in their practice. They concluded that they use all the elements included in the *design thinking* method, although not necessarily in that order and structure. By asking for examples of *design thinking* method in practice, the participants stated multiple situations in which the method would be appropriate. Teachers were mostly insecure to define appropriate activities, but one recognized the activity where they could use the method to invent the production strategy for a certain company. ECE educators mentioned multiple activities which were not fully encompassing all phases of *design thinking* method, such as '*imagining and drawing*'; '*comparing objects by size and shape*'; '*imagining a different ending to a story or inventing a song*'; '*building blocks to create new objects*' and '*socialising in group art activities*'. The participants concluded that the method of *design thinking* is connected to the method of *brainstorming* and extremely helpful for teaching STEM subjects. Both teachers and ECE educators stated that the concepts of STEM, STEAM, *design thinking* and *brainstorming* were intertwined and they sum up all educational activities implemented in daily educational practice. The participants also uniformly stated that they all regularly cultivate empathy using a variety of methods. Also, all participants claimed that they see the benefit of using this method (...*beneficial for enhancing peer relationships; cultivating curiosity, socialising, logical thinking, creativity, active listening, activity planning...*).

Conclusions. Foreign researches indicate the importance of professional development of teachers and educators in *design thinking*, whereas in Croatian research such findings are not found. Terms such as *design thinking* method, but also STEM, STEAM and *brainstorming*, are imported from foreign education systems, and contrary to participants' answers which indicate that they are not familiar with the terms, in reality they refer to daily activities in preschool and elementary school system that these participants perform. These concepts summarize all educational activities implemented in daily educational practice. However, participants are unaware of the importance of implementing *design thinking* activities. The values developed using this method are stated in the national curriculum of both educational levels. Finally, *design thinking* method should be introduced to ECE educators and teachers as part of their professional development so they could be proficient in developing contemporary curriculum values using this specific method with its systematic approach to developing innovative solutions, skills, ideas and products. This method is not to be seen as a revolutionary tool in education, but as a structured method to help ECE educators and teachers develop their learners' competences. The

use of active learning methods, such as the *design thinking* method, could be a very useful method that will withstand the challenges of tomorrow.

References

- Antoljak, V., Kosović, M. (2018). *Design thinking za nedizajnere*, Školska knjiga: Zagreb.
- Dam, R., Siang, T. (2018). Stages in the design thinking process. <https://www.interaction-design.org/literature/article/5-stages-in-the-design-thinking-process>
- Laurillard, D. (2012). *Teaching as a Design Science. Building Pedagogical Patterns for Learning and Technology*. Routledge: New York.
- Lee, S., Kim, T., Kim, J., Kang, S., Yoon, J. (2019). The effect of a design thinking-based maker education program on the creative problem solving ability of elementary school students. *Journal of the Korean Association of Information Education*. 23 (1), 73-84.
- Razzouk, R., Shute, V. (2012). What Is Design Thinking and Why Is It Important? *Review of Educational Research*. 82, 330-348.
- Retna, K. S. (2016), Thinking about “design thinking”: a study of teacher experiences. *Asia Pacific Journal of Education*. 36(1): 5-19.
- Van Gompel, K. (2019). *Cultivating 21st Century Skills: An Exploratory Case Study of Design Thinking as a Pedagogical Strategy for Elementary Classrooms*. Pepperdine University.
- Yalçın, V. (2022). Design Thinking Model in Early Childhood Education. *International Journal of Psychology and Educational Studies*. 9(1), 196-210. www.designingschools.org.

BRIDGING THE DIGITAL DIVIDE: AI AND INCLUSIVE EDUCATION STRATEGIES

Mishenina Halyna

Associated Professor Dr., Researcher, Klaipeda University, Lithuania

ORCID: 0000-0003-4366-1864

halyna.mishenina@ku.lt

Annotation. This study examines the key role of artificial intelligence (AI) in bridging the digital divide through the development and implementation of inclusive education strategies. It examines the challenges of accessibility, affordability and adoption of AI technologies in educational settings, and proposes a framework for using AI to ensure equitable access to personalised and adaptive learning for all learners.

Keywords: Digital Divide, Artificial Intelligence, Inclusive Education, Adaptive Learning, Educational Equity.

Introduction. This study examines how Artificial Intelligence (AI) can help bridge the digital divide in education by implementing inclusive strategies that improve accessibility and learning outcomes for students of all socio-economic backgrounds. By examining AI interventions such as adaptive learning platforms and AI teachers, an attempt is made to assess their potential to democratise education by personalising the learning experience. The results emphasise the importance of thoughtful integration of AI, as well as addressing issues such as ethical considerations and the need for robust infrastructure to ensure educational equity.

The integration of digital technologies into education has greatly enhanced learning opportunities, but has also exacerbated the digital divide, disproportionately disadvantaging students from less privileged backgrounds. This research aims to explore how artificial intelligence (AI) can mitigate this divide by tailoring learning to meet different needs (Ladner & Burgstahler, 2015; McCarthy, 2023). By exploring the role of AI in creating personalised learning environments, intelligent learning systems and the use of predictive analytics, the study evaluates their effectiveness in promoting inclusive education.

Theoretical part. The theoretical framework for this research is based on the intersection of digital technology, artificial intelligence (AI) and inclusive education. It draws on constructivist learning theory, which suggests that AI can provide learning in an adaptive and personalised way, thereby meeting the unique needs of each learner (Luckin & Cukurova, 2022). This is in line with the principles of Universal Design for Learning (UDL), which advocate the use of multiple means of interaction, representation and expression to remove barriers to learning (Rose & Meyer, 2007). Additionally, the research incorporates digital inequality theory that emphasises inequalities in access to technology and how AI can be used to mitigate these gaps, especially in underserved communities (Gottschalk, 2023). The concept of equity-focused pedagogy is central to this study, emphasising the role of AI in promoting equity and inclusion in digital education settings. By integrating AI with inclusive pedagogical practices, the study explores how educational technology can be made accessible and effective for a diverse student population (Sruti & Gangopadhyay, 2023).

In addition, the study explores the ethical implications of using AI in education, including issues of privacy, data security, and algorithmic bias, and offers recommendations for the responsible use of AI in educational contexts (Murtaza & Ahmed, 2022). The synthesis of these theoretical perspectives provides a comprehensive understanding of how AI can be a transformative tool in bridging the digital divide and improving equity in education.

Methodology. This study uses a mixed-methods approach to explore how Artificial Intelligence (AI) intersects with digital inequality and inclusive education, combining quantitative and qualitative analyses for a holistic understanding. It includes an exploration of the experiences of educational institutions implementing AI, highlighting their strategies, challenges encountered and impact on inclusion. Through analyzing reports and semi-structured interviews with stakeholders - teachers, students, IT professionals and policy makers - the study gathers different perspectives on the use of AI in education, its benefits, limitations and areas of future development. In addition, a review of policy documents and educational frameworks complements this approach, providing a comprehensive exploration of the role of AI in promoting educational inclusion and equity.

Results. An overview of how AI technologies are being deployed in educational institutions to improve learning, the institutions that are leading these efforts, and the challenges they face in doing so is presented in the table.

Table 1. Comparative Overview of AI in Education

Benefits of AI in Education	Technologies and Methods	Educational Institutions	Disadvantages/Problems
1. Offering Personalized Learning	Knewton (Adaptive learning platforms)	Arizona State University, Pearson	High initial setup costs; privacy concerns related to student data
2. AI-Driven Adaptive Learning Platforms	DreamBox Learning (Adaptive learning for K-8 math)	Charlotte-Mecklenburg Schools, Vancouver Public Schools	Dependency on technology infrastructure; potential for widening the digital divide
3. Providing Automated Feedback and Assessment	Turnitin (Gradescope for automated grading)	University of California, Berkeley; Stanford University	Risk of overlooking nuanced student responses; challenges in adapting to diverse course content
4. Curating Real-Life Experiences with Virtual and Augmented Reality	Google Expeditions (VR and AR for immersive learning)	Schools in the US, UK, Australia	Hardware costs; potential for VR-induced motion sickness
5. Providing Intelligent Tutoring Systems and Learning Assistants	Carnegie Learning (AI-powered math instruction)	Pittsburgh Public Schools	Requires continuous data input for effectiveness; potential for bias in AI algorithms

Source: created by the author on the basis of (U.S. Department of Education, 2023; Luckin, 2022; Harry, 2023).

Of course, AI in education offers significant benefits, such as personalised learning experiences and efficient assessment processes (Chen, L., Chen, P., & Lin, 2020). But it also presents challenges,

including ethical considerations (Reiss, 2021), implementation costs, and the need for robust infrastructure and support systems to ensure effective and equitable use (Luckin, 2022; Harry, 2023). Which is a separate broad field for further research into the effectiveness of implementing AI technologies in education from an inclusion perspective.

The integration of artificial intelligence (AI) in education represents a transformative opportunity to improve learning outcomes and personalise the educational experience. However, this progress requires critical examination through the lens of the three components of access – availability, affordability, and adoption - especially from an inclusivity perspective (Figure 1).

Figure 1. AI Integration in Education Mind Map

Source: created by the author. Based on (Gottschalk, 2023; U.S. Department of Education, 2022; Reiss, 2021).

It should be noted that ethical considerations, such as the risk of bias and the need for transparent and responsible use of AI, are crucial to ensure that its implementation in education enhances, rather than undermines, equity and quality.

Conclusions. Thus, the inclusion of AI in educational strategies requires a multifaceted approach that takes into account the above components of access to create an inclusive learning environment. This progress therefore requires critical consideration through the lens of the three components of access – accessibility, affordability and acceptance.

Failure to do so risks perpetuating or even widening the digital divide, undermining AI's potential as a democratising force in education.

References

- Ladner, R. E., & Burgstahler, S. (2015). Increasing the participation of people with disabilities in computing fields: Barriers and interventions. *Communications of the ACM*, 58(12), 33-36. Available from <https://cacm.acm.org/magazines/2015/12/194624-increasing-the-participation-of-individuals-with-disabilities-in-computing/fulltext>
- McCarthy, A. M., Maor, D., McConney, A., & Cavanaugh, C. (2023). Digital transformation in education: Critical components for leaders of system change. *Social Sciences & Humanities Open*, 8(1), 100479. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2023.100479>
- Luckin, R., Cukurova, M., Kent, C., & du Boulay, B. (2022). Empowering educators to be AI-ready. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 3, 100076.

<https://doi.org/10.1016/j.caeai.2022.100076>

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666920X22000315>

Rose, D. H., & Meyer, A. (2007). Teaching every student in the digital age: Universal design for learning. *Educational Technology Research and Development*, 55(5), 521-525. <https://doi.org/10.1007/s11423-007-9056-3>

Sruti, M., & Gangopadhyay, A. (2023). Proactive and reactive engagement of artificial intelligence methods for education: A review. *Frontiers in Artificial Intelligence*, 6. <https://doi.org/10.3389/frai.2023.1151391>

Murtaza, M., Ahmed, Y., Shamsi, J. A., Sherwani, F., & Usman, M. (2022). AI-Based Personalized E-Learning Systems: Issues, Challenges, and Solutions. *IEEE Access*, 10, 81323-81342. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2022.3193938>

Gottschalk, F., & Weise, C. (2023). Digital equity and inclusion in education: An overview of practice and policy in OECD countries. *OECD Education Working Papers*, No. 299. OECD. Retrieved from . [https://one.oecd.org/document/EDU/WKP\(2023\)14/en/pdf](https://one.oecd.org/document/EDU/WKP(2023)14/en/pdf)

U.S. Department of Education, Office of Planning, Evaluation, and Policy Development. (2022). *Advancing digital equity for all: Community-based recommendations for developing effective digital equity plans to close the digital divide and enable technology-empowered learning*. Available from : https://tech.ed.gov/files/2022/09/DEER-Resource-Guide_FINAL.pdf

Harry, A. (2023). Role of AI in education. *Injury: Interdisciplinary Journal and Humanity*, 2(3). <https://doi.org/10.58631/injury.v2i3.52>

Chen, L., Chen, P., & Lin, Z. (2020). Artificial Intelligence in Education: A Review. *IEEE Access*. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2020.2988510>

Reiss, M.J. (2021) 'The use of AI in education: Practicalities and ethical considerations'. *London Review of Education*, 19 (1), 5, 1–14. <https://doi.org/10.14324/LRE.19.1.05>

THE ROLE OF USING LOCAL STUDY WORK DURING THE STUDY OF NATURAL DISCIPLINES

Palshkova Iryna

Professor Dr., The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0000-0002-6710-5232

irina.pa999@gmail.com

Abstract. The article reveals the role of local history work in studying natural sciences. The means and forms of local history work are considered, and methodological recommendations for implementing such work in the education of younger schoolchildren are emphasized.

Keywords: local history work, natural sciences, younger schoolchildren, primary school.

Introduction. In the era of changes and reforms in our country's political, economic, and social spheres, it is necessary to help the generation find its worthy place in life, to manage its self-development and progressive development of society and the state. Teaching primary school students using local history work helps them find their place in the modern space, love and appreciate the identity of the Ukrainian people, and be patriots. A unique role in local history work is assigned while studying natural sciences.

Theoretical part. The potential of Ukrainian regional studies was revealed by scientists such as O. Bazhan, G. Bondarenko, H. Denysiuk, Ya. Zhupanskyi, M. Kostrytsia, R. Mankovska, Ya. Martyniak, M. Pistun, V. Prokopchuk, O. Shablii and other domestic researchers.

The dominant topic of learning about the world by younger schoolchildren when studying natural sciences is the topic of their native country. Love for the Motherland, the desire to benefit from it, and to live and work for its prosperity are the main criteria for children to accumulate moral, aesthetic, and social values. In the process of learning, knowledge about the native land is enriched, and at the same time, students' patriotic feelings are deepened, and the right attitude towards nature, social phenomena, work, and people is formed. A teacher who knows how to teach does it as a means by which students consciously take new steps in learning about the environment.

Local studies in a modern elementary school are the study of natural, socio-economic, cultural, and historical information about their native region by students under the guidance of a teacher. It contributes to forming children's holistic perception of the world and understanding of interrelationships, broadening their horizons in the lessons of the natural cycle (Shevchuk, 2023).

Local school history has limitless pedagogical, didactic, and educational potential, including forming competencies and all-around skills of younger schoolchildren.

The principle of regionalism, which is based on taking into account the regional characteristics of the region (natural, cultural, historical, economic), is specific to the organization of local history work. A distinctive feature of the organization of local history work in the New Ukrainian School should be an organic combination of research and creativity, which involves diversifying the practical activities of younger schoolchildren, in particular, combining the search for facts and data with further analysis, systematization, creative understanding, and practical application.

Kravets N. V. expands the methodological requirements for the implementation of the principle of local studies, such as:

- patriotic orientation, since the organization of regional studies is subject to the task of reviving spirituality and national consciousness, forming high citizenship;
- connections of local history work with educational and educational tasks of the school, which consist in the fact that the obtained results of local history research are applied in lessons and in extracurricular time, thanks to which younger schoolchildren expand their ideas about the peculiarities of nature, economy, history, and culture of their native land under the time of program excursions, observations, practical work in the area;
- the optimal combination of local history work with socially valuable activities, which is achieved thanks to the close connection of the New Ukrainian School with public organizations, industry, and other educational institutions;
- a combination of children's self-management with pedagogical guidance of local history work, which involves the independent solution by younger schoolchildren under the guidance of the teacher of those organizational issues related to conducting research and search work with further processing of the collected materials;
- the popularization of local history work results consists in the fact that they should be appropriately designed and exhibited for viewing by other students, teachers, and parents (Kravets, 2016).

Using specific examples and material from the heroic past and the modern life of the Ukrainian people, the teacher can and should show students those heroes are ordinary people who create material and spiritual values, reveal to children the content of national patriotism, which is mainly manifested in the conscious and creative performance of duties responsibilities before the nation and the state.

Since figurative thinking prevails in children at a younger age, the following forms of action are most suitable and adequate for local history work in the educational process: situational role-playing, plot-role-playing, game staging, staging, game-conversation, and game travel. , excursion, game exercise, collective creative tour, conversation, thematic notebook, morning, vacation, oral diary, group work, creating an album, fantasy trip, contests, games, politeness school, demonstration, story, sculpting, quiz, excursion, exhibition and of drawings, raids, exhibition-fair, embassies' appeals, charity events, art minutes, observation hours, fun lessons, sports competitions, Cossack entertainment, theatrical performances, puppet theater, keeping the chronicle of the class team, fun starts, relay races, plant care and animals (Kravets, 2016).

What options for local history work do we propose to use? Of course, the most important thing is to address the identity and values of each child's family. Thus, consider family traditions and the family tree while studying specific topics. At the same time, practical and project work is implemented by creating presentations about the family, its customs, and traditions.

Children in elementary school can be offered a search activity about their name, the history of the surname, and genealogical research. You can also view and research information about your school, yard, street, and neighbors.

Of course, it is worth expanding the educational space, going on excursions around the city, going to the museum, and studying the city's monuments and the region. It would be a good idea to refer to the history of the town, village, or region. In the process of such work, you can offer children a project activity.

It is worth considering topics about nature, going beyond the boundaries of the classroom, and studying the plants of the school, garden, home, and park; it is worth going to the zoo of the city and looking at real animals, discussing what kind of fish there are in the reservoir of your area, this is how teaching natural sciences will give accurate results.

It is worth talking about prominent people of the city, village, district, or region, those they know, and those they have heard from their relatives or acquaintances. Especially today, in the face of a full-scale

invasion, we should talk about our people who lived and worked nearby and gave their lives for victory. It is worth introducing younger schoolchildren to the writers and poets of their native region. Of course, remember to help the animals and birds that need help in your region. You can organize «Feed the Birds» and «Help an animal» campaigns.

Most importantly, specific rules must be followed when selecting local history information for the lesson:

- events of local history and culture must be necessary for this region, understandable, and accessible to the age of students;
- the facts must be vivid enough, emotionally saturated;
- to allow students to make small «discoveries», involving them to participate in work on a topic or a familiar object, for example, the street where their house or school is located;
- to form the ability to observe the surrounding reality, to look for the unknown in the known, the unfamiliar in the familiar;
- arouse interest in native places (streets, houses, schools), and promote the formation of patriotic feelings (Paramonova, 2021).
- Of course, the teacher must constantly consider children's level of development and age characteristics, selecting local history material for the lesson in small portions and gradually increasing the amount of information.

Conclusions. Thus, local history is the most accessible and vast field of application of knowledge and skills acquired by students. It creates conditions for research-based work, which significantly helps the development of creative initiative and purposeful use of energy by younger schoolchildren. Together with the intellectual development of elementary school students, local history helps them see the beauty of the world around them and find the beauty in folk art, with which unforgettable images of their native land, the Motherland, will forever be connected. Therefore, when studying natural sciences, local history work has considerable potential; the main thing is to choose and implement it correctly

References

Shevchuk K.D. (2023) Environmental and local history work with elementary school students. *Guidelines*. Chernivtsi: Chernivtsi National University, 45 p.

Kravets N. V. (2016) Local history work in the context of educational activities of a modern educational institution: methodological guide. *54 Series «Pedagogical Sciences»*. Dubno 156 p.

Paramonova I.V. (2021) Using local history material in elementary school lessons. Retrieved from <https://naurok.com.ua/vikoristannya-kraeznavchogo-materialu-na-urokah-u-pochatkoviy-shkoli-275936.html>

ПРОБЛЕМАТИКА ІНКЛЮЗІЇ ОСВІТИ ВЕТЕРАНІВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Пантелєєва Наталія

Професор, доктор економічних наук, провідний науковий співробітник, Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки, Україна

ORCID: 0000-0001-6457-6912

nnpanteleeva2017@gmail.com

Хуторна Мирослава

Професор, доктор економічних наук, провідний науковий співробітник, Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки, Україна

ORCID: 0000-0003-0761-3021

lmiroslava7@gmail.com

Гончаренко Олена

Доцент, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки, Україна

ORCID: 0000-0001-9479-9797

goncharenkoelena77@gmail.com

Анотація. Досліджено основні засади та інституційну інфраструктуру державної ветеранської політики, узагальнено існуючу практику та виявлено проблемні аспекти забезпечення освітньої інклюзії для ветеранів, а також надано рекомендації щодо можливості їх нівелювання на етапі післявоєнної відбудови України.

Ключові слова: реінтеграція ветеранів, інклюзія освіти, компетенції.

Вступ. Вирішення проблеми інклюзії освіти знаходиться в площині складної і багатогранної проблеми реінтеграції військовослужбовців після участі в бойових діях і військових конфліктах, які, повертаючись, стикаються з стигматизацією в суспільстві, різними викликами та перешкодами при адаптації до цивільного життя. Зарубіжний досвід реінтеграції ветеранів в освітнє середовище після в'єтнамської та афганської війн виявив головні чинники, які обмежували її можливості, швидкість і результативність, зокрема складність подолання посттравматичного стресового розладу та інших психічних проблем, брак підтримки і розуміння соціуму, обмеженість фінансової підтримки для здобуття освіти або програм перепідготовки, складність особистого «перезавантаження» і концентрації на навчанні після тривалого перебування у воєнних умовах, відсутність спеціально адаптованих освітніх програм з урахуванням особливостей ветеранського досвіду і потреб, недосконалість створення умов інклюзії в системі освіти. На подолання означеного багато зусиль доклали урядові установи, громадські організації та активісти шляхом реалізації довгострокових програм підтримки ветеранів, у тому числі через систему освіти, які охопили такі питання, як забезпечення доступу до освіти, фінансову допомогу, психологічну підтримку та адаптовані освітні програми.

Однак, проблеми і виклики інклюзії освіти для ветеранів не втрачають актуальності, адже військові конфлікти і повномасштабні війни, як деструктивні та руйнівні явища, не подолані. Зокрема, для України проблема інклюзії освіти для ветеранів набула особливого значення, яка означилась з початком гібридної війни (2014–2021 рр.) та потребує попередження загострення на етапі повоєнного відновлення України, яка з 2022 року і дотепер зазнає військову агресію з боку

росії і перебуває в стані повномасштабної війни, а тому необхідним стає вже зараз планомірне здійснення кроків для невилювання її наслідків.

Мета роботи полягає у дослідженні засад та інституційної інфраструктури державної ветеранської політики, узагальнення практики та виявлення проблемних аспектів забезпечення інклюзії освіти для ветеранів, надання рекомендацій щодо можливості їх невилювання на етапі повоєнного відновлення України.

Виклад основних результатів. Україна підтримує глобальний тренд інклюзії освіти для ветеранів через принципи державної ветеранської політики і стратегічні цілі формування системи переходу від військової служби до цивільного життя на період до 2032 року, адже прогнозується, що кількість ветеранів збільшиться до 5 млн осіб (проти 500 тис. осіб на початку війни в 2022 році), які об'єктивно втрачають професійні компетенції на відповідність вимогам ринку праці. Результати опитування в 2023 р. показали, що 24,4% ветеранів підтверджують важливість інклюзії освіти на поточний момент (поряд із допомогою на зміцнення здоров'я – 53,8%, придбанні житла – 34,7%; фінансової підтримки – 31,1% і покращенні житлових умов – 24,9%), але в майбутньому освіту і нові знання вважають пріоритетом власної реінтеграції 30,2% ветеранів (Ukrainian Veterans Foundation, 2023).

Багато невирішених питань стосовно реінтеграції ветеранів, у частині недосконалості нормативно-правового забезпечення і надмірно складної інституційної інфраструктури, не дозволяють державній ветеранській політиці набути гнучкості, адаптивності та результативності. Зокрема, інституційну інфраструктуру реінтеграції ветеранів формують 22 центральних органи виконавчої влади (профільне Міністерство у справах ветеранів, Міністерство освіти і науки та інші), що породжує бюрократизацію, неузгодженість взаємодії та складність прийняття рішень вирішення потреб і проблем ветеранів.

Для забезпечення освітніх потреб ветеранів надається державна цільова підтримка з боку Міністерства освіти і науки та мережі закладів вищої освіти на здобуття освіти за різними рівнями, перепідготовки або підвищення кваліфікації (повна або часткова оплата навчання за рахунок коштів загального фонду державного або місцевих бюджетів, соціальна стипендія, безоплатне або з пільговою оплатою проживання в студентських гуртожитках та інше). Так, Львівський національний університет імені Івана Франка бере участь у проєкті створення мережі Центрів ветеранського розвитку, започаткував проєкт «Business Camp». У Національному університеті «Львівська політехніка» діє ветеранська служба для учасників бойових дій, членів їхніх сімей та внутрішньо переміщених осіб, а також Служба доступності у складі міжнародного центру професійного партнерства «Інтеграція» для надання можливостей навчання «Без обмежень». Власні програми інклюзії освіти мають багато українських закладів вищої освіти.

До реалізації програм інклюзії освіти долучаються також урядові установи. Так, у 2023 р. стартував новий експериментальний урядовий проєкт професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації для учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни на базі восьми Центрів професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості (Дніпропетровський, Полтавський, Харківський, Одеський, Львівський, Рівненський, Сумський та Івано-Франківський) за 95 ліцензованими робітничими професіями та 365 освітніми програмами підвищення кваліфікації. Фінансування здійснюється за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття (Government portal, 2023). За координації Державного центру зайнятості ветеранам доступні ваучери на навчання у закладах освіти чи безпосередньо на базі роботодавця. Проте, зауважимо, що нажалі пільгою на навчання скористалось лише 9,3% ветеранів (Ukrainian Veterans Foundation, 2023).

Новою ініціативою став запуск у серпні 2023 р. освітньої програми «ІТ для ветеранів» за спільної участі Міністерства ветеранів та ІТ-компанії EPAM Україна, яка спрямована на опанування ветеранами професій в ІТ-сфері. Вона реалізується у чотирьох Центрах ветеранського розвитку на базі провідних вишів у Дніпрі, Вінниці, Львові та Миколаєві. Програма є комплексною та включає блок ознайомчих офлайн-зустрічей для новачків і спеціальний блок програм для опанування професії інженера хмарних технологій Amazon Web Service (AWS), а саме AWS Cloud Practitioner Essentials і Architecting on AWS за менторською підтримкою (EPAM, 2023). У свою чергу, український ветеранський фонд пропонує курси та онлайн-лекції, в тому числі в ІТ-сфері та підприємництва, залучає стипендії для ветеранів від зарубіжних партнерів. Україна в рамках державної ветеранської політики активно розвиває міжнародну співпрацю реалізації проєктів реінтеграції ветеранів і членів їхніх сімей. Прикладом може слугувати проєкт «Норвегія-Україна. Професійна адаптація. Інтеграція в державну систему» (NUPASS) щодо навчання інноваційному підприємництву (International Foundation for Social Adaptation, 2022).

Висновки. Вирішення проблеми інклюзії освіти ветеранів на етапі повоєнного відновлення України, на нашу думку, повинно передбачити: 1) посилення просвітницької роботи та інформування стосовно нових освітніх програм, які відповідають сучасним викликам і потребам підготовки кадрів для національної економіки; 2) надання персоналізованої пропозиції здобуття освіти, перепідготовки та підвищення кваліфікації шляхом прогнозування/формування індивідуального професійного профілю ветерана за допомогою сучасних цифрових технологій та системи «е-Ветеран» на базі Єдиного державного реєстру ветеранів війни з подальшим онлайн контролем дотримання реалізації їх прав і гарантій на освіту; 3) організацію освітнього процесу з використанням сучасних освітніх технологій та доступом до освітніх ресурсів у режимі 24/7/365; 4) розширення інклюзивного (безбар'єрного) освітнього простору в закладах освіти, підприємствах та установах, які працевлаштовують ветеранів; 5) активізацію опанування новими знаннями в сфері підприємництва для стимулювання самозайнятості та самодостатності ветеранів, відкриття та розвиток ними власної справи зі створенням нових робочих місць, що сприятиме зростанню ділової активності, прискоренню повоєнного відновлення економіки України; 6) удосконалення програм підвищення професійних компетенцій працівників закладів освіти в сфері інклюзії освіти ветеранів.

Література

Ukrainian Veterans Foundation (2023). Potreby veteraniv 2023. [The needs of veterans 2023] <https://veteranfund.com.ua/analytics/needs-of-veterans-2023/>

Government portal (10 November 2023) Novyye vozmozhnosti dlya besplatnogo obucheniya veteranov. [New opportunities for free education for veterans]. <https://www.kmu.gov.ua/news/novi-mozhlyvosti-dlia-bezkoshtovnoho-navchannia-veteraniv>

EPAM (September 2023). Minveteraniv ta IT-kompaniya EPAM zapuskayut' osvitni prohramy dlya veteraniv ta yikhnikh simey u Tsentrah veterans'koho rozvytku [The Ministry of Veterans Affairs and IT company EPAM are launching educational programs for veterans and their families in Veteran Development Centers]/ <https://training.epam.ua/News/Items/590?lang=ua>

International Foundation for Social Adaptation (2022). Proyeckt «Norvehiya-Ukrayina. Profesiynna adaptatsiya. Intehratsiya v derzhavnu systemu» (NUPASS). [Project "Norway-Ukraine. Professional adaptation. Integration into the state system" (NUPASS)]. <https://ifsa.kiev.ua/proekt-ukraina-%E2%80%93-norvegiya/>

THE PROBLEM OF INCLUSION OF VETERANS' EDUCATION IN THE CONTEXT OF FULL-SCALE WAR AND POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

Pantelieieva Nataliia

*Professor Dr., Leading Researcher State Research, Institute for Testing and Certification of Arms and
Military Equipment, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6457-6912
nnpantelieeva2017@gmail.com*

Khutorna Myroslava

*Professor Dr., Leading Researcher, State Research Institute for Testing and Certification of Arms and
Military Equipment, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0761-3021
lmiroslava7@gmail.com*

Honcharenko Olena

*Associated Professor Dr., Senior Researcher, State Research Institute for Testing and Certification of
Arms and Military Equipment, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9479-9797
goncharenkoelena77@gmail.com*

Abstract. The basic principles and institutional infrastructure of the state veteran policy were studied, the existing practice was summarized and problematic aspects of ensuring the education inclusion for veterans were identified, and recommendations were made regarding the possibility of their leveling during the post-war recovery stage of Ukraine.

Key words: reintegration of veterans, education inclusion, competencies.

PROBLEMS AND NEEDS OF UKRAINIAN WAR REFUGEE CHILDREN IN HIGHER EDUCATION (ON THE EXAMPLE OF RESEARCH MATERIALS IN KLAIPEDA)

Ponomarenko Maryna

Dr., Researcher, Klaipėda University, Lithuania

ORCID: 0000-0002-2406-408X

maryna.ponomarenko@ku.lt

Iurchenko Maryna

Associated Professor Dr., Researcher, Klaipėda University, Lithuania

ORCID: 0000-0001-8992-6093

maarinaiurchenko@gmail.com

Anotation. The research is devoted to identifying the demand for higher education among children of Ukrainian war refugees living in Klaipėda, Lithuania. The qualitative research, which was conducted from 10 to 27 February 2024, involved 161 participants - parents of Ukrainian children with 242 school-aged children. The main method was a comparative statistical analysis of the obtained data, which allowed to reveal the priority areas of study at Klaipėda University, which became the choice of Ukrainian high school students. The main difficulties preventing Ukrainians from enrolling in Klaipėda University were also revealed.

Keywords: children of Ukrainian war refugees, higher education, Klaipėda University, Lithuanian language.

Introduction. Higher education is one of the most important resources in the preparation of intellectual and creative capital, which contributes to the renewal of various spheres in the labour market. A significant part of vacancies in the Lithuanian labour market is filled by migrants coming from other countries. Their number is growing every year, which is confirmed by statistical data indicating the dynamics of migration to Lithuania from other countries (Figure 1.). This actualises the state's attention to migrants.

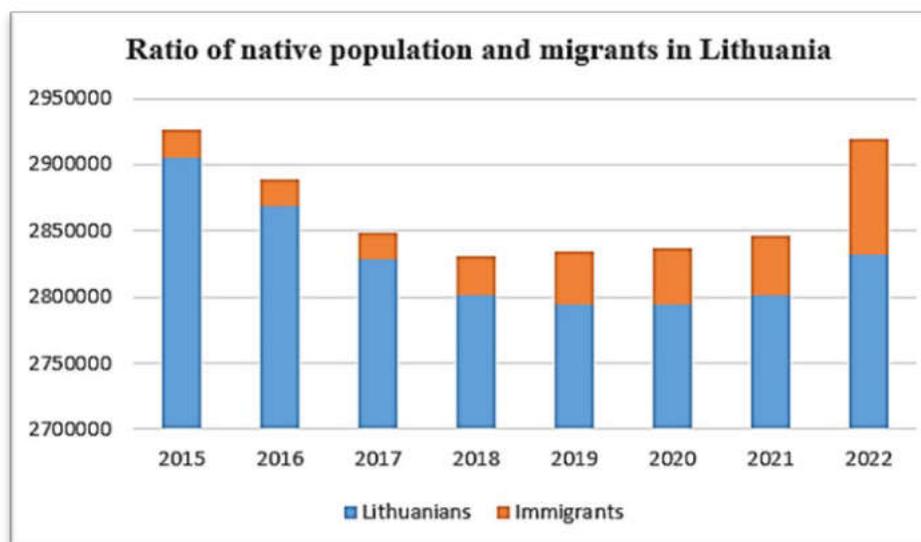

Figure 1. Ratio of native population and migrants in Lithuania

The process of migration to Lithuania contributes to the preservation of the total population of the country in the conditions of emigration of Lithuanians to other countries. At the same time, there are a number of challenges that need to be solved. One of them is the difficulties faced by migrants in obtaining education. The relevance of this topic has increased during the last two years due to the maximum inflow of Ukrainian war refugees to Lithuania, who were forced to leave Ukraine as a result of the war. The majority of military refugees are women and children. The result of this wave of migration was an increased demand for Ukrainian children to study in Lithuanian gymnasiums. Data from a study conducted by Daiva Jakavonyte-Staškuvienė indicates that as of 2022 – 2023 there were more than 24,000 Ukrainian children in Lithuania (Jakavonyte-Staškuvienė, 2023). Also, according to the data for 2022, all Lithuanian schools in Vilnius, Kaunas and Klaipėda were completely full. At the same time, as our survey has shown, in 2023 – 2024 (and until today) a new inflow of Ukrainian military refugees (due to escalation of military operations in Ukraine) is recorded. A large number of children among the recent arrivals and those living in Lithuania since 2022 are high school students. This actualises the study of problems and needs of Ukrainian older children who, after finishing school, would like to acquire higher education in Lithuania. Already today they face difficulties preventing them from entering universities and, not receiving timely support, abandon higher education.

The aim of the study is to identify the demand for higher education among the children of Ukrainian war refugees living in Klaipėda. In connection with this aim, the following tasks were formulated:

- to find out how many Ukrainian war refugee children would like to acquire higher education;
- to identify which fields of study (specialities) are priorities for Ukrainian war refugee children;
- to identify the main problems preventing Ukrainian war refugee children from enrolling in Klaipėda University.

The main methods. The main method was comparative statistical analysis of the data obtained as a result of the qualitative research.

Theoretical part. Higher education is a long-term investment in the development of both the country as a whole and its individual regions. Nevertheless, statistics shows that in recent years the aspiration to obtain higher education has significantly decreased among Lithuanian upper secondary school graduates (Figure 2., Figure 3.).

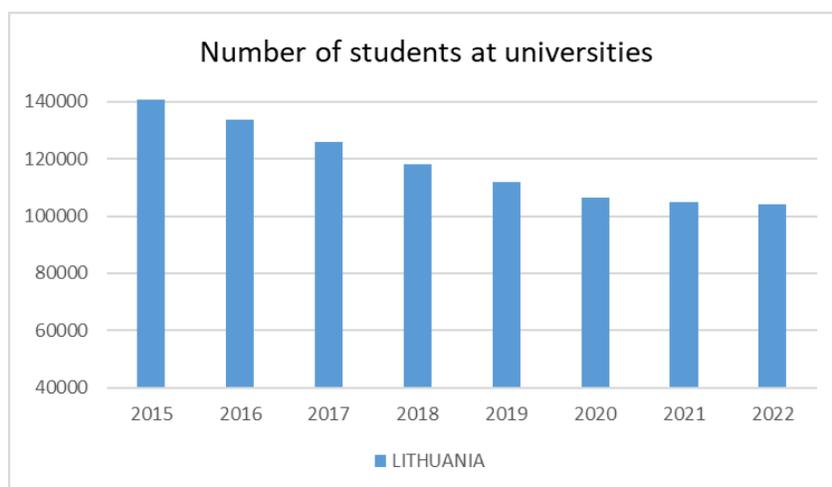

Figure 2. Number of students in Lithuanian universities (2015 – 2022)

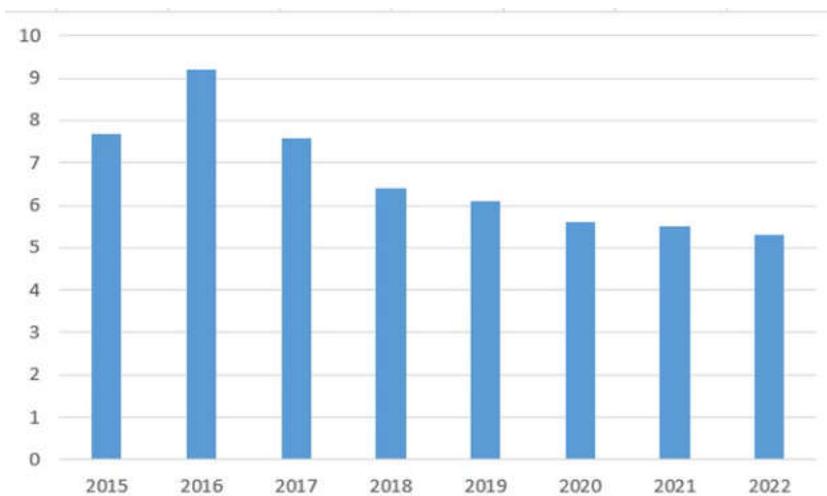

Figure 3. Students in tertiary education by age groups - as % of corresponding age population

At the same time, among Ukrainian military refugees who arrived in Lithuania and in particular in Klaipeda, the demand for higher education was revealed. Only 1 % out of 100 % of the respondents answered negatively to the question whether their child plans to receive higher education; another 8 % could not answer this question; 82 % are sure that their children want and will receive higher education (Figure 4.). The main age group of Ukrainian children staying in Klaipeda is from 14 to 18 years old (pupils of 9, 10, 11 and 12 grades). This category is the most promising from the point of view of possible university enrolment.

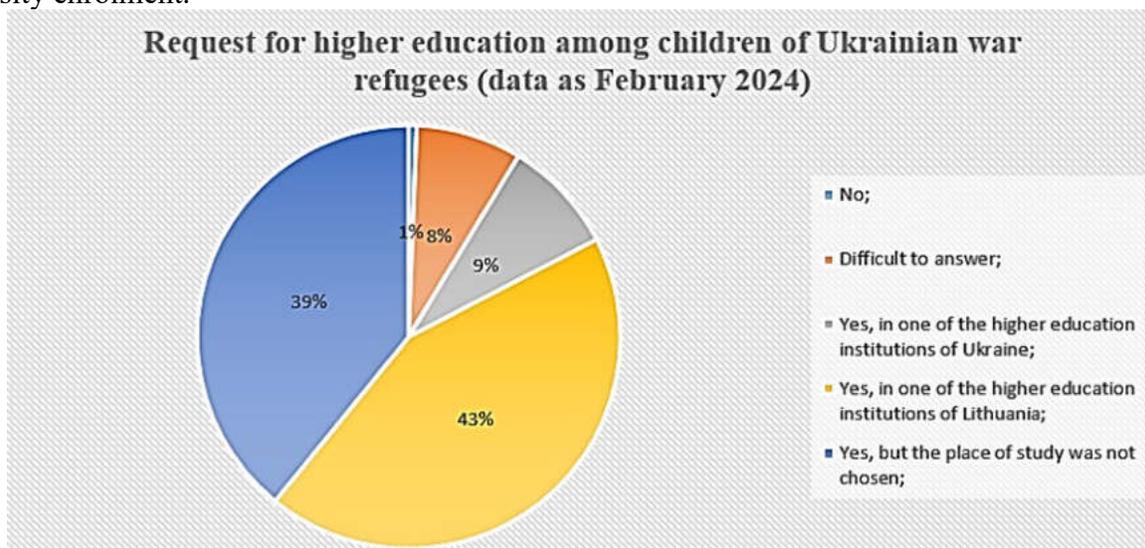

Figure 4. Request for higher education among children of Ukrainian war refugees (data as of February 2024)

The top three priority fields of study chosen by Ukrainian children are: programming, engineering, pedagogy and psychology. The second three: culture and art, recreation and tourism, sports. The least demanded were history and archaeology, political science and exact earth sciences (Figure 5.).

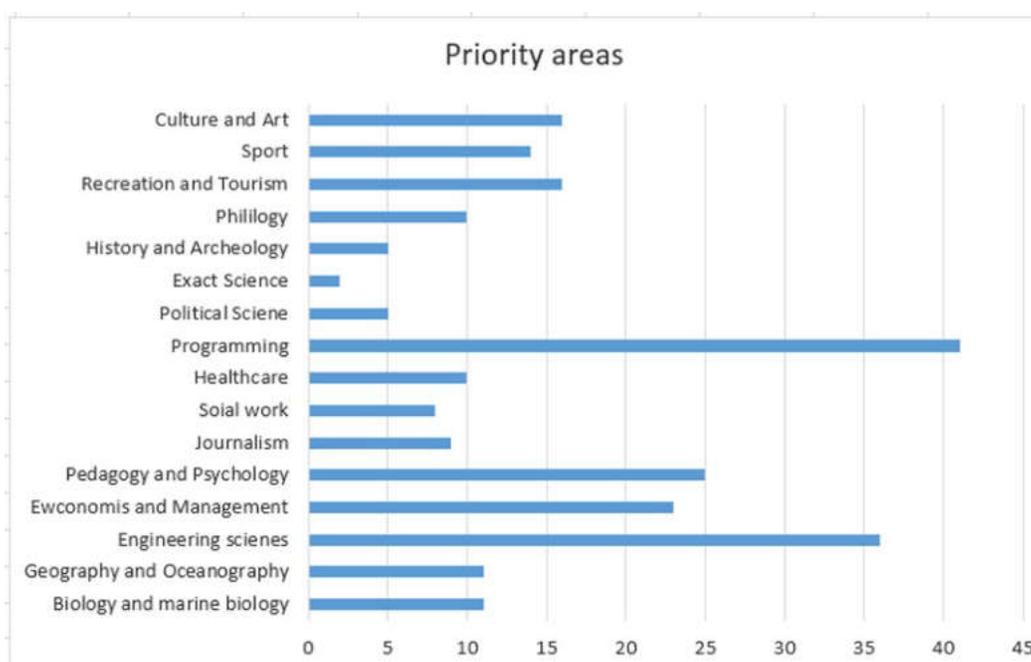

Figure 5. Fields of study chosen by Ukrainian refugee children (data as of February 2024)

The central problem preventing Ukrainian children from enrolling in Klaipeda University is the ‘language issue’. The main group of Ukrainian high school students in Klaipeda are students of IUSH (International Ukrainian School) – 70 % (Ukrainian language of education). Another 21 % study in Lithuanian gymnasiums with the Russian language of instruction. Lithuanian gymnasiums with Lithuanian language of education were chosen by 5 %; 4 % study in Ukrainian schools in online format (Ukrainian language of education). Most of the parents surveyed assess the results of their children's Lithuanian language learning as poor or below average.

What are the reasons for such low indicators? Are the decisions taken by Lithuanian municipalities to strengthen the psychological microclimate and to develop a suitable model of language learning for refugee children from Ukraine implemented in educational institutions? Three models of language learning that facilitate the comfortable integration of children have been described in detail by Daiva Jakavonyte-Staškuvienė (Jakavonyte-Staškuvienė, 2023). Each of them presupposes enhanced intensive learning of the Lithuanian language by the pupil with the support of teachers and the availability of a significant number of hours for Lithuanian language classes, the help of a teaching assistant, an individual educational plan, attending additional Lithuanian language modules (from two to five times a week), studying in a levelling Lithuanian language class (at least 3 months, recommended from 6 months to a year), etc.

In the course of the study it was found that the objective reasons for the low level of knowledge of the Lithuanian language of Ukrainian refugee children include: the absence of a Lithuanian language teacher (International Ukrainian School), the small number of hours for learning the Lithuanian language (Lithuanian gymnasiums with the Russian language of instruction), the lack of teaching methods adapted for foreign students. At the same time, 82 % of Ukrainian parents surveyed consider it very important and necessary for their children to study Lithuanian in the context of their prospects for further enrolment in Klaipeda University.

Language learning is a common but not the only obstacle faced by pupils, applicants and refugee students in different European countries.

Bernhard Streitwieser and Lisa Unangst (Streitwieser, B., Unangst L., 2018) present important information for understanding the processes and challenges related to the integration of refugees in the context of higher education using the German experience as an example. In assessing the difficulties refugee students face, the authors of the article point out the competition ‘for admission with all international students who may have years of German language training and cultural exposure. Finally, and perhaps most challenging, refugees have to work with social and emotional trauma, uncertainty about asylum, and social reactions from some parts of the population against their presence in the country’ (Streitwieser, B., Unangst L., 2018, p. 16).

Conclusions. The results of the study have shown that, the number of Ukrainian children living in Klaipeda in the status of war refugees is significant and will increase. The new wave of migration will increase the demand for Ukrainian children to study in Lithuanian gymnasiums, as the vast majority of children arriving in Lithuania are schoolchildren.

It has been revealed that among the children of Ukrainian war refugees living in Klaipeda the demand for higher education is quite high.

It was determined that the priority fields of study for Ukrainian war refugee children are: programming, engineering, pedagogy and psychology, culture and art, recreation and tourism, sports (in descending order).

It was determined that the main problem preventing Ukrainian war refugee children from entering the University of Klaipeda is their low level of knowledge of the Lithuanian language, since most of their chosen fields of study are Lithuanian and English language programmes.

References

- Jakavonytė-Staškuvienė, D. (2023). Models for Organising the Education of Ukrainian Children Who Have Fled the War in Lithuanian Municipalities: Psychological, Material, and Linguistic Support. *Social Sciences*. 12(6), 334. DOI: <https://doi.org/10.3390/socsci12060334>
- Streitwieser, B., Unangst L. (2018). Access for Refugees into Higher Education: Paving Pathways to Integration. *International Higher Education*. 95, 16–18. DOI: <http://dx.doi.org/10.6017/ihe.2018.95.10687>
- European Education Area. (2024, June 11). *Focus topics*. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics>
- Oficialiosios statistikos portalas. (2024, June 11). *Tarptautinė ir vidaus migracija*. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ручкіна Маріанна

Доцент, кандидат педагогічних наук, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ORCID: 0000-0002-7170-4078

ruchkina.marianna@gmail.com

Анотація. У матеріалах представлено погляди учених щодо підготовки майбутніх менеджерів освіти. Розкрито напрями підготовки менеджерів, ознаки професійної компетентності управлінців в освіті. Схарактеризовано процес підготовки майбутніх менеджерів освіти у закладах вищої освіти в межах магістерської програми.

Ключові слова: менеджер освіти, професіоналізм, компетентності, освітні компоненти, заклад освіти.

Вступ. У сучасних умовах важливим елементом реформування освітньої галузі є якісний освітній менеджмент. Розвиток компетентних управлінців, керівників закладів освіти та лідерів освітніх команд є не лише важливим пріоритетом модернізації вищої освіти, а й науковою проблемою, яка має прикладний характер і потребує комплексного підходу, особливо в умовах децентралізаційних реформ.

Організація ефективної системи професійного навчання сучасних менеджерів має велике значення. Актуальність вирішення проблеми вдосконалення професійної підготовки менеджерів освіти пояснюється необхідністю розв'язання суперечностей між сучасними вимогами до їхньої професійної діяльності як суб'єктів освітнього процесу, як особистостей, здатних до саморозвитку та проектування і впровадження гуманістичних освітніх систем і технологій та їхніми професійними компетентностями у розв'язанні освітніх проблем, а також необхідністю розв'язання суперечності між необхідними професійними компетентностями менеджерів освіти та їхнім реальним рівнем професійних компетентностей у процесі ухвалення управлінських рішень. Освітні менеджери мають стати рушійною силою оновлення та створення якісно нової національної освіти.

Мета дослідження полягає в аналізі складових моделі підготовки сучасного менеджера освіти.

Питання підготовки менеджерів освіти висвітлюється у працях науковців, серед яких: І. Адізес, Л. Кравченко, О. Лаврентьєва, О. Мармаза, В. Пікельна, М. Поташник, П. Бойчук, З. Рябова, О. Фаст, І. Фаловська, Л. Карамушка, В. Гладкова, О. Галус, В. Берека, Г. Єльнікова, Н. Черненко, Т. Сорочан та ін.

Враховуючи сучасні вимоги та умови функціонування закладів освіти необхідно модернізувати систему вищої освіти, приділяючи особливу увагу формуванню професійної підготовки майбутніх фахівців, особливо менеджерів освітньої галузі, щоб вони могли здійснювати продуктивну діяльність не лише у звичайний час, а й у надзвичайних обставинах. Суспільство має потребу в управлінцях, здатних якісно здійснювати управлінську діяльність на різних рівнях освіти. Суттєві зміни, що відбуваються в суспільстві, сприяють розвитку нових підходів до управління закладами освіти. І майбутні керівники закладів освіти мають бути до цього підготовлені.

Теоретична частина. Аналіз наукової літератури засвідчує, що для того, щоб правильно організувати процес підготовки майбутніх менеджерів, необхідно розуміти, якими якостями

повинні володіти менеджери, щоб ефективно виконувати свої функції. Учені пропонують це питання розглядати через призму вимог до якості та ефективності діяльності менеджерів. Однією з найважливіших характеристик якості управління є професіоналізм (Темченко, 2020).

Слід зазначити, що основою для підготовки майбутніх менеджерів освіти мають стати три напрями менеджменту, а саме: організація (вид управлінської діяльності, спрямований на організацію та систематизацію освітнього процесу), керівництво (вид управлінської діяльності, спрямований на формування цілей і завдань діяльності в системі освіти та доведення їх до виконавців професійних завдань і функцій), управління (вид управлінської діяльності, спрямований на виявлення, аналіз, дослідження та розв'язання загальних проблем відповідно до змісту і специфіки їхньої професійної діяльності) (Мармаза, 2007; Лаврентьєва).

На думку Л. Кравченко, система підготовки менеджерів до управлінської освіти ґрунтується на таких загальнопедагогічних принципах: гуманізації, врахування вікових та індивідуальних особливостей, виховання в діяльності та спілкуванні, сприяння самоосвіті національного характеру, цілісний підхід до виховання, позитивний приклад тощо (Кравченко, 2006).

Процес підготовки майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти Т. Сорочан визначає через ознаки професійної компетентності керівників закладів освіти. Ученою виділено ознаки професійної компетентності управлінців в освіті, а саме: здатність робити усвідомлений вибір щодо себе в певних ситуаціях; готовність до безперервної самоосвіти; професійна кваліфікація та різні види компетентностей, які є частиною структури професійної управлінської компетентності і формують основу для особистої управлінської компетентності (Сорочан, 2005).

Ученою В. Гладковою визначено, що до складу професійних (управлінських) компетентностей менеджерів освіти необхідно відносити особливий різновид – акмеологічну компетентність, яку характеризують як показник сформованості високого рівня професіоналізму управлінців (Гладкова, 2022).

Підготовка майбутніх менеджерів освіти здійснюється під час навчання у магістратурі закладів вищої освіти за спеціальністю 073 Менеджмент з отриманням кваліфікації «магістр менеджменту». Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 959 від 10 липня 2019 року кожний заклад вищої освіти має розробити власну освітньо-професійну програму підготовки за означеним напрямом, відповідно до затвердженого стандарту вищої освіти зі спеціальності 073 Менеджмент. У стандарті сформульовано результати навчання та визначено компетентності (інтегральна, загальні, фахові). Кожен заклад вищої освіти має можливість додавати додаткові результати навчання та компетентності.

Магістерська програма з освітнього менеджменту має складну структуру і спрямована на формування управлінця, готового діяти на основі цілісного сприйняття педагогічних реалій та гуманістичної ціннісної орієнтації. Підготовка здійснюється за такими спеціальними напрямами, а саме: професійно орієнтовані дослідження з базових дисциплін управлінської проблематики; самостійно орієнтовані форми самостійної, позааудиторної роботи; виробнича (управлінська) практика та науково-дослідна робота (Берека, 2008).

Розглянемо підготовку магістрів зі спеціальності 073 Менеджмент за освітньо-професійною програмою «Управління закладом освіти» в Університеті Ушинського. Програмою передбачено 90 кредитів ЄКТС, які розподілено 66 кредитів обов'язкових освітніх компонентів і 24 – вибіркового. Обов'язковий блок представлено такими освітніми компонентами: «Нормативне регулювання у сфері освіти», «Менеджмент освіти», «Управління освітньою та інноваційною діяльністю», «Інноваційний менеджмент», «Кадровий менеджмент», «Психологія управління», «Техніка управлінської діяльності», «Аудит управлінської діяльності», «Управління інформаційними зв'язками та проектами», «Управління фінансово-економічною діяльністю», «Методологія наукового пізнання», «Ризик-менеджмент у закладах освіти», «Професійна комунікація іноземною мовою». Також обов'язковим блоком передбачено підготовку

кваліфікаційної (магістерської) роботи та її захист, виробничу (управлінську) практику, переддипломну практику. У межах вибіркового блоку здобувачам освіти пропонуються дисципліни, які дають можливість більш детально вивчити різні аспекти управління закладом освіти.

Отже, процес підготовки майбутніх менеджерів освіти у галузі освіти розвиває професіоналізм цієї категорії фахівців, удосконалює їхні здібності та реалізує на практиці здатність до прогнозування майбутнього через розробку програм особистісного та професійного самовдосконалення й розвитку.

Висновки. Сучасні освітні менеджери працюють в умовах кардинальних змін у суспільстві, які вимагають нових підходів до управління закладами освіти, враховуючи ризики та виклики сьогодення. Саме тому актуальним є цілеспрямований процес підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління закладами освіти, під час якого здійснюється розвиток та формування умінь, якостей, здібностей, а також отримання нових знань з актуальних проблем управління в освіті.

Література

- Темченко, О. В. (2020) Професійна підготовка сучасного менеджера: проблеми та шляхи їх подолання. *Управління школою*, №22-24. С. 30-42. Retrieved from: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/76e03619-4ad5-4aef-b8e6-4ec0db033ff3/content>
- Мармаза, О. І. (2007) Менеджмент в освіті : дорожня карта керівника. Харків: Основа.
- Лаврентьєва, О. О. Напрями й підходи до організації методологічної підготовки менеджера освіти. Retrieved from: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=518
- Кравченко, Л. М. (2006) Неперервна педагогічна підготовка менеджерів освіти: монографія. Полтава: Техсервіс.
- Сорочан, Т. М. (2005) Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика: монографія. Луганськ : Знання.
- Гладкова, В. (2022) Професійна підготовка магістрів менеджменту до діяльності в екстремальних умовах. *Educological discourse*, 2022. №2(37). С. 133-147.
- Берека, В. Є. (2008) Магістерська підготовка майбутніх менеджерів освіти: монографія. Хмельницький: ХГПА.

TRAINING OF FUTURE MANAGERS OF EDUCATION IN MODERN CONDITIONS

Ruchkina Marianna

Associated Professor Dr., The State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky», Ukraine

ORCID: 0000-0002-7170-4078

ruchkina.marianna@gmail.com

Abstract. The materials present the views of scientists regarding the training of future managers of education. Areas of training of managers, signs of professional competence of managers in education are revealed. The process of training future managers of education in institutions of higher education within the framework of the master's program is characterized.

Keywords: education manager, professionalism, competences, educational components, educational institution.

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ БЕЗПЕЧНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Савчук Олена

Доцент, кандидат педагогічних наук, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», Україна

ORCID: 0000-0002-0749-6833

alenska.od.ua@gmail.com

Анотація. Основна ідея дослідження полягає в тому, що майбутнім фахівцям технологічної освіти необхідно усвідомлювати потенційні небезпеки від надзвичайних ситуацій, передбачати та розпізнавати небезпеки. Присвячена дослідженню особливостей формування педагогічної готовності майбутніх учителів технологій до організації безпечної життєдіяльності студентів та соціальної безпеки та визначенню ефективних шляхів підготовки майбутніх учителів у цій галузі. Педагог має вміти уникати або принаймні мінімізувати їх негативний вплив на учасників освітнього процесу завдяки професійній безпечній поведінці. Формування компетентності безпечної життєдіяльності учнів у трудовому навчанні та технологіях визначається активним педагогічним процесом, спрямованим на поступову побудову системи свідомих дій і дій учнів щодо самозбереження в усіх сферах життєдіяльності.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, здоров'я та безпека, безпечно-гігієнічна компетентність, цивільний захист.

Вступ. Проблема. Головна мета безпеки життєдіяльності – збереження життя і створення умов для існування людини. Реалії останніх років змушують посилити увагу науковців і практиків до організації безпечного освітнього процесу та безпечної поведінки учнів в НС. Сфера життєдіяльності майбутніх фахівців технологічної освіти дуже тісно пов'язана з питаннями техніки безпеки життєдіяльності. Періодично виникають небезпечні виробничі чинники під час виконання операцій. Постійний розвиток науково-технічного прогресу та інноваційних технологій сучасного виробництва призводить до створення і появи нових небезпек, з якими стикаються фахівці технологічної освіти, зумовлюють необхідність удосконалення їх професійної підготовки щодо уникнення реагування та свідомих, правильних, швидких та рішучих дій щодо уникнення небезпек різного прояву.

Мета. Від того, як і наскільки буде підготовлений майбутній фахівець технологічної освіти до створення безпечних умов освітнього процесу, від якості його професійної підготовки щодо навчання учнів з питань безпеки життєдіяльності, цивільного захисту, від рівня оволодіння компетентністю безпечної життєдіяльності – залежить саме головне і цінне – життя та здоров'я особистості. Саме тому викладачу необхідно, організовуючи налагоджену роботу з безпеки життєдіяльності у освітньому процесі, забезпечити оптимальний режим роботи і навчання студентів щодо попередження травматизму, безпечної та справної роботи обладнання і технічних засобів навчання. Зміст тез полягає у розгляді підготовки фахівців технологічної освіти на сучасному етапі розвитку освіти та формуванні у здобувачів вищої школи компетентності безпечної життєдіяльності.

Методи. У дослідженні використовувалися загальнонаукові методи наукового дослідження – аналіз, синтез, порівняння, конкретизація та узагальнення теоретичних положень.

Теоретична частина. Дисципліна «Безпека життєдіяльності та Цивільний захист» забезпечує майбутніх фахівців технологічної освіти теоретичною та практичною підготовкою із опанування вмінь створювати безпечні умови діяльності і життя як у виробничій, так і в невиробничій сферах, осягнення принципів гармонійного розвитку особистості і сталого розвитку суспільства, знайомить з технікою безпеки.

Методи дослідження. Мета освітньої програми Середня освіта (Трудове навчання та технології. Інформатика) полягає у забезпеченні якісної підготовки вчителів трудового навчання та технологій, інформатики закладів загальної середньої освіти, які володіють системою концептуальних наукових знань та поглиблених когнітивних і практичних умінь достатніх для розв'язання складних спеціалізованих завдань і практичних проблем у сфері освіти.

Для фахівців технологічної освіти поряд з ключовими існують спеціальні (фахові, предметні) компетентності. Розглянемо деякі спеціальні (фахові, предметні) компетентності за ОПП Середня освіта (Трудове навчання та технології. Інформатика) 2023р. (Освітньо-професійна програма).

СК.10. Здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу.

СК.14. Здатність визначати технологію виготовлення виробів, розраховувати оптимальні режими для обробки матеріалів, визначати властивості та здійснювати добір матеріалів для виготовлення виробів.

СК.15. Здатність застосовувати знання сучасних технік та технологій, графічної грамотності, практичні вміння та навички проектної, конструкторської, виробничої діяльності при розробці та виготовленні виробів.

СК.18. Здатність до формування в учнів відповідального ставлення до інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій та безпечного їх використання.

СК.19. Здатність обробляти сировину та матеріали, виготовляти вироби з допомогою спеціалізованих інструментів і технологічного обладнання використовуючи нормативно-технологічну документацію системи управління якістю.

СК.20. Здатність організовувати роботу в шкільній майстерні (або кабінеті), на виробничій ділянці, контролювати і забезпечувати дотримання технології та раціональної експлуатації інструментів і технологічного обладнання.

Від того, як і наскільки буде підготовлений вчитель до створення безпечних умов освітнього процесу, від якості його професійної підготовки щодо навчання учнів з питань безпеки життєдіяльності, цивільного захисту, від рівня оволодіння компетентністю безпечної життєдіяльності залежить майбутнє безпечне існування особистості.

Погоджуємося із думкою авторки з приводу усвідомлення майбутніми фахівцями необхідності бути частиною системи безпечної життєдіяльності, виховувати в собі основи культурної безпечної поведінки, формувати особистісну культуру безпечної життєдіяльності та професійної поведінки в НС різного характеру.

Завданням нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності та Цивільний захист», полягає у формуванні в студентів загальнокультурних і професійних компетенцій, знань, умінь і навичок розв'язувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення безпеки персоналу та захисту населення в небезпечних і надзвичайних ситуаціях, формування мотивації щодо посилення особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково обґрунтованих критеріїв прийнятного ризику(Савчук, 2016).

Компетентність безпечної життєдіяльності у майбутніх учителів трудового навчання, технологій та інформатики полягає у здатності та підготовці особистості до професійної діяльності із збереження і зміцнення свого фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я та здоров'я оточуючих.

На основі проведеного теоретичного аналізу, було встановлено, що формування компетентності безпечної життєдіяльності фахівців технологічної освіти це активний педагогічний процес, спрямований на поступову побудову системи свідомих дій і вчинків студентів даного профілю до самозбереження у всіх сферах життєдіяльності.

Висновки Ми визначили, що компетентність безпечної життєдіяльності майбутніх фахівців технологічної освіти – це складноструктурована здатність, що є результатом фахової підготовки фахівців технологічної освіти щодо збереження власного здоров'я та оточуючих людей. У структурі окресленої компетентності гармонійно сполучаються і взаємодіють теоретичні знання, практичні, організаторські вміння і навички, ціннісні орієнтації, потреби і мотиви, діяльність і поведінка, критична оцінка власних результатів щодо власного збереження здоров'я у майбутній професійній діяльності та учасників освітнього процесу, готовність до рішучих дій та свідомих вчинків під час виникнення загроз та небезпечних ситуацій, що відповідає мотиваційному, теоретико-когнітивному та результативно-технологічному складникам. Подальші розвідки в межах нашого дослідження вбачаємо в розробленні концепції формування компетентності безпечної життєдіяльності фахівців технологічної освіти в процесі фахової підготовки та розробленні її складових.

Література

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Трудове навчання та технології. Інформатика)» за спеціальністю 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти. [URL:https://pdpu.edu.ua/holovna/prozorist-ta-informatsiina-vidkrytist-universyteti/osvitni-programy](https://pdpu.edu.ua/holovna/prozorist-ta-informatsiina-vidkrytist-universyteti/osvitni-programy)

Савченко А. Г. Формування культури безпеки сучасної студентської молоді у закладах вищої освіти. [URL:http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14927/1/133.pdf](http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14927/1/133.pdf)

Савчук О.П. Формування культура безпеки життєдіяльності студентів – технологів: запорука успішного особистісного та професійного майбутнього. Тези доповідей II Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції «Проблеми цивільного захисту населення: сучасні реалії України» (15 квітня 2016 року). Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. С. 112-114.

Savchuk, O., Petukhova, T., Petukhova, I. (2021). Training of Future Teachers for the Formation of the Competence of Safe Life of the Younger Generation. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13(4), 43-59. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.4/470>

FORMATION OF COMPETENCE FOR SAFE LIFE ACTIVITIES OF FUTURE SPECIALISTS IN TECHNOLOGICAL EDUCATION

Savchuk Olena

Associated Professor Dr., The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0000-0002-0749-6833

alenska.od.ua@gmail.com

Abstract. The main idea of the study is that the future technology education specialists need to be aware of potential dangers from emergency situations, to predict and recognize the dangers. Devoted to the research of the features of forming of pedagogical readiness of future teachers of technology to organization of safe vital functions of student and social safety and it determines effective ways of training of the future teachers in this field. The teacher must be able to avoid or at least minimize their negative impact on the educational process participants due to professional safe behavior. Formation of the competence of safe life students in labor education and technologies is defined active pedagogical process, aimed at gradual construction of a system conscious actions and actions students to self-preservation in all spheres of life.

Key words: high school, health and safety, safety and health competence, civil protection.

THEORETICAL JUSTIFICATION OF CONDUCTING THE FIRST LESSON IN THE FIELD OF DESIGN IN INSTITUTIONS OF VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION

Shtainer Tetiana

Lecturer, State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6164-393X
shtainer.tv@pdu.edu.ua

Annotation. The study raises the question of the relevance of the first lessons for the design direction and theoretically substantiates the focus in the study of professional training students on the basic principles of design and the stages of designing a design using graphic and compositional solutions.

Keywords: design-project, design-projection, first lesson, graphic and compositional solutions, methods, professional education, specialists in the field of design.

Introduction. The demands of the modern labor market are tough, requiring you to keep up with the times and adapt. To be competitive in any job, you need to be able to present your own projects. And this is where design comes in, which is necessary to improve the appearance of any project. Design is something that allows ideas and concepts to be presented, analyzed and explained more clearly. Vocational and technical educational institutions train competitive design professionals in their design classes. The first lesson should teach vocational training students the basic principles of design and study their use in design and planning.

The importance of the research results of Ukrainian scientists and foreign teachers on the issue of conducting the first design classes for the training of future design specialists is of great importance in the field of professional education.

The relevance of the outlined problem determines the purpose of the research: to theoretically substantiate the conduct of the first lesson of the design direction in vocational and technical education institutions.

We used pedagogical observation and analysis of scientific and pedagogical literature as scientific research methods.

Theoretical part. The first lesson should be simple, understandable and accessible to students of vocational and technical educational institutions. It should also describe the process, set goals and expectations, and define rules and procedures. At the same time, teachers must thoroughly prepare students for further education. Requirements for professional education students who plan to study design must have basic knowledge, skills and abilities in graphics, both computer and handwritten, illustration, color palette and composition.

John Reeves, one of the researchers in the field of design education, gave an important advice for organizing the first lesson in the direction of design, suggesting to combine master classes with a demonstration of a design project.

Also, Ukrainian and foreign scientists are suggested to start the first lesson with the study of basic principles of design and practice on a design project; the use of simple but effective methods of presentation and discussion of content.

Design is a part of visualization and has great importance for modern practices. It refers to the visual presentation of an idea or message and the use of techniques such as mixing text with pictures, colors.

Design can be used to create a brand and differentiate it from competitors. Thus, conducting the first lesson in the direction of design meets the modern demands of practice.

With the help of research methods, such as the analysis of literature, experience, current projects and practical exercises, the teachers of the vocational and technical education institution prepare for the first lesson (introductory lesson; orientation lesson; lesson on the consideration of examples; lesson-workshop) from the design direction and provide sufficient information to students about processes and principles in design.

In general, when planning the first lesson in the design direction, many issues need to be considered, in particular, the basic principles of design, the level of assimilation of information by students of professional education, the approach to evaluating their work and access to information resources.

First, teachers can conduct surveys to assess the level of knowledge and experience of students in vocational education. As a result, we can choose the optimal lesson topic that best meets the needs of those seeking professional education. At the first lesson, the teacher should familiarize the trainees with professional training with the main areas of design, explain the structure of the task and give examples of design projects created as a result of a properly organized process. Instructors can also provide specialized training for students to familiarize them with the software used and explain the various techniques and principles of creating design objects. Facilitation of discussion is an important element of teaching in the first lesson. This allows students undergoing professional training to discuss various issues and ideas related to the creation of design products. This allows students to clarify anything that is unclear to them and maximize their knowledge of the design experience.

At the final stage of the first lesson, the teacher can offer vocational training students to start performing practical tasks. It provides an opportunity for vocational students to demonstrate their knowledge and experience in creating design objects, and for teachers to assess their skills. In general, a properly constructed way of conducting the first lessons in design will help students to successfully complete this discipline and allow teachers to assess the level of knowledge and experience of students. The use of design projection is necessary to create attractive and accessible visual compositions that can be known for their meaningful and emotional power.

Below are the methods that can be used to conduct the first lesson in the discipline of design direction. First of all, it is necessary to introduce the concepts and principles of design to students receiving professional education. To this end, a series of discussions can be held to analyze important aspects of design such as composition, balance, harmony and spatial organization. At this stage, it will be important to introduce the professional students to the general design process, as well as various basic concepts and ideas about it. Next, you can conduct practical experiments based on the concepts you have learned. This can be achieved through various creative tasks. A properly selected method of conducting the first lesson in design will help students of professional education deepen their knowledge and skills in this discipline and be ready for further study.

Researchers who have developed theoretically oriented textbooks and tutorials, as well as practical case studies and step-by-step projects, include Ellen Lupton and Jennifer Cole Phillips, who offer a theoretical and practical approach to graphic design through visual examples (Lupton & Cole Phillips, 2020); Gavin Ambrose and Nigel Ohno-Billson for practical advice on working with ideas and schemes (Ambrose & Ohno-Billson, 2019); Robert Williams shows how to create a graphic product by correctly placing text and choosing appropriate fonts and colors during composition decisions (Williams, 2022); Kat Caldwell provides many practical tips on how to combine elements in graphic product design (Caldwell, 2019).

The above-mentioned textbooks and guides offer relevant principles and practical advice for starting a design education. This serves to establish the basic concepts and the formation of skills necessary for working with design. Therefore, it is important for the success of design research. A properly designed first design lesson is the most important step in the learning process. This is because the chosen tasks will give vocational students a real picture of what they are going to study. Then we can move on to a

detailed discussion of the study materials. Students undergoing professional training should also provide simple examples that demonstrate the practical application of graphic and compositional design solutions.

Studying design for vocational students has the advantage of being a new subject that interests them. Your first student design lesson should be designed in a way that grabs students' attention and engages them in learning. This requires taking into account the psychological and pedagogical characteristics of students in order to approach learning from the perspective of their needs and interests. First, it is necessary to take into account the age characteristics of the listener. It is necessary to provide an age-oriented cognitive climate, proportional to the number of students in the group.

In addition, it is important to consider the discussion method when conducting the first design lesson for students of vocational education. It would be a good idea to let everyone in the audience know that they have the right to express their opinions and ask questions. People should be encouraged to discuss the material in groups and use real-life examples. In addition, it is recommended to conduct practical lessons in order to consolidate the concepts taught in the textbook and give students the opportunity to actually practice them.

Conclusions. Students who receive professional training in the first lessons need a special approach in the process of adapting to a new environment and educational process. An important role in this process is played by the student's psychological and pedagogical characteristics. For successful preparation and productive learning, teachers need to understand their students, especially in the first lessons. He must carry out an initial diagnosis of the applicant's psychological and pedagogical characteristics and, based on the results, choose appropriate methods of education. This will help students reach their full potential, increase motivation and achieve success.

References

- Lupton, E., & Cole Phillips, J. (2020). *Graphic design. Graphic Design. The New Basics*. ArtHuss. 264.
- Ambrose, G., & Ono-Billson, N. (2019). *Foundations. Graphic Design 01: Approach and Language*. ArtHuss. 192.
- Williams, R. (2022). *Design. A book for non-designers*. Vivat. 240.
- Caldwell, C. (2019). *Graphic Design for Everyone*. Dorling Kindersley. 224.

TOWARD CONNECTEDNESS: REFLECTIONS ON DRAMA TEACHING AND USING DRAMA AS A TEACHING METHOD

Strakšienė Giedrė

Lecturer Dr., Klaipeda University, Lithuania

giedre.straksiene@ku.lt

Abstract. This paper addresses methodological worldviews and practices in drama education and drama for education with their distinct trajectories and interactional perspectives. The intention is to give an account of relevant theoretical perspectives, practical insights, and contribute to further development of the Global Science Opera (GSO) within drama discourse. First interesting point is how do drama teachers perceive integration of different subjects and how they do/did that in the practice? Second one related to teaching/learning process and a final result (making and presenting a performance to audience). There is a big discussion which continues today. The various opinions are dependant, upon several factors: whether product or process is emphasised? What kind of their relationships exists? to product or process respectively? The drama teachers report that they encountered traditional apprehensions of drama as leisure and relaxation by the science teachers. On the contrary, they themselves viewed drama related to meaning and sense, and aesthetic as the highest form of art expression, and in turn, the highest aim of performance. The drama teachers reflect over a possible expanded definition of aesthetics in science teaching guided by a desire to focus on not only the development of scientific knowledge among students, but also the ways that they articulate their approach to aesthetics in education. The experiences of these drama teachers provide valuable insights for the drama as an art product whether as a teaching method in GSO future.

Keywords: Drama in and for education, Drama analysis, drama teachers, Global Science Opera.

Introduction. The paper aims at exploring the process of drama teaching and drama as a teaching method in the context of the Global Science Opera (GSO). GSO is a global creative educational initiative in which science and arts are explored simultaneously in a transdisciplinary framework, and where students from elementary to university-levels collaborate with teachers, artists, and scientists to create and perform a performance on the world-wide stage of the internet (Straksiene et al., 2021). In this paper, I suggest that drama is of both artistic process and teaching method, and that artistic process, in particular, the space surrounding drama experiences, can illuminate significant aspects of teaching methodology. Examining the ways in which the drama provides rich and powerful modes for perception, cognition, and engagement for both students and teachers, these relationships are intensified by the expectation to communicate creating a relationship between teacher, student and artwork. By this, the reader is invited to reflect on art teachers' lived experiences of aesthetic dilemmas concerning artistic process as a tool, and as aesthetic phenomenon. The multiply voices of the arts teachers expose tensions and conflicting dilemmas regarding understandings and emotional relations stemming from being confrontation as an art as an artistic process, and art as a teaching method in GSO.

Methodology. Data sources include semi-structured interviews with drama teachers from Lithuania and Norway 2020-2022, and observations of video performances of GSO during the period 2020 -2022. Drama teachers were interviewed individually throughout this period. Based on drama teachers' interview responses, I present narratives, and as researcher, I also use my own experiences to smoothen and construct the narratives. Bruner (1996, p. 90) describes narrative as "a mode of thinking and a structure for organising knowledge", I have chosen to bring in direct citations from participants. Barone (2001, p. 154) suggests that narrative texts are designed to do what good art does so well, which is

(quoting novelist J. Baldwin) the “laying bare of questions which have been hidden by the answers”. Furthermore, narrative, “an amalgam of interdisciplinary analytic lenses, diverse disciplinary approaches, and both traditional and innovative methods,” centres on “biographical particulars as narrated by the one who lives them” (Chase, 2005, p.651). Optimally, to begin with a narrative inquiry term, I felt that conceptualising experiences narratively are really close to drama, especially to „type of dramaturgy“ (by Romanska, 2016, p. 438) who refers to modern dramaturgy as a tool of inquiry and as a method for arts-based research in education.

Discussion and Implication. The interviewed drama teachers in GSO point at a lacking balance between arts and science in the project in general. Using drama is definitely a great teaching method. It promotes meaningful and active learning among students because it engages the mental, emotional and physical part of us. Drama is a powerful tool for students to develop a more mature and emotionally responsible and stable individual. In general, what we can read from the presented stories, is that art teachers in GSO seem to have a view on working artistically with scientific themes as profoundly aesthetic (Straksiene, Holdhus, 2024). However, they note, that experience their professional contributions in GSO to be treated not only as a mere vehicle or method for science teaching. Drama teachers noticed a lack of aesthetical approach towards artistic process as well. I highlight their potential, and both drama as an artistic process and drama as a teaching method for empathic/emotion understanding involve mediating between the teacher and the student. In my paper, I find it useful to maintain a distinction between drama as artistic process of drama and drama as a teaching method. I acknowledge the different purposes, and expectations held among these two distinct practices.

References

- Barone, T. (2001). *Touching eternity. The enduring outcomes of the teaching*. New York: Teachers College Press.
- Barone, T., & Eisner, E. W. (2012). *Arts based research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ben-Horin, O., Sotiriou, S., Stergiopoulos, P., Robberstad, J. (2016). D3.1.x Global Science Opera (GSO). Retrieved January 15, 2023, from https://portal.opendiscoveryspace.eu/sites/default/files/creations_demonstrator_global_science_opera_host_particles_creations.pdf
- Bolton, G. M. (1984). *Drama as Education: An argument for placing drama at the centre of the curriculum*. Addison-Wesley Longman Ltd.
- Bolton, G. M. (1992). *New Perspectives on Classroom Drama*. Simon & Schuster Education. ISBN 0750101954, 9780750101950.
- Bresler, L. (2020). The wisdom of narrative inquiry: An unfolding story. In Smith, T. & Hendricks, K. *Narratives and reflections in music education: Listening to voices seldom heard*. 149-164). Springer.
- Bruner, J. (1996). Frames for thinking. In D. R. Olson, & N. Torrance (Eds.), *Modes of thought: Exploration in culture and cognition*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Chase, S. E. (2005). Narrative inquiry: Multiple lenses, approaches, voices. In N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research* (3rd ed., pp. 651–679). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Clandinin, D. J., & Connelly, F. M. (2004). Knowledge, narrative, and self-study. In: Eisner, E. W. (2002). *The Arts and the Creation of Mind*. Yale University Press.
- Eldred, S. M. (2016). Art-science collaborations: Change of perspective. *Art, Nature*, 537 (7618), 125-126. Retrieved January 17, 2023, from <file:///C:/Users/Vartotojas/Downloads/nj7618-125a.pdf>.
- Leavy, P. (2009). *Method meets art: Arts-based research practice*. New York & London: The Guilford Press.

Loughran, J., Hamilton, M., LaBoskey V. & T. Russell (Eds), *International handbook of self-study of teaching and teacher education practices* (pp. 575–600). Boston: Kluwer Academic Publishing.

Roland Barthes (2004). Volume II, edited by Mike Gane and Nicholas Gane, Londo, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications.

Romanska, M. (2016). *The Routledge Companion to Dramaturgy*. Routledge.

Straksiene G., Ben-Horin, O., Espeland, M.I., Robberstad, J. (2021). Towards a rationale for science-art integration as a transdisciplinary signature pedagogy. *Cogent Education*, Volume 9, Issue1, 1-15.

The Applied Theatre Reader (ed. by Tim Prentky, Nicola Abraham) (2020). Routledge, ISBN 9780367376291.

THE INTERDISCIPLINARY APPROACH TO TEACHING MEDIA LITERACY AT UNIVERSITY: THE UKRAINIAN EXPERIENCE

Subota Maryna

Associated Professor Dr., V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine,

Researcher, Klaipeda University, Lithuania

ORCID: 0000-0002-1137-2315

marina.subota@karazin.ua, maryna.subota@ku.lt

Abstract. This paper explores the interdisciplinary framework for teaching media literacy at the university. It addresses the pressing need for comprehensive media literacy education in today's society, particularly in regions facing intensive information warfare like Ukraine. It argues that media literacy is more than just a technical skill; it is a socio-cultural competence crucial for informed citizenship. Integrating disciplines such as psychology, cognitive science, communication studies, sociology, journalism, open-source intelligence, and information warfare theory equips students with critical thinking, ethical journalism or blogging, and technical skills. The goal is to prepare students for responsible and active civic engagement in democratic societies amidst the complexities of information manipulation.

Keywords: Media literacy, Media literacy skills, Critical thinking, Digital media, Manipulation, University education, Interdisciplinary approach.

Introduction. In contemporary society, media has transcended its traditional role of mass communication to become an indispensable aspect of daily life. It influences individuals' interactions with their social environment, education, work, and leisure activities, shaping their perspectives and understanding of the world. However, with the advent of digital media, a new challenge arises: navigating the vast landscape of information while discerning truth from manipulation. The ability to access, analyze, evaluate, and create media content, known as media literacy (De Abreu, 2019), has emerged as a crucial skill in the twenty-first century.

Problem statement. Despite the widespread use of digital technologies and the confidence many individuals have in their media skills, there remains a gap in true media literacy. This disparity highlights the need for formal education, particularly at the university level, to impart comprehensive media literacy skills. University students, as members of the Internet Generation, may possess adeptness with digital tools but require guidance in critically analyzing media content and resisting manipulation. Moreover, in regions like Ukraine facing geopolitical tensions and conventional and information warfare, the imperative to cultivate media literacy is further heightened.

Literature Review. In Ukraine, publications devoted to methods of teaching media literacy at universities are represented mainly by working programs of disciplines, which are posted on the websites of educational institutions.

The pedagogical and methodological literature on media literacy by foreign authors is more extensive. Below are some relevant publications to our research.

“Teaching Media Literacy” (De Abreu, 2019) by the President of the International Council for Media Literacy Belinha S. De Abreu presents a comprehensive exploration of the concept of media literacy. It offers practical guidance for educators to integrate it effectively into their teaching practices. The book delves into the importance of media literacy in today's digital age.

In “Promoting Media Literacy Learning: A Comparison of Various Media Literacy Models” (Stix & Jolls, 2020, pp. 15-23) German and American scientists comprehensively compare different media

literacy frameworks from Germany, UK and USA. They interpret media literacy learning as lifelong learning.

The article “Media Literacy, News Literacy, or News Appreciation? A case study of the news literacy program at Stony Brook University” (Fleming, 2014, pp. 146-165) presents a case study examining the effectiveness and nuances of a news literacy program implemented at State University of New York at Stony Brook. The author seeks to understand the specific objectives and outcomes of the program within this framework.

Objective. This publication aims to elucidate and summarize a decade of our practical experience teaching media literacy at V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine. Through a pedagogical and methodology lens, the objective is to describe the author’s interdisciplinary media literacy framework for educating bachelor’s and master’s students from various departments.

Methods. The primary research method is a case study that provides theoretical and practical insights into the author’s media literacy teaching methods at V.N. Karazin Kharkiv National University. Also, the author employs unsystematic direct pedagogical observation, systematization, and classification of information obtained. Besides, an interdisciplinary method of studying the subject area of media literacy is used.

Results. At V.N. Karazin Kharkiv National University since 2013, we have been teaching several author’s courses: course “Fundamentals of Media Literacy” for first-year students majoring in Sociology; course “Manipulative Technologies in Social Communications” for fourth-year students of the specialties Sociology, Journalism, Advertising and Public Relations; course “Security of Information and Communication Space in a Digital Society” for master’s students specializing in Digital Society; interdisciplinary course “Manipulation of Public Consciousness: Technologies of Counteraction” for second and third-year students of all university specialties.

For senior students with prior training in communication specialties, our media literacy courses are mainly practical and designed to systematize and update their previously acquired skills and knowledge as specialists in media research and media expertise. For undergraduate students from non-social communication backgrounds, media literacy training includes familiarity with scientific theory and research methods. In both cases, our approach combines academic science, research practice, and games and is also based on an interdisciplinary approach.

Within the courses, certain discoveries of academic psychological science (psychoanalysis, behavioral psychology, cognitive psychology, social psychology) are used to empower students to identify and counteract different forms of media manipulations. Psychological approaches help understand the irrational and cognitive mechanisms of manipulative and propagandistic influence on people’s and social groups’ psyche, consciousness, and behavior.

Besides, the courses cover the key provisions of modern cognitive science, which help students form an adequate scientific understanding of human thought processes. Special attention is given to cognitive metaphors and practical tasks to identify them in propaganda discourse.

The theoretical approach of the research methodology of semiotic sciences is also used as part of the training courses (semiotics, structural semiotics, linguistics, discourse analysis, and narrative analysis). In particular, narrative analysis explores the storytelling aspects of communication, uncovering the narratives embedded within texts and how they influence perceptions and attitudes. By integrating these approaches, students comprehensively understand communication processes and how meaning is constructed and conveyed.

Practical qualitative media content research projects, such as those examining military communication during the Russian-Ukrainian war or advertising and political communication, allow students to apply their theoretical knowledge in real-world contexts. Through these projects, students gain hands-on

experience analyzing and interpreting communication strategies, identifying symbolic and rhetorical manipulation techniques, and critically assessing media content.

An essential aspect of the courses is studying media communication from a sociological and communication studies perspective. Students get an idea of media communication's empirically proven effects and media consumption's impacts. In particular, the effects of agenda setting, media priming, media framing, and the social and media constructing social problems are studied. Students gain insight into the complex interplay between media, society, and individuals by studying these concepts. They develop critical thinking skills to analyze media content, understand its effects, and engage thoughtfully with the mediated world around them.

The courses familiarize students with some practical approaches to ethical investigative journalism and open-source intelligence. Students consider examples of journalistic OSINT investigations and briefly explore the basic techniques and platforms for fact-checking, searching, and verifying information in the digital age.

Also, our author's university courses on studying media literacy are based on the theory of information wars, which is interdisciplinary and integrates the developments of other sciences. Studying media literacy through that lens can help students critically analyze the various sources of information they encounter, discerning between reliable sources and those that may be influenced by bias, misinformation, or propaganda. It can also shed light on the strategies and tactics employed by different actors to shape public opinion and influence societal discourse.

Our courses' certification results demonstrate that an interdisciplinary framework quite effectively cultivates students' scientific thinking habits. Students learn scientific concepts and research methods in media literacy. They can deconstruct narratives, recognize stereotypes, discern propaganda, and identify reliable sources of information. All this enhances their capacity for informed civic participation.

Conclusions. We presented an approach to teaching media literacy at a Ukrainian university, developed through our teaching practice, that integrates interdisciplinary perspectives from fields such as psychology, cognitive science, communication studies, sociology, theories and practices of journalism, open-source intelligence, and information warfare theory. Central to this approach is recognizing media literacy as a technical skill and a sociocultural competence necessary for active citizenship in democratic societies and a society facing constant information attacks. Thus, teaching practice emphasizes the development of critical thinking, ethical insight, civic engagement, and technical proficiency.

References

- De Abreu, B. S. (2019). *Teaching media literacy*, Second Edition. American Library Association.
- Stix, D. C., & Jolls, T. (2020). Promoting media literacy learning—a comparison of various media literacy models. *Media Education*, 11(1), 15-23.
- Fleming, J. (2014). Media literacy, news literacy, or news appreciation? A case study of the news literacy program at Stony Brook University. *Journalism & Mass Communication Educator*, 69(2), 146-165.

CHALLENGES OF DESIGNING STUDENTS' INQUIRY EXPERIENCES IN THE CONTEXT OF STEAM EDUCATION

Šmitienė Gražina

Associated Professor Dr., Klaipeda University, Lithuania

ORCID:0000-0002-3604-7295

grazina.smitiene@ku.lt

Abstract. Although STEAM education is identified as one of the priorities of Lithuanian education, research on educational outcomes acknowledges that they are still not being achieved: there is a lack of adequate and/or sufficient methodological support for teachers, and educational practices are changing too slowly, which is why the search for effective conditions, factors, and methods of change in educational didactics is being sought. To find out how preservice preschool and preschool teachers use their personal research experience and skills to plan STEAM education projects for preschool and preschool children, a qualitative study (focus group discussion) was conducted with eleven students of the Childhood Education program. The participants of the study identified the advantages of project-based learning, project-based learning, and the knowledge and skills of integrated education didactics acquired during the study process: strengthening of student's learning motivation and engagement in learning processes, deeper connections of learning content and activities with the realities of students' lives, better knowledge of the peculiarities of formal and non-formal education planning in the organization of STEAM education in pre-school and pre-primary education institutions.

Keywords: STEAM education, inquiry experiences, students.

Introduction. The qualitative changes taking place in the Lithuanian education system (the implementation of the updated content of education and learning) include not only changes in the educational environment and its organisation for children and pupils, but also changes in the training of teachers, the development of the competences of teachers, etc. STEAM education is identified as one of Lithuania's education priorities, recognising the need to develop students' competences in STEAM areas at school (*Lithuania 2030 Progress Strategy, State Education Strategy 2013-2022*). A fundamental qualitative change in science and mathematics teaching is associated with students' better and deeper exploration, critical thinking and problem-solving skills and the search for sustainable strategies and methodologies for integrated teaching and learning and their incorporation into didactic practice. Although the importance of integrated teaching and learning for quality learning is not in doubt, there are several challenges in addressing the real issues of the organization of integrated education in pre-schools and schools, and in finding the most appropriate STEAM didactic solutions for the organization of children's inquiry-based learning activities. The research and integrated education experience of current and future teachers is particularly important here. STEAM education is conceived as a concept, a general principle of constructive action, an image that aims to integrate the content of the five subjects (science, technology, engineering, arts, mathematics), with the flexibility to model and interpret the STEAM education objectives, to design and implement programs at different educational levels and contexts (Perignat & Katz-Buonincontro, 2019).

This thesis aims to show how pre-service preschool and preschool teachers use their personal research experience and skills to plan STEAM education projects for preschool and preschool children. Methods used: scientific literature analysis, comparative analysis; systematic analysis; qualitative research (focus group interviews); and qualitative content analysis.

Experiences of inquiry-based learning in the context of STEAM education. STEAM education addresses most of the challenges of contemporary education: the effective way of the organization of the

development of the skills and competencies of the new millennium learner; the acquisition and development of the competencies necessary for a knowledge-based society; the preparation for study and knowledge-intensive professions, i.e. the consistent development of students' learning to learn, to research and argue, to solve problems in the real world (or personally for the learners) (Friedl, 2017; Perignat & Katz-Buonincontro, 2019; Yakman, 2008; Bauram-Jacobs, Wieske, Henze, 2019). The STEAM education concept offers ideas and solutions that not only integrate the five domains of education (science, mathematics, technology, engineering, arts) but also consistently develop students' abilities to (re)gather information, and facts, analyze and interpret them, relate them to scientific facts and existing technological solutions, apply scientific facts in different contexts, and rationally solve real world and personal problems. Students' abilities to investigate and explore are crucial for achieving this goal. Inquiry-based learning in the classroom places much less emphasis on facts and knowledge and more on active participation in the learning process. According to Fiore (2016), the main aspects of this model of learning by exploring are problem-based learning, projects that emphasize the development and application of solutions to practical situations. This is particularly emphasized in the STEAM concept. In the concept of inquiry-based learning, emphasis is placed on the student's experience of inquiry, exposure to different methods and tools of inquiry, their application, the ability to develop an inquiry plan, to anticipate the conditions for decision-making and testing, and to be able to present the results of the inquiry and the conclusions (Fauziati, 2014; Murdoch, 2017).

The research methodology. A qualitative research methodological approach (focus group discussion) was used to investigate how preservice preschool and preschool teachers use their personal research experience and skills to plan STEAM education projects for preschool and preschool children. The research was carried out in the school year 2023-2024. The participants were prospective preschool and pre-primary teachers who already have professional experience in the field of preschool and pre-primary education, or who are building it up by participating in intensive pedagogical practices in the study process. The study was carried out with a sample of students (N=11) from one year of the Childhood Education degree program. The responses of the informants were used for data analysis purposes only and stored in the researcher's media. In the results section of the study, the names of the informants (1S, 2S) have been changed when providing quotes from the interviews.

The study results. The analysis of the research data identified two themes for the focus group discussion of the prospective teachers: the accumulated personal practice of conducting and researching research and the didactic knowledge and skills acquired during the studies that are relevant to the organization of STEAM education in preschool and pre-primary school education.

The results of the study revealed that pre-service teachers prefer to use their personal experience of research and exploration when planning STEAM education activities/projects (*"it was so interesting to observe and explore at school, and see what would come out of it"*(2S), most often draws on the experience of doing science laboratory work at school (*"I had a picture of us experimenting at school"* (6S)), and the experience of doing various technology practice tasks (*"I learned so much about cooking in my technology classes, so I'm using it to create a STEAM project for the children"* (7S).

The participants saw the advantages of project-based learning, project-based learning, and the knowledge and skills acquired in the didactics of integrated education: Strengthening students' motivation and engagement in learning processes (*"During the practice of doing project-based activities with children, I noticed that they are so engaged"* (11S); *"in the group projects we did together, we saw for ourselves how much we learned"* (4S)), ensuring deeper connections between the content of the learning and the activities and the realities of the student's lives (*"<...>during the project, we saw that we could link the information of the different lectures, <...> there is not just one right way"*(8S); *"during the projects together we saw how the children told their parents what they had learned after the experiments"*(5S),

better understanding of formal and non-formal educational planning in the organization of STEAM education in pre-school and pre-primary education.

Conclusions. The qualitative changes taking place in the Lithuanian education system cover all levels and areas of education. To ensure the sustainability of these changes, it is important to review teacher training and competency development and to provide broader and more diverse opportunities for acquiring and enriching a range of research experiences. Teachers' personal research experience and capacity to carry out a variety of investigations are important for ensuring students' integrated teaching and for developing STEAM activities in pre-primary and preschool education. The study revealed that the personal research experience (from school, years of study) of preservice teachers is important in planning STEAM activities. The participants of the study saw the advantages of project-based activities, project-based learning, and the knowledge and skills of integrated education didactics acquired during the study process in the organization of STEAM activities.

Although the results of this study do not allow for generalizing conclusions, they do show that to achieve sustainable and quality changes in STEAM practice in preschool and pre-primary education, it is important to provide teachers with as many opportunities as possible to explore, participate, and design projects, both in teacher training and in the development of teacher competences.

References

- Bayram-Jacobs, D., Wieske, G., & Henze, I. (2019). A Chemistry Lesson for Citizenship: Students' Use of Different Perspectives in Decision-Making about the Use and Sale of Laughing Gas. *Education Sciences, 9*(2), 100.
- Fauziati, E. (2014). *Methods of Teaching English as a Foreign Language (TEFL): Traditional Method Designer Methods Communicative Methods Scientific Approach*. Surakarta: Era Pustaka Utama.
- Fiore, E. D. (2016). *Implementation of Inquiry-based Learning into Chinese as a Foreign Language Classes in International IB PYP Schools of Hong Kong*.
- Friedl, A. (2017). *Teaching science to children: an integrated approach*. McGraw-Hill Collage.
- Murdoch, K (2016) *The Power of Inquiry*. Seastar Education, Australia.
- Perignat, E., & Katz-Buonincontro, J. (2019). STEAM in practice and research: An integrative literature review. *Thinking Skills and Creativity, 31*, 31–43. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.tsc.2018.10.002>

ІНКЛЮЗІЯ В ОСВІТІ: ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ

Ткаченко Ольга

*Аспірантка, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна
ORCID: 0009-0009-1353-3184
tkacenkoolga641@gmail.com*

Анотація. У теоретичному дослідженні висвітлено психологічні чинники інклюзії в сучасній освіті. Останнім часом у нашій та зарубіжних країнах зростає інтерес до спільного навчання учнів з різними потребами в одному освітньому середовищі. Необхідність впровадження інклюзивної освіти зумовлена, насамперед, тим, що кількість дітей, які потребують подальшої освіти, постійно зростає.

Ключові слова: інклюзія, мовні порушення, психологічні чинники, логопедія.

Вступ. Освіта є невід'ємним правом людини. Особливе місце в освіті займають діти з особливими освітніми потребами, які мають вади фізичного або психофізичного розвитку. Маючи рівні права на освіту, розвиток, участь у житті суспільства – у реальному житті діти з особливими потребами часто позбавлені можливості реалізувати ці права. Одним із головних принципів міжнародних стандартів є право дітей з особливими потребами на інтеграцію в суспільство, основою якого є забезпечення доступу цих дітей до якісної освіти. Актуальність проблеми полягає в тому, що педагоги та працівники психологічної підтримки повинні створити умови та надати допомогу в психологічній та соціальній адаптації, підготовці дітей з особливими освітніми потребами до повноцінного життя в суспільстві. Адже спільне навчання дітей з особливими потребами в компанії здорових однолітків сприяє їх соціальній адаптації. Такий тренінг буде корисний і здоровим дітям, адже вони навчаються розуміти проблеми інших і стають добрішими (Ємяшева, 2016).

Необхідність запровадження інклюзивної освіти зумовлена насамперед тим, що кількість дітей, які потребують подальшої освіти, постійно зростає. Нині в Україні діти, які потребують корекції фізичного та розумового розвитку, складають понад 12% від загальної кількості дітей в країні. Принципом інклюзивного навчання є створення особливих умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами та толерантне ставлення суспільства до них. Наразі актуальною проблемою є небажання однолітків, їхніх батьків та вчителів спілкуватися з такими дітьми, тому формування толерантності освітнього середовища в інклюзивному навчальному закладі є актуальним завданням для педагогів та психологів (Психологічний супровід інклюзивної освіти, 2017).

Теоретична частина. Навчання дітей з особливими потребами передбачає залучення їх до загальної діяльності з іншими дітьми, починаючи з дошкільного віку. Розглянуто питання організації навчання та виховання, психологічного супроводу та соціально-педагогічного патронату над дітьми з особливими освітніми потребами з точки зору психолого-педагогічних та організаційно-методичних вимог до організації роботи з такими дітьми. У своїй роботі вчені дійшли висновку, що робота з дітьми з особливими освітніми потребами має бути спрямована на організацію адресної підтримки шляхом надання психологічної та соціальної допомоги всім учасникам освітнього процесу (Будяк, 2018).

Особливу роль у цьому процесі відіграють працівники психологічної служби та їх співпраця з педагогами, батьками, працівниками психолого-медико-педагогічної консультації (нині – інклюзивно-ресурсного центру), суспільством. Психологічна служба забезпечує своєчасне та

систематичне обстеження психофізичного розвитку дитини, мотивів її поведінки та діяльності з урахуванням вікових, інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей, створення психологічних умов для саморозвитку та самовиховання, сприяє до виконання освітніх і виховних завдань закладами освіти. Метою психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти є вивчення особистісного потенціалу, а саме: співвідношення рівня психічного розвитку дитини з віковою нормою, оцінка рівня розвитку психіки дитини у відповідності з віковою нормою, оцінка рівня розвитку психіки дитини та її досягнення. розвиток пізнавальної сфери, розвиток мотивації до навчання; особливості емоційно-вольової сфери; індивідуально-характерні особливості, їх творчий та інтелектуальний розвиток через залучення всіх учасників навчально-виховного процесу (батьків, педагогів, дітей) до реалізації запланованої діяльності щодо особливостей розвитку, спілкування та навчання; соціалізація та адаптація; профорієнтація дітей з особливими потребами. У закладах освіти працюють спеціалісти психологічної допомоги, які не володіють достатніми знаннями у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, оскільки основний напрямок їх діяльності пов'язаний з дітьми з нормативним розвитком (Бельдій, Волошина, 2017).

Досліджуючи психічний розвиток дитини, практичні психологи навчальних закладів виявляють чинники, що викликають труднощі пізнавальної діяльності, спілкування та соціальної адаптації, а також резерви дитини та планують її дії. При роботі з дітьми з особливими освітніми потребами працівники психологічної консультації користуються рекомендаціями міської психолого-медико-педагогічної консультації. Фахівці вищезазначеної консультації визначають форми і методи виховання з урахуванням специфіки навчально-пізнавальної діяльності дитини. Забезпечуючи взаємодію психологічної консультації та психолого-медико-педагогічної консультації у сфері захисту прав дітей з особливими освітніми потребами, працівники психологічної служби своєчасно виявляють дітей з порушеннями розвитку, проводять їх психолого-педагогічне обстеження та здійснюють допомогу в підготовці карти розвитку дитини для проходження спеціалізованих психолого-психологічних занять. Присутні на консультаційній зустрічі батьки отримують рекомендації щодо особливостей психологічного супроводу дитини в процесі її навчання та розвитку. Висновки та рекомендації психолого-медико-педагогічної консультації є документом, який стає основою для побудови індивідуально спрямованого виховання та розвитку дитини в різноманітних організаційних умовах. Спеціалісти міської консультації допомагають у підготовці пакету документів для дітей з комплексними порушеннями або порушеннями інтелектуального розвитку для психолого-педагогічного навчання в обласних консультаціях; забезпечення функціонування консультаційного пункту для батьків, педагогів, медико-соціальних працівників. Працівники психологічної диспансеру та спеціалісти-консультанти надають психолого-педагогічну допомогу дітям з важкою патологією за місцем проживання або в медичних закладах за зверненням батьків (Кучай, Шинкарук, Біда, 2019).

Однією з актуальних проблем соціалізації дитини в суспільстві є порушення мовленнєвого розвитку. Тому одним із напрямків своєї діяльності міські консультації обрали виявлення та супровід таких дітей від дошкільного віку до остаточного вирішення проблеми, обов'язково через співпрацю з практичними психологами та батьками. Лише шляхом інформування батьків та підвищення їхньої психолого-педагогічної компетентності у питаннях повноцінного розвитку дітей вони можуть займатися супроводом та вирішенням проблем дітей з особливими потребами. Тема організації та забезпечення спільної діяльності міської поліклініки, практичних психологів, логопедів та вихователів у роботі з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення обговорювалася на семінарах-практикумах на базі ДЗ (Ємяшева, 2016).

Висновки. Тому практичні психологи супроводжують навчання та розвиток дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітньому навчальному закладі за таким алгоритмом:

1. Перевірка готовності дитини до навчання в школі у дітей, які готуються до школи, виявлення труднощів у навчанні дітей, визначення причин цих труднощів у бесіді з батьками; при необхідності звернутися до відповідних додаткових спеціалістів для встановлення причин та надання допомоги.
 2. Спостереження за поведінкою дитини в класі та поза ним, з точки зору специфіки його поведінки та взаємодії з однолітками та вчителями.
 3. Проведення індивідуальних спостережень та обстежень дитини з метою з'ясування її індивідуальних особливостей, нахилів, інтересів і потреб, аналіз адаптаційного періоду.
 4. Участь у складанні індивідуальної програми супроводу дитини, розробленні індивідуального плану корекційно-розвивальної роботи з урахуванням виявлених особливостей дитини.
 5. Участь у підготовці документів для розгляду на засіданні психолого-медико-педагогічної консультації.
 6. Ознайомлення з висновками та рекомендаціями психолого-медико-педагогічної консультації щодо організації виховання дитини та надання додаткових послуг.
 7. Участь у розробці матеріалів, необхідних для адаптації та переліку форм і методів, а саме: надання педагогам рекомендацій щодо врахування специфіки навчально-пізнавальної діяльності дитини при визначенні методів роботи з нею.
 8. Сприяння створенню позитивного мікроклімату в шкільному колективі та взаємодії з дітьми, проведення заходів, спрямованих на протидію стигматизації та дискримінації серед однолітків, формування доброзичливого та неупередженого ставлення до дітей з особливими потребами.
 9. Надання консультативної допомоги педагогам у роботі з дітьми.
 10. Налагодження співпраці з фахівцями, які безпосередньо працюють з дітьми з особливими освітніми потребами та беруть участь у розробленні індивідуальної програми розвитку.
- Практичний психолог визначає, які методи включати в діагностичне обстеження та як адаптувати стимульні матеріали – методи обстеження стану інтелектуального розвитку незалежно від впливу факторів середовища: культури, освіти тощо.

Література

- Бельдій, А.О., Волошина, О.В. (2017). Формування толерантності до осіб з особливими освітніми потребами як соціально-педагогічна проблема. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. С. 13–16.
- Будяк, Л. В. (2018). Організаційно-педагогічні умови інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в загальноосвітній сільській школі. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, Київ. 23 с.
- Ємяшева, М. Ю. (Заушнікова) (2016). Теоретичний аналіз психологічних умов формування комунікативної компетентності майбутнього логопеда. Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя : збірник матеріалів II Міжнар. науково-практ. конф., м. Суми, 18-19 лютого 2016 р. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. С. 332–335.
- Кучай, О. В., Шинкарук, В. Д., Біда О. А., Кучай Т. П. (2019). Сучасний стан інклюзивної освіти в країнах Європейського Союзу. Освітній простір України. Науковий журнал ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”. Івано-Франківськ. С. 19-23.
- Психологічний супровід інклюзивної освіти. (2017). Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. 92 с.

INCLUSION IN EDUCATION: PSYCHOLOGICAL FACTORS

Tkachenko Olga

PhD student, The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0009-0009-1353-3184

tkacenkoolga641@gmail.com

Abstract. The theoretical study highlights the psychological factors of inclusion in education. Recently, in our country and in foreign countries, there is a growing interest in the joint education of students with different needs in the same educational environment. The need to introduce inclusive education is due, first of all, to the fact that the number of children who need further education is constantly growing.

Keywords: inclusion, language disorders, psychological factors, speech therapy.

AKTYVIEJI MOKYMOŠI METODAI UGDANT PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ KALBINIUS GEBĖJIMUS: TEORINIS ASPEKTAS

Turauskienė Erika

Lektorė, Klaipėdos universitetas, Lietuva

erika.turauskiene@ku.lt

Braslauskienė Rasa

Profesorė dr., Klaipėdos universitetas, Lietuva

ORCID: 0000-0001-8283-9587

rasa.braslauskiene@ku.lt

Anotacija. Straipsnyje atskleidžiami aktyviųjų mokymosi metodų taikymo ypatumai, ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų kalbinius gebėjimus, teoriniu aspektu. Teorinė mokslinės literatūros ir dokumentų analizė išryškino, kad XXI a. mokytojas yra ugdytinio pagalbininkas, įgalinantis vaiką aktyviai veikti. Padėdami vaikams ugdyti kalbinius gebėjimus mokytojai taiko aktyviuosius mokymo metodus: skatina vaikus žaisti; inicijuoja kūrybines dirbtuves; moko ritmuoti, dainuoti; organizuoja edukacines išvykas, užsiėmimus be sienų; lavina smulkiąją motoriką; moko rašyti raides netradiciniais būdais ir kt. Tiek klasikiniu, tiek šiuolaikiniu požiūriu, pedagogo vaidmuo – aktyvus, todėl mokytojai įvairiais būdais tobulina profesines kompetencijas.

Raktažodžiai: aktyvieji mokymosi metodai, priešmokyklinis amžius, kalbiniai gebėjimai.

Įvadas. Kalbinis ugdymas – svarbi ugdymo dalis, sudaranti prielaidas intelektinių, kūrybinių galių plėtotei, emocinei, socialinei, kultūrinei brandai, pilietinės ir tautinės savimonės raidai (*Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa*, 2022). Klasikiniu požiūriu, kalbinio ugdymo procese ugdytojas perteikia vaikams turimas žinias, taikydamas pasirinktus ugdymo metodus. Šiuolaikiniu požiūriu, kalbinio ugdymo proceso centre yra vaikas. Ugdytojas – vaiko pagalbininkas, padedantis jam įgyti reikiamų žinių, gebėjimų, įgūdžių bei susiformuoti tvarias vertybines nuostatas. XXI a. ugdytojai daugiau dėmesio skiria spontaniškam, vaiko inicijuotam ugdymuisi, nei tikslingai organizuotam, vadovaujamam ugdymui. Tačiau pedagogo vaidmuo išlieka aktyvus. Pedagogas įgalina vaikus veikti, tyrinėti; provokuoja laisvai mąstyti; skatina reikšti mintis, gerbti kitų idėjas; palaiko vaiko kalbos bandymus, kūrybą, toleruoja klaidas, taktiškai jas taiso, pateikia įdomią, vaizdingą informaciją, taiko aktyvius, inovatyvius ugdymo metodus (Monkevičienė, 2021; Braslauskienė, Turauskienė, Vaičiulienė, 2022).

Aktyviųjų mokymosi metodų taikymo svarba akcentuojama dokumentuose: *Geros mokyklos koncepcijoje* (2015); *Priešmokyklinio ir pradinio ugdymo informatikos bendrosios programos metmenyse* (2018); *Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje* (2022). Juose pažymima, kad šiuolaikiniame pasaulyje, modeliuojant ir organizuojant ugdymą(si) didelis dėmesys turi būti skiriamas vaikų iniciatyvoms, idėjoms, tyrinėjimams, kūrybinei saviraiškai – tai sudaro sąlygas kokybiškam, įtraukiam alfa kartos vaikų ugdymuisi.

Kalbinių gebėjimų ugdymo(si) ypatumus įvairiais aspektais nagrinėjo užsienio ir Lietuvos mokslininkai. R. Beinorienė, V. Gražienė (2016); N. Bražienė, O. Šalkuvienė (2020); L. Liutviniene (2021); L. Paulauskienė (2023) ir kt. analizavo klausymo, kalbėjimo, skaitymo ir rašymo pradmenų formavimo(si) aspektus. O Новиковская (2019); S. Šimkutė (2020) ir kt. išryškino smulkiosios motorikos lavinimo ypatumus. S. K. Davis, R. L. Edwards, M. Miller ir kt. (2018) pažymėjo, kad skaitmeninių priemonių naudojimas stiprina mokinių įsitraukimą į ugdymosi procesą. R. Vaičiulė (2022) atskleidė informacinės erdvės daromą įtaką priešmokyklinio amžiaus vaikų komunikaciniams gebėjimams.

Šiame straipsnyje keliamas *problematis klausimas* – kokie yra aktyviųjų mokymosi metodų taikymo ypatumai, ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų kalbinius gebėjimus? **Tyrimo tikslas:** atskleisti aktyviųjų mokymosi metodų taikymo ypatumus, ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų kalbinius

gebėjimus, teoriniu aspektu. Taikyti teoriniai tyrimo metodai (mokslinės literatūros ir dokumentų analizė).

Aktyviųjų mokymosi metodų taikymo ypatumai, ugdant priešmokyklinio amžiaus vaikų kalbinius gebėjimus, teoriniu aspektu.

Vaikui augant, palaipsniui tobulėja jo gebėjimas suvokti kalbą, suprasti žodžių reikšmes. Tobulinant vaikų kalbinius gebėjimus, svarbu įgalinti vaikus tinkamai ir prasmingai vartoti kalbą (Beinorienė, Gražienė, 2016). Ugdydami vaikų sakininės kalbos gebėjimus mokytojai taiko aktyviuosius mokymo metodus (1 pav.): įtraukia vaikus į įvairius žaidimus; inicijuoja kūrybines dirbtuves (piešimas, lipdymas, spalvinimas, popieriaus lankstymas, konstravimas, raidžių kūrimas); skaito vaikams įvairias istorijas, ragina jas aptarti, keisti istorijų eigą, kurti siužetą; moko vaikus ritmuoti, dainuoti; organizuoja užsiėmimus be sienų, edukacines išvykas į muziejus, įvairias parodas, renginius ir kt. (Bražienė, Šalkuvienė, 2020; Braslauskienė ir kt., 2022).

Pasak N. Bražienės, O. Šalkuvienės (2020), vaikų kalbai ugdyti nepamainomi tautosakos kūriniai, žaidinimai, žaidimai, skaičiuotės, greitakalbės, pamėgdžiojimai. Žaidiniuose užkoduoti leksikos, morfologijos, sintaksės, kirčiavimo pagrindai, fonetinė žodžių raiška, pirminės pastangos sukonzentruoti dėmesį. Žaidimais kalba emocionaliai perduodama visais aspektais, įtvirtinami jos dėsniai, sandara. Žaisdamas vaikas greičiau įsijaučia į situaciją, jo veikla pasidaro konkreti, motyvuota. Žaidžiant susidaro palankios sąlygos ištarti klausiamuosius, šaukiamuosius, tiesioginius sakinius, po to lengviau tokius sakinius pavartoti (Ambrukaitis, 2014). Skaičiuotės, greitakalbės, pamėgdžiojimai yra kalbos treniruotės, liežuvio mankštinimo, kalbinės klausos, tarties lavinimo priemonės.

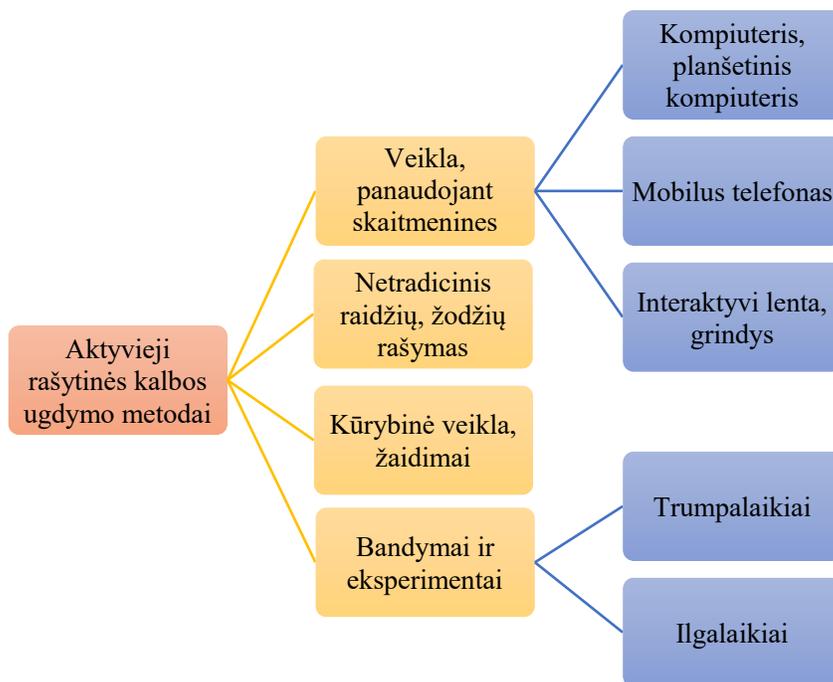
Vaiko kalbinis ugdymas neatsiejamas nuo dėmesio, atminties, mąstymo, suvokimo, vaizduotės, smulkiosios motorikos, akies-rankos koordinacijos lavinimo (Hille ir kt., 2015). S. Syafril, R. Susanti, R. E. Fiah ir kt. (2018); S. Šimkutė (2020) pažymi, jog lavindami vaikų smulkiąją motoriką ugdytojai: prašo vaikų atsegti, užsegti sagas; surinkti į dėžutes įvairaus dydžio akmenėlius, pupas, kruopas; suverti daiktus ant virvutės; suvarstyti batų raištelius; lankstyti servetėles; plėšyti popierių; skatina lipdyti, kirpti, konstruoti, piešti, kurti mozaikas, dėlioti dėliones.

Pav. 1. Aktyvieji sakininės kalbos ugdymo metodai
(sudaryta autorių, remiantis N. Bražiene, O. Šalkuviene; R. Braslauskiene ir kt., 2022).

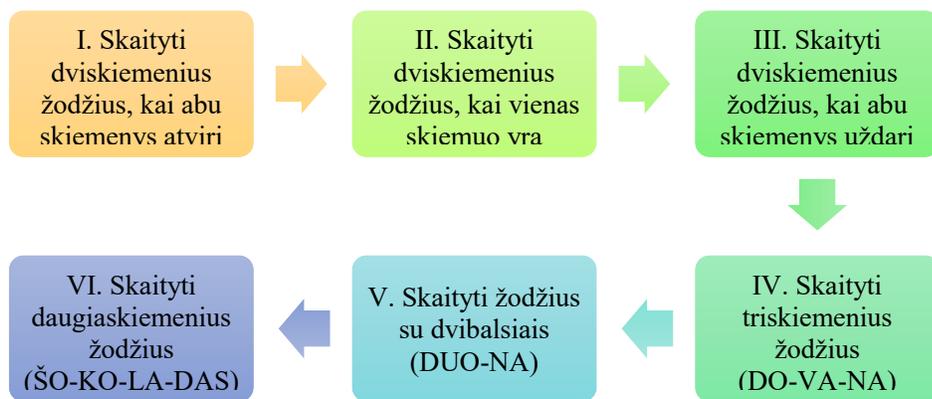
Ugdydami vaikų rašytinės kalbos gebėjimus mokytojai taiko aktyviuosius mokymo metodus (2 pav.): veikla, panaudojant įvairias skaitmenines priemones; netradicinis raidžių, žodžių rašymas (pvz., smėlyje, cukruje, ant veidrodžių, asfalto, sniego, atsigulus ir kt.); bandymų, eksperimentų, kūrybinės veiklos, žaidimų inicijavimas (Braslauskienė ir kt., 2022; Paulauskienė, 2023). Vaiko rašymas „išplaukia“ iš piešimo, prasideda pirmomis braukomomis linijomis, kraigalionėmis, atsitiktinai parašytais raidžių elementais, nukopijuotomis raidėmis. Pažintis su raštu prasideda nuo raidės, kurios grafinį pavidalą lengviausia išiminti pastebėjus raidės panašumą į kokį nors objektą. Todėl raides reikėtų mokyti pasitelkiant kuo daugiau vaizdinių priemonių.

Skaitymas – procesas, apimantis regimųjų ir girdimųjų ženklų suvokimą ir atpažinimą, prasmės susiejimą su tais ženklais. Norintiems pradėti skaityti vaikams reikia būti sukaupusiems daugybę patirčių: turėti išplėtotą žodyną, turėti garsų, raidžių siejimo įgūdžių, pažinti raides, turėti žodžių atpažinimo įgūdžių, būti girdėjusiems įvairių, estetiškai vertingų kūrinių (Beinorienė, Gražienė, 2016).

Pav. 2. Aktyvieji rašytinės kalbos ugdymo metodai (sudaryta autorių, remiantis R. Braslauskiene ir kt., 2022).

L. Paulauskienė (2023) teigia, kad mokant vaikus skaityti reikia laikytis tam tikros chronologinės sekos (žr. 3 pav.).

Pav. 3. Skaitymo mokymo(si) chronologinė seka
(sudaryta autorių, 2024, remiantis L. Paulauskiene, 2023)

O. Monkevičienės (2021); R. Braslauskienės ir kt. (2022) tyrimų logika leidžia teigti, kad vaikų kalbinio ugdymo(si) ypatumai labai priklauso nuo mokytojo kompetencijų, kūrybiškumo, noro bendradarbiauti su kitais ugdytojais, dirbti naudojant inovatyvius, kūrybiškus ugdymo organizavimo būdus. Todėl XXI a. mokytojai turėtų nuolat kelti kvalifikaciją dalyvaudami įvairiuose seminaruose, konferencijose, mokymuose; dalintis gerąja patirtimi su kolegomis; ieškoti informacijos internete, mokslinėje, metodinėje literatūroje ir kt.

Išvados. Mokslinė literatūros analizė atskleidė, kad vaiko kalbinis ugdymas yra neatsiejamas nuo dėmesio, atminties, mąstymo, suvokimo, vaizduotės, smulkiosios motorikos ir pan. Dirbant su aktyviaisiais mokymosi metodais, mokytojai turi būti lankstūs, mokėti apibrėžti mokymosi pasiekimų tikslus ir leisti priešmokyklinio amžiaus vaikams patiems atrasti, kaip mokytis. Kiekvienas mokytojas siekia, kad jo užsiėmimai būtų įdomūs, padėtų vaikams išsąmoninti ugdomąją medžiagą, ugdytų jų kūrybiškumą ir norą daugiau sužinoti. Šiuos siekius padeda įgyvendinti aktyvaus mokymosi metodai, kurie plėtoja vaikų gebėjimą kritiškai mąstyti, taikyti įgytas žinias tiek įprastomis, tiek naujomis sąlygomis. Aktyviaisiais mokymo metodais yra pajvairinamas ugdymo procesas. Vaikai yra labiau sudominami, įtraukiami, skatinami mąstyti, domėtis, bendradarbiauti.

Literatūra

- Ambrukaitis, J. (2014). *Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, kalbinis ugdymas I-II klasėje*. Šiauliai: Lucilijus.
- Beinorienė, R., Gražienė, V. (2016). *Nuostabūs ženklių ir prasmių pasaulis*. Vilnius: UPC.
- Braslauskienė, R., Turauskienė, E., Vaičiulienė J. (2022). *Active Learning Methods in Developing Children's Language Skills at Pre-School Age: Teachers' Attitudes*.
<https://doi.org/10.15181/rfds.v37i2.2419>
- Bražienė, N., Šalkuvienė, O. (2020). *Taisyk žodžiui ir skaičiui kelių. Metodinė priemonė*. Šiauliai: ŠU.
- Davis, S. K., Edwards, R. L., Miller, M., et al. (2018). Considering context and comparing methodological approaches in implementing learning analytics at the University of Victoria. *Proceedings 8th international conference on Learning Analytics & Knowledge (LAK18)*, 1–4.
- Geros mokyklos koncepcija*. (2015). Vilnius: NŠA.
- Hille, K., Evanschitzky, P., Bauer, A. (2015). *3-6 metų vaiko raida*. Vilnius: Tyto Alba.
- Liutvinienė, L. (2021). *Užduotys būsimam pirmokui. Logopedas pataria*. Vilnius: Presvika.
- Monkevičienė, O. (2021). *Žaismė ir atradimai. Rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo pedagogui*. Vilnius: NŠA.

Paulauskienė, L. (2023). *Mokau(si) skaityti*. Šiauliai: Liucijus.

Priešmokyklinio ir pradinio ugdymo informatikos bendrosios programos metmenys. (2018). Vilnius: NŠA.

Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. (2022). Vilnius: NŠA.

Šimkutė, S. (2020). *Pirštukų miklinimo žaidimai*. Utena: Utenos spaustuvė.

Syafril, S., Susanti, R, Fiah, R. E. ir kt. (2018). *Four Ways of Fine Motor Skills Development in Early Childhood*.
<https://www.researchgate.net/publication/328954650_Four_Ways_of_Fine_Motor_Skills_Development_in_Early_Childhood>.

Vaičiulė, R. (2022). *Informacinės erdvės vaikai: priešmokyklinio amžiaus komunikaciniai gebėjimai*.
<https://shmf.ku.lt/uploads/documents/files/forumas_e_leidinys_2022.pdf#page=39>.

Новиковская, О. (2019). *Домашний логопед*.

ACTIVE LEARNING METHODS IN THE DEVELOPMENT OF PRE-SCHOOL CHILDREN'S LANGUAGE SKILLS: A THEORETICAL PERSPECTIVE

Turauskienė Erika

Lecturer, Klaipėda University, Lithuania

erika.turauskiene@ku.lt

Braslauskienė Rasa

Professor Dr., Klaipėda University, Lithuania

ORCID: 0000-0001-8283-9587

rasa.braslauskiene@ku.lt

Annotation. The article reveals the theoretical aspects of the application of active learning methods in the development of language skills of preschool children. Theoretical analysis of scientific literature and documents highlighted that the 21st century teacher is an educational assistant who enables the child to be active. In order to help children develop language skills, teachers use active educational methods: encourage children to play; initiates creative workshops; teaches rhythm, singing; organizes educational trips, activities without borders; develops fine motor skills; teaches to write letters in unconventional ways, etc. Both from a classical and a modern point of view, the role of the educator – active, which means that teachers improve their professional competences in various ways.

Keywords: active learning methods, preschool age, language skills.

СУЧАСНИЙ ВИМІР ЗАВДАНЬ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ХУДОЖНІХ ДИСЦИПЛІН В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІКИ МИСТЕЦТВА

Твердохлібова Яніна

Доцент, кандидат педагогічних наук, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ORCID: 0000-0002-7321-3109

yanabreadhard@gmail.com

Анотація. На методологічних засадах кардіоцентризму, національно-культурних традицій, мистецтва в змісті тез розглядаються питання щодо формуванням толерантної ментальності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва - національного образу особистості духовної культури в художній культурі. Обґрунтовується актуальність проблеми, що вимагає конкретизації завдань, змісту соціально-психологічних настанов, методів виховання особистості педагога-художника, виховання ментальної самосвідомості, життєвої позиції, духовності, самоствердження та національно-культурної ідентичності в полікультурному просторі.

Ключові слова: національна освіта, культура, національне мистецтво, виховання, ментальність, толерантність, освітній вектор, вчитель образотворчого мистецтва, нематеріальна культурна спадщина.

Вступ. Сьогодні українське суспільство переживає складний час в умовах воєнного стану в Україні та геополітичної ситуації держав світу. У зв'язку з цим, постають нові завдання у вирішенні проблем національно-патріотичного виховання підростаючого покоління. Це зумовлює перегляд концептуальних стагнацій в питаннях виховання особистості на засадах гуманістичного досвіду народів полікультурної України. На часі науково-педагогічна спільнота звертає увагу на проблему виховання толерантної ментальності особистості у вітчизняній системі художньо-педагогічної освіти. У зв'язку з цим зростає значущість дослідження проблеми педагогічної науки на засадах антропоцентризму, кардіоцентризму, як провідних наукових принципів розуміння світу, всебічного виховання особистості, а отже, як соціальної, психолого-педагогічної категорії. Нагально суттєвими завданнями в освітній практиці підготовки фахівців мистецтва для майбутньої професійної діяльності в закладах шкільної й позашкільної освіти є формування у них толерантної ментальності. Такий концепт безперечно зумовлений тим, що саме вчитель образотворчого мистецтва виконує роль провідника культури й духовності в середовищі співіснування різних національностей, в тому разі й в освітньому просторі.

У цьому аспекті **метою** дослідження є визначення сучасних складових процесу виховання особистості культури в освітньому векторі, а також науково-методичних чинників педагогічного управління процесом формування толерантної ментальності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. У розгляді завдань ми спиралися на інноваційний науково-методичний концепт гуманістичного виховання толерантної ментальності вчителя на засадах народного мистецтва й досягнень нематеріальної культури етнонаціонального населення Одеського регіону. Для розгляду авторської парадигми проблеми структурування складових педагогічного управління процесом виховання толерантної ментальності у студентів художньо-графічного факультету застосовано низку **методів**, як-от: аналітико-синтетичний, синергетичний, метод детермінації, метод проектної розробки системи педагогічного управління тощо.

Теоретична частина. На сьогоднішній день накопичений досвід вчених з проблем виховання особистості вчителя культури в культурі підтверджує першочергове значення проблеми в науково-освітньому просторі Південного регіону. Осягнення новим поколінням вчителів образотворчого мистецтва історичних традицій багатонаціональної культури Одещини, оволодіння художньо-ментальним досвідом з усталеною толерантністю передбачає розгляд науково-методичних інноваційних парадигм. Завданням дослідження проблеми становить перш за все осмислення ціннісних основ виховання особистості культури в культурі й мистецтві. Це в свою чергу окреслює низку завдань методики виховання толерантної ментальності майбутнього вчителя в освітньому векторі «навчання – пізнання – учіння – творчість» з особисто-орієнтованою траєкторією професійного зростання в умовах університетської освіти. На думку значної кількості науковців та педагогів-художників практиків, сучасний вчитель образотворчого мистецтва має бути толерантно-ментальною з якісним рівнем професійної компетентності в сфері художньої культури, а отже представником толерантно-ментальної поведінки в системі освіти і культурно-мистецькому середовищі. Ще просвітителі Г. Сковорода, К. Ушинський, Т. Шевченко наголошували на тому, що виховання має ґрунтуватися на основі діалогу з культурою свого народу, з його матеріальною й нематеріальною культурною спадщиною. У сучасній вітчизняній психолого-педагогічній науці актуальність проблеми обговорювалася такими вченими як: В. Бондар, І. Зязюн, Н. Кічук, С. Коновець, Н. Миропольська, В. Орлов, І. Пастир, В. Радкевич, В. Рибалка, О. Рудницька, Г. Сагач, Г. Філіпчук, О. Шевнюк, О. Щолокова. У контексті завдань проблематики увагу привертають наукові праці вчених університету Ушинського в Одесі (філософів: А. Кавалеров, М. Дмитрієва, В. Ворніков; психологів: О. Саннікова, С. Симоненко, О. Чебикін; учених в галузі педагогіки методики: А. Богуш, І. Богданова, Т. Осипова, В. Полторак, О. Реброва; мистецтвознавців: О. Тарасенко, А. Носенко). У наукових доробках уточнено базові поняття «естетичний досвід», «художньо-естетичний досвід», «художньо-творчий досвід» та ін. Найбільш суттєвими для вивчення теоретичних засад проблеми вартують уваги фундаментальні наукові доробки О. Ребрової (Реброва, 2023). В теоретико-методологічному змісті вона виокремлює поняття «художня ментальність», «педагогічна ментальність», «художньо-ментальний досвід», що є ознакою професійної компетентності особистості вчителя мистецтва з індивідуальним відчуттям статусу його ідентичності. Аналіз змісту цих понять засвідчив більше шістдесят функціональних ознак феномену поняття «толерантна ментальності», що логічно було взято до уваги у визначенні завдань процесу виховання особистості майбутнього вчителя в освітньому векторі. Водночас було виявлено сімдесят традиційних елементів нематеріальної культурної спадщини, третина із яких мають відношення до багатонаціональної Одеської області, й котрі знаходяться під охороною ЮНЕСКО. Безперечно, культурна спадщина етносів нашої держави є суттєвим чинником формування толерантної ментальності Людини художньої культури нації.

Узагальнення новітніх дослідницьких робіт вчених в галузі філософії, психолого-педагогічної науки уможливило виокремити складові структури процесу формування толерантної ментальності студентів безпосередньо у процесі їхньої фахової підготовки. В наукових працях позначаються окреслені поняття як процес духовно-практичної діяльності особистості, що забезпечує і результат формування інтелектуально-операційних, художньо-комунікативних умінь особистості вчителя образотворчого мистецтва. Толерантна ментальність є суттєвою ознакою соціально-культурної поведінки і світоглядного відношення особистості до національних цінностей культурної спадщини і успадкованих традицій свого народу в постмодерному полікультурному просторі. Отже, формування адекватного толерантно-емоційного реагування на цінності мистецтва, що зумовлені характеристичними ознаками художнього образу з культурною орієнтацією на етнохудожні, полікультурні, науково-художні й субкультурні національні цінності, які репрезентуються в системі сучасної художньо-

педагогічної освіти – головна задача педагогіки мистецтва. Проте ще не знайшло свого продуктивного практичного вирішення завдань окресленої проблеми в новітній системі художньо-педагогічної освіти. Безперечно, усі ці складові такого досвіду детермінуються із теоретичними поглядами О. Рудницької, котрі висвітлені в концептуальних ідеях в змісті педагогіки мистецтва, як педагогіки культури з усіма властивими їй компонентами виховання: цінностями, культуровідповідними мистецько-освітніми системами, творчими способами фахової діяльності вчителя образотворчого мистецтва в культурно-освітньому просторі (Рудницька, 2005). Отже, особливу вагомість мають наукові праці [1,2], автори яких розкривають змістову сукупність функцій взаємовпливу освіти, культури і мистецтва в педагогічному процесі, визначають культурологічний, герменевтичний підходи до формування людини культури в культурі в проекції виховних категорій педагогіки мистецтва. Науковий контекст цих понять узагальнює функцію професійної компетентності в структурі практичної діяльності майбутніх учителів мистецьких дисциплін. Визначений спектр контексту термінів і понять є основою у розгляді задач створення науково-методичного комплексу дисциплін професійного спрямування для вирішення завдань виховання толерантної ментальності майбутнього освітянина-митця.

Висновки. На основі концепт-аналізу методологічних основ дослідження постають такі завдання: а) розробити структурно-функціональну модель формування толерантної ментальності майбутніх вчителів за спеціальністю 014 Середня освіта (Образотворче мистецтво); б) змістовно обґрунтувати методичні засади педагогічного управління процесом формування толерантної ментальності здобувачів вищої освіти з урахуванням новітніх потреб суспільства, вимог Державного стандарту педагогічної освіти; в) визначити систему педагогічних критеріїв та показників якісних рівнів професійної сформованості толерантної ментальності студентів на кожному етапі освітнього вектору; г) визначити комплекс дидактичних і науково-методичних матеріалів з дисциплін професійної спрямованості для забезпечення процесу формування толерантного, художньо-педагогічного ментального досвіду. Втілення сучасних завдань в освітній вектор «навчання – пізнання – учіння – творчість» є стратегією моделі педагогічного управління процесом виховання толерантної ментальності особистості вчителя в системі художньо-педагогічної освіти.

Література

Реброва, О. (2023). Теоретичне дослідження художньо-ментального досвіду в проекції педагогіки мистецтва: [монографія]. Друге видання, перероб., і допр. /О.Є. Реброва. Суми. ФОП Цьома С.П.
Рудницька, О. (2005). Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. Тернопіль. Навчальна книга. Богдан.

THE MODERN DIMENSION OF THE TASKS OF EDUCATING A TOLERANT MENTALITY OF ART TEACHERS IN THE CONTEXT OF ART PEDAGOGY

Tverdohlybova Yanina

Associated Professor Dr., The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky", Ukraine

ORCID: 0000-0002-7321-3109

yanabreadhard@gmail.com

Abstract. On the methodological basis of cardiocentrism, national cultural traditions, art, the content of theses examines issues related to the formation of a tolerant mentality of the future teacher of fine arts the national image of the personality of spiritual culture in artistic culture. The relevance of the problem, which requires the specification of tasks, the content of socio-psychological instructions, methods of education of the personality of the teacher-artist, education of mental self-awareness, life position, spirituality, self-affirmation and national-cultural identity in a multicultural space, is substantiated.

Key words: national education, culture, national art, upbringing, mentality, tolerance, educational vector, art teacher, intangible cultural heritage.

МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ТА ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

Волянюк Анастасія

Викладачка, Херсонський державний університет, Україна

ORCID: 0000-0002-2890-4787

avolianiuk@ksu.ks.ua

Анотація. В статті висвітлено перспективи впливу участі у міжнародній діяльності, зокрема міжнародної академічної мобільності, для здобувачів вищої освіти – майбутніх педагогів. Визначено можливості, які надає студентам міжнародна співпраця, а також – її вплив на розвиток мотивації та особистісного потенціалу майбутніх педагогів. Акцентовано на особливостях міжнародних зв'язків університетів під час війни.

Ключові слова: міжнародна академічна мобільність, майбутні педагоги, мотивація, особистісний розвиток, інтернаціоналізація, європейський освітній простір.

Вступ. Міжнародна взаємодія в освіті сьогодні є важливим напрямом діяльності українських закладів вищої освіти. В умовах воєнного стану ми спостерігаємо пришвидшення інтернаціоналізації в освіті, про що свідчить велика кількість можливостей для здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників (закордонні стажування, навчання, участь у міжнародних проєктах тощо). В даній статті ми робимо спробу охарактеризувати основні аспекти міжнародної академічної мобільності майбутніх педагогів, а також проаналізувати перспективи включення здобувачів у міжнародну діяльність для розвитку їх мотивації та особистісного зростання.

Теоретична частина. Проаналізуємо феномен трансформації українських ЗВО з академічних центрів до корпорацій з міжнародними зв'язками. Педагогиня Ю. Заячук в даному контексті зазначає, що «сприйняття університету як міжнародної організації протягом останнього часу зазнало істотних змін; класичні уявлення про нього були пов'язані з ідеалом академічної свободи, самостійним пошуком істини в процесі дослідження та поширенням її в процесі навчання, вільним обміном інформацією й мобільністю окремих представників вищої школи» (Заячук, 2020). Так, можемо погодитись, що несистемність міжнародної взаємодії є перепорою успішної інтернаціоналізації, тому в умовах війни перед українськими закладами вищої освіти стоїть завдання організувати системну міжнародну діяльність з можливостями для всіх здобувачів. Наприклад, студенти з небезпечних або окупованих територій можуть долучитися до міжнародної діяльності лише у віддаленому форматі (участь в проєктах, дистанційні стажування, конференції), а очні академічні мобільності доступні для здобувачів, що проживають на території, підконтрольній Україні, або за кордоном.

У сучасному світі міжнародна мобільність стає все більш важливою для розвитку особистості та професійного становлення. Це стосується й майбутніх вчителів, адже досвід, здобутий за кордоном, може значно розширити їхні горизонти, підвищити мотивацію та сформувані необхідні особистісні якості (вміння працювати в команді, лідерство, комунікативність тощо).

Протягом 2022-2023 років нами було проведено дослідження мотивації майбутніх педагогів до участі у міжнародній діяльності (здобувачів спеціальностей «Дошкільна освіта», «Початкова освіта» та «Спеціальна освіта» Херсонського державного університету). Вважаємо доцільним зазначити щодо результатів дослідження, що «в опитуваних переважають пізнавальні,

комунікативні та рекреаційні мотиви, також визначальним є свідоме бажання допомагати іншим та спрямованість на професійний розвиток; основними причинами низького рівня залученості до міжнародної співпраці є низький рівень володіння іноземною мовою, нестача ресурсів – часу, фінансів, вагання та емоційні переживання, проблеми зі зв'язком та інтернетом, особливо на тимчасово окупованій території» (Петухова, Волянюк, 2022). Проаналізуємо, чи співпадають мотиви здобувачів до міжнародної діяльності з мотивами, які супроводжують їх у процесі навчання. Зазначимо, що «провідними мотивами майбутніх педагогів Херсонщини є професійна орієнтація, бажання бути педагогом, любов до дітей, думка батьків / близьких людей, педагогічні династії, пізнавальні мотиви, стабільність роботи педагогом, соціально значуща професія, корисні знання для життя загалом та для професійної діяльності, а також можливість отримати вищу освіту в українському закладі вищої освіти» (Волянюк, 2022). Зауважимо, що обидві групи мотивів поєднуються, оскільки участь здобувачів в міжнародних академічних мобільностях сприяє професійному розвитку майбутніх педагогів, формуванню м'яких навичок, виявленню найкращих закордонних практик та їх реалізації в українському освітньому просторі. На нашу думку, можна виділити такі перспективи впливу міжнародної діяльності на мотиваційну сферу здобувача:

1. Розширення кругозору та підвищення обізнаності про різні культури та освітні системи;
2. Розвиток нових навичок та компетенцій, необхідних для роботи в освітньому середовищі;
3. Підвищення впевненості в собі та своїх здібностях;
4. Формування сталої мотивації до професійної діяльності та особистісного розвитку.

В особистісному контексті досвід міжнародної взаємодії сприяє позитивним зрушенням в таких аспектах:

1. Розвиток самостійності, відповідальності та адаптивності;
2. Підвищення толерантності та поваги до інших культур;
3. Вдосконалення комунікативних навичок та вміння працювати в команді;
4. Формування глобального мислення та відкритості до нового.

Звичайно, реалізація академічної мобільності для здобувача вищої освіти можлива за умови якісної організаційної та консультативної підтримки, постійного супроводу зі сторони кураторів / відповідальних за проект осіб / представників відповідного відділу або підрозділу ЗВО.

Євроінтеграція відкриває нові горизонти для розвитку та самовдосконалення педагогів, створюючи сучасний простір для їхнього зростання та освіченості. Під час навчання у закладі вищої освіти майбутні педагоги мають безліч можливостей для участі у міжнародній співпраці (різноманітні грантові програми та проекти ЄС, міжнародні стажування, Літні школи, конференції, круглі столи, форуми вебінари, онлайн-курси, залучення іноземних викладачів).

Висновки. Міжнародне партнерство – це інвестиція в майбутнє української освіти. Академічна мобільність має значний потенціал для розвитку мотивації та особистісних якостей майбутніх вчителів, що робить їх більш кваліфікованими, ефективними та натхненними. В умовах сучасних викликів, з якими стикається українське суспільство, мотивація до професійного зростання майбутнього педагога стає запорукою його адаптації до постійних змін, що свідчить про здатність саморозвитку та орієнтацію на успіх. Інтернаціоналізація є можливістю для українських майбутніх педагогів стати частиною європейського освітнього простору, отримати доступ до нових знань та ресурсів, а також розширити свої горизонти та можливості.

Література

Волянюк, А. С. (2022). Особливості мотивації майбутніх педагогів на етапі вступу до релокованого закладу вищої освіти в умовах війни. *Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2022: виклики і перспективи в умовах турбулентності світу: матер. VI Міжнар. наук.*

конф. (м. Київ, 4 листопада 2022 р.) (С. 85-88). Ін-т педагогіки НАПН України. <https://doi.org/10.32405/978-617-692-729-7-2022-296>. ISBN 978-617-692-729-7.

Заячук, Ю. (2020). Інтернаціоналізація як складова діяльності університету та її роль у сучасній динаміці вищої освіти. *Український Педагогічний журнал*, (4), 34–44. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-34-44>

Петухова, Л. Є., & Воляннюк, А. С. (2022). Мотивація майбутніх педагогів до здійснення міжнародної діяльності в контексті євроінтеграційних процесів. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 5, Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. праць* (Т. 2. – Спецвипуск, С. 50-57). М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова.

INTERNATIONAL ACADEMIC MOBILITY AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF MOTIVATION AND PERSONAL POTENTIAL OF FUTURE TEACHERS

Volianiuk Anastasiia

Lecturer, Kherson State University, Kherson, Ukraine

ORCID: 0000-0002-2890-4787

avolianiuk@ksu.ks.ua

Annotation. The article highlights the perspectives of the influence of participation in international activities, in particular international academic mobility, for students of higher education – future teachers. The opportunities offered to students by international cooperation, as well as its influence on the development of motivation and personal potential of future teachers, are determined. Emphasis is placed on the peculiarities of international relations of universities during the war.

Keywords: international academic mobility, future teachers, motivation, personal development, internationalization, European educational space.

Klaipėdos universiteto leidykla.

Tarptautinės mokslinės praktinės konferencijos „Eurointegracija mene, moksle ir ugdyme: patirtis, vystymosi perspektyvos“ tezių rinkinys.

Collection of theses of International scientific-practical conference “Eurointegration in art, Science and Education: Experience, Development Perspectives”.

Tezių rinkinys (Elektroninis leidinys).

Sudarė: prof. dr. Rasa Braslauskienė, doc. dr. Reda Jacynė, dr. Maryna Ponomarenko.

Klaipėda, 2024

SL1335. 2024 07 02. Apimtis 38,75 sąl. sp. l.

Klaipėdos universiteto leidykla, Herkaus Manto g. 84, Klaipėda Tel. (8 46) 398891, el. paštas: leidykla@ku.l